

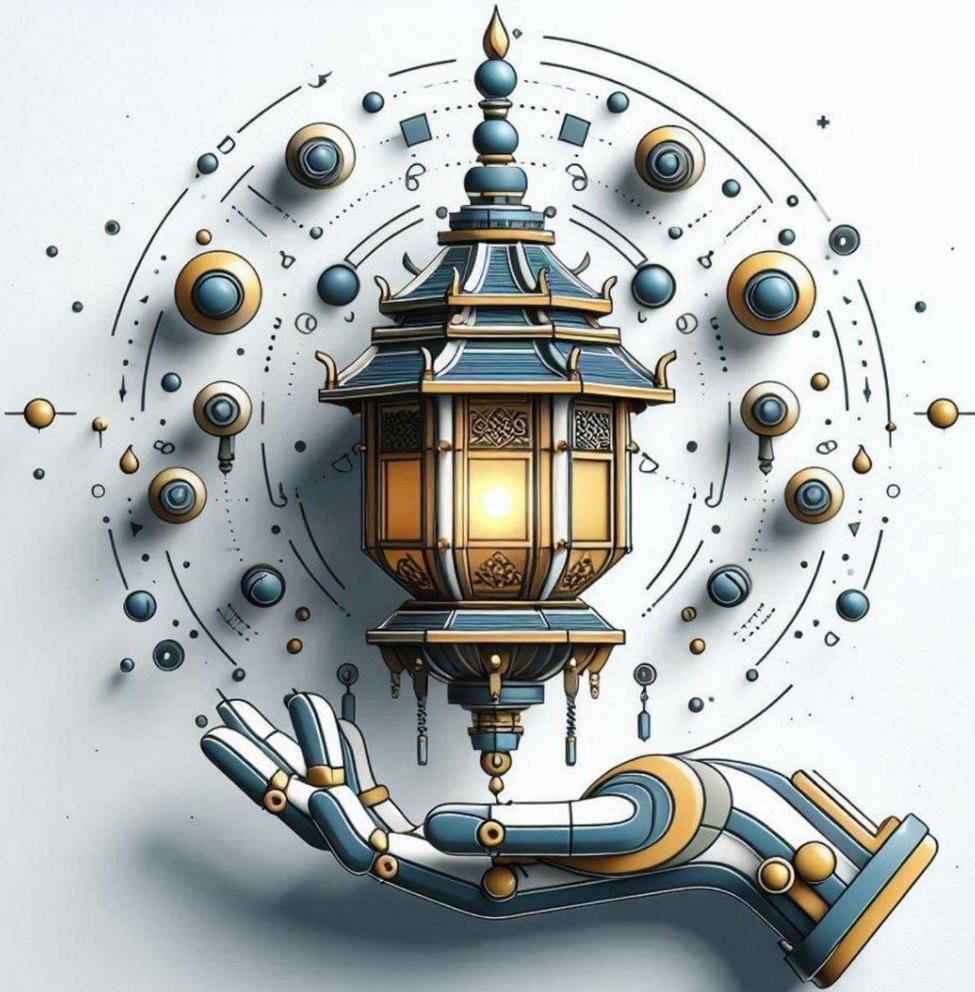
วารสาร

บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2568)
Vol. 10 No. 1 (January - April 2025)

ISSN: 2651-1266 (Print)
ISSN: 2697-5998 (Online)

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2568)

Vol. 10 No. 1 (January - April 2025)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind Review อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใดถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลับกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วนของคุณค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

©ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ. ดร.
พระธรรมวชิโรดม, รศ. ดร.
พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.
พระธรรมวชิรปัญญาจารย์, รศ. ดร.
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ. ดร.
พระราชปรียัติ, รศ. ดร.
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ. ดร.
พระมหาหุตติภัก อภินนโท
รศ. ดร.สุรพล สุขะพรหม
รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร
ผศ. ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต
รองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา
รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
เจ้าคณะจังหวัดพะเยา
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระเมธีวัชรคุณ, รศ. ดร.

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

©หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ. ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

©ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editor)

ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธิธรรม

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

ผศ. ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ.ดร.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ. ดร.สหัทยา วิเศษ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

รศ. ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

ข้าราชการบำนาญ

รศ. ดร.ปรุฑม์ บุญศรีตัน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ. ดร.บุญเหลือ ใจมโน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

รศ. ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
 รศ. ดร. ประยงค์ จันทร์แดง
 รศ. ดร. วินิจ ฝาเจริญ
 ผศ. ดร. ประทีป พิษทองกลาง

อ. ดร. สมศรี สัจจะสกุลรัตน์
 อ. ดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย
 อ. ดร. ภรณ์ แก้วบวร
 อ. ดร. สวัสดิ์ อโณทัย
 อ. อริสา สายศรีโกศล
 Prof. Lalji ‘Shravak’

Dr. Lim Hui Ling
 Mr. Rex Weylin Tyrone

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
 คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
 สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
 วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 Department of Pali and Buddhist Studies,
 Banaras Hindu University, Varanasi, India
 Religious Scholar, Singapore
 Independent Scholar, USA

©ผู้เชี่ยวชาญประจำวารสาร (Journal Specialist)

พระครูวรารณวิฑูรย์, ผศ.ดร.
 อ. ดร. สุรัชย์ พุดชู

นักวิชาการอิสระ
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระมหาศิวกร ปณฺญาวชิโร, ดร.
 พระครูธรรมธชบุญเที่ยง พุทธสาวิโก, ดร.
 พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร.
 พระมหาทิตติพงษ์ กิตติญาโณ, ดร.
 อ. ดร. นภาพร หงษ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา
 นายวัชร บัญปลอด
 พ.ต.ท. ดร. ภัทรวุฒิ อัครภัทร
 นายวิศิษฐ์ สุปรียาพร

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.
นายคมจักร ศรีวิราช
นายนพดล อินปิง
นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2568-2572)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ที่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

©ภาพปก (Cover Page)

“แสงโคมคำ แสงแห่งปัญญาในอนาคต” ภาพนี้เป็นงานศิลปะดิจิทัลที่มีสไตล์ Futuristic และ Steampunk ผสมผสานกับความงามของศิลปะแบบตะวันออก มีองค์ประกอบ คือ 1. มือจักรกล (Mechanical Hand) 2. โคมไฟแบบตะวันออก (Oriental Lantern) 3. เส้นและวงกลมรอบ ๆ (Geometric Patterns & Floating Orbs) ภาพนี้สื่อถึงการผสมผสานของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านศิลปะ เทคโนโลยี และจิตวิญญาณ ออกแบบโดย พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2568) ประกอบด้วย บทความวิจัย (Research Articles) 10 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Articles) 3 บทความ รายละเอียด ดังนี้

บทความวิจัย (Research Articles) 10 บทความ ได้แก่

1) การวิเคราะห์นวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคม: กรณีศึกษาโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยพะเยา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 โดย วรธนา ทองแดง และประยงค์ จันทร์แดง ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยพะเยามีการบูรณาการพันธกิจ 4 ด้าน คือ การบริการวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้ากับโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรมการได้อย่างลงตัวและกลมกลืนมากขึ้น จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในการทำงานทั้งจากฝ่ายผู้ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยที่พยายามปรับแนวทางการทำงานให้สอดคล้องกันทั้ง 3 ส่วน ตั้งแต่ต้นนโยบายมหาวิทยาลัย ความรู้และความเชี่ยวชาญของนักวิจัย และบริบทของชุมชน ในขณะที่ฝ่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและลงมือพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยภาพรวมของการขับเคลื่อนโครงการประสบความสำเร็จมากขึ้นตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย การสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ การสนับสนุนงบประมาณ และการพัฒนาศูนย์พัฒนาและคลังข้อมูลชุมชนนวัตกรรมการเพื่อให้คำปรึกษาและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ กระบวนการสร้างนวัตกรรมการทางสังคมที่ต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การระบุความต้องการ ปัญหา ความท้าทายของชุมชนที่สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาวัตกรรมการทางสังคม (3) การเสริมพลังทางสังคมที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และ (4) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนบนฐานการประสานความร่วมมือ

2) แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โดย ภาวิชชุกานต์ ไข่มุก และวิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการเตรียม ขั้นการออกแบบ ขั้นการผลิต และขั้นรวบรวมข้อมูลหลังการใช้งาน โดยมีแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในขั้นการเตรียมและขั้นการออกแบบ 2) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.4-0.6 โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดบางขั้นตอนในการจัดทำหนังสือเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการพัฒนาหนังสือเรียนต่อไป และผลการประเมินแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.4-0.8 โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดบางตัวอย่างในการตั้งคำถามและการนำเสนอให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการพัฒนาหนังสือเรียน บทความวิจัยนี้ได้องค์ความรู้ด้านกระบวนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในขั้นการเตรียมและขั้นการออกแบบ โดยคำนึงถึงการตั้งคำถามเพื่อฝึกการสังเกต การตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมให้

เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ การตั้งคำถามเพื่อฝึกการอุปมา รวมถึงการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นอย่างอิสระปลอดภัย

3) การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา โดย วิลาสินี เจียว และวิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเฝ้า ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมและแยกตามองค์ประกอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทุกประเภทในครั้งหลังดีกว่าครั้งก่อนหน้า การวิจัยครั้งนี้ต้องรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน ซึ่งกระบวนการสอนนี้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจในการเขียน ขั้นเรียนรู้และค้นคว้า ขั้นเรียบเรียงเขียนเนื้อหา และขั้นเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

4) การลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม โดย กาญจนา บุญส่ง วิชญา มณีชัย และอศวิน ไชยภูมิสกุล ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมหลังเรียนต่ำกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับประถมศึกษาหลังการใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาหลังการใช้สถานการณ์จำลองผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริมสามารถช่วยลดพฤติกรรมความรุนแรงและพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และนักเรียนอาชีวศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน โดย ชลธิดา ททรัพย์ศิริ และสันติวัฒน์ จันทร์โต ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ 2 ระยะ ได้แก่ ระยะเรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การแนะนำกลยุทธ์การอ่าน การอธิบายบทบาทในการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน การอธิบายหน้าที่และสาธิตการใช้กลยุทธ์การอ่านตามบทบาท และการสะท้อนการใช้กลยุทธ์การอ่าน และระยะการแลกเปลี่ยนบทบาทและกำกับตนเองในการอ่าน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการอ่าน การเลือกใช้และกำกับกลยุทธ์การอ่าน การสรุปผลการอ่าน การอภิปรายผลการใช้กลยุทธ์ 2) ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=3.00$; $S.D.=0.00$) โดยสามารถ

นำไปใช้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องครอบคลุมองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน และกระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถตั้งเป้าหมายในการอ่าน ใช้กลยุทธ์การอ่านได้เหมาะสม และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับการอ่าน รวมไปถึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความเพลิดเพลินในการอ่านและเกิดประสบการณ์การอ่านที่หลากหลาย

6) การพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ โดย เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม อำนวย จันทร์แป้น และวารุณี โพธาสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$; $S.D.=0.85$) ผลการประเมินความสอดคล้องแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ มีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 0.796 2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ก่อนเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=7.30$; $S.D.=2.67$) หลังเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=23.10$; $S.D.=2.60$) คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนชิ้นงานของนักเรียนและคะแนนทักษะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามลำดับ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ กระบวนการสอนในรูปแบบ DGCA Model โดยเริ่มจากการสร้างข้อสงสัยและนำไปสู่กิจกรรม ตามด้วยเชื่อมโยงกิจกรรมสู่ความรู้ และท้ายที่สุด คือ ประยุกต์ความรู้สู่เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

7) รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี โดย ณิชพัชร์ ไชยทิพย์ อัจฉรา ศรีพันธ์ และณัฐเชษฐ พูลเจริญ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรธานี มีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบ 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการบริหาร 3) ด้านการเรียนรู้ 4) ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก และ 5) การโน้มน้าวใจ และแบ่งเป็นประเภทของผู้ประกอบการได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบ 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต 3) ผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยวแนวสังคม และ 4) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงแฝงเร้น และมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต คือ การเรียนรู้ตามอัยาศัยที่อาศัยประสบการณ์การใช้ชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาการบริหารธุรกิจ การเรียนรู้ประเภทนี้จะไม่เน้นหลักสูตรและเวลาเรียนที่แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ 1) การเรียนรู้ตามอัยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) การเรียนรู้ตามอัยาศัยจากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน และ 3) การเรียนรู้ตามอัยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในชุมชน นำไปสู่พฤติกรรมของผู้ประกอบการในการบริหารการเปลี่ยนแปลงธุรกิจทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิธีการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม และด้านการบังคับ เพื่อนำสถานประกอบการให้ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การได้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี อันจะเป็น

ประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำรูปแบบการเรียนรู้ฯ ดังกล่าวไปใช้กำหนดนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามเป้าหมายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุตรดิตถ์ต่อไป

8) รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลหลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะแกกึ่ง จังหวัดเชียงใหม่ โดย พระภคณฉรินทร์ ภูริญาโณ (ธรรมปณโย) ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์ สหทัยา วิเศษ และปรีชา วงศ์ทิพย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการขยะของชุมชน เป็นการจัดการขยะที่มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของชุมชน ในอดีตการจัดการขยะของชุมชนมีการจัดการขยะตามวิถีชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบันเทศบาลตำบลหลวงเหนือได้ส่งเสริมการจัดการขยะในระดับครัวเรือน โดยให้มีการคัดแยกขยะเปียก ขยะรีไซเคิล และขยะอันตรายที่เป็นมลพิษ 2) การพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ขั้นตอนที่ 1 การประชุมวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำกระถางต้นไม้จากขวดพลาสติก กระเป๋าล้างจานจากกาแฟ และกิจกรรมทำสบู่จากกากกาแฟ ขั้นตอนที่ 4 สรุปลงและประเมินผลจากกิจกรรม ขั้นตอนที่ 5 การขยายผลการจัดกิจกรรม 3) รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดการขยะโดยกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก การจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการขยะแบบวิถีชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี เกิดจากการสร้างการเรียนรู้และกระบวนการจัดการขยะของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

9) นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาของบ้านปางวัง ตำบลวังทรายคำ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง โดย พัชราภรณ์ นักเทศน์ สหทัยา วิเศษ ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์ และปรีชา วงศ์ทิพย์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านปางวังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบนิเวศป่าชุมชนและแม่น้ำ โดยรักษาพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างความเคารพต่อธรรมชาติและเคารพอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ยังส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ พบว่า การแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาท ความเชื่อเรื่องผียังคงหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาสมดุลระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ 2) พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปางวังได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาและขั้นตอนเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีปัจจัยหลักจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม การผสมผสานระหว่างการรักษาพื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบันยังคงมีอยู่ เพื่อให้การรักษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน 3) รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ (1) การปรับตัวด้านร่างกาย (2) การปรับตัวด้านวิถีคิด (3) การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในสังคม องค์ความรู้จากการวิจัย คือ วัฒนธรรมมีบทบาทในการกำหนดการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ความสามัคคีและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ

10. สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน: การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย นภาพร หงษ์ทอง พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล พระครูศรีวรพินิจ สหัทยา วิเศษ และชูชาติ สุทธิยะ ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดพระธาตุดอยหยวกเป็นโบราณสถานศักดิ์สิทธิ์ของอำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น มีพระธาตุเจดีย์ที่เชื่อว่า บรรจุพระเกศาและพระอัฐิจักษุของพระพุทธเจ้า มีวิหารไม้เก่าแก่ที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมล้านนา มีลานหญ้าสีเขียวและสวนป่าสมุนไพรโดยรอบบริเวณ มีเจ้าอาวาสวัดเป็นปราชญ์สมุนไพร และปราชญ์ชุมชนอีกหลายท่าน มีประเพณีท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ คือ งานขึ้นธาตุแปดเป็ง 2) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยบูรณาการความรู้จากปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ และนักวิชาการ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกชั้นตอน องค์กรความรู้จากการวิจัยพบว่า การที่วัดมีพื้นที่เป็นรมณีสถานและมีทุนวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ มีปราชญ์ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ คอยถ่ายทอดความรู้ให้ด้วยความรัก ความใส่ใจ ควบคู่กับพลังชุมชนและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างสรรค์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายและบูรณาการ รวมทั้งความต้องการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วัดจึงได้กลับมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ที่ทำให้เด็ก เยาวชน และคนในชุมชน มีความสุขในการเรียนรู้ไปพร้อมกันมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นภายในชุมชนอีกด้วย

บทความวิชาการ (Academic Articles) 3 บทความ รายละเอียด ดังนี้

11) การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน โดย วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล วรางคณา ทวีวรรณ และอาทิตย์ ถมมา บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่า การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่ของนักศึกษาที่นิยมใช้กันดังต่อไปนี้ 1. โบ 2. ฟิน 3. เสือเถระ 4. สัม 5. เผา 6. ลงเรือ 7. ออกรอบ 8. สาวน 9. ซอง 10. คัน 11. สาวก 12. เข้ารอบ 13. ป่วย 14. ชะนี 15. โผล่ 16. บ้านเล็ก 17. ทางผ่าน 18. ตาขาว 19. ลำไย 20. หมาวัด 21. ไฟเขียว 22. ล้มช้าง 23. จบข่าว 24. ฉ่ำ 25. ยืนหนึ่ง 26. ของมันต้องมี 27. สวย 28. ตูย 29. ลูกสาว 30. มองบน 31. โก่ 32. ปัง 33. ตือ 34. ฉีดยา 35. แซบ 36. นอยด์ 37. สาวก 38. โง่ 39. สตรอร์เบอร์รี่ 40. จิ้งจอก 41. หวาน 42. บุด 43. ฟาด 44. แหก 45. เกரியม 46. แกง 47. ต่ำ 48. อ่อม 49. แอปเปิล 50. แหนม 51. ลิ่นจระเข้ 52. เป็ด 53. ตาแตก 54. เคมี 55. คุณน้ำ 56. ชง 57. มงลง 58. จิ๊กโก๋ 59. กาเหมา 60. เท 61. มะนาว 62. ละมุด 63. อ้อย 64. เงาะ 65. ตูบ 66. หัว 67. แก้อี้ 68. นก 69. ซ็อก 70. ดราม่า 71. เม้าท์ 72. เผือก 73. กูเท่า 74. เกินต้าน 75. แรงมาก 76. เข้าตา 77. มูลี่ 78. ปลาไหล 79. สวมหน้ากาก และ 80. จัดฉาก การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารมีความสำคัญมาก เพราะต้องเข้าใจถูกต้องเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ผู้ส่งสารต้องตระหนักถึงความถูกต้องของภาษาไทยที่สื่อความหมายได้จากบริบทการสนทนาที่หลากหลายมากขึ้นและควรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป องค์กรความรู้ใหม่ 2 ประเด็นหลัก คือ 1) การใช้คำที่สื่อความหมาย

ใหม่แบบเฉพาะกลุ่ม 2) การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่แบบสาธารณะ ทั้งสองประเด็นนี้ทำให้คนไทยในยุคปัจจุบันนี้สร้างความหมายใหม่ในคำเดิมถึงทุกวันนี้

12) ผู้บริหารการศึกษาเพื่อการศึกษายุคดิจิทัล โดย อารยา ปู่เกตุแก้ว ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในสังคมแทบทุกเรื่อง การศึกษาในยุคดิจิทัลจึงเป็นเรื่องใหม่ เป็นเรื่องที่สำคัญมากทั้งในระบบการจัดการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการศึกษา การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รวมถึงระหว่างบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือทางดิจิทัลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะการใช้ในเบื้องต้นและนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น เพื่อรองรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในอนาคต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทและคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัลจากการปรับเปลี่ยนเข้าสู่การศึกษายุคดิจิทัลที่ควรประกอบไปด้วยบทบาทสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผัน ด้วยการเป็นผู้เรียนตลอดชีวิตและการเป็นผู้รอบรู้ 2) การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ที่ควรมุ่งเน้นเรื่องในอนาคตและการสร้างความหมายในโลกของความจริง และการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และ 3) การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลควรมีลักษณะสำคัญ คือ มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทั้งตนเองและองค์กร มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง มีการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้วยข้อมูลที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และมีจริยธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาคในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งบทบาทและคุณลักษณะเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารการศึกษาในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่การศึกษายุคดิจิทัลได้สำเร็จ

13) ความไม่มีศาสนา: ข้อเสนอความเชื่ออย่างมีเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดย พระมหาขวัญชัย เขมประไพ พระภิกษุสงฆ์วิปัสสนาธุระ, วิ. (กิตติเชษฐ์ เปรมสกุล) และพระครูภาวนาวัฒน์บัณฑิต วิ. (เจริญ มั่นจะนา) บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความไม่มีศาสนาจากข้อเสนอทางด้านเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาด้วยการใช้หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ความไม่มีศาสนาเกิดขึ้นจากการอ้างถึงกลุ่มธรรมเนียมที่มองว่าทุกอย่างมีหลักธรรมชาตินี้โยงกับความจริง เป็นความจริงที่ไม่มีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในนั้น มองทุกอย่างเป็นนามธรรมที่ทุกอย่างไม่มีพื้นที่ให้ใครเป็นผู้อ้างว่าตนเองเป็นใหญ่เหนือสิ่งอื่น อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิมตินิยมที่มีการตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อที่ถ้ามองถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองทำ มากกว่าจะโทษไปที่ส่วนอื่นที่เกินกว่าตนเองจะควบคุมได้ จากหลักการที่ว่ามานี้ พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่า หลักการของความไม่มีศาสนาที่อ้างอิงมาจากหลักกาลามสูตรที่ไม่ให้เชื่อทำให้เกิดการขยายต่อยอดความรู้ที่ไม่ใช่มาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง อีกทั้งความรู้ยังไม่มีเบ็ดเสร็จเด็ดขาด อาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งหลักการที่อ้างถึงการที่มนุษย์ไม่ใช่เป็นผู้กำหนดการกระทำของตน ทำให้ไม่รับผิดชอบต่อผลที่ตามมาจึงทำให้เกิดความวุ่นวาย พระพุทธศาสนาเถรวาทมองปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า เป็นสิ่งที่ต้องปฏิเสธความเชื่อเหล่านี้โดยให้มนุษย์เป็นผู้รับผลของตน อีกทั้งมนุษย์ยังไม่ใช้มีความเหนือชั้นกว่าสิ่งอื่นในธรรมชาติ แต่เป็นอันเดียวกัน มีความเท่าเทียมกันและเสมอกัน องค์ความรู้ใหม่ คือ การอ้างเหตุผลถึงความไม่มีศาสนาใน

พระพุทธศาสนาเถรวาทปรากฏในมิติของธรรมเนียมและหลักจริยศาสตร์ที่ต้องการให้ทุกคนเท่าเทียมกัน อีกทั้งกลไกทางด้านวินัยที่เสนอการสร้างองค์ความรู้ทางญาณวิทยาที่ไม่ยึดติดกับแนวทางใดแนวทางหนึ่ง แต่เป็นการแสวงหาจุดร่วมกันของความรู้เหล่านั้น

บทความดังกล่าวทั้งหมด ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ การศึกษา รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน ทำให้มีสิทธิมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าจากวารสารอย่างทั่วถึง โดยแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วงและตรวจประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

กองบรรณาธิการขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มีคุณภาพ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระเมธีวชิรคุณ, รศ. ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[11]
บทความวิจัย (Research Articles)	
<ul style="list-style-type: none">● การวิเคราะห์นวัตกรรมเพื่อให้บริการชุมชนและสังคม: กรณีศึกษาโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม มหาวิทยาลัยพะเยา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 Innovation Analysis to Serve Community and Society: A Case Study of One Faculty, One Smart Community Project, University of Phayao during the Fiscal Year 2021 to 2022 วรรณภา ทองแดง, ประยงค์ จันทร์แดง Wannapa Tongdaeng, Prayong Jandaeng	1-18
<ul style="list-style-type: none">● แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย Guidelines for Developing Social Studies Textbooks to Promote Creative Thinking for Upper Elementary Students ภาวิชชुकานต์ ไข่มลิ้ม, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า Phawitchukan Chailim, Wipawan Wongsuwan Kongpao	19-36
<ul style="list-style-type: none">● การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด เพื่อเสริมสร้างความสามารถ ในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของ นักเรียนมัธยมศึกษา Writing Instruction Using 4Ex2 Model and Storyboard Technique to Enhance Creative Non-fiction Writing Abilities of High School Students วิลาสินี เจี้ยว, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า Wilasinee Cheow, Wipawan Wongsuwan Kongpao	37-56

สารบัญ (ต่อ)

- การลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส
และความจริงเสริม

The Reducing Violence of Child and Youth through
Metaverse Platform and Augmented Reality

กาญจนา บุญส่ง, วิชชญา มณีชัย, อัศวิน ไชยภูมิสกุล
Kanchana Boonsong, Wichaya Maneechai, Atsawin Chaiyapoomsakul

57-74
- การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่าน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วม
กับการกำกับตนเองในการอ่าน

Development of Instructional Process to Enhance Reading Literacy
of Upper Primary School Students by Using Reciprocal Teaching
and Self-regulated Reading

ชลธิดา ททรัพย์ศิริ, สันติวัฒน์ จันทร์ไธ
Chonthida Subsiri, Santiwat Chandai

75-93
- การพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนวัดศรีสังวร โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ

Development of Scientific Skills of Prathomsuksa 3 Students at
Wat Srisangworn School by Using a Set of
Teaching Hand-on Mind-on Activities

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม, อำนาง จันทร์แป้น, วารุณี โพธาสินธุ์
Seksan Daungsingtham, Amnat Chanpaen, Varunee Pothasin

94-112
- รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตต์

Learning Model for Change Management of Entrepreneurs
in the Cultural Tourism Industry in Uttaradit Province

ณัฐพัชร ไชยทิพย์, อัจฉรา ศรีพันธ์, ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
Nathapat Chaithip, Atchara Sripan, Nattachet Poonjaroen

113-133

สารบัญ (ต่อ)

- **รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 134-153**
Waste Management Model according to the BCG Economic Model with Community Participation of Ban Wang Than, Luang Nuea Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province
พระภาณณรินทร์ ภูริญาโณ (ธรรมปิ่นโย), ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์, สหัททยา วิเศษ, ปรีชา วงศ์ทิพย์
Phra Phannarin Phuriyano (Thammapanyo), Tipaporn Yesuwan, Sahathaya Wises, Preecha Wongtip
- **นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี ที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาของบ้านปงวัง ตำบลวังทรายคำ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง 154-170**
Cultural Ecology: The Rituals and Beliefs about Supernatural Related to the Prophecy, Healing of Banpong Wang, Wang Sai Kham Subdistrict, Wang Nuea District, Lampang Province
พัชราภรณ์ นั๊กเทศน์, สหัททยา วิเศษ, ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์, ปรีชา วงศ์ทิพย์
Padcharaporn Nakthes, Sahathaya Wises, Tipaporn Yesuwan, Preecha Wongtip
- **สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน: การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 171-192**
Continuing Cultural Heritage in the Ways of Community Scholars: Developing Creative Cultural Learning Activities through Community Participation
นภาพร หงษ์ทอง, พระปลัดสุกฤษฏ์ ปิยสีโล, พระครูศรีวรพินิจ, สหัททยา วิเศษ, ชูชาติ สุทระ
Napaporn Hongthong, Phrapalad Sukrit Piyasilo, Phrakhrusriworapinij, Sahathaya Wises, Chuchat Sutta

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน 193-210
The Usage of Words Conveyed New Meaning in Today's Communication
วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล, วรางคณา ทวีวรรณ, อาทิตย์ ถมมา
Vitchupong Worasatkul, Warangkana Taweewan, Atit Thomma

- ผู้บริหารการศึกษาเพื่อการศึกษายุคดิจิทัล 211-226
Educational Administrators for Digital Education
อารยา ปุกตุแก้ว
Araya Puketkaew

- ความไม่มีศาสนา: ข้อเสนอความเชื่ออย่างมีเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท 227-243
Irreligion: An Approach of the Justification by Faith in Theravada Buddhism
พระมหาขวัญชัย เขมประไพ, พระภวานาวชิรสุนทร, วิ. (กิตติเชษฐ์ เปรมสกุล),
พระครูภวานาวัฒนบัณฑิต วิ. (เจริญ มั่นจะนา)
Phramaha Khwanchai Hemprapai,
PhraBhavanavajirasundon Vi. (Kittiched Premsakul),
PhraKhruphawanawatthanabundit Vi. (Charoen Manjana)

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (17)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (25)

Research Article; Received: 2024-09-04; Revised: 2024-10-15; Accepted: 2024-11-05.

การวิเคราะห์นวัตกรรมเพื่อให้บริการชุมชนและสังคม:
กรณีศึกษาโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยพะเยา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565
Innovation Analysis to Serve Community and Society:
A Case Study of One Faculty, One Smart Community
Project, University of Phayao during the
Fiscal Year 2021 to 2022

วรรณภา ทองแดง*¹, ประยงค์ จันทร์แดง**²Wannapa Tongdaeng¹, Prayong Jandaeng²

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Political and Social Sciences, University of Phayao

First Author, E-mail: wannapa.to@up.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: yongsaid@hotmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนผลการให้บริการชุมชนและสังคม วิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชน นวัตกรรม ของมหาวิทยาลัยพะเยา ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 และนำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้บริการชุมชนในอนาคต เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และ การสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี 24 คน คือ (1) หัวหน้าโครงการจาก 6 คณะ รวม 6 คน และ (2) สมาชิกโครงการที่เข้าร่วมทำงานกับมหาวิทยาลัยพะเยา ใน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 จาก 6 โครงการ โครงการละ 3 คน รวม 18 คน

ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยพะเยามีการบูรณาการพันธกิจ 4 ด้าน คือ การ บริการวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้ากับ โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรมได้อย่างลงตัวและกลมกลืนมากขึ้น จึงทำให้เกิด การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ในการทำงาน ทั้งจากฝ่ายผู้ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยที่

พยายามปรับแนวทางการทำงานให้สอดคล้องกันทั้ง 3 ส่วน ตั้งแต่ต้นนโยบาย มหาวิทยาลัย ความรู้และความเชี่ยวชาญของนักวิจัย และบริบทของชุมชน ในขณะที่ฝ่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและลงมือพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยภาพรวมของการขับเคลื่อนโครงการประสบความสำเร็จมากขึ้นตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบาย การสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ การสนับสนุนงบประมาณ และการพัฒนาศูนย์พัฒนาและคลังข้อมูลชุมชนนวัตกรรมเพื่อให้คำปรึกษาและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การระบุความต้องการ ปัญหา ความท้าทายของชุมชนที่สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม (3) การเสริมพลังทางสังคมที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และ (4) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนบนฐานการประสานความร่วมมือ

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยรับใช้สังคม; นวัตกรรมการให้บริการชุมชน; 1 คณะ 1 ชุมชน นวัตกรรม; ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Abstract

This research aims to review the outcomes of community and societal services, to analyze the effectiveness and efficiency of the “One Faculty, One Smart Community” project conducted by the University of Phayao during the fiscal years 2021 to 2022, and to propose guidelines for improving and developing community service innovations in the future. There is a qualitative study involving data collection through document analysis, in-depth interview, and focus group discussion. The key informants comprise of 24 individuals, including (1) project leaders from 6 faculties, totaling 6 individuals, and (2) project members who involved in working with the University of Phayao during the fiscal years 2021 to 2022, from 6 projects each involving 3 members, totaling 18 individuals.

The findings reveal that the University of Phayao has successfully integrated its 4 missions - academic services, teaching and learning,

research, and the preservation of arts and culture - into the “One Faculty, One Smart Community” project, achieving greater coherence and synergy. This integration has led to a shift in the work mentality among university staff, aligning the university’s policies, researchers’ knowledge and expertise, and community contexts. Simultaneously, community members have actively participated in planning and developing their own communities, contributing to the project’s progressively improved success. The study’s recommendations include ensuring continuity in policy implementation, fostering a collaborative atmosphere, supporting financial resources, and developing a “Center for Innovation Community Development and Data Repository” to provide consultancy and disseminate project results. The knowledge gained from this research highlights a four-step process for creating social innovation: (1) identifying community needs, problems, and challenges aligned with sustainable community development issues; (2) developing a community ecosystem to support social innovation development; (3) enhancing social empowerment through active involvement from all relevant stakeholders; and (4) deriving lessons learned to outline community development strategies based on the collaborations.

Keywords: Socially Engaged University; Innovation for Community Service; One Faculty-One Smart Community; Efficiency and Effectiveness

บทนำ

มหาวิทยาลัยพะเยาให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ไปพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความยั่งยืนตามปณิธาน ‘ปัญญาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน’ และวิสัยทัศน์ที่ว่า ‘มหาวิทยาลัยสร้างปัญญาเพื่อนวัตกรรมชุมชนสู่สากลอย่างยั่งยืน’ ด้วยการต่อยอดงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีฐานการทำงานจากโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล ในปี พ.ศ. 2561 ผ่านการดำเนินงานของแต่ละคณะในการบูรณาการพันธกิจและองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อใช้ในการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดพะเยาตามที่แต่ละคณะกำหนด โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ไปสู่การจัดการสภาพ

ปัญหา รวมถึงพัฒนาต่อยอดความสำเร็จไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ที่มีพื้นฐานการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมและขยายผลให้มีความต่อเนื่อง ต่อมาในปี พ.ศ. 2562 มหาวิทยาลัยพะเยาได้ยกระดับการดำเนินงานของโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล ที่มุ่งพัฒนาพื้นที่เป้าหมายให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผ่านการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 สัญลักษณ์ความสำเร็จ โดยในปีถัดไป พ.ศ. 2563 มหาวิทยาลัยพะเยาได้ดำเนินโครงการ ‘การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานการทำงานตามโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล’ ขึ้น ตามกรอบนโยบาย Reinventing University System ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และในขณะนั้นมหาวิทยาลัยพะเยาได้มุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมายสากลเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) จึงได้กำหนดทิศทางของมหาวิทยาลัยว่าอยู่ในกลุ่ม ‘มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่’ (Area-based and Community Engagement) โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อยอดงานพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีฐานการทำงานมาจากโครงการ 1 คณะ 1 โมเดล ผ่านการดำเนินโครงการ ‘1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม’ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 9 อำเภอของจังหวัดพะเยา รวมทั้งสิ้น 17 พื้นที่ (กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565)

จากการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยพะเยา ภายใต้โครงการการพัฒนาศักยภาพชุมชนบนฐานการทำงานตามโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ได้ขับเคลื่อนผ่านโครงการของแต่ละคณะและวิทยาลัย ควบคู่ไปกับการมุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เป้าหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมายสากลเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดระยะเวลากว่า 3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งนับเป็นบรรยากาศของการทำงานที่กระตุ้นให้มหาวิทยาลัยพะเยามีการตื่นตัวอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการและนักวิจัยในแง่ของการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนและแนวทางการทำวิจัยที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับนโยบายของประเทศและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นไปในขณะเดียวกัน ทว่ายังไม่มีการทบทวน การวิเคราะห์ และการประเมินผลโครงการในภาพรวมให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่ประการใด ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการทบทวนผลการให้บริการชุมชนและสังคมของมหาวิทยาลัยพะเยาแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการในภาพรวม เพื่อช่วยให้หน่วยงานมีชุดข้อมูลและองค์ความรู้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการและทฤษฎี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดโครงการในลักษณะเดียวกันให้สามารถให้บริการชุมชนและสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิด

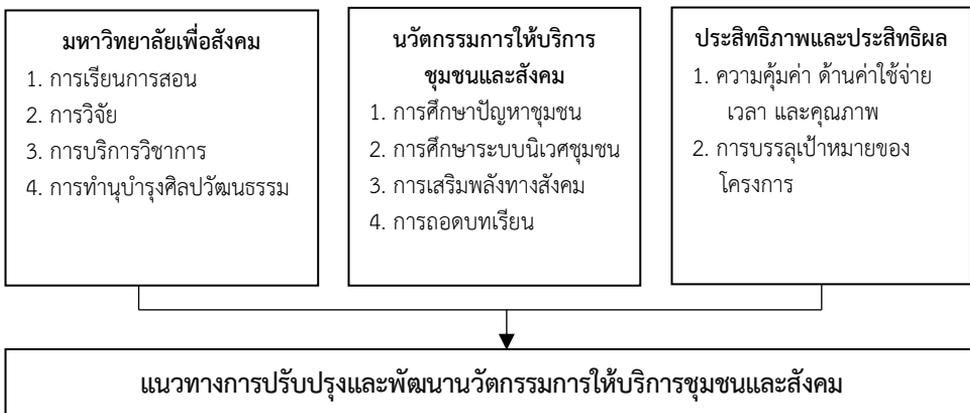
ความยั่งยืนต่อไป ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงริเริ่มโครงการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์นวัตกรรม เพื่อให้บริการชุมชนและสังคม: กรณีศึกษา โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทบทวนผลการให้บริการชุมชนและสังคมของมหาวิทยาลัยพะเยา ในปี พ.ศ. 2564 ถึง 2565
2. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคม 'โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม' ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ตามการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ของ 16 คณะ 2 วิทยาลัยของมหาวิทยาลัยพะเยา ครอบคลุม 9 อำเภอ 17 พื้นที่ของจังหวัดพะเยา โดยกรอบแนวคิดในการวิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม แนวคิดนวัตกรรมทางสังคม หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์นวัตกรรมเพื่อให้บริการชุมชนและสังคม: กรณีศึกษา โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ในปี พ.ศ. 2564 ถึง 2565 แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประชากรในการศึกษามีทั้งสิ้น 108 คน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ (1) หัวหน้าโครงการ จาก 16 คณะ 2 วิทยาลัย รวม 36 คน และ (2) ประชาชนที่อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ในหมู่บ้านที่ดำเนินโครงการจาก 16 คณะ 2 วิทยาลัยของมหาวิทยาลัยพะเยา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 จำนวน 36 โครงการ โครงการละ 2 คน รวม 72 คน ต่อมาคณะผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากประชากรโครงการ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหัวหน้าโครงการ และกลุ่มสมาชิกโครงการ โดยพิจารณาคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างไปตามเอกสารสรุปการดำเนินโครงการที่คณะผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลไปยังกองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา หลังจากนั้น จึงคัดเลือกตัวแทนของแต่ละโครงการจากกลุ่มคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 2 โครงการ โครงการละ 4 คน กลุ่มคณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี 2 โครงการ โครงการละ 4 คน และกลุ่มคณะด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2 โครงการ โครงการละ 4 คน รวมทั้งหมด 24 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยกำหนดคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับ (1) ความหมายและความเข้าใจต่อคำว่า นวัตกรรม และชุมชนนวัตกรรม (2) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน (4) ปัญหาและอุปสรรคในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน (5) หน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่ควรเข้ามามีบทบาทในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้นำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต และ (6) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา นวัตกรรม การให้บริการชุมชนและสังคม เพื่อให้ผู้ตอบสนองความคิดเห็นอย่างอิสระและสามารถขยายความตามสถานการณ์เพื่อให้ได้คำตอบที่ครอบคลุมรอบด้าน โดยแบบสัมภาษณ์นี้ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณาให้คะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาที่ยอมรับได้เท่ากับ 0.81 และงานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา รหัสโครงการ HREC-UP-HSS-2.2/087/66 เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2566

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้ใช้วิธีการสนทนากลุ่มกับตัวแทนหัวหน้าโครงการจากกลุ่มคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 2 โครงการ กลุ่มคณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี 2 โครงการ และกลุ่มคณะด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2 โครงการ

โครงการละ 1 คน รวม 6 คน ผ่านโปรแกรม Zoom Meetings ในวันพุธที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2566 เวลา 15.30-16.30 น. และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนสมาชิกโครงการทั้ง 6 โครงการ โครงการละ 3 คน รวม 18 คน ที่มาแสดงผลงานร่วมกับคณะหรือวิทยาลัยที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ในช่วงการจัดงานพะเยาวิจัยปีที่ 12 ระหว่างวันที่ 25-27 มกราคม พ.ศ. 2566 และปีที่ 13 ระหว่างวันที่ 24-26 มกราคม พ.ศ. 2567

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มกับตัวแทนหัวหน้าโครงการ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนสมาชิกโครงการ ได้นำมาสรุปและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และจัดกลุ่มคำตอบจากประโยคและข้อความสำคัญให้เป็นหมวดหมู่ (Category) แล้วจึงสร้างหัวข้อเรื่อง (Theme) ที่ครอบคลุมกลุ่มคำตอบ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์เป็นข้อสรุปเพื่อนำเสนอในเชิงพรรณนาเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มตัวแทนหัวหน้าโครงการ 6 โครงการและสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนสมาชิกโครงการ 6 โครงการทั้ง 18 คน นำมาสู่ผลการวิจัยครั้งนี้ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยตามลำดับตั้งแต่ข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 3 ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการให้บริการชุมชนและสังคมของมหาวิทยาลัยพะเยา ในปี พ.ศ. 2564 ถึง 2565 พบข้อเท็จจริง 2 ประการสำคัญ ดังนี้

1) การเกิดความพยายามในการบูรณาการพันธกิจของมหาวิทยาลัย 4 ด้าน คือ การบริการวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อย่างกลมกลืนมากขึ้น จากช่วงแรกที่แต่ละคณะมุ่งเน้นเฉพาะด้านบริการวิชาการและด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แต่ต่อมาทุกคณะล้วนดำเนินโครงการวิจัยที่บูรณาการกับการสอนในลักษณะที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) ที่มีผู้เรียนเข้าร่วมเรียนรู้และดำเนินโครงการร่วมกัน ควบคู่ไปกับการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยอาศัยภูมิปัญญาในชุมชนเป็นโจทย์สำคัญ สอดคล้องกับผลการศึกษาของโคคเคค (Koekkoek, et al., 2021) ที่ระบุว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับมหาวิทยาลัยแบ่งได้ 4 ด้าน คือ การเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยมีจุดร่วมในรูปแบบของการร่วมกันผลิต (Co-production) แต่มีข้อสังเกตว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีพันธกิจด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

แต่ไม่มีพันธกิจด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้นั้นได้แฝงอยู่ในพันธกิจทุกด้านแล้ว

2) การเกิดการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Mindset) ในการทำงานกับสังคม ซึ่งในอดีตมีลักษณะการทำงานแบบบนลงล่าง (Top-down Approach) เนื่องจากแต่ละคณะต่างดำเนินโครงการไปตามความเชี่ยวชาญของตน ในขณะที่ฝ่ายชุมชนก็เคยชินกับการเป็นผู้รับ โดยไม่ได้พิจารณาว่า สิ่งที่ทำเนิการนั้นจะส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชนอย่างไรบ้าง ทว่าในช่วงปี พ.ศ. 2564 ถึง 2565 เริ่มปรากฏร่องรอยของการสร้างการมีส่วนร่วมผ่านโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม เพราะมหาวิทยาลัยได้รับผลการดำเนินงานตามพันธกิจ และชุมชนได้รับนวัตกรรมและเกิดนวัตกรรมชุมชนขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบที่พึงประสงค์และวัดผลได้ เช่น โครงการของคณะวิทยาศาสตร์และคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้รับรางวัล “ชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้” ระดับประเทศที่จัดโดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ซึ่งการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของวิจิตร ศรีสะอ้าน (ม.ป.ป.) ที่ได้เสนอให้มหาวิทยาลัยกับชุมชนทำงานเชิงวิชาการร่วมกันในพันธกิจหลักทุกด้าน บนหลักการพื้นฐาน 4 ประการ คือ (1) การร่วมคิดร่วมทำก็บองค์ภาคีเครือข่าย (2) ความร่วมมือนำไปสู่การเกิดประโยชน์ร่วม (3) เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และ (4) เกิดผลกระทบที่ดีต่อสังคมที่สามารถประเมินได้

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคม ‘โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม’ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565

ส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยการพิจารณาจาก (1) ความหมายและความเข้าใจต่อคำว่า “นวัตกรรม” และ “ชุมชนนวัตกรรม” (2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการฯ (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรม (4) ปัญหาหรืออุปสรรคในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรม และ (5) หน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่ควรเข้ามามีบทบาทในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้นำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต สรุปผลในตาราง 1 ดังนี้

ผลการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย	
ตัวแทนหัวหน้าโครงการ	ตัวแทนสมาชิกโครงการ
1) ความหมายและความเข้าใจต่อคำว่า “นวัตกรรม” และ “ชุมชนนวัตกรรม”	
<p>นวัตกรรม หมายถึง การสร้างสิ่งใหม่ โดยอาจเป็นแนวคิด วิธีการ สิ่งประดิษฐ์ หรือข้อค้นพบใหม่ ซึ่งไม่เจาะจงว่าเป็นนวัตกรรมด้านไหน เนื่องจากความหมายของคำว่า นวัตกรรม โดยทั่วไป หมายถึง สิ่งใหม่ อาจจะเป็นวิธีการ หรือแนวปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ ส่วนชุมชนนวัตกรรม หมายถึง แนวคิดหรือข้อค้นพบที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมถึงการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนหลายด้าน เช่น รายได้ ความรู้สึก แนวคิด หรือแนวปฏิบัติใหม่ของชุมชนแต่ละแห่ง โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด ซึ่งอาจมีทั้งสิ่งเดิมและสิ่งใหม่ แต่สามารถทำให้เกิดการพัฒนาหรือปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้</p>	<p>นวัตกรรมอาจเป็นสิ่งประดิษฐ์ แนวความคิด วิธีการ หรือเทคนิคใหม่ที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ หรือช่วยแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ ส่วนชุมชนนวัตกรรม คือ ชุมชนที่สามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ได้ และชุมชนมีการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อยอดทางวัฒนธรรม และสามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น</p>
2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ	
<p>ในภาพรวมถือว่า เป็นไปในทิศทางที่ดี มีระดับความสำเร็จที่แตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน และการประสานความร่วมมือกันระหว่างคณะ/วิทยาลัยกับชุมชนที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>โครงการประสบความสำเร็จมากขึ้นตามลำดับ ทั้งในแง่ของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างรายได้ การพัฒนาต่อยอดและบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชากับการวิจัยในชุมชน และนักวิจัยมีผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งการดำเนินโครงการฯ ต้องช่วยให้ชาวบ้านและชุมชนเล็งเห็นประโยชน์และเข้ามาร่วมกันสร้างสรรค์ชุมชนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว</p>
3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน	
<ol style="list-style-type: none"> 1) การตอบรับที่ดีของชุมชนในการเข้าร่วมทำงาน 2) ความสม่ำเสมอและความต่อเนื่องในการทำงานร่วมกันของทั้งสองฝ่าย 3) ความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 4) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ทำให้ประชาชนและชุมชนรู้สึกสบายใจ ไว้วางใจ เชื่อมั่น และรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน 5) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) การทำงานเป็นคณะทำงาน 7) การมีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1) ความมุ่งมั่นของมหาวิทยาลัยพะเยาในการเข้าร่วมสนับสนุนและช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องไปกับปัญหาและความต้องการของชุมชน และมีการลงพื้นที่ทำงานอย่างสม่ำเสมอ 2) ความสนใจและรับฟังความคิดเห็น ความร่วมมือ ความกระตือรือร้น และความเข้มแข็งของชุมชน 3) การมีงบประมาณในการทำงานอย่างเพียงพอ 4) การเข้าใจบริบทของหมู่บ้านและชุมชน รวมถึงเป้าหมายของมหาวิทยาลัย 5) การมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกัน 6) การมีนิสิต/นักศึกษาร่วมลงพื้นที่สำรวจชุมชน 7) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจที่ประชาชนและชุมชนมีต่อมหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย	
ตัวแทนหัวหน้าโครงการ	ตัวแทนสมาชิกโครงการ
4) ปัญหาหรืออุปสรรคในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน	
1) ระยะเวลาในการดำเนินงานค่อนข้างน้อย 2) ช่องว่างความเข้าใจระหว่างนักวิจัยกับชุมชน 3) ความไม่ต่อเนื่องของคณะนักวิจัยที่ทำงานร่วมกับชุมชน 4) นักวิจัยไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคม แต่จำเป็นต้องปรับบทบาทมาเป็นนักวิจัยที่ทำงานร่วมกับชุมชนแบบสหศาสตร์	1) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่บางช่วง/บางฤดูกาล ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน 2) ระยะทางค่อนข้างไกลและเวลาในการทำงานไม่ตรงกัน โดยเฉพาะช่วงทำการเกษตร 3) การสื่อสารและช่องว่างความเข้าใจ ยิ่งเป็นเรื่องขององค์ความรู้ชั้นสูง หรือการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องประสานงานและทำความเข้าใจเรื่องที่มีความยุ่งยากซับซ้อน 4) ทุนมนุษย์และเครื่องมือ/อุปกรณ์ เนื่องจากชุมชนมีฐานการผลิตขนาดเล็ก หากมียอดสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ปริมาณมาก จำเป็นต้องมีเครื่องทุ่นแรงและมีโครงสร้างการผลิตที่ขนาดใหญ่ขึ้น 5) ผู้ประกอบการในชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านการผลิตและการตลาด ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถพัฒนาชุมชนได้มากเท่าที่ควร
5. หน่วยงาน/องค์กร/กลุ่มที่ควรเข้ามามีบทบาทในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้นำไปสู่ความยั่งยืน	
หน่วยงานภาครัฐและองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงเรียนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยพะเยาควรมีการจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาชุมชนนวัตกรรม” ที่เชื่อมโยงประสานข้อมูลสารสนเทศที่รวบรวมไว้แล้วให้คำปรึกษาแก่นักวิจัยจากทุกคณะและวิทยาลัย รวมถึงการให้คำปรึกษาเรื่องระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณ	หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรชุมชนหรือคณะกรรมการในชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นวัตกรรมชุมชน และสถานศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะโรงเรียนและ มหาวิทยาลัยที่เป็นองค์กรสำคัญในการหนุนเสริมให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม

ส่วนที่ 3 เป็นการนำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมในอนาคต จากผลสรุปที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ประกอบข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ จึงนำมาสู่การเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมที่ประกอบด้วยแนวทางเชิงนโยบายและแนวทางเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. แนวทางเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัย คณะและวิทยาลัย ควรมีแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมใน 4 ประเด็น คือ (1) ความต่อเนื่องด้านการดำเนินนโยบายการให้บริการชุมชนสังคม (2) ด้านกำลังคน ทั้งจากมหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อร่วมกันทำงานให้ประสบผลสำเร็จ (3) ด้านการยอมรับ โดยเฉพาะจากฝ่ายชุมชนที่ต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อคณะทำงานของมหาวิทยาลัย และ (4) ด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.2 มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายการจัดตั้ง “ศูนย์พัฒนาชุมชนนวัตกรรม” เพื่อให้คำปรึกษาแก่นักวิจัยจากทุกคณะและวิทยาลัย และจัดทำคลังข้อมูลโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันเพื่อรวบรวมงานวิชาการที่เกี่ยวข้องไว้อย่างเป็นเอกภาพและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสืบค้นและศึกษาได้อย่างเต็มที่

2. แนวทางเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรมีกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการชุมชนและสังคม 4 ขั้นตอน คือ (1) การระบุความต้องการ ปัญหา ความท้าทายของชุมชนที่สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม ทั้งโครงการและระบบการทำงาน (3) การเสริมพลังทางสังคม โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย และ (4) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนบนฐานการประสานความร่วมมือและต่อยอดการพัฒนาต่อไป

2.2 ควรปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมไปตามบริบทของชุมชน เพื่อต่อยอดและประสานความร่วมมือได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างอาชีพสร้างรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

2.3 ควรมีแนวทางการปรับปรุงการประสานความร่วมมือเพื่อให้บริการชุมชนและสังคม โดยเริ่มต้นจากนักวิจัยที่ต้องดำเนินโครงการบนฐานทรัพยากรบุคคลเท่าที่มีอยู่ และมีการวางแผนการศึกษาชุมชนเพื่อค้นหาทุนทางสังคมของชุมชนให้เจอแล้วจึงเข้าไปพัฒนาต่อยอด โดยไม่จำเป็นต้องคิดคิดสิ่งใหม่ รวมถึงการแสวงหาภาคีเครือข่ายเพื่อประสานความร่วมมือในการทำงานให้สำเร็จ

อภิปรายผล

1. ความหมายและความเข้าใจต่อคำว่า นวัตกรรมและชุมชนนวัตกรรม กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นในทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ นวัตกรรม เป็นได้ทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ องค์ความรู้ แนวความคิด วิธีการ เทคนิค ข้อค้นพบ หรือกระบวนการแบบใหม่ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาของชุมชน ซึ่งชุมชนในลักษณะนี้เข้าข่ายคำว่า “ชุมชนนวัตกรรม” เพราะเป็นชุมชนที่นำนวัตกรรมตามความหมายข้างต้นไปปรับใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาคือพัฒนาต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน อันช่วยให้การพัฒนาหรือปรับปรุงให้ชุมชนมีประสิทธิภาพ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและทำให้เกิดความยั่งยืนในที่สุด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความเข้าใจของทั้งสองกลุ่มเป้าหมายสอดคล้องกับการให้คำนิยาม คำว่า “นวัตกรรม” ตามที่สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2562) และสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2561) ได้ให้ความหมาย และเมื่อนำนวัตกรรมไปให้บริการสังคมจึงเกิดเป็นนวัตกรรมทางสังคมหรือชุมชนนวัตกรรม ดังที่อาร์ดิลล์ (Ardill, 2022) สรุปไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การระบุความต้องการ ปัญหา หรือความท้าทายที่เริ่มต้นจากแรงขับเคลื่อนภายในชุมชนหรือการระเบิดจากภายใน และสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนา นวัตกรรมทางสังคม ทั้งโครงการและระบบการทำงาน (3) การเสริมพลังทางสังคม โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาระดมความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และการร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และ (4) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนบนฐานการประสานความร่วมมือและต่อยอดการพัฒนาต่อไป

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นว่าเป็นภาพรวมประสบความสำเร็จมากขึ้นตามลำดับ ทั้งในแง่ของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับหลักการดำเนินโครงการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่นักวิชาการ เช่น คูปริยานโนวาและคณะ (Kupriyanova, et.al., 2020) และณัฐวัชร จันทโรธรัณ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์ (2563) ได้นำเสนอไว้ว่า ประสิทธิภาพของการดำเนินงานเป็นสิ่งที่สะท้อนถึง ความคุ้มค่าของต้นทุนในการดำเนินงาน ส่วนประสิทธิผลเป็นสิ่งที่สะท้อนการบรรลุ เป้าหมายในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ดรึ๊กเกอร์ (Drucker, 2020) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จของการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับควมมีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลในแง่ของการบรรลุเป้าหมายของ

เจ้าของกิจการและความพึงพอใจของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และเมื่อเปรียบเทียบกับ การศึกษาครั้งนี้ ย่อมหมายถึง การบรรลุเป้าหมายและความพึงพอใจของทั้งชุมชนและ มหาวิทยาลัย ดังนั้น ผลการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ระหว่างปี พ.ศ. 2564 ถึง 2565 ที่ผ่านมาจึงสอดคล้องกับหลักการด้านการดำเนินโครงการที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชน นวัตกรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็น เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จมี 4 ด้านหลัก คือ (1) ด้านนโยบาย ความมุ่งมั่น และความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการของมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชน (2) ด้าน กำลังคน ทั้งจากมหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อเข้าร่วมกันทำงานที่อาศัยทั้งชุมชนทรัพยากร ปัญญาและพลังร่างกายในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้สำเร็จ (3) ด้าน การยอมรับ โดยเฉพาะจากฝ่ายชุมชนที่ต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อทีมงานของ มหาวิทยาลัย ตลอดจนการสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ การให้เกียรติซึ่งกันและ กัน และการมีทัศนคติเชิงบวกในการพัฒนาชุมชนนวัตกรรม และ (4) ด้านงบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอสำหรับการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุ เป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาด้านการพัฒนาชุมชนจากนักวิชาการไทยหลาย คน เช่น วรญา จตุพัฒน์รังสี และอภิชาติ ลิ้มเมธี (2565) ที่พบว่า กลุ่มปัจจัยของ ความสำเร็จในการทำงานพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 4 กลุ่ม คือ (1) การมีนโยบาย และเป้าหมายที่ชัดเจน (2) การมีผู้นำที่มีความสามารถในการจัดการการทำงาน (3) การมีทรัพยากรที่เพียงพอ ทั้งบุคลากร งบประมาณ และอุปกรณ์ และ (4) การมีภาคี เครือข่ายช่วยหนุนเสริมการทำงาน

4. ปัญหาหรืออุปสรรคในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรม ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายมีทั้งที่คล้ายคลึงกันและ แตกต่างกัน โดยตัวแทนหัวหน้าโครงการค่อนข้างกังวลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของ นักวิจัย เนื่องจากนักวิจัยมีภาระงานหลักที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก จึงมีเวลาในการ ประสานการทำงานน้อย ก็ส่งผลต่อความเข้าใจของทั้งสองฝ่าย อีกทั้งนักวิจัยไม่ใช่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้บริการทางสังคมโดยตรง แต่ต้องทำงานบูรณาการข้ามศาสตร์ จึงกลายเป็นข้อจำกัดสำคัญของนักวิจัย และในประเด็นเดียวกันนี้ ฝ่ายชุมชนก็มีความ กังวลเกี่ยวกับองค์ความรู้ขั้นสูงและการปรับใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่นเดียวกัน ซึ่งผล การศึกษาดังกล่าวมีบางประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยในลักษณะเดียวกัน จะเห็นได้ จากผลการศึกษาของพินิจ ดวงจินดา และสุธาสินี บุญญาพิทักษ์ (2562) ที่พบปัญหา

เรื่องการบูรณาการระหว่างผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา เมื่อนักวิจัยต้องเร่งดำเนินโครงการบนฐานทรัพยากรบุคคลเท่าที่มีอยู่จึงทำให้การจัดลำดับความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ เพราะขาดการศึกษาชุมชนก่อนที่จะดำเนินโครงการ รวมถึงต้องทำงานภายใต้เงื่อนไขด้านเวลาและงานประจำปริมาณมาก จึงทำให้โครงการของแต่ละคณะปรากฏผลสำเร็จที่แตกต่างกัน

5. หน่วยงาน/องค์กรที่ควรเข้ามามีบทบาทในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้นำไปสู่ความยั่งยืน กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษาและองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องมีบทบาทอย่างมากในงานพัฒนาชุมชนนวัตกรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้ตัวแทนหัวหน้าโครงการได้เสนอว่า มหาวิทยาลัยควรจัดตั้งศูนย์พัฒนาชุมชนนวัตกรรมที่เชื่อมประสานข้อมูลและให้คำปรึกษาแก่นักวิจัย สอดคล้องกับผลการศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนที่พบว่า นักวิจัยมีเวลาในการทำงานน้อย จึงทำให้เกิดช่องว่างความเข้าใจระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ดังนั้น จึงควรนำหลักการมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ดังที่เนลสัน (Nelson, 2021) เสนอไว้ 7 มิติมาประยุกต์ใช้ คือ (1) การมีสิ่งอำนวยความสะดวก/ทรัพยากรสนับสนุน (2) การเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ (3) การมีส่วนร่วมของนิสิต/นักศึกษา (4) การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (5) ความเสมอภาคและเท่าเทียม (6) การสนับสนุนงบประมาณ (7) การเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาเพื่อเรียนรู้ เผยแพร่และแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า ทั้งตัวแทนหัวหน้าโครงการและตัวแทนสมาชิกโครงการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน 4 ประเด็น คือ (1) ความหมายและความเข้าใจต่อคำว่า “นวัตกรรม” ว่าหมายถึง สิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น สิ่งประดิษฐ์ องค์ความรู้ แนวคิด วิธีการ เทคนิค ข้อค้นพบ และกระบวนการใหม่ที่ช่วยแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ ส่วนคำว่า “ชุมชนนวัตกรรม” หมายถึง ชุมชนที่นำนวัตกรรมตามความหมายข้างต้นไปปรับใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน (2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการ กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นไปในภาพรวมประสบความสำเร็จมากขึ้นตามลำดับ ทั้งในแง่ของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเป้าหมายที่ตั้งไว้ (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรม กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย ความมุ่งมั่นและความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการของมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชน 2) ด้านกำลังคน ทั้งจากมหาวิทยาลัยและชุมชนที่ร่วม

ขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้สำเร็จ 3) ด้านการยอมรับ โดยเฉพาะจากฝ่ายชุมชนที่ต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อคณะทำงานของมหาวิทยาลัย และ 4) ด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และ (4) หน่วยงานหรือกลุ่มที่ควรเข้ามามีบทบาทในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้นำไปสู่ความยั่งยืน กลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา และองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องมีบทบาทอย่างมากในงานพัฒนาชุมชนที่นำไปสู่ความยั่งยืน แต่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการประสานความร่วมมือ เนื่องจากหัวหน้าโครงการส่วนใหญ่มีภาระงานหลักที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก จึงมีเวลาในการประสานการทำงานน้อย อีกทั้งยังไม่ใช่ว่าผู้เชี่ยวชาญด้านการให้บริการทางสังคม แต่ต้องทำงานบูรณาการข้ามศาสตร์ จึงกลายเป็นข้อจำกัดของหัวหน้าโครงการ ขณะที่ฝ่ายชุมชนหรือสมาชิกโครงการส่วนใหญ่กลับมีความกังวลเกี่ยวกับองค์ความรู้ขั้นสูงและการปรับใช้เทคโนโลยี

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. กระบวนการสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการชุมชนและสังคม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ (1) ระบุความต้องการ ปัญหา ความท้าทายของชุมชนที่สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (2) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคม ทั้งโครงการและระบบการทำงาน (3) การเสริมพลังทางสังคม โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย และ (4) การถอดบทเรียนเพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาชุมชนบนฐานการประสานความร่วมมือและต่อยอดการพัฒนาต่อไป

2. แนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมของมหาวิทยาลัย คณะและวิทยาลัย คือ (1) ความต่อเนื่องด้านการดำเนินนโยบายการให้บริการชุมชนสังคม (2) ด้านกำลังคน ควรเริ่มต้นจากนักวิจัยที่ต้องดำเนินโครงการบนฐานทรัพยากรบุคคลเท่าที่มีอยู่ และมีการวางแผนการศึกษาและค้นหาทุนทางสังคมก่อนแล้วจึงเข้าไปพัฒนาต่อยอด โดยไม่จำเป็นต้องคิดสิ่งใหม่ (3) ด้านการยอมรับ โดยเฉพาะจากฝ่ายชุมชนที่ต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อคณะทำงานของมหาวิทยาลัย (4) ด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และ (5) ด้านเครือข่าย ควรทำความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในแต่ละเรื่องให้ประสบความสำเร็จ

3. การมีศูนย์พัฒนาชุมชนนวัตกรรมเพื่อให้คำปรึกษาแก่นักวิจัยจากทุกคณะ และวิทยาลัย และจัดทำคลังข้อมูลโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน จะช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการรวบรวมงานวิชาการที่เกี่ยวข้องไว้อย่างเป็นเอกภาพ รวมถึงช่วยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสืบค้นและศึกษาได้อย่างเต็มที่

สรุป

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ความเข้าใจต่อคำว่า นวัตกรรมและชุมชน นวัตกรรมของกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนหัวหน้าโครงการและตัวแทน สมาชิกโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า นวัตกรรม เป็นได้ทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น สิ่งประดิษฐ์ องค์ความรู้ แนวความคิด วิธีการ เทคนิค ข้อค้นพบ หรือกระบวนการใหม่ ๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ โดยเฉพาะ ปัญหาของชุมชน ซึ่งชุมชนในลักษณะนี้เข้าข่ายคำว่า ชุมชนนวัตกรรม เพราะเป็นชุมชน ที่นำนวัตกรรมตามความหมายข้างต้นไปปรับหรือประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาหรือ พัฒนาต่อยอดสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน อันช่วยให้การพัฒนาหรือปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในชุมชน มีประสิทธิภาพ และช่วยเพิ่มพูนมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ช่วยสร้างรายได้ และ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ กระทั่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและทำให้เกิดความ ยั่งยืนในที่สุด

จึงกล่าวได้ว่า นวัตกรรมทางสังคมถือเป็นแนวความคิดและกระบวนการที่ช่วย ให้เกิดการพัฒนาชุมชน/สังคมให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีกระบวนการสร้างนวัตกรรม ทางสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการชุมชนและสังคม 6 ขั้นตอน คือ (1) การเกิดแรงบันดาลใจ/แรงขับเคลื่อนจากภายในของชุมชน (2) การ ระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (3) การสร้างต้นแบบ ทดลองใช้ และปรับปรุงแล้วทดลองใช้ซ้ำ จนกระทั่งปรากฏผลที่ดีที่สุด (4) การทำให้เกิดความ ยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง (5) การขยายผลออกไปในวงกว้าง โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายของนวัตกรรมฯ นั้น และ (6) การ สร้างการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศของชุมชนสังคมที่ทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอด และ บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เช่น ตัวแบบ/โมเดลของธุรกิจชุมชน กฎหมาย นโยบาย ข้อบังคับ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับนวัตกรรมทางสังคมต่าง ๆ

สรุปในภาพรวม ผลการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ระหว่างปี 2564 ถึง 2565 ที่ผ่านมา ได้สอดคล้องกับหลักการด้านการดำเนินโครงการที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสะท้อนถึงระดับประสบความสำเร็จที่เพิ่มมากขึ้น

ตามลำดับ ทั้งในแง่ของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น แนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคมในอนาคต คือ การต่อยอดการดำเนินโครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรมไปตามบริบทของชุมชน และการประสานความร่วมมือกันระหว่างคณะ/วิทยาลัยกับชุมชนนั้น ๆ เพื่อต่อยอดการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างรายได้ และการพัฒนาต่อยอดและบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชากับการวิจัยในชุมชน ฯลฯ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนนวัตกรรม ระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชนควรมีแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมการให้บริการชุมชนและสังคม 4 ด้านหลัก คือ (1) ด้านนโยบาย ความมุ่งมั่นและความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการของมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชน (2) ด้านกำลังคน ทั้งจากมหาวิทยาลัยและชุมชนเพื่อเข้าร่วมกันทำงานที่อาศัยทั้งชุมชนทรัพยากรทางปัญญาและพลังร่างกายในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนนวัตกรรมให้สำเร็จ (3) ด้านการยอมรับ โดยเฉพาะจากฝ่ายชุมชนที่ต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อคณะทำงานของมหาวิทยาลัย ตลอดจนการสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน และการมีทัศนคติเชิงบวกในการพัฒนาชุมชนนวัตกรรม และ (4) ด้านงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เพียงพอสำหรับการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการวิพากษ์นวัตกรรมเพื่อให้บริการชุมชนและสังคม: กรณีศึกษา โครงการ 1 คณะ 1 ชุมชนนวัตกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ถึง 2565 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่สนับสนุนงบประมาณรายได้ ประจำปี พ.ศ. 2566 ในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา. (2565). *1 คณะ 1 สัญลักษณ์ความสำเร็จ*.

พะเยา: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอส.เอ.กราฟฟิค พิล์ม.

ณัฐวัชร จันทโรธรัณ และพงษ์ศักดิ์ พัวพรพงษ์. (2563). ประสิทธิผลขององค์การ.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. 9 (2), 1-9.

- พินิจ ดวงจินดา และสุธาสิณี บุญญาพิทักษ์. (2562). บทบาทของมหาวิทยาลัยทักษิณด้านการวิจัยรับใช้สังคมในทัศนคติของผู้บริหาร. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 31 (3), 145-154.
- วรรณ จตุพัฒน์รังสี และอภิชาติ ลิ้มเมธี. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมระบบเฝ้าระวังโรคติดต่อของชุมชนท้องถิ่นแบบบูรณาการ. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 11 (2), 226-237.
- วิจิตร ศรีสะอาด. (ม.ป.ป.). *PowerPoint Presentation เรื่องบทบาทของสมาคมพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม*. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/dQA6C>
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). *นวัตกรรมเพื่ออนาคต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (26 กุมภาพันธ์ 2561). *นวัตกรรม*. สืบค้นเมื่อ 29 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1771052446286176&set=a.1763649370359817>
- Ardill, N. (2022). Social Innovation Process in the Production of Urban Spaces. In *Growing Food in Cities: Social Innovation Strategies for Sustainable Development*. (pp. 41-50). Cham: Springer.
- Drucker, P. F. (2020). *Peter F. Drucker on Management Essentials*. Brighton: Harvard Business Review Press.
- Koekkoek, A., et al. (2021). Unraveling University-community Engagement: A Literature Review. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*. 25 (1), 3-24.
- Kupriyanova, V., et al. (2020). Autonomy, Efficiency, and Effectiveness-opportunities for Higher Education: A Pilot Study. In Curai, A., et al. (eds.). *European Higher Education Area: Challenges for a New Decade*. (pp. 437-453). Cham: Springer.
- Nelson, R. E. (2021). Developing Evaluable Principles for Community-university Partnerships. *Journal of Community Engagement and Scholarship*. 14 (1), 1-19.

Research Article; Received: 2024-09-08; Revised: 2024-11-27; Accepted: 2024-12-11.

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริม ความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย Guidelines for Developing Social Studies Textbooks to Promote Creative Thinking for Upper Elementary Students

ภาวิชชุกานต์ ไขลิ้ม*¹, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า**²
Phawitchukan Chailim¹, Wipawan Wongsuwan Kongpao²

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Master of Education Program in Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Chulalongkorn University

First Author, E-mail: phawitchukan@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: wipawan.w@chula.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลและออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ 2) การประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบคุณภาพแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้อยู่ตรการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการเตรียม ขั้นการออกแบบ ขั้นการผลิต และขั้นรวบรวมข้อมูลหลังการใช้งาน โดยมีแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในขั้นการเตรียมและขั้นการ

ออกแบบ 2) ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.4-0.6 โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดบางขั้นตอนในการจัดทำหนังสือเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการพัฒนาหนังสือเรียนต่อไป และผลการประเมินแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.4-0.8 โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดบางตัวอย่างในการตั้งคำถามและการนำเสนอให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการพัฒนาหนังสือเรียน บทความวิจัยนี้ต้องการความรู้ด้านกระบวนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในชั้น การเตรียมและการออกแบบ โดยคำนึงถึงการตั้งคำถามเพื่อฝึกการสังเกต การตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ การตั้งคำถามเพื่อฝึกการอุปมา รวมถึงการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นอย่างอิสระปลอดภัย

คำสำคัญ: หนังสือเรียน; วิชาสังคมศึกษา; ความคิดสร้างสรรค์; นักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

Abstract

This research article aims to present and evaluate guidelines for developing social studies textbooks designed to enhance creative thinking among upper elementary students. The study uses a research and development model which is divided into two phases: 1) a review of relevant literature and research to design the textbook development guidelines, and 2) an evaluation and revision of these guidelines based on feedback from five experts. Data analysis is conducted by using the index of consistency (IOC) formula.

The findings reveal that 1) the development of social studies textbooks to promote creative thinking for upper elementary students involves four key stages: the preparation stage, the design stage, the production stage, and the post-use data collection stage. Specific guidelines for fostering creative thinking are incorporated into the preparation and design stages. The expert evaluation of the textbook development guidelines indicates IOC values ranging from 0.4 to 0.6, with recommendations to refine certain steps to ensure greater

appropriateness before further implementation. Additionally, the assessment of the guidelines for formulating questions to stimulate creative thinking shows IOC values between 0.4 and 0.8, with suggestions to improve certain examples before they are applied in future textbook. This research also contributes knowledge regarding the process of developing social studies textbooks, particularly in the preparation and design stages. It emphasizes the use of questions designed to cultivate observation skills, encourage thinking based on the components of creative thinking, and practice analogies, as well as to promote open and safe discussions of experiences and opinions.

Keywords: Textbook; Social Studies; Creative Thinking;
Upper Elementary Students

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนช่วยให้บุคคลเข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อน สามารถระบุและแก้ปัญหาด้วยมุมมองใหม่ ๆ และเป็นหนึ่งในตัวบ่งชี้ของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนก่อนเข้าสู่โลกการทำงานในศตวรรษที่ 21 (Kay & Greenhill, 2011) ซึ่งสามารถพัฒนาได้ภายใต้ระบบการศึกษาของแต่ละประเทศ (Vincent-Lancrin, et al., 2019) ความคิดสร้างสรรค์ทำให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดที่เป็นนามธรรมให้ชัดเจน ช่วยให้นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้ เกิดแรงจูงใจ และสนุกสนานผ่อนคลาย (Beetlestone, 1998; Starko, 2013) ความคิดสร้างสรรค์ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ทักษะการตัดสินใจแก้ปัญหา ทักษะด้านนวัตกรรมและการเป็นพลเมือง ทั้งนี้ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และมีความพร้อมต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า นักเรียนประถมศึกษาตอนปลายมักเริ่มเกิดภาวะถดถอยของความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นช่วงรอยต่อของพัฒนาการด้านการปรับตัวทางสังคม (Torrance, 1965) ชาวคนไทยไม่ค่อยปรากฏความเป็นผู้นำด้านการผลิตนวัตกรรมอันเนื่องมาจากการขาดความคิดสร้างสรรค์ (ยรรยงค์ ณ บางช้าง และคณะ, 2563) อีกทั้งการศึกษาและการทำวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ในทวีปเอเชียและประเทศไทยค่อนข้างมีปริมาณที่จำกัด (Hernández-Torrano & Ibrayeva, 2020)

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แก่นักเรียนจึงควรเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบหนังสือเรียนที่ในปัจจุบันยังออกแบบเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ไม่ชัดเจน (แสงรุ่ง พูลสุวรรณ, 2554) และมักเน้นการถ่ายทอดความรู้มากกว่าพัฒนาการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม (Gautschi, 2018) อีกทั้งยังขาดงานวิจัยการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในสื่อการเรียนรู้ประเภทหนังสือเรียน

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยแล้วพบว่า แนวคิดซินเนคติกส์เพื่อการจัดการเรียนรู้ สามารถนำมาใช้ร่วมกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ผ่อนคลาย อิสระและปลอดภัย รวมถึงช่วยให้เกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผ่านการทำสิ่งแปลกให้คุ้นเคย และการทำสิ่งคุ้นเคยให้แปลกผ่านการฝึกอุปมา (Gordon, 1971) จึงสัมพันธ์กับจิตใจและอารมณ์เพื่อการแก้ปัญหาด้วยมุมมองใหม่และสัมพันธ์กับเป้าหมายการเรียนรู้สังคมศึกษา

การพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นช่วงวัยระหว่างการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นรูปธรรม (Concrete Operational Stage) และขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นนามธรรม (Formal Operational Stage) ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (ทิตนา แคมมณี, 2561) จึงเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชาสังคมศึกษาที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาพลเมืองให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามทักษะที่สังคมในอนาคตต้องการ ผ่านการใช้หนังสือเรียนอันเป็นสื่อการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ซึ่งในปัจจุบันเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ยังขาดการออกแบบเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษานี้จะได้แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์แก่นักพิมพ์ครู และนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีการตรวจสอบ ประเมินคุณภาพของแนวทาง โดยผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้เหมาะสม การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลและออกแบบแนวทาง มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูลเรื่องความคิดสร้างสรรค์ หนังสือเรียน และการสอนสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสังเคราะห์ความหมายองค์ประกอบของตัวแปร และกรอบแนวคิดการวิจัย

2.2 การออกแบบร่างแนวทาง ได้แก่ (1) ตารางสรุปข้อมูลแนวทาง และ (2) แนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.3 การออกแบบเครื่องมือแบบตรวจสอบคุณภาพแนวทาง โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยขั้นการเตรียม ขั้นการออกแบบ ขั้นการผลิต และขั้นรวบรวมข้อมูลหลังการใช้งาน

ส่วนที่ 2 ร่างแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยคำถามฝึกการสังเกต คำถามส่งเสริมให้เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ และคำถามฝึกการอุปมา

ระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การนำร่างแนวทางให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมเพื่อนำไปใช้ออกแบบหนังสือเรียน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสื่อการเรียนรู้หรือบรรณาธิการด้านการออกแบบหนังสือเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ (2) อาจารย์มหาวิทยาลัยผู้เชี่ยวชาญการสอน สาขาวิชาประถมศึกษาและสังคมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบคุณภาพแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ประเมินโดยใช้สูตรการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency; IOC) ใช้เกณฑ์ IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปให้ยอมรับและนำไปใช้ได้ (สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์, 2551) และปรับปรุงแนวทางตามคำแนะนำให้เหมาะสม

2.2 การรวบรวมผลประเมินและคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิและสรุปผลการประเมินโดยใช้การบรรยายด้วยการวิเคราะห์ผลคะแนนค่าดัชนีความสอดคล้อง จากนั้น ปรับปรุงแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

การออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายควรมีบทบาท ได้แก่ (1) ส่งเสริมเจตคติ จิตใจ อารมณ์ และ (2) พัฒนาระบวนการคิดสร้างสรรค์ผ่านเนื้อหา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก (Alessi & Trollip, 1991; กุศลิตา กุลคง, 2555) ดังนี้

1) ขั้นการเตรียม เป็นการศึกษาและกำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมความคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องแนวคิดทางการศึกษา ขอบเขตเนื้อหา และช่วงวัย

2) ขั้นการออกแบบ เป็นการกำหนด คัดเลือก ออกแบบขอบเขตเนื้อหา และเครื่องมือตามองค์ประกอบของหนังสือเรียนให้ผู้เรียนได้ฝึกการสังเกต แสดงความคิดเห็น และการอุปมาอุปแบบต่าง ๆ

3) ขั้นการผลิต เป็นการนำสิ่งที่ออกแบบมาจัดพิมพ์บนโปรแกรมและเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์

4) ขั้นการรวบรวมข้อมูลหลังใช้ เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ใช้งานเพื่อนำมาแก้ไขก่อนตีพิมพ์ครั้งถัดไปรายละเอียดและตัวอย่างการดำเนินการในแต่ละขั้น แสดงดังตารางต่อไปนี้

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	ตัวอย่างการดำเนินการตาม แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน
1. ชั้นการเตรียม	
1.1 กำหนดคุณลักษณะของผู้อ่าน (ระดับชั้น)	นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
<p>1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียน</p> <p>1) การเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป ระบุเป้าหมายโดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด 4 ลักษณะ ตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ภายใต้อเป้าหมาย ขอบเขตเนื้อหาที่เหมาะสมกับรายวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย แล้วนำมากำหนดทักษะ ความรู้ ความคิด กระบวนการ และการปฏิบัติ</p> <p>2) การเขียนวัตถุประสงค์เฉพาะบท (จุดประสงค์การเรียนรู้) ระบุวัตถุประสงค์แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั่วไป และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ เช่น การสังเกต การอภิปราย การแสดงความคิดเห็น การเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมยต่าง ๆ</p>	<p>1) วัตถุประสงค์ทั่วไป</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลาย และการอยู่ร่วมกันในสังคม - ปรับตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข - มีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาในสังคมอย่างเหมาะสม - แสดงออกถึงคุณลักษณะของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ตามช่วงวัย <p>2) วัตถุประสงค์เฉพาะบท</p> <ul style="list-style-type: none"> - เสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตนเองบนพื้นฐานของความรู้เรื่องการละเมิดสิทธิเด็ก - แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองจากการสังเกตและการอุปมาสิ่งต่าง ๆ รอบตัวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างอิสระ - แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นบนคำถามปลายเปิดอย่างอิสระ
1.3 การเลือกศาสตร์การสอนหรือแนวคิดทางการศึกษาคัดเลือกโดยคำนึงถึงคุณลักษณะผู้อ่านและวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียน จากข้อ 1.2 สามารถส่งเสริมให้เกิดการแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นขั้นตอนและเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย	การเลือกแนวคิดจินเนติกส์เพื่อการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับจิตใจและอารมณ์เพื่อการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผ่านการเปรียบเทียบอุปมาสอดคล้องกับการแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกรู้สิดหรือถูกบังคับเมื่อเรียนรู้ (Gordon, 1971)
2. ชั้นการออกแบบ	
2.1 กำหนดขอบเขตและหัวข้อของเนื้อหา โดยจัดกลุ่มเนื้อหาจากหลักสูตรเพื่อกำหนดเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงชื่อรายวิชาที่ระบุไว้ในหลักสูตรและคำอธิบายรายวิชา	<p>1) กำหนดขอบเขตสาระที่ 2 หน้าที่พลเมืองฯ</p> <p>ส 2.1 ป.5/2 เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก</p> <p>2) กำหนดหัวข้อของเนื้อหา</p> <p>หัวข้อที่ 1 ตัวอย่างสถานการณ์และผลจากการละเมิดสิทธิเด็ก</p> <p>หัวข้อที่ 2 แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก</p> <p>หัวข้อที่ 3 การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก</p>
2.2 กำหนดรายละเอียดของโครงสร้าง โดยกำหนดตามองค์ประกอบของหนังสือเรียน ได้แก่ ส่วนหน้า และส่วนเนื้อหา โดยงานวิจัยฉบับนี้เสนอเฉพาะส่วนเนื้อหา	

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	ตัวอย่างการดำเนินการตาม แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน
<p>เท่านั้น ประกอบด้วย</p> <p>1) ส่วนนำ/ส่วนกระตุ้นความสนใจ (1) ปกหน้า หน่วยการเรียนรู้: รูปภาพและคำถามฝึกการสังเกตและ การคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ (2) กิจกรรมก่อนการเรียนรู้: ทบทวนความรู้พื้นฐาน</p> <p>2) ส่วนนำเสนอเนื้อหา (1) ข้อความเนื้อหา: สาระสำคัญและสถานการณ์ปลายเปิดที่สอดคล้องกับ เนื้อหา (2) รูปภาพและผังภาพ: ตัวอย่างสะท้อน ปรากฏการณ์ที่ต้องการ เพื่อนำไปสู่การทำกิจกรรมอื่น (3) คำถามระหว่างการเรียนรู้: คำถามระหว่างบทเรียน เพื่อฝึกการสังเกต การแสดงความคิดเห็น และการอุปมา (4) กิจกรรมระหว่างการเรียนรู้: กิจกรรมเพื่อหาสาเหตุ และผลลัพธ์ของสถานการณ์ผ่านการอุปมา (5) สื่อการ เรียนรู้บูรณาการ: ตัวอย่างเฉลยกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทาง ให้นักเรียนคิดต่อยอด</p> <p>3) ส่วนท้าย เป็นกิจกรรมท้ายหน่วยการเรียนรู้: เครื่องมือประเมินตนเองของนักเรียนตามเป้าหมายการ เรียนรู้</p>	<p>1) ส่วนนำ/ส่วนกระตุ้นความสนใจ หัวข้อที่ 1 สถานการณ์ชวนคิด หัวข้อที่ 2 กิจกรรมทบทวนความรู้</p> <p>2) ส่วนนำเสนอเนื้อหา หัวข้อที่ 3 สถานการณ์ปัจจุบัน หัวข้อที่ 4 เนื้อหาการเรียนรู้ 4.1 การละเมิดสิทธิเด็ก 1) ตัวอย่างสถานการณ์การละเมิดสิทธิเด็ก 2) ผลกระทบ 4.2 แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือ ผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก 4.3 การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก หัวข้อที่ 5 กิจกรรมท้ายบทเรียน</p> <p>3) ส่วนท้าย หัวข้อที่ 6 ประเมินตนเอง</p>
<p>2.3 กำหนดกลยุทธ์การใช้ภาษาและแนวทางการเขียน การกำหนดแนวทางและหัวข้อให้สอดคล้องตลอดเล่ม เช่น ตำแหน่งของคำถาม เนื้อหา บทสรุป กิจกรรม รวมถึงการเลือกโวหารในการเขียน เช่น การบรรยาย การพรรณนา การอธิบาย การอภิปราย การเปรียบเทียบ</p> <p>2.4 การคัดเลือกภาพประกอบ แผนผัง และสื่อการ เรียนรู้อื่น ๆ ประกอบการใช้หนังสือเรียน คัดเลือกโดย คำนึงถึงเนื้อหา โครงสร้าง แนวทางการเขียน และความ เหมาะสมของเนื้อหาต่อรูปแบบการใช้ภาพประกอบ แผนผัง และสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ</p>	<p>กำหนดรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหนังสือ เรียน ได้แก่</p> <p>1) ส่วนนำ/ส่วนกระตุ้นความสนใจ - หัวข้อที่ 1 สถานการณ์ชวนคิด: นำเสนอภาพลำดับ เหตุการณ์และคำถามเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความ ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น - หัวข้อที่ 2 กิจกรรมทบทวนความรู้: กิจกรรมเดี่ยว ทบทวนความรู้ที่พบได้ในชีวิตจริงก่อนรับความรู้ใหม่</p> <p>2) ส่วนนำเสนอเนื้อหา - หัวข้อที่ 3 สถานการณ์ปัจจุบัน: ใช้ข้อความและ รูปภาพเกริ่นนำประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน ก่อนการเรียนรู้ และใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนแสดง ความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง - หัวข้อที่ 4 เนื้อหาการเรียนรู้: ใช้การอธิบายรูปแบบ ความเรียง หัวข้อย่อย ภาพวาด และตาราง - หัวข้อที่ 5 กิจกรรมท้ายบทเรียน: กิจกรรมเสนอ แนวทางการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตนเองบนพื้นฐาน ของความรู้และความคิดสร้างสรรค์</p>
<p>2.5 การออกแบบเครื่องมือการวัดประเมิน ออกแบบโดย คำนึงถึงผู้อ่านและวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียนกำหนด ข้อคำถามโดยคำนึงถึงคุณลักษณะของนักเรียนที่จะปรากฏ</p>	<p>3) ส่วนท้าย - หัวข้อที่ 6 ประเมินตนเอง: ใช้รูปแบบการประเมิน แบบ Rating Scale โดยให้ผู้เรียนวงกลมรูปภาพ</p>

แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	ตัวอย่างการดำเนินการตาม แนวทางการพัฒนาหนังสือเรียน
จากการมีความคิดสร้างสรรค์แต่ละองค์ประกอบ	ที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้
2.6 การรวบรวมแหล่งอ้างอิง เลือกแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและนำเสนอให้ถูกต้องตามรูปแบบ	
3. ขั้นการผลิต วางส่วนประกอบของหนังสือเรียนที่ได้รับการออกแบบ เช่น ส่วนแนะนำการใช้งาน ข้อความเนื้อหา กิจกรรม รูปภาพ แผนผัง กิจกรรม บนโปรแกรมตามหลักการออกแบบศิลป์เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์	
4. ขั้นรวบรวมข้อมูลหลังการใช้งาน เก็บข้อมูลของผู้ใช้ผ่านการสอบถามความพึงพอใจ ผลการใช้งานที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อนำมาพัฒนาหนังสือเรียนสำหรับการจัดพิมพ์ครั้งถัดไป (Reprint)	

ตาราง 1 แนวทางและตัวอย่างการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

2. ผลประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน แบ่งการประเมินเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) คุณภาพของขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย และ (2) ร่างแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายพบว่า (1) ขั้นการเตรียม มีค่า IOC เท่ากับ 0.4 คะแนน โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) เชื่อมโยงผลการวิเคราะห์เพื่อกำหนดและขยายความรายละเอียดแต่ละขั้นตอนการออกแบบหนังสือเพิ่มเติม และ 2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้แนวทางให้ชัดเจน (2) ขั้นการออกแบบ มีค่า IOC เท่ากับ 0.4-0.6 คะแนน ควรปรับปรุงให้เหมาะสมตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ (3) ขั้นการผลิต มีค่า IOC เท่ากับ 0.6 คะแนน สามารถนำแนวทางไปใช้ได้ และ (4) ขั้นการรวบรวมข้อมูลหลังการใช้ มีค่า IOC เท่ากับ 0.6 คะแนน สามารถนำแนวทางไปใช้ได้

รายละเอียด	คะแนนเฉลี่ย	ข้อเสนอแนะ
ขั้นการเตรียม		
กำหนดหัวข้อย่อยครบถ้วน ครอบคลุมการวางแผนการออกแบบหนังสือเรียนประกอบด้วย (1) กำหนดคุณลักษณะของผู้อ่าน (2) กำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียน และ (3) เลือกแนวคิดทางการศึกษา	0.4	- กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้แนวทางให้ชัดเจน เช่น ครู สำนักพิมพ์ เพื่อคัดเลือกเนื้อหา คำศัพท์ และออกแบบกราฟิกให้เหมาะสมกับเป้าหมาย - เพิ่มคำอธิบายแต่ละขั้นตอนในขั้นการเตรียมเพื่อให้เข้าใจขั้นตอนการออกแบบได้ชัดเจนขึ้น

รายละเอียด	คะแนนเฉลี่ย	ข้อเสนอแนะ
กำหนดหัวข้อย่อยในขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือเรียน เหมาะสมและครอบคลุมต่อการวางแผนการออกแบบหนังสือเรียน ประกอบด้วย (1) วัตถุประสงค์ทั่วไป และ (2) วัตถุประสงค์เฉพาะบท	0.4	- ยกตัวอย่างวัตถุประสงค์เฉพาะบทให้เจาะจงมากขึ้นตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา และแนวคิดทางการศึกษาที่เลือก - เพิ่มการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ
ขั้นการออกแบบ		
กำหนดหัวข้อย่อยครบถ้วน ครอบคลุมการออกแบบหนังสือเรียน ประกอบด้วย (1) ขอบเขตและหัวข้อของเนื้อหา (2) รายละเอียดของโครงสร้าง (3) กลยุทธ์การใช้ภาษาและแนวทางการเขียน (4) เลือกภาพประกอบ แผนผัง และสื่อการเรียนรู้อื่น (5) ออกแบบเครื่องมือการวัดประเมินผล (6) รวบรวมแหล่งอ้างอิง	0.6	- ใช้แผนภาพประกอบการอธิบายเพื่อให้เห็นลำดับการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนได้ชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายขึ้น - เพิ่มคำอธิบายแต่ละขั้นตอนให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา และแนวคิดทางการศึกษาที่เลือก
กำหนดหัวข้อในขั้นตอนกำหนดรายละเอียดของโครงสร้าง เหมาะสมและครอบคลุมต่อการออกแบบหนังสือเรียน ประกอบด้วย (1) ส่วนนำ/ส่วนกระตุ้นความสนใจ (2) ส่วนนำเสนอเนื้อหา และ (3) ส่วนท้าย	0.4	- เพิ่มรายละเอียดการอธิบายโครงสร้างหนังสือเรียนให้เชื่อมโยงไปสู่แนวทางการตั้งคำถามและวิธีการนำเสนอเนื้อหา - ยกตัวอย่างสถานการณ์การละเมิดสิทธิเด็กให้หลากหลายขึ้น
ขั้นการผลิต		
กำหนดขั้นตอนที่มีความเหมาะสมและจำเป็น	0.6	-
ขั้นการรวบรวมข้อมูลหลังการใช้		
กำหนดขั้นตอนที่มีความเหมาะสมและจำเป็น	0.6	-

ตาราง 2 ผลการตรวจสอบคุณภาพแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในตาราง 2 ผู้วิจัยรวบรวมประเด็นต่าง ๆ ไปปรับปรุงแนวทางให้มีรายละเอียดชัดเจนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปดำเนินการในการวิจัยระยะต่อไป

ส่วนที่ 2 ร่างแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์พบว่า 1) คำถามเพื่อฝึกการสังเกต มีค่า IOC เท่ากับ 0.6-0.8 คะแนน สามารถนำไป 2) คำถามเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ คำถามเพื่อฝึกความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ มีค่า IOC เท่ากับ 0.4-0.6 คะแนน ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะกำหนดเวลาการทำกิจกรรมก่อน

นำไปใช้ และ 3) คำถามเพื่อฝึกการอุปมา ได้แก่ คำถามเพื่อฝึกการอุปมาโดยอิงตนเอง การอุปมาโดยตรง การอุปมาโดยอิงบัญญัติ มีค่า IOC เท่ากับ 0.6-0.8 คะแนน สามารถ นำแนวทางไปใช้ได้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้เพิ่มตัวอย่างคำถามหรือกิจกรรมก่อน นำไปใช้

รายละเอียด	คะแนนเฉลี่ย	ข้อเสนอแนะ
คำถามเพื่อฝึกการสังเกต		
1. ตัวอย่างคำถามเพื่อแสดงข้อเท็จจริง ส่งเสริมให้นักเรียนอธิบายความเป็นจริง ฝึกสังเกตและอธิบายข้อเท็จจริงจากภาพและเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่าง เช่น บุคคลในภาพกำลังทำอะไร, ตัวละครหลักของภาพน่าจะเป็นใครและกำลังทำอะไร, ตัวละครอื่น ๆ กำลังทำอะไรบ้าง, บุคคลในภาพโดยภาพรวมกำลังทำอะไร, ใครกำลังทำอะไรที่แตกต่างจากผู้อื่น, ที่นี่คือที่ใด, ฉากในภาพช่วยให้นักเรียนทราบสิ่งใดบ้าง เช่น วัน เวลา สถานที่ และอธิบายได้ว่าอย่างไร	0.8	-
2. ตัวอย่างคำถามเพื่อสำรวจประสบการณ์/ข้อคิดเห็น ส่งเสริมให้นักเรียนอธิบายประสบการณ์และแสดงความคิดเห็น ฝึกสังเกตและสำรวจประสบการณ์/ข้อคิดเห็นจากภาพหรือเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่าง เช่น การกระทำใดที่น่าจะนำมาสู่สภาพปัญหา, มีสิ่งใดในภาพที่นักเรียนพบเห็นเป็นประจำ/ไม่ค่อยพบเห็น/ไม่เคยพบเห็น, บุคคลในภาพน่าจะรู้สึกอย่างไร เพราะอะไร, การกระทำในภาพน่าจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่น/สังคม/สิ่งแวดล้อม อย่างไร, เหตุการณ์หรือภาพนี้น่าจะพบเห็นได้จากที่ใดบ้าง, นักเรียนเคยตกอยู่ในสถานการณ์ตามภาพหรือใกล้เคียงกับภาพหรือไม่และอย่างไร, เหตุการณ์ก่อนหน้านี้น่าจะเป็นอย่างไร	0.6	-
คำถามเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์: ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงคุณสมบัติตามแต่ละองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์		
1. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกความคิดริเริ่ม เช่น ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแทรกสถานการณ์ที่กำหนดแล้วทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป	0.6	
2. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกความคิดคล่องตัว เช่น น่าจะมีเหตุการณ์/บทสนทนาแบบใดบ้างที่เกิดขึ้นในสถานการณ์แล้วให้ผลลัพธ์แบบเดียวกันกับที่กำลังเกิดขึ้น	0.4	-กำหนดเวลาทำกิจกรรม
3. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกความคิดยืดหยุ่น เช่น เหตุการณ์ที่กำหนดให้อาจนำมาสู่ผลแบบใด	0.6	-
4. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกความคิดละเอียดลออ เช่น ตัวละครแต่ละตัวน่าจะรู้สึกหรือมีมุมมองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร เพราะอะไร/สังเกตจากอะไร	0.6	-
คำถามเพื่อฝึกการอุปมา: สอดคล้องกับนิยามของการอุปมาแต่ละรูปแบบและแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดซินเนคติกส์		
1. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกการอุปมาโดยอิงตนเอง เช่น ถ้านักเรียนเป็นบุคคล/สิ่งแวดล้อมในภาพ นักเรียนน่าจะรู้สึกอย่างไร น่าจะแสดงออกในเหตุการณ์ต่อมาอย่างไร อยากให้บุคคลอื่นที่อยู่ในภาพปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร เพราะอะไร	0.8	-

รายละเอียด	คะแนนเฉลี่ย	ข้อเสนอแนะ
2. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกการอุปมาโดยตรง เช่น ลองยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น, เหตุการณ์อะไรบ้างในชีวิตจริงหรือชีวิตประจำวันของนักเรียนที่ให้เหตุผลใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่กำหนด	0.8	-
3. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกการอุปมาโดยอิงบัญญัติ เช่น เลือกคำ 1 คำ/สี/สัญลักษณ์/วาดภาพที่อธิบายความรู้สึกของบุคคลในภาพหรือเพื่ออธิบายสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	0.8	-
4. ตัวอย่างคำถามเพื่อฝึกการอุปมาโดยอิงการเพื่อฝัน เช่น ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแทรกสถานการณ์ที่กำหนดแล้วทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้สถานการณ์คลี่คลาย เกิดปัญหามากขึ้น หรือทำให้คนในภาพแสดงอารมณ์ต่างไป เช่น โกรธมากขึ้น ยิ้มแย้มมากขึ้น เศร้ามากขึ้น ยินดีมากขึ้น	0.6	- เพิ่มกิจกรรมการเงินธนาคาร

ตาราง 3 แนวทางการตั้งคำถามและการนำเสนอเนื้อหาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในตาราง 3 ผู้วิจัยรวบรวมประเด็นต่าง ๆ สรุปได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนและด้านการตั้งคำถามได้ดังนี้

ด้าน	คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ	เป้าหมาย
ขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียน	ขั้นการเตรียม	
	1. กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน	เพื่อกำหนดการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน
	2. กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะบทให้ชัดเจน	เพื่อให้สามารถกำหนดรายละเอียดในขั้นตอนการออกแบบได้มากขึ้น
	ขั้นการออกแบบ	
	1. เพิ่มการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ	เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
	2. เพิ่มการยกตัวอย่างสถานการณ์ในบทเรียนให้แตกต่างหลากหลายโดยใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลาย	
	3. เพิ่มการใช้เทคนิคอื่น ๆ แนะนำแนวทางการคิดให้แก่ผู้เรียนระหว่างการทำกิจกรรม เช่น การใช้แผนผัง	เพื่อให้ให้นักเรียนมีเครื่องมือช่วยในการคิดได้ง่ายขึ้น
การตั้งคำถาม	เพิ่มการกำหนดเวลาในการตั้งคำถามที่ส่งเสริมความคิดคล่องตัว เช่น ลองใช้เวลา	เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ด้าน	คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ	เป้าหมาย
	ประมาณ 3 นาที ให้นักเรียนคิดว่า จากสถานการณ์ตัวละครแต่ละตัว น่าจะรู้สึกอย่างไรพูดคุยอะไรกัน และทำกิจกรรมอะไรบ้างจึงเกิดผลลัพธ์ดังภาพสุดท้าย	

ตาราง 4 คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

จากการรวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในตาราง 4 ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาปรับปรุงขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนและการตั้งคำถามเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้มีรายละเอียดที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีประเด็นสำคัญในการอภิปราย ดังนี้

1. การออกแบบสื่อการเรียนรู้ประเภทหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายพัฒนา ร่วมกับการใช้แนวคิดซินเนคติกส์เพื่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการเตรียม กำหนดเป้าหมายโดยระบุพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงออก และวางแผนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิด 4 ลักษณะตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้ขอบเขตเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาตามช่วงวัยของผู้เรียน และแนวคิดทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับเป้าหมาย 2) ขั้นการออกแบบ กำหนดรายละเอียดส่วนหน้าและส่วนเนื้อหาโดยการกำหนดข้อความเนื้อหา รูปภาพ คำถาม และกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ การสังเกต การอภิปราย การแสดงความคิดเห็นบนสถานการณ์ปลายเปิด การเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมยต่าง ๆ การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งสร้างการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์ของผู้เรียน และการให้ตัวอย่างสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างหลากหลาย 3) ขั้นการผลิตจัดพิมพ์บนโปรแกรมเพื่อเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ และ 4) ขั้นรวบรวมข้อมูลหลังการใช้งานจากครูและนักเรียนเพื่อนำมาแก้ไขก่อนตีพิมพ์ครั้งถัดไป โดยมีแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สามารถในขั้นการเตรียมและขั้นการออกแบบ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กับการตั้งคำถามและนำเสนอเนื้อหาตามสาระการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง

กับการกำหนดองค์ประกอบของหนังสือเรียน (Schneider, 2014) ซึ่งสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในชั้นเรียนที่ส่งเสริมการถามคำถามเพื่อให้เกิดการสังเกตและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและจินตนาการ (Guilford, n.d.) และนำไปสู่การใช้จิตใจและอารมณ์เพื่อเสนอแนวทางและแก้ปัญหาด้วยมุมมองต่าง ๆ เปรียบเสมือนเครื่องมือทางจิตวิทยาในระดับจิตสำนึกของมนุษย์ในการแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการเปรียบเทียบและอุปมา (Gordon, 1971) ซึ่งเหมาะกับกระบวนการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาที่ต้องความคิดสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในพื้นฐานให้เกิดการแก้ปัญหา และเกิดการตัดสินใจหาแนวทางที่ดีขึ้นให้แก่สังคม (Ucus, 2018)

2. ผลประเมินแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายพบว่า

2.1 ขั้นตอนการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 0.4-0.6 โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น ครู สำนักพิมพ์ เพื่อคัดเลือกเนื้อหา คำศัพท์ และออกแบบกราฟิกให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งส่งผลให้เกิดการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การวิจัยควรกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะบทให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเพิ่มการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ และยกตัวอย่างสถานการณ์ในบทเรียนให้แตกต่างกันหลากหลายยิ่งขึ้น

2.2 ร่างแนวทางการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 0.4-0.8 โดยลักษณะการตั้งคำถามเพื่อนำไปกำหนดกิจกรรมและคำถามของบทเรียน แบ่งได้ 3 ประเภท คือ (1) คำถามเพื่อฝึกการสังเกตมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้อธิบายข้อเท็จจริง สืบสวนเชื่อมโยงประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็น (2) คำถามเพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดตามองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้กำหนดเวลาในการทำกิจกรรมที่ต้องการส่งเสริมความคิดคล่องตัวเพื่อให้สอดคล้องกับนิยามของความคิดคล่องตัวยิ่งขึ้น (3) คำถามเพื่อฝึกการอุปมาครอบคลุมตามแนวคิดซินเนคติกส์เพื่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยการอุปมาโดยอิงตนเอง การอุปมาโดยตรง การอุปมาโดยอิงบัญญัติ และการอุปมาโดยอิงการเพื่อฝัน โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะให้เพิ่มกิจกรรมส่งเสริมจินตนาการในการอุปมาอิงการเพื่อฝัน

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะส่งผลให้ ดังนี้ 1) มีการตั้งคำถามและกำหนดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้อย่างอิสระเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการออกแบบหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาที่มุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ต่อประเด็นทางสังคมกับผู้อื่นขณะเรียนรู้ (Gautschi, 2018) และสามารถใช้เทคนิคอื่น ๆ แนะนำทางการคิดให้แก่ผู้เรียนระหว่างการทำกิจกรรม เช่น การใช้แผนผัง เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ และแก้ปัญหาร่วมกัน (Torrance, 1972; Guilford, n.d.) 2) มีการนำเสนอข้อความและรูปภาพตัวอย่างเหตุการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย แปลกใหม่ ชัดแจ้งเพิ่มขึ้น และสามารถใช้วรรณกรรม ชาวต่างประเทศ หรือเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวันเพิ่มเติมในบทเรียนเพื่อเชื่อมโยงความรู้สึกให้ผู้เรียน ซึ่งสนับสนุนให้เกิดเชื่อมโยงทางความคิด สัมพันธ์กับการใช้แนวคิดซินเนคติกส์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Rufaida, et al., 2022) ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้วยมุมมองใหม่ ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับจิตใจและอารมณ์

องค์ความรู้จากการวิจัย

การออกแบบหนังสือเรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ขั้นตอนและแนวทาง ดังนี้

ภาพ 1 ขั้นตอนและแนวทางทางการพัฒนาหนังสือเรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

การออกแบบหนังสือเรียนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ในขั้นการเตรียมและขั้นการออกแบบ โดยคำนึงถึงการตั้งคำถาม การยกตัวอย่างสถานการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย รวมถึงการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นอย่างอิสระปลอดภัย

สรุป

การออกแบบแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายควรกำหนดกลุ่มผู้ใช้แนวทางให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถสื่อสารกับกลุ่มผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทในการส่งเสริมเจตคติ จิตใจ อารมณ์ และพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ผ่านเนื้อหาที่ส่งเสริมความเข้าใจทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเกิดขึ้นในขั้นการเตรียมผ่านการกำหนดขอบเขตการออกแบบหนังสือเรียนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยกำหนดลักษณะของผู้อ่าน วัตถุประสงค์ของหนังสือเรียน และแนวคิดทางการศึกษาให้สอดคล้องกัน จากนั้นจึงนำมากำหนดรายละเอียดตามส่วนประกอบของหนังสือเรียนในขั้นการออกแบบเนื้อหา ซึ่งส่งผลต่อการออกแบบสถานการณ์ตัวอย่าง เนื้อหาการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการตั้งคำถามเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ มีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ ฝึกการสังเกต ฝึกการอุปมาอุปไมยแบบต่าง ๆ ร่วมกับการใช้เทคนิคการเรียนรู้อื่น ๆ รวมถึงการยกตัวอย่างสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์ในสังคมที่หลากหลาย เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละองค์ประกอบตามแนวคิดซินเนคติกส์ เพื่อการจัดการเรียนรู้ และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางที่ดีขึ้นให้แก่สังคม สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปวิจัยต่อเพื่อเชื่อมโยงการนำแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนไปออกแบบตัวอย่างหนังสือเรียนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำไปทดลองใช้ รวบรวมผลหลังการเรียนรู้และความคิดเห็นจากผู้ใช้ เพื่อนำมาพัฒนาแนวทางการพัฒนาหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายให้มีความเหมาะสมต่อผู้ใช้งานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา กุลคง. (2555). *ระบบการออกแบบหนังสือนิทานอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยรรยงค์ ณ บางช้าง และคณะ. (2563). การพัฒนาตัวชี้วัดความคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6. *วารสารเทคโนโลยีสุนารี*. 14 (1), 99-116.
- สุรพงษ์ คงสัตย์ และธีรชาติ ธรรมวงศ์. (25 พฤศจิกายน 2551). *การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC)*. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14329>
- แสงรุ่ง พูลสุวรรณ. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรบรรณธิการเพื่อเสริมสร้างความรู้และความสามารถในการตรวจหนังสือเรียนอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของเฮนนิส*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alessi, S. M. and Trollip, S. R. (1991). *Computer-based Instruction: Methods and Development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Beetlestone, F. (1998). *Creative Children, Imaginative Teaching*. Suffolk: St. Edmundsbury Press.
- Gautschi, P. (2018). Ideas and Concepts for Using Textbooks in the Context of Teaching and Learning in the Social Sciences and Humanities. In Fuchs, E. and Bock, A. (Eds.). *The Palgrave Handbook of Textbook Studies*. (pp. 127-139). London: Palgrave Macmillan.
- Gordon, W. J. J. (1971). *Synectics: The Development of Creative Capacity*, 4th ed. New York: Macmillan Company.
- Guilford, J. P. (n.d.). *Characteristics of Creativity*. Retrieved August 25, 2024, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED080171.pdf>
- Hernández-Torrano, D. and Ibrayeva, L. (2020). Creativity and Education: A Bibliometric Mapping of the Research Literature (1975–2019). *Thinking Skills and Creativity*. 35, 100625. DOI: 10.1016/j.tsc.2019.100625

- Kay, K. and Greenhill, V. (2011). Twenty-First Century Students Need 21st Century Skills. In Wan, G. and Gut, D. M. (Eds.). *Bringing Schools into the 21st Century*. (pp. 41–65). Dordrecht: Springer.
- Rufaida, S., et al. (2022). Application of Synectic Models in the Learning Process: A Systematic Literature Review. *1st World Conference on Social and Humanities Research (W-SHARE 2021), Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Vol. 654*. Universitas Negeri Makassar and Universitas Negeri Makassar, Indonesia. 7-8 December 2021. pp. 253-258. DOI:10.2991/assehr.k.220402.054
- Schneider, D. K. (10 November 2014). *Educational (Instructional) Design Models*. Retrieved August 25, 2024, from <https://www.scribd.com/document/425340753/E-BOOK-Educational-Instructional-Design-Models-Daniel-K-Schneider>
- Starko, A. J. (2013). *Creativity in the Classroom*, 5th ed. New York: Routledge.
- Torrance, E. P. (1965). Scientific Views of Creativity and Factors Affecting Its Growth. *Daedalus*. 94 (3), 663-681.
- Torrance, E. P. (1972). Can We Teach Children to Think Creatively? *The Journal of Creative Behavior*. 6 (2), 114-143.
- Ucus, S. (2018). Exploring Creativity in Social Studies Education for Elementary Grades: Teachers' Opinions and Interpretations. *Journal of Education and Learning*. 7 (2), 111-125. DOI:10.5539/jel.v7n2p111
- Vincent-Lancrin, S., et al. (2019). *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What it Means in School, Educational Research and Innovation*. Paris: Better Policies for Better Lives Publishing.

Research Article; Received: 2024-09-20; Revised: 2024-12-08; Accepted: 2024-12-12.

การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2
ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดเพื่อเสริมสร้างความสามารถ
ในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา
Writing Instruction Using 4Ex2 Model and
Storyboard Technique to Enhance Creative Non-fiction
Writing Abilities of High School Students

วิลาลินี เจียว^{*1}, วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า^{**2}
Wilasinee Cheow¹, Wipawan Wongsuwan Kongpao²

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Master of Education Program in Teaching Thai Language,
Faculty of Education, Chulalongkorn University

First Author, E-mail: wilasineecheow@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: wipawan.w@chula.ac.th**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ระหว่างได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด ใช้วิธีการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ และแผนการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลเชิง

ปริมาณด้วยสถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมและแยกตามองค์ประกอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทุกประเภทในครั้งหลังดีกว่าครั้งก่อนหน้า การวิจัยครั้งนี้ต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน ซึ่งกระบวนการสอนนี้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจในการเขียน ขั้นเรียนรู้และค้นคว้า ขั้นเรียบเรียงเขียนเนื้อหา และขั้นเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนเขียน; โมเดล 4Ex2; เทคนิคสตอรี่บอร์ด; สารคดีเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The objectives of this research are to 1) compare the creative non-fiction writing abilities of high school students before and after using writing instruction using 4Ex2 model and storyboard technique, and 2) study the improvement in the creative non-fiction writing abilities of high school students using writing instruction using 4Ex2 model and storyboard technique. A single-group study is used to one group pretest posttest design. The sampling group consists of 40 students studying in grade 11 at a large secondary school under the Secondary Educational Service Area office, Bangkok 1, choosing by simple random sampling. The research instruments are an achievement test for evaluating creative non-fiction writing abilities and lesson plans based on writing instruction using 4Ex2 model and storyboard technique. The quantitative data are analyzed using mean, standard deviation, t-Test, and the qualitative data are analyzed using content analysis.

The findings show that 1) the students being taught by using writing instruction using 4Ex2 model and storyboard technique had a creative non-fiction writing ability in overall and each aspect of their writing higher than before the treatment at 0.05 level of significance, and 2) the students show improved creative non-fiction writing ability after using writing instruction using 4Ex2 model and storyboard technique. This research provides the body of knowledge about processes suitable for enhancing students' ability to write creative non-fiction. This teaching process has 4 steps: creating interest in writing learning and research stage compiling and writing content and connecting it to real life.

Keywords: Writing Instruction; 4Ex2 Model; Storyboard Technique;
Creative Non-fiction

บทนำ

การผลิตผลงานของตนเองในรูปแบบสารคดีเป็นหนึ่งในคุณภาพที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้สำหรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยสารคดี เป็นงานเขียนประเภทร้อยแก้วที่ผู้เขียนมุ่งเสนอความรู้และความจริงเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ เป็นหลัก เป็นเรื่องที่เขียนขึ้นจากข้อเท็จจริงไม่ใช่จากจินตนาการ (ชลอ รอดลอย, 2551; ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; เกศินี จุฑาวิจิตร, 2557) แต่ในปัจจุบันการเขียนสารคดีมีการเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะ และรูปแบบวิธีการเขียนตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังที่ธีรภาพ โลหิตกุล (2552) และวีระศักดิ์ จันทรสังแสง (2562) ได้กล่าวถึงสารคดีแนวใหม่ว่า เป็นการนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมานำเสนอโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ เป็นการเล่าเรื่องอย่างมีศิลปะ ดังนั้น เมื่อคิดจะเขียนสารคดีจะต้องคำนึงถึงข้อมูลและเทคนิคการนำเสนอในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยใช้เทคนิคการนำเสนอแบบเรื่องสั้นหรือนวนิยาย เช่น ตัวละคร การหักมุม การทิ้งปริศนาให้ผู้อ่านได้ขบคิด การใช้รูปธรรมอธิบายนามธรรม การใช้ภาษาที่มีวรรณศิลป์ แต่ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ตัวละครหรือเรื่องราวที่หักมุมนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ไม่ใช่จินตนาการปั้นแต่งขึ้นมา

ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สารคดีแนวใหม่ต่างกับสารคดีแนวเดิมซึ่งเป็นงานเขียนที่ค่อนข้างเคร่งครัดในการนำเสนอข้อมูลและมุ่งเน้นข้อเท็จจริง แต่สารคดีแนวใหม่เป็นงานเขียนที่มีชีวิตชีวา มีสีสันด้วยเทคนิคการเขียนที่นำเสนอเนื้อหาให้ชวนอ่าน

โดยการนำวิธีการเขียนตามรูปแบบนวนิยายและเรื่องสั้นมาใช้ ซึ่งในปัจจุบันวงการการศึกษา นักการศึกษาเรียกงานเขียนประเภทนี้ว่า การเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ (Creative Nonfiction Writing)

สารคดีเชิงสร้างสรรค์เป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่เล่าเรื่องราวข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ ผู้คนและสถานที่ โดยใช้รูปแบบและเทคนิคการนำเสนอตามรูปแบบบันเทิงคดีมาใช้ในการเขียนเล่าเรื่อง เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกับเรื่อง ที่อ่าน และเข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างลึกซึ้ง (Cheney, 2001; Blair, 2007; Harper, 2013; Parnell, 2014; Gutkind, n.d.; Glatch, 2024) การเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและผู้อ่านงานเขียนประเภทนี้ เนื่องจากทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและโลกได้ดีขึ้น และรู้จักพิจารณางานเขียนของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลและเกิดความสุขในการอ่านเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ทักษะด้านการสื่อสารของนักเรียนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การฝึกทักษะการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ยังช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อีกด้วย เพราะนักเรียนได้ฝึกการมองโลกแห่งความเป็นจริงที่กว้างขึ้น ได้ใส่ใจรายละเอียดของสิ่งรอบข้างมากขึ้น จึงทำให้เข้าใจความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น (Altay & Tilfarlioglu, 2012; Cope, 2016)

เมื่อพิจารณาข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์และควรพัฒนาเพื่อให้นักเรียนได้ความรู้ ได้ฝึกทักษะการเขียนที่มีประสิทธิภาพ และได้คุณภาพตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยการพัฒนาการเขียนในครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ที่นำเทคนิคของการเขียนตามรูปแบบบันเทิงคดีมาใช้ในการเล่าเรื่อง เช่น การใช้ตัวละครดำเนินเรื่อง การใช้โวหารภาพพจน์ การใช้เสียงเล่า การใช้รูปภาพเสมือนจริงมาสร้างงานเขียนสารคดีที่มีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์ ทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งประโยชน์และความเพลิดเพลิน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนระดับชั้นมัธยมศึกษา (อนุรักษ์ ไชยฮัง, 2555; จารุวรรณ ศรีสวัสดิ์, 2561; จุไรรัตน์ อ่ำพุทรา, 2563; Al-Mahdawi & Al-Smadi, 2019; El-sherbeny, 2019; Ali, et al., 2023) พบว่า การเขียนเล่าเรื่องประเภทร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์ ยังประสบปัญหาอยู่มาก กล่าวคือ ครูยังขาดเทคนิคการสอนใหม่ ๆ มากกระตุ้นการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน และการสอนเน้นท่องจำมากกว่าการฝึกทักษะการเขียน ส่งผลให้นักเรียนรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียนทักษะนี้ จึงขาดทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้ดี

นอกจากนี้ จากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ครูระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 10 คน ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนในเรื่องการเขียนสารคดีพบว่า นักเรียนไม่สนใจเรียนการเขียนสารคดี นักเรียนมีคลังคำศัพท์น้อย การใช้ภาษาไม่หลากหลาย และการใช้ระดับภาษาไม่ถูกต้องกับงานเขียน ทำให้นักเรียนไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวออกมาได้ดี อีกทั้งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเขียนสารคดี พบปัญหา คือ นักเรียนขาดประสบการณ์ในเรื่องที่จะนำมาเขียนสารคดี ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวการเขียนสารคดีออกมาได้ (รุ่งทิวา สิงห์เทียน, 2558; วนิดา ทศภูมิ, 2557)

การศึกษางานวิจัย การใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ปัญหาการเรียนพบว่า ปัญหาด้านการเขียนสารคดียังมีอยู่มาก แต่มีงานวิจัยที่พัฒนาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจำนวนน้อย จากการที่ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมพบว่า รูปแบบการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์สามารถทำให้นักเรียนได้พัฒนาการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์และการเขียนสารคดีพร้อมกันได้ คือ การเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้พบปัญหาของการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ คือ นักเรียนไม่ได้รับการฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ประเภทสารคดี เพราะการสอนในโรงเรียนเน้นรูปแบบการเขียนวิชาการมากเกินไป ส่งผลให้นักเรียนขาดการพัฒนาการแสดงความคิดในรูปแบบสร้างสรรค์ (Al-Sayed, et al., 2016) จากข้อมูลปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดส่งผลต่อการพัฒนาการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคำนึงถึงปัญหาที่กล่าวมาและหาแนวทางในการพัฒนาทักษะการเขียนนี้ให้ประสบความสำเร็จ

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์พบว่า วิธีการพัฒนาการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ด้วยโมเดล 4Ex2 ซึ่งเป็นการนำการเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry-based Learning) มาบูรณาการร่วมกับการสะท้อนการรู้คิด (Metacognitive Reflection) และการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนทำความเข้าใจและควบคุมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีจุดมุ่งหมาย เมื่อนำกระบวนการทั้งสองนี้มาบูรณาการกับการเรียนรู้แบบสืบสอบทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ (Engage) ขั้นสำรวจและค้นคว้า (Explore) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explain) และขั้นขยายความคิด (Extend) ที่เป็นกระบวนการสืบค้นอย่างเป็นระบบจากการตั้งคำถามของนักเรียน ทำให้โมเดล 4Ex2 เป็นกระบวนการจัดการ

เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Marshall, et al., 2009) งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้โมเดล 4Ex2 ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ (Lee, 2014; Pang, 2016) แต่จากการศึกษาของงานวิจัยของเวลและโบเกล (Wale & Bogale, 2021) พบว่า มีการนำโมเดล 4Ex2 มาพัฒนาทักษะการเขียนเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ช่วยพัฒนางานเขียนออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าโมเดล 4Ex2 ที่กล่าวมาข้างต้นจะนำมาใช้พัฒนาการเขียนเชิงวิชาการ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถนำมาพัฒนางานเขียนสารคดีได้เช่นกัน เนื่องจากงานเขียนดังกล่าวมีลักษณะบางประการใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เป็นงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริง มีความถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ แต่มีการสอนแตกต่างกันที่เทคนิคการเขียนของสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งใช้เทคนิคการเขียนเชิงสร้างสรรค์และเทคนิคทางบันเทิงคดี ดังนั้น การนำโมเดลนี้มาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงควรเสริมวิธีการที่ทำให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยพบว่า เทคนิคสตอรี่บอร์ด (Storyboard Technique) เป็นเทคนิคในการวางโครงเรื่อง ซึ่งต้องอาศัยการคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดเชิงวิเคราะห์ของสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาเพื่อลำดับภาพ จัดลำดับความคิดอย่างชัดเจนและเขียนรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นในภาพ

เทคนิคสตอรี่บอร์ดมีประโยชน์กับนักเรียนด้านการเขียนอย่างมาก เนื่องจากเป็นเทคนิคที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียน ช่วยให้นักเรียนเห็นแบบจำลองของเรื่องผ่านภาพ ทำให้ถ่ายทอดความรู้ด้านการเขียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะได้จัดระเบียบความคิดเป็นลำดับ และนักเรียนยังได้รู้จักการใช้คำหรือวลีเพื่อใช้ในการบรรยายแต่ละภาพวาดหรือรูปภาพก่อนเขียนเรียบเรียงเรื่องราวโดยคำนึงถึงผู้อ่าน อีกทั้งยังทำให้นักเรียนมีแรงบันดาลใจและความสนใจในบทเรียนระหว่างกระบวนการจัดการเรียนการสอนอีกด้วย (Bahloul, 2017; Balzotti, 2016; Hasan & Wijaya, 2016; Wahid & Aziz, 2022) การศึกษาข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนำโมเดล 4Ex2 และเทคนิคสตอรี่บอร์ดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด

2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาระหว่างได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวัดตัวแปรตามโดยใช้แบบแผนการทดลองขั้นต้น (Pre-experimental Design) แบบศึกษากลุ่มเดี่ยววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest Posttest Design) โดยทั้งก่อนและหลังการทดลอง และในระหว่างการจัดการเรียนการสอนจะสังเกตและบันทึกพฤติกรรมและการเขียนของนักเรียนที่เปลี่ยนไป เพื่อดูความสามารถของนักเรียนในแต่ละช่วงเวลา

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 40 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากจำนวนโรงเรียน 67 โรงเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 6 ระดับชั้น และวิธีการจับสลากหมายเลขห้องเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แผนการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด จำนวน 2 แผน ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนการสอนการเขียนสารคดีท่องเที่ยว และแผนการจัดการเรียนการสอนการเขียนสารคดีข้ามวัฒนธรรม ขั้นตอนในการพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโมเดล 4Ex2 และเทคนิคสตอรี่บอร์ด มาตรฐานและตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษา สาระที่ 2 การเขียน วิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ความหมายและองค์ประกอบของการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ เพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด จากนั้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ให้ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล สุดท้ายผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

2) แบบวัดความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ เป็นแบบวัดความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและด้านการ

ใช้ภาษา โดยใช้ก่อนและหลังเรียนในการทดลอง อันมีลักษณะเป็นข้อสอบอัตนัยแบบ คู่ขนาน ใช้รูปแบบการเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวหรือสารคดีข้ามวัฒนธรรม จำนวน 1 หัวข้อ ความยาวไม่ต่ำกว่า 400 คำ และไม่เกิน 500 คำ ใช้เวลาในการทำ แบบวัด 1 ชั่วโมง 30 นาที จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบค่าดัชนี ความสอดคล้องพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องทุกรายการเท่ากับช่วง 0.5-1.00 และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นจึงปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นวิเคราะห์ค่าความยาก โดยค่า ความยากอยู่ระหว่าง 0.2-0.63 อยู่ในช่วงค่อนข้างง่ายถึงค่อนข้างยากปานกลาง และ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.2-0.60 สามารถจำแนกนักเรียนได้พอใช้ถึงดีมาก

3) เกณฑ์การประเมินความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดนิยามและองค์ประกอบของความสามารถในการเขียน สารคดีเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมิน จากนั้นนำเกณฑ์การประเมินเสนอ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง ผลการตรวจคุณภาพ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องทุกรายการอยู่ในช่วง 0.5-1.00 จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำ ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ กลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของการตรวจคะแนนระหว่างผู้ ประเมิน (Interrater Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน โดยมีค่า ความเที่ยงเท่ากับ 0.7 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ และได้ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการ ทดลอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ระยะเวลาในการทดลอง 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ โดยจัดทำแผนการสอน จำนวน 2 แผน แผนที่หนึ่ง 9 คาบ และแผนที่สอง 8 คาบ รวมทั้งสิ้น 17 คาบ โดยแผนการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด มีขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจในการเขียน ครูสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประเภทการเขียนด้วยการตั้งคำถาม แบ่งกลุ่มนักเรียนและกระตุ้นความสนใจของ นักเรียนแต่ละกลุ่ม โดยให้นักเรียนตั้งคำถามจากการดูตัวอย่างงานเขียน ฝึกเขียนโครง เรื่องด้วยเทคนิคสตอรี่บอร์ดและกำหนดประเด็นการเขียน ซึ่งระหว่างเรียนนักเรียนจะ ได้สะท้อนการรู้คิดเกี่ยวกับประเภทการเขียนที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนและครู โดยมีครูเป็นผู้ ประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการตอบคำถามและการสะท้อนการรู้คิด

ขั้นที่ 2 เรียนรู้และค้นคว้า นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับหัวข้อของกลุ่มตนเอง จากนั้นรวบรวมข้อมูลและปรึกษาเพื่อนในกลุ่ม โดย

มีครูให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนด้วยการสังเกต ซักถามและชี้แนะ ซึ่งในขั้นนี้ครูจะประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการสะท้อนการรู้คิดเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าประเด็น การเขียนและข้อมูลที่รวบรวมได้ภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 3 เรียบเรียงเขียนเนื้อหา นักเรียนแต่ละกลุ่มสร้างโครงเรื่องในใบงาน สตอริบอร์ดและเรียบเรียงเรื่องราวให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกัน จัดระเบียบข้อมูลและเรียบเรียงงานเขียนให้เป็นเอกภาพและสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำเสนองานของกลุ่มตนเอง โดยมีเพื่อนและครูตรวจสอบงานเขียนของกลุ่มที่นำเสนอเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมินที่ครูแจกให้ และให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 เชื่อมโยงกับชีวิตจริง นักเรียนนำความรู้จากขั้นเรียบเรียงเขียนเนื้อหา มาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง โดยนักเรียนจะได้สร้างงานเขียนรายบุคคล 1 งาน จากสถานการณ์ที่ครูช่วยจัดเตรียม จากนั้นนักเรียนแต่ละคนจะได้สะท้อนการรู้คิดถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในกระบวนการทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอริบอร์ด ก่อนเรียนและหลังเรียน คะแนนเต็มจำนวน 50 คะแนน โดยคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยการทดสอบที (t-Test Dependent) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากผลงานเขียนของนักเรียนรายบุคคลที่ได้ระหว่างการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอริบอร์ด

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการทดลองโดยภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบ ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์โดยภาพรวมของนักเรียนระหว่างก่อนกับหลังการทดลองพบว่า ความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์หลังได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 40.45 (S.D.=3.08) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 21.15 (S.D.=2.46) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์จำแนกตามองค์ประกอบของนักเรียนระหว่างก่อนกับหลังการทดลองพบว่า องค์ประกอบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 2 องค์ประกอบหลัก และในแต่ละองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ ลักษณะเฉพาะของงานเขียน การจัดลำดับเนื้อหา การให้คุณค่าแก่ผู้อ่าน และ 2) ด้านการใช้ภาษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ การเลือกใช้ถ้อยคำ การเลือกใช้รูปประโยค กลไกการเขียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนทุกองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ความสามารถ ในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		D	t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
ภาพรวม (50)	21.15	2.46	40.45	3.08	21.15	34.80	0.001*
1. ด้านเนื้อหา (30)	13.18	1.87	25.43	2.05	12.25	29.07	0.001*
1.1 ลักษณะเฉพาะของงานเขียน (15)	4.80	1.09	13.95	0.78	9.15	26.36	0.001*
1.1.1 ประเด็นเนื้อหา (5)	2.60	0.59	4.38	0.49	1.78	12.21	0.001*
1.1.2 กลวิธีการนำเสนอ (5)	1.95	0.55	4.75	0.44	2.80	31.41	0.001*
1.1.3 รูปแบบที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหา (5)	0.25	0.90	4.83	0.38	4.58	16.76	0.001*
1.2 การจัดลำดับเนื้อหา (10)	6.38	1.58	8.73	1.09	2.35	8.30	0.001*
1.3 การให้คุณค่าแก่ผู้อ่าน (5)	2.00	0.00	2.75	1.08	0.75	4.39	0.001*
2. ด้านการใช้ภาษา (20)	7.98	1.05	15.03	1.70	7.05	26.32	0.001*
2.1 การเลือกใช้ถ้อยคำ (10)	0.25	0.95	6.73	1.55	6.48	27.27	0.001*
2.2 การเลือกใช้รูปประโยค (5)	3.95	0.22	4.23	0.48	0.27	2.91	0.006*
2.3 กลไกการเขียน (5)	3.78	0.42	4.08	0.27	0.30	4.09	0.001*

* $p < 0.05$

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนกับหลังการทดลองในภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบ

ตอนที่ 2 ผลการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ระหว่างการทดลอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์จากงานเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ 2 ประเภท ได้แก่ การเขียนสารคดีท่องเที่ยว (งานเขียนครั้งที่ 1) และการเขียนสารคดีข้ามวัฒนธรรม (งานเขียนครั้งที่ 2) ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ครั้งหลังดีกว่าครั้งก่อนหน้า ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามองค์ประกอบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา สรุปได้ดังนี้

ด้านเนื้อหา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า งานเขียนครั้งที่ 1 นักเรียนสามารถนำองค์ประกอบของสารคดีเชิงสร้างสรรค์มานำเสนอเนื้อหาให้มีความแปลกใหม่ แต่ไม่ครบทุกองค์ประกอบ อีกทั้งยังสามารถเลือกเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงมาใช้ได้อย่างถูกต้อง และสามารถสร้างงานเขียนโดยมีส่วนร่วมประกอบของงานเขียนสารคดีครบทั้ง 3 ส่วน แต่ตั้งชื่อเรื่องไม่ค่อยเหมาะสมกับเนื้อหา เช่น น้ำตกว่าวุ่น เนื่องจากคำว่า “ว่าวุ่น” หมายถึง สับสน วุ่นวาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่นักเรียนเขียน จัดลำดับเนื้อหาไม่ต่อเนื่อง ลำดับเนื้อเรื่องไม่กลมกลืนกัน และส่วนใหญ่นำเสนอแนวความคิดไม่ค่อยชัดเจน นอกจากนี้ ยังนำเสนอเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้เพียงความรู้อย่างเดียว แต่ในงานเขียนครั้งที่ 2 นักเรียนสามารถสร้างงานเขียนที่มีทั้งความแปลกใหม่ และเป็นเอกลักษณ์ สามารถเขียนเนื้อหาที่มีองค์ประกอบของสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทุกองค์ประกอบ สร้างงานเขียนโดยมีส่วนร่วมประกอบของงานเขียนสารคดีครบทั้ง 3 ส่วน และลำดับเนื้อหาได้ต่อเนื่องกัน ลำดับเนื้อเรื่องกลมกลืนกัน เรียบเรียงเนื้อหาที่สื่อถึงแนวความคิดชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังนำเสนอเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้หลากหลายมากขึ้น ทั้งให้ความรู้ ประสบการณ์และข้อคิด

ด้านการใช้ภาษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า งานเขียนครั้งที่ 1 นักเรียนส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนน้อยสามารถเลือกใช้ภาษาทั้งโวหารภาพพจน์ และการใช้ภาษาให้รายละเอียดด้านประสาทสัมผัส นักเรียนส่วนใหญ่จะมีการเลือกใช้ภาษาให้รายละเอียดด้านประสาทสัมผัสอย่างเดียว และใช้คำไม่ค่อยหลากหลาย เนื่องจากคัดลอกข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาใช้โดยไม่ปรับภาษา มีการเลือกใช้คำเดิมซ้ำกันหลายแห่งบ้าง และใช้รูปประโยคใช้ระดับภาษาไม่ค่อยเหมาะสมกับเนื้อหา อีกทั้งมีการสะกดคำและเว้นวรรคคำไม่ค่อยถูกต้อง และมีการเขียนจำนวนคำที่เกินกว่าที่กำหนด แต่ในงานเขียนครั้งที่ 2 นักเรียนเลือกใช้ภาษาครบตามองค์ประกอบของรูปแบบการเขียน โดยมีการ

เลือกใช้ภาษาที่หลากหลายและเหมาะสม ใช้คำ ใช้รูปประโยคที่หลากหลายมากขึ้น และใช้ระดับภาษาเหมาะสมเกือบตลอดทั้งเรื่อง มีการสะกดคำและเว้นวรรคคำที่ถูกต้องมากขึ้นมีเพียงส่วนน้อยที่ใช้คำเดิมซ้ำกันหลายแห่งโดยไม่จำเป็น

อภิปรายผล

การศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนเขียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผู้วิจัย อภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด ผู้วิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามองค์ประกอบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์พบว่า องค์ประกอบของความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเนื้อหา และด้านการใช้ภาษา มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สาเหตุที่คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องจากนักเรียนได้สร้างงานเขียนตามขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐาน จึงทำให้นักเรียนสร้างงานเขียนได้ถูกต้องตามรูปแบบและประเภท มีองค์ประกอบครบถ้วน อีกทั้งนักเรียนยังมีความกระตือรือร้นในการสืบค้นข้อมูล สามารถสืบค้นข้อมูลข้อเท็จจริงที่มีความน่าเชื่อถือมาใช้ในงานเขียนได้อย่างถูกต้อง และมีข้อมูลเพียงพอสำหรับการสร้างงานเขียน นอกจากนี้ ในระหว่างกระบวนการนักเรียนยังได้ฝึกฝนการเขียนหลายครั้ง ทำให้นักเรียนเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ได้ดีขึ้น และทุกขั้นตอนนักเรียนจะได้สะท้อนการรู้คิดและได้รับการประเมินระหว่างเรียนจากครู ทำให้นักเรียนตั้งใจเรียนมากขึ้นเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาและมาสะท้อนคิดกับเพื่อนและครู

สาเหตุดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของเวลและโบเกล (Wale & Bogale, 2021) ที่พบว่า การนำโมเดล 4Ex2 มาพัฒนาทักษะการเขียนช่วยพัฒนางานเขียนออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนสนใจเรื่องที่เรียน เข้าใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และสอดคล้องกับที่ดอลลินส์ (Dollins,

2016) และแมคคัลลตี (McNulty, n.d.) กล่าวว่าไว้ว่า ก่อนเริ่มเขียนงานเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ผู้เขียนต้องเข้าใจรูปแบบที่เขียนให้ชัดเจนก่อน โดยการเรียนรู้จากงานเขียนสารคดีทั่วไปและสารคดีเชิงสร้างสรรค์ และควรให้ทางเลือกแก่นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เลือกหัวข้อการเขียนตามความสนใจ ซึ่งจะทำให้นักเรียนกระตือรือร้นและสนใจในการสร้างงานเขียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ หากนักเรียนมีแนวทางปฏิบัติที่นำมาใช้ในการเขียนให้ถูกต้อง ตลอดจนหมั่นฝึกฝนตนเองให้เกิดความชำนาญ จะช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องการเขียนให้ดีขึ้นและช่วยให้นักเรียนพัฒนาในการเขียน

ขณะที่เทคนิคสตอรี่บอร์ดเป็นเทคนิคที่ช่วยเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาและการลำดับเนื้อหาให้เป็นเอกภาพ เนื่องจากนักเรียนได้วางแผนการดำเนินเรื่องโดยการวางโครงเรื่องผ่านเทคนิคสตอรี่บอร์ด ซึ่งการมีอิสระในการวาดภาพประกอบเนื้อหาทำให้นักเรียนเกิดจินตภาพ เลือกใช้ภาษาและคำได้อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย อีกทั้งการวางโครงเรื่องอย่างมีขั้นตอนยังทำให้นักเรียนสามารถเขียนเรื่องราวได้สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ การนำเสนองานเขียนให้เพื่อนและครูฟัง ได้รับข้อเสนอแนะจากเพื่อนและครู และตรวจงานเขียนกับเกณฑ์การประเมิน ทำให้นักเรียนได้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนในการเขียนและปรับแก้ไขงานเขียนได้อย่างสมบูรณ์ ถูกต้องและครบถ้วนตามรูปแบบการเขียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัลซอตตี (Balzotti, 2016) ที่ใช้เทคนิคสตอรี่บอร์ดพัฒนางานเขียนของนักเรียนพบว่า การสร้างสตอรี่บอร์ดก่อนการเขียนช่วยให้นักเรียนถ่ายทอดความรู้ด้านการเขียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะนักเรียนได้จัดระเบียบความคิดเป็นลำดับและได้เรียบเรียงภาษาโดยคำนึงถึงผู้อ่าน และบาห์ลูล (Bahlou, 2017) ที่กล่าวว่า การใช้เทคนิคสตอรี่บอร์ด นักเรียนจะเห็นแบบจำลองของเรื่องผ่านภาพ ทำให้เขียนเรื่องราวออกมาได้ง่าย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวาฮิดและอาซิช (Wahid & Aziz, 2022) ที่ใช้เทคนิคสตอรี่บอร์ดในการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาของนักเรียนพบว่า นักเรียนได้รู้จักการสรรคำหรือวลีเพื่อใช้ในการบรรยายแต่ละภาพวาดก่อนเขียนเรียบเรียงเรื่องราว

อย่างไรก็ตาม แม้หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดจะมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมสูงกว่าก่อนการทดลอง และมีคะแนนเฉลี่ยจำแนกตามองค์ประกอบความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเนื้อหาและด้านการใช้ภาษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกองค์ประกอบ แต่ผู้วิจัยพบว่า ยังมีนักเรียนส่วนน้อยที่ใช้องค์ประกอบในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ด้านการเลือกถ้อยคำไม่ครบตามองค์ประกอบ โดยนักเรียนไม่ได้ใช้โวหารภาพพจน์ในการ

สร้างงานเขียน อาจเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ด้านการนำโวหารภาพพจน์มาใช้ในงานเขียนของนักเรียนมีไม่มาก จึงทำให้นักเรียนไม่สามารถเลือกใช้โวหารภาพพจน์ให้เหมาะสมกับงานเขียนได้

2. ผลการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาระหว่างได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ในการทดลองครั้งที่ 2 ดีกว่าครั้งที่ 1 ผู้วิจัยอภิปรายผลของการวิจัย โดยจำแนกตามองค์ประกอบของความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเนื้อหาและด้านการใช้ภาษา มีรายละเอียดดังนี้

ด้านเนื้อหา สาเหตุที่นักเรียนเขียนเนื้อหาได้ดีขึ้นกว่าครั้งแรก เนื่องจากในกระบวนการเขียนนักเรียนได้อ่านตัวอย่างงานเขียนสารคดีทั่วไปและสารคดีเชิงสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่าง รูปแบบองค์ประกอบของการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์และเขียนเนื้อหาได้ถูกต้องตามรูปแบบ สอดคล้องกับที่เฮเทอร์ (Heather, n.d.) กล่าวว่า การที่นักเรียนได้เห็นตัวอย่างงานเขียนที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนได้สังเกตกลวิธีที่ดีในงานเขียนของผู้อื่นและสามารถสร้างงานเขียนของตนเองได้ดี อีกทั้งการวางโครงเรื่องด้วยเทคนิคสตอรี่บอร์ดช่วยให้นักเรียนสามารถนำข้อมูลที่ค้นพบมาเรียบเรียงเนื้อหาได้สัมพันธ์ต่อเนื่องและเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของฮาซันและวิจายา (Hasan & Wijaya, 2016) ที่กล่าวว่า เทคนิคสตอรี่บอร์ดเป็นการวางโครงเรื่องที่ส่งเสริมให้นักเรียนให้คิดอย่างสร้างสรรค์และเรียบเรียงเรื่องราวอย่างเป็นลำดับ

นอกจากนี้ การได้ทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนได้รับข้อเสนอแนะงานเขียนจากเพื่อนและครู ได้ตรวจงานเขียนของตนเองกับเกณฑ์การประเมิน ทำให้นักเรียนสามารถสร้างงานเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเวลและโบเกล (Wale & Bogale, 2021) ที่ใช้โมเดล 4Ex2 พัฒนาการเขียนพบว่า การแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อน และการสะท้อนการรู้คิด ส่งผลให้ผู้เขียนเห็นจุดที่ควรแก้ไข และนำมาแก้ไขงานเขียนของตนเองให้สมบูรณ์ และการได้รับการประเมินระหว่างเรียนทำให้นักเรียนพัฒนางานเขียนออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการได้ฝึกเขียนด้วยตนเองอีกครั้ง ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการเขียนของตนเองได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับที่อัจฉรา ชิวพันธ์

(2561) กล่าวว่า การหมั่นฝึกฝนตนเองให้เกิดความชำนาญ จะช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องการเขียนให้ดีขึ้น

ด้านการใช้ภาษา สาเหตุที่นักเรียนเลือกใช้ภาษาได้ดีขึ้นกว่าครั้งแรก เนื่องจากการวาดภาพในกรอบสตอรี่บอร์ดทำให้นักเรียนเห็นรายละเอียดของเรื่องราวจากภาพมากยิ่งขึ้น จึงเลือกใช้ภาษาในการบรรยายได้หลากหลาย สอดคล้องกับทีลี (Lee, 2014) กล่าวว่า การนำกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสืบสอบมาพัฒนางานเขียน ทำให้นักเรียนรู้จักคำศัพท์ที่หลากหลายและมีความสามารถในการเลือกใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การนำเสนองาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ฟังข้อเสนอแนะจากเพื่อนและครู ทำให้นักเรียนได้เห็นข้อบกพร่องในการใช้ภาษาของตนเองและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งการตรวจงานเขียนของตนเองกับเกณฑ์การประเมิน ทำให้นักเรียนได้เห็นจุดที่ควรแก้ไขและนำมาปรับปรุงการใช้ภาษาของงานเขียนตนเองได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทีเฮเทอร์ (Heather, n.d.) กล่าวว่า การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน โดยการให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นงานเขียนกับเพื่อนคนอื่น ๆ ทำให้นักเรียนเห็นจุดที่ควรแก้ไขและนำมาแก้ไขงานเขียนของตนเองให้สมบูรณ์ และการแจกเกณฑ์การประเมินให้นักเรียนได้ตรวจสอบกับงานเขียนของตนเอง ทำให้นักเรียนเขียนเรื่องราวสมบูรณ์ ครบถ้วน ถูกต้องตรงตามองค์ประกอบของการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด เป็นกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน เนื่องจากกระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาด้านทักษะการเขียนทั้งด้านเนื้อหาและด้านการใช้ภาษา

2. กระบวนการสอนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างความสนใจในการเขียน 2) ขั้นเรียนรู้และค้นคว้า 3) ขั้นเรียบเรียงเขียนเนื้อหา และ 4) ขั้นเชื่อมโยงกับชีวิตจริง โดยกระบวนการสอนนี้นักเรียนจะได้ตั้งคำถามในสิ่งที่อยากเรียนรู้ ได้เลือกหัวข้อการเขียนที่ตนเองสนใจ และค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองแล้วนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเรื่องราว โดยผ่านการวางโครงเรื่องด้วยเทคนิคสตอรี่บอร์ดที่ช่วยให้นักเรียนเลือกใช้ภาษาได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน การได้รับข้อเสนอแนะและการประเมินงานเขียนด้วยตนเอง ตลอดจนการสะท้อนการรู้คิดและการได้รับการประเมินระหว่างเรียนยังทำให้นักเรียนได้พัฒนาการเขียนที่มีประสิทธิภาพด้วย ทำให้การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4Ex2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่

บอร์ดเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 การจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4E2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ด ส่งเสริมความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์

สรุป

การวิจัยนี้สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1) นักเรียนมีความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์หลังได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4E2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดสูงกว่าก่อนการทดลอง 2) นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ระหว่างได้รับการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4E2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดทั้งด้านเนื้อหาและด้านการใช้ภาษาในครั้งที่ 2 ดีกว่าครั้งที่ 1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ คือ 1) การเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนที่ไม่มีพื้นฐานเรื่องการใช้โวหารภาพพจน์ ผู้สอนต้องมีการทบทวนเรื่องโวหารภาพพจน์ และสร้างแบบฝึกหัดเสริมเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับโวหารพจน์ รู้จักการใช้โวหารภาพพจน์ที่หลากหลายและสามารถนำมาใช้ในงานเขียนได้ 2) ผู้สอนสามารถปรับระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนเขียนตามความเหมาะสมกับนักเรียนได้ หากจำนวนกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนมากสามารถปรับระยะเวลาในการนำเสนองานและการให้ข้อมูลย้อนกลับได้ ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป 1) ผู้สนใจสามารถนำการจัดการเรียนการสอนเขียนโดยใช้โมเดล 4E2 ร่วมกับเทคนิคสตอรี่บอร์ดไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นอื่น โดยเลือกตัวอย่างงานเขียน ปรับจำนวนคำการสร้างงานเขียนให้เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนและอาจสอนนักเรียนสร้างงานเขียนสารคดีเชิงสร้างสรรค์ประเภทอื่นเพิ่มเติมได้ เช่น เรียงความส่วนบุคคล ชีวิตประวัติ

เอกสารอ้างอิง

- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2557). *การเขียนสร้างสรรค์ทางสื่อสิ่งพิมพ์: Idea ดี ๆ ไม่มีวันหมด (ฉบับปรับปรุง)*, พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง.
- จารุวรรณ ศรีสวัสดิ์. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบซินเนคติกส์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุไรรัตน์ อ่ำพุทรา. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นฐาน กรณีศึกษา ดอนเจดีย์ สุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลอ รอดลอย. (2551). *การเขียนสารคดี*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2552). *กว่าจะเป็นสารคดี*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: อ่านเอาเรื่อง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งทิวา สิงห์เทียน. (2558). *การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการเขียนสารคดีโดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นอำเภอเขาย้อย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วนิดา ทศภูมิ. (2557). *การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสารคดีท้องถิ่นโดยใช้แผนภูมิความคิดประกอบการสอนแบบค้นพบ*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 33 (3), 223-233.
- วีระศักดิ์ จันทร์ส่งแสง. (2562). *วิชาสารคดี*. นนทบุรี: สารคดี.
- อนุรักษ์ ไชยฮัง. (2555). *ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเอสซีพีซีและแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อความสามารถในการเขียนร้อยแก้วเชิงสร้างสรรค์และเมตาคอกนิชันในการเขียนภาษาไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา ชิวพันธ์. (2561). *กิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Ali, T., et al. (2023). Teaching Creative Writing through Reading Activities: A Study at Intermediate Level ESL Students. *International Journal of Special Education*. 38 (1), 1-18.
- Al-Mahdawi, N. J. and Al-Smadi, O. M. (2019). The Potential of RAFT Strategy for Improving Jordanian EFL Students' Creative Writing. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature*. 43 (4), 105-113.
- Al-Sayed, R. K. M., et al. (2016). *Fostering the Memoir Writing Skills as a Creative Non-fiction Genre Using a WebQuest Model*. (Research Report). Benha University. Benha.
- Altay, M and Tilfarlioglu, F. Y. (2012). Building a Learner Corpus through Creative Nonfiction Pros: An Experimental Research. *Electronic Journal of Social Sciences*. 11 (39), 22-35.
- Bahloul, M. (2017). Promoting Creativity: Reading and Writing through Storyboarding. *International Journal for Talent Development and Creativity*. 5 (1-2), 161-169.
- Balzotti, J. (2016). Storyboarding for Invention: Layering Modes for More Effective Transfer in a Multimodal Composition Classroom. *Journal of Basic Writing*. 35 (1), 63-84.
- Blair, M. (2007). Uncovering the Place of Creative Non-fiction in Australian Journalism Departments. *Asia Pacific Media Educator*. 1 (18), 16-30.
- Cheney, R. (2001). *Writing Creative Nonfiction Fiction Techniques for Crafting Great Nonfiction*. Berkeley, CA: Ten Speed Press.
- Cope, S. (2016). Teaching Creative Nonfiction: The Transformative Nature of the Workshop Method. *Wiley Online Library*. 147, 67-73.
- Dollins, C. A. (2016). Crafting Creative Nonfiction: From Close Reading to Close Writing. *The Reading Teacher*. 70 (1), 49-58.
- El-sherbeny, A. M. M. (2019). Using CoRT Based Program to Improve Creative Writing Skills of EFL Secondary Stage Students. *Journal of the Faculty of Education*. 108 (6), 41-63.

- Glatch, S. (31 March 2024). *Creative Nonfiction: What It Is and How to Write It*. Retrieved September 17, 2023, from <https://writers.com/what-is-creative-nonfiction>
- Gutkind, L. (n.d.). *What is Creative Nonfiction?* Retrieved September 17, 2023, from <https://creativenonfiction.org/what-is-cnf/>
- Harper, G. (2013). *A Companion to Creative Writing*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Harrington, S. L. (1994). An Author's Storyboard Technique as a Prewriting Strategy. *The Reading Teacher*. 48 (3), 283-286.
- Hasan, D. N. and Wijaya, M. S. (2016). Storyboard in Teaching Writing Narrative Text. *Journal Tadris Bahasa Inggris*. 9 (2), 262-275.
- Heather. (n.d.). *How to Teach Creative Writing to High School Students*. Retrieved September 17, 2023, from <https://itslitteaching.com/teach-creative-writing-in-high-school/>
- Lee, H. Y. (2014). Inquiry-based Teaching in Second and Foreign Language Pedagogy. *Journal of Language Teaching and Research*. 5 (6), 1236-1244.
- Marshall, J. C., et al. (2009). 4E x 2 Instructional Model: Uniting Three Learning Constructs to Improve Praxis in Science and Mathematics Classrooms. *Journal of Science Teacher Education*. 20 (6), 501-516.
- Mcnulty, P. J. (n.d.). *Examples of Creative Nonfiction: What It Is & How to Write It*. Retrieved September 17, 2023, from <https://selfpublishing.com/examples-of-creative-nonfiction/>
- Pang, Y. (2016). Empowering ELL Students to Improve Writing Skills through Inquiry-based Learning. *New English Reading Association Journal; Portland*. 51 (2), 75-79.
- Parnell, J. (2014). Literary (Creative Nonfiction) Docu-Memoir: A Different Way of Writing a Life. *European Journal of Life Writing*. 3, 87-104.

- Wahid, R. and Aziz, A. (2022). Storyboarding: A Model Technique for the Language Learning Process. *A Journal on Language and Language Learning*. 25 (2), 497-504.
- Wale, B. D. and Bogale, Y. N. (2021). Using Inquiry-based Writing Instruction to Develop Students' Academic Writing Skills. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. 6 (4), 1-16.

Research Article; Received: 2024-10-14; Revised: 2025-01-23; Accepted: 2025-02-10.

การลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียน
ผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม
The Reducing Violence of Child and Youth through
Metaverse Platform and Augmented Reality

กาญจนา บุญส่ง*¹, วิชญา มณีชัย**², อัครวิน ไชยภูมิสกุล³Kanchana Boonsong¹, Wichaya Maneechai²,Atsawin Chaiyapoomsakul³

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

First Author, E-mail: kan.kanchanaboonsong@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: wichaya.man@mail.pbru.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรม โดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมของครูปฐมวัย (2) ใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาบนแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส (3) ลดความรุนแรงโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส (4) พัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับปฐมวัย การศึกษาชั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา จำนวน 448 คน เป็นกระบวนการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบวัดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย 2) แบบทดสอบวัดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3) แบบวัดพฤติกรรมการลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 4) แบบวัดสถานการณ์ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมหลังเรียนต่ำกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับประถมศึกษาหลังการใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา หลังการใช้สถานการณ์จำลองผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริมสามารถช่วยลดพฤติกรรมความรุนแรงและพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และนักเรียนอาชีวศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การลดความรุนแรง; เด็กและเยาวชน; แพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส; นิทานความจริงเสริม

Abstract

The research article aims (1) to develop the ability to organize activities using augmented reality storybook sets of early childhood teachers, (2) to use educational games with phenomenon-based learning approaches for elementary students on the metaverse platform, (3) to reduce violence using virtual role-playing activities for lower secondary students through the metaverse platform, and (4) to develop innovations through the metaverse platform using simulation situations to promote peaceful coexistence and reduce violence for vocational students. The sample group is 448 early childhood basic education and vocational students. Research and development (R&D) approach is adopted. Research instruments are 1) early childhood bullying behavior scale, 2) peaceful coexistence measurement scale, 3) lower secondary school students' violence reduced behavior scale, and 4) vocational

students' violence situation measurement scale. Data is analyzed by using t-Test and analysis of variance (ANOVA).

The research results are found as follows: 1) bullying behavior of early childhood children who participated in activities using the augmented reality storybook set after learning is significantly lower than before learning at a statistical level of 0.01. 2) Violent behaviors of elementary students after using educational games with phenomenon-based learning approaches are significantly lower than before use at a statistical level of 0.05. 3) Violent behaviors of lower secondary students after using the virtual role-playing activities through the metaverse platform, the scores are significantly lower than before using at the 0.05 statistical level, and 4) the violent behavior of vocational students after using the simulation through metaverse platform is significantly lower than before using at the 0.01 statistical level. The body of knowledge gained from the research is that the development of innovations through the metaverse platform and augmented reality can effectively reduce violent behaviors and bullying behaviors among early childhood children, elementary school students, high school students, and vocational students.

Keywords: Reducing Violence; Child and Youth; Metaverse Platform; Augmented Reality storybook

บทนำ

ความรุนแรงในสังคมนั้นไม่เพียงเฉพาะที่กระทำต่อกันทางตรง (Direct Violence) อันที่จะสามารถพบเห็นและสังเกตได้โดยง่าย แต่ความรุนแรงยังมีลักษณะที่แอบซ่อนอยู่ในโครงสร้างทางสังคมผ่านวิธีคิดเบื้องหลัง โดยการสะท้อนออกมาในลักษณะของนโยบายเป็นเสมือนภาพแทนความรุนแรงเชิงโครงสร้างเชิงอัตวิสัย (Subjectivity) ที่เป็นเสมือนความรุนแรงเชิงระบบ (Systematic Violence) อันจะเกี่ยวข้องกับการลดความสามารถที่จะทำให้เกิดความสะอึกสะอื้นในชีวิตของแต่ละบุคคล รวมไปถึงการบีบบังคับทำให้การดำรงอยู่อย่างยากลำบาก นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่งยากจะมองออกและสังเกตเห็นได้ปรากฏการณ์ความ

รุนแรงในโรงเรียนถือได้ว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิเด็กอย่างร้ายแรง ตลอดจนเป็นการละเมิดสิทธิทางการศึกษาและทางสุขภาพอีกด้วย นอกจากนี้ ความรุนแรงนั้นยังได้ส่งผลต่อผลการเรียน สุขภาพกาย สุขภาพจิต ตลอดจนความผาสุกทางอารมณ์ของผู้ตกเป็นเหยื่อ ทั้งยังส่งผลเสียต่อผู้กระทำความรุนแรงเองตลอดจนผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้น ความรุนแรงในโรงเรียนยังได้สร้างบรรยากาศของความวิตกกังวล ความกลัวและความไม่ปลอดภัยซึ่งขัดกับการเรียนรู้และถือว่า เป็นผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน นอกจากนั้นแล้ว โรงเรียนมักจะล้มเหลวในการจัดการกับความรุนแรงและการกลั่นแกล้ง โดยใช้มาตรการที่ปฏิบัติโดยบ่อยครั้ง ได้แก่ การขับไล่ผู้กระทำความผิดไปที่อื่น วิธีการเหล่านั้นเป็นแค่การปิดปัญหาไปที่อื่นเพียงเท่านั้น (UNESCO, 2024)

ความรุนแรงในโรงเรียนยังมีลักษณะที่ซับซ้อนมากกว่านั้น กล่าวคือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง จากการศึกษาพบว่า ระบบการศึกษาจากส่วนกลางยังได้เข้าไปทำลายวิถีชีวิตของชนเผ่าดั้งเดิม นอกจากนี้ ระบบการศึกษาของไทยยังได้ยึดอำนาจโครงสร้างดั้งเดิมของชุมชน รวมถึงการศึกษายังได้สร้างวาทกรรมเพื่อการสร้างการสับสนและการเลือกปฏิบัติ การศึกษาทำให้เกิดความเกลียดชังและการสร้างวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว คือ การสร้างค่านิยมแบบชาตินิยมในโรงเรียน ระบบการศึกษายังเป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายความรู้ของชนพื้นเมือง ส่งผลให้เกิดความเห็นแก่ตัวและการละทิ้งถิ่นฐานของตนเอง (สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์, 2558)

ในขณะเดียวกันความรุนแรงในระบบการศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียน ได้แก่ การละเลยต่อนักเรียน ตลอดจนการลงโทษ เช่น ระบบโรงเรียนที่เน้นการบังคับ เน้นการควบคุมนักเรียน รวมถึงที่มีระบบอำนาจนิยม สาเหตุรากลึกของความรุนแรงทางการศึกษาเกิดขึ้นจากสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Sociological) กระบวนการกล่อมเกล่าและสาเหตุทางชีวภาพ (Biological) หรือลักษณะทางกายภาพของแต่ละบุคคล แต่ดูเหมือนว่า กระบวนการขัดเกล่าทางสังคมที่เป็นแบบอำนาจนิยมเป็นสาเหตุหลักในการเพิ่มโอกาสของพฤติกรรมความรุนแรงผ่านการเลียนแบบ สิ่งเหล่านั้นมักกระทำโดยอ้างความถูกต้องตามกฎระเบียบ ดังนั้น ทั้งสองอย่างถือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของพื้นฐานของโรงเรียนที่มักทำให้เกิดความรุนแรงบ่อยครั้ง (Harber, 2004)

แนวทางในการลดความรุนแรงของแต่ละช่วงวัยย่อมมีความแตกต่างกัน เนื่องด้วยพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยที่มีความสนใจในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมเพื่อลดความรุนแรงในแต่ละช่วงวัยจึงต้องคำนึงความแตกต่างดังกล่าว เช่น ในวัยระหว่าง 6-9 ปี เหมาะในการเรียนรู้โดยใช้เพลง เกม นิทานการ์ตูน ส่วน

เทคนิคการสอนควรใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ ใช้เพลงประกอบการสอน เน้นการเล่นเป็นกลุ่ม ในวัย 9-11 ปี ควรใช้การเรียนรู้ที่เป็นสื่อที่ใช้เวลาไม่มาก ได้แก่ บทเรียนการ์ตูน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยใช้รูปดาราที่มีชื่อเสียงเพื่อสร้างความสนใจ มีนิทานประกอบ ส่วนเทคนิคการจัดการเรียนรู้ควรใช้ การเล่นเกมกลางแจ้งกติกามากับซับซ้อน การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงออกภาคสนาม การใช้เพลงประกอบ ในวัยระหว่าง 12-14 ปี ควรใช้บทเรียนสำเร็จรูป สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การ์ตูนมีภาพประกอบ เน้นการสอนแบบบูรณาการในวัยระหว่าง 15-18 ปี ควรใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วยสอนหรือใช้สื่อต่าง ๆ เอกสารประกอบการสอนร่วมด้วย สำหรับเทคนิคที่ใช้ในการสอนเน้นการเรียนในแบบบทบาทสมมติ เรียนรู้ผ่านการบูรณาการกับแหล่งเรียนรู้ (สมถวิล วิจิตรวรรณ และคณะ, 2556)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนเสมือนจริงช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเสมือนได้เผชิญสถานการณ์จริงผ่านเทคโนโลยีทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และตัดสินใจเสมือนการเผชิญสถานการณ์จริง ในระหว่างการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงครูสามารถเข้าใจคำแนะนำได้ จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การใช้การเรียนรู้เสมือนจริงทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เช่น งานวิจัยของสุรจิรา บุญเลิศ (2556) เรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยบทปฏิบัติการทดลองเสมือนจริง เรื่องสารละลายกรดและเบส พบว่า ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถเรียนรู้หลังเรียนดีขึ้นกว่าก่อนเรียน และผู้เรียนสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ปัจจุบันเทคโนโลยีเมตาเวิร์สทำให้การศึกษาเรียนรู้ข้ามพรมแดนมากขึ้นจากโลกจริงสู่โลกเสมือน จากคำกล่าวของศาสตราจารย์ ดร. ใจทิพย์ ธงขลา กล่าวว่า เมตาเวิร์ส เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จะเข้ามาปรับเปลี่ยนกระบวนการสื่อสารทางสังคมและการเรียนรู้และเสริมต่อประสบการณ์ให้ผู้เรียนเข้าสู่โลกความเป็นจริงที่อาจไม่เคยหรือสัมผัสผ่านโลกเสมือน และสร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้และมีความตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น (อิติรัตน์ สมบูรณ์, 2565)

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในวัยเรียนสามารถสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องศึกษาความรุนแรงในระดับโครงสร้างของความรุนแรงอย่างรอบด้านและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการลดความรุนแรงและอยู่ร่วมกันอย่างสันติใน 4 ระดับ ประกอบด้วยนวัตกรรมเพื่อลดความรุนแรงระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา เพื่อให้เกิดความครอบคลุมกับปรากฏการณ์และเพื่อประโยชน์ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมของครูปฐมวัยเพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้ง สำหรับเด็กปฐมวัย ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานบนแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อลดความรุนแรงโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดเพชรบุรีกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
4. เพื่อพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) บูรณาการกับวงจรการสร้างนวัตกรรม ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ 1) ขั้นตอนการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ขั้นตอนการสร้างนวัตกรรมลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนในสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม (หาประสิทธิภาพและทดสอบประสิทธิภาพ) โดยจำแนกได้ ดังนี้ 2.1 การศึกษานวัตกรรมลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนในสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม 2.2 การวิเคราะห์และออกแบบรูปแบบนวัตกรรมลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนในสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม 2.3 การพัฒนาต้นแบบนวัตกรรมลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนในสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม 3) ขั้นตอนการทดลองใช้และเปรียบเทียบผลการใช้นวัตกรรมลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนในสถานศึกษาผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับปฐมวัย/การศึกษาขั้นพื้นฐาน/อาชีวศึกษา จำนวน 448 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกเป็น 2 จังหวัด คือ 1) จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย (1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 60 คน (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาล 3 ชุมชนวัดจันทราวาส 60 คน (3) นักเรียนชั้นปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี 68 คน (4) นักเรียนชั้นอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี 40 คน และ 2) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย (1) นักเรียนชั้นปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 180 คน (2) นักเรียนชั้นอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคประจวบคีรีขันธ์ 40 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย คือ 1) ชุดนิทานความจริงเสริมสำหรับเด็กปฐมวัย และแบบวัดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย 2) เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส และแบบทดสอบวัดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3) กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส และแบบวัดพฤติกรรมการลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 4) นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง และแบบวัดสถานการณ์ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา

4. การรวบรวมข้อมูล

4.1 การดำเนินการทดลองกับเด็กปฐมวัย โดยสังเกตพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง และทดลองโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 20 นาที

4.2 การดำเนินการทดลองกับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยทำการวัดพฤติกรรมการลดความรุนแรงของนักเรียนก่อนการทดลอง และทดลองโดยใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส จำนวน 5 เกม เกมละ 10 นาที

4.3 การดำเนินการทดลองกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยทำการวัดพฤติกรรมการลดความรุนแรงของนักเรียนก่อนการทดลอง และทดลองโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส จำนวน 3 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 30 นาที

4.4 การดำเนินการทดลองกับนักเรียนระดับอาชีวศึกษา โดยทำการวัดพฤติกรรมการลดความรุนแรงของนักเรียนก่อนการทดลอง และทดลองโดยใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง จำนวน 5 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 20 นาที

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)

ผลการวิจัย

การลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริมมีผลการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาชุดนิทานความจริงเสริม เพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้ง สำหรับเด็กปฐมวัย ได้พัฒนาชุดนิทานความจริงเสริมเพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้ง สำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 4 เล่ม คือ 1) หมูฝอยรักตัวเอง 2) อย่างรังเกียจฉัน 3) ตาใหญ่จอมโวยวาย 4) หมาป่าจอมเกร และจากการศึกษาการเปรียบเทียบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริม

การเปรียบเทียบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย	\bar{x}	SD.	t	p
ก่อนการใช้ชุดนิทานความจริงเสริม	20.98	3.80	23.001	.000*
หลังการใช้ชุดนิทานความจริงเสริม	27.76	2.71		

*sig \leq .01

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย

จากตาราง 1 พบว่า พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยหลังการใช้ชุดนิทานความจริงเสริมต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การพัฒนาเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน และคู่มือเพื่อลดความรุนแรงและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเด็กและเยาวชนวัยเรียน ได้พัฒนานวัตกรรมเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน เพื่อลดความรุนแรงและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเด็กและเยาวชนวัยเรียนได้เกมเมตาเวิร์สจำนวน 5 เกม คือ 1) วาจาน่ารัก 2) ครอบครัวสุขสันต์ 3) รักตัวเองให้เป็น 4) อยู่ร่วมกันฉันทมิตร 5) สิ่งของควรรักษา พร้อมกับคู่มือการใช้ สำหรับการเปรียบเทียบพฤติกรรมลดความรุนแรงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติก่อนและหลังการใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน

การเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรง ของนักเรียนประถมศึกษา ก่อนและหลังใช้เกมทางการศึกษา	S.S.	df	M.S.	F	p
ระหว่างกลุ่ม	399.252	3	133.084	5.003	.003*
ภายในกลุ่ม	3298.677	124	26.602		

*sig \leq .05

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนประถมศึกษา

จากตาราง 2 พบว่า พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนประถมศึกษาหลังการใช้เกมทางการศึกษาน้อยกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การพัฒนากิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงเพื่อลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้พัฒนานวัตกรรมกิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงเพื่อลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แพลตฟอร์มเมตาเวิร์สทั้งหมด 3 สถานการณ์ คือ บทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สเป็นการบูลลี่ทางเพศ การบูลลี่ทางสังคมและทางไซเบอร์ และการบูลลี่ทางกายภาพและทางวาจา สำหรับการเปรียบเทียบพฤติกรรมลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริง

การเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรง ของนักเรียนอาชีวศึกษา	\bar{x}	SD.	t	p
ก่อนการใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์ม เมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง	3.23	0.41	11.260	.000*
หลังการใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์ม เมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง	4.42	0.07		

*sig \leq .01

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนมัธยมศึกษา

จากตาราง 3 พบว่า พฤติกรรมความรุนแรงหลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา ใน

จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการสำรวจความรุนแรงที่เกิดขึ้นของนักเรียนอาชีวศึกษา ผลการสำรวจพบว่า มีพฤติกรรมความรุนแรงอยู่ในระดับมาก และได้สร้างนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง จำนวน 5 สถานการณ์ จากนั้นทดลองใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงก่อนและหลังการใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนอาชีวศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรง ของนักเรียนมัธยมศึกษา	\bar{x}	SD.	t	p
ก่อนการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริง	17.22	1.74	23.730	.000*
หลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริง	22.52	2.02		

*sig \leq .05

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา

จากตาราง 4 พบว่า พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา หลังการใช้สถานการณ์จำลองต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาชุดนิทานความจริงเสริมเพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้งสำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีการนำเทคโนโลยีความจริงเสริมมาใช้ในการพัฒนาให้นิทานเกิดความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ มีความน่าสนใจและเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย ทำให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการใช้ชุดนิทานความจริงเสริมจะมีประโยชน์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาสาระที่ถ่ายทอดได้ง่ายและเข้าใจมากขึ้น และทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีประสบการณ์ที่ดีและมีความสนใจจริงในการเข้าถึงชุดนิทานความจริงเสริม ซึ่งสอดคล้องกับพิชัย แก้วบุตร (2562) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้ชุดนิทานความจริงเสมือนว่า เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาของนิทานด้วยภาพสามมิติ ภาพเคลื่อนไหวที่เสมือนจริง สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดให้มากขึ้น นอกจากนี้ สื่อการเรียนรู้อิทธิพลในรูปแบบความจริงเสริมช่วย อธิบายเนื้อหาที่ยากได้ง่ายขึ้น เช่น งานวิจัยของอิสราภา เส็งเจริญ และกรวิภา สรรพกิจจางง (2565) ซึ่งได้ศึกษาการใช้ชุดนิทานความเป็นจริง

เสริมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนพบว่า มีผลต่อการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจด้วยภาพเคลื่อนไหว 3 มิติ รวมถึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของเด็กทำให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น ในส่วนของพฤติกรรมกรกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนิทานเป็นสิ่งที่เด็กปฐมวัยโปรดปรานมากที่สุด นิทานทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และตอบสนองความต้องการของเด็ก นิทานเปรียบเสมือนเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดความสนใจในการเรียนรู้ และเด็กมักจะนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับตัวละครในนิทาน สังเกตได้จากการที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่ร้องขอให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือให้ฟัง หรือหยิบหนังสือมาเปิดดูรูปภาพ แม้ว่าตนเองจะยังอ่านหนังสือไม่ออกก็ตาม สอดคล้องกับเยาเวพา เดชะคุปต์ (2551) ซึ่งกล่าวว่า นิทานช่วยให้ความบันเทิงแก่เด็ก ให้เด็กมีอารมณ์ขันไม่เครียด เด็กจะสนุกกับการมาโรงเรียนและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภธิดา เทียนงาม (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในการเข้าแถวของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ขวบ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธาราม โดยใช้กิจกรรมนิทานพบว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้สื่อชุดหนังสือนิทานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัยในการเข้าแถว เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ขวบ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธารามมีระเบียบวินัยในการเข้าแถวเพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลวรรณ ปัญญาอ่อน (2562) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและการจัดการการรังแกกันในโรงเรียนพบว่า การป้องกันการรังแกกันในโรงเรียนที่ได้ผลควรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งโรงเรียน

2. ผลการพัฒนาเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน หลังจากการประชุมกลุ่มที่มาจากครูประจำชั้นและครูสายชั้นทำให้ได้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นจริงในโรงเรียน และจากการทบทวนเอกสารนักวิจัยจึงได้พัฒนาเป็นแนวทางการพัฒนาเกมเมตาเวิร์ส ทั้งหมด 5 ตอน และระบบของเกม Roblox ประกอบด้วย 1) วาจาน่ารัก 2) ครอบครัวสุขสันต์ 3) รักตัวเองให้เป็น 4) อยู่ร่วมกันฉันมิตร และ 5) สิ่งของควรระวัง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่องความรุนแรงและแนวทางการดำเนินงานป้องกันปัญหาความรุนแรงภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายท่าชนะ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ในภาพรวมพบความรุนแรงอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรุนแรงทางจิตใจ อยู่ในระดับค่อนข้างบ่อย และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนนทิพย์ จิตสว่าง และ

คณะ (2566) ได้วิจัยเรื่องความรุนแรงในสังคมไทยพบว่า ความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2561 พบเด็กถูกรังแกในโรงเรียนเป็นอันดับ 2 ของโลก โดยสัดส่วนนักเรียนถูกรังแกจากเพื่อนนักเรียนด้วยกันสูงถึงร้อยละ 40 รองจากประเทศญี่ปุ่น ในส่วนของผลการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษาที่สถานศึกษาโรงเรียนในจังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์พบว่า จากผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนหลังเรียนปรากฏกลุ่มที่ได้ใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน มีคะแนนการเปลี่ยนแปลงมีทิศทางต่อการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของหยางและลู (Yang & Lu, 2024) ได้วิจัยเรื่องการต่อสู้กับการกลั่นแกล้งในโรงเรียนผ่านโมเดลการเรียนรู้สถานการณ์เสมือนจริงตามสถานการณ์หลายบทบาท การประเมินความเห็นอกเห็นใจ การแก้ปัญหาและการรับรู้ความสามารถของตนเองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ผลการวิจัยพบว่าผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่มีการใช้ตัวจัดกระทำแบบจำลองสถานการณ์เสมือนจริงตามประสบการณ์หลายบทบาทพบว่า การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความเห็นอกเห็นใจ และแนวโน้มในการแก้ปัญหา ระหว่างทั้งสองกลุ่ม ข้อสรุปบ่งชี้ว่า กลุ่มทดลองมีความเป็นเลิศเหนือกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของโบดอซเซค และคณะ (Boduszek, et al., 2019) ได้วิจัยเรื่องวิดีโอเกมเอื้อสังคม (Prosocial) เป็นเครื่องมือป้องกันความรุนแรงของเพื่อนที่ใกล้ชิดของเยาวชน: การทดลองแบบสุ่มที่มีกลุ่มควบคุมพบว่า หลังจากกลุ่มตัวอย่างได้ทดลองใช้วิดีโอเกม สามารถส่งเสริมความคิดเอื้อสังคม ส่งเสริมความคิดและส่งเสริมให้เกิดเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถตอบสนองที่เอื้อสังคม นอกจากนี้ เกมวิดีโอที่พัฒนาขึ้นยังสามารถช่วยลดความรุนแรงทางเพศอีกด้วย

3. พฤติกรรมการลดความรุนแรงโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของแฮมมอนด์ (2560) ที่กล่าวไว้ว่า วิธีสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและแสดงออกตามมา ความรู้สึกนึกคิดของตนเองและนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมที่สังเกตได้ และสอดคล้องกับงานวิจัย

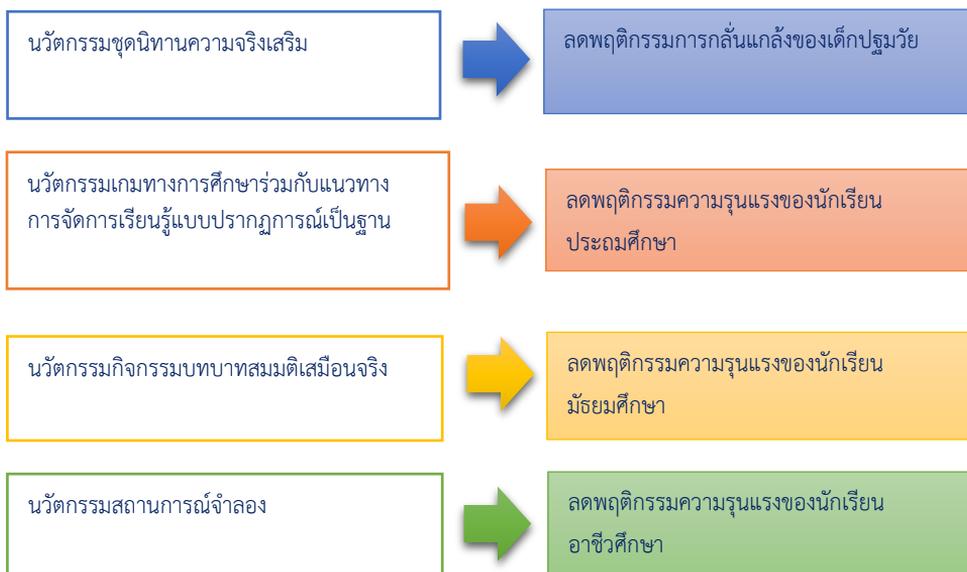
ของดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช (2561) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อสามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านสื่อการเรียนรู้อสามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. หลังการทดลองใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของนักเรียนอาชีวศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีพฤติกรรมดีขึ้นมากกว่าก่อนการใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สฯ อันเนื่องมาจากการออกแบบนวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัยมีความสอดคล้องกับปัญหาด้านความรุนแรงของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา เนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัยของอาสาสมัคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช (2561) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาสื่อความรู้สามมิติแบบมีสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพื่อพัฒนาความคิดของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่มีระดับความคิดอย่างมีวิจารณญาณต่างกัน โดยพบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาชีวศึกษาผ่านสื่อสามมิติแบบมีสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาอาชีวศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีระดับความคิดอย่างมีวิจารณญาณต่ำ กลาง สูง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษามีความพึงพอใจต่อสื่อการเรียนรู้อสามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด

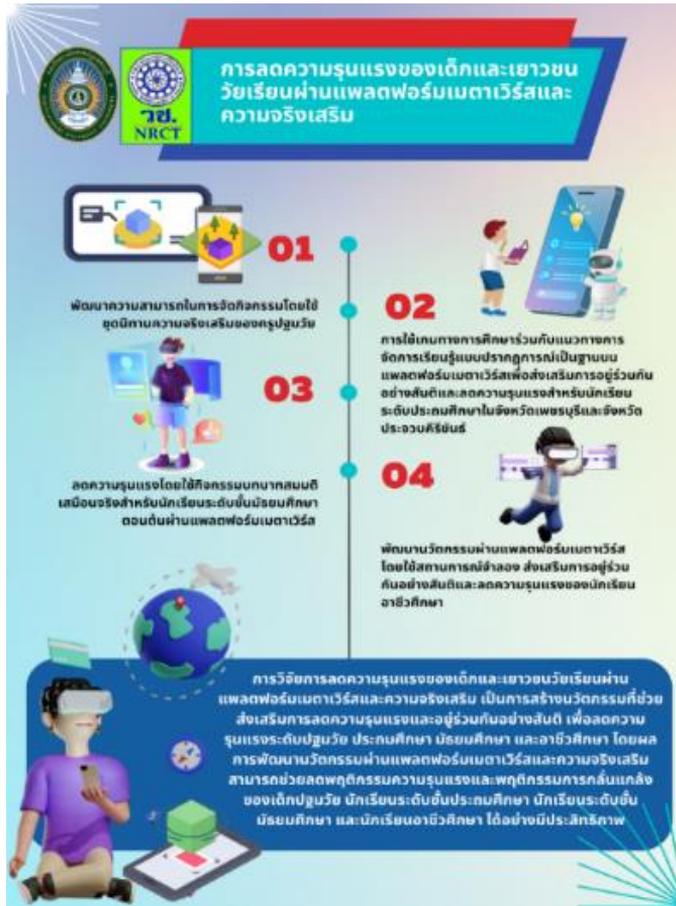
องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยการลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความเป็นจริงเสริมนั้นเป็นการพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความเป็นจริงเสริมของครูปฐมวัยใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งทำให้ได้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความเป็นจริงเสริมทั้ง 4

อย่าง นั้นคือ 1) นวัตกรรมชุดนิทานความจริงเสริมสำหรับเด็กปฐมวัย 2) นวัตกรรมเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3) นวัตกรรมกิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและ 4) นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนอาชีวศึกษา โดยผลการใช้ (1) นวัตกรรมชุดนิทานความจริงเสริมสำหรับเด็กปฐมวัยช่วยลดพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัย (2) นวัตกรรมเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาช่วยลดพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา (3) นวัตกรรมกิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นช่วยลดพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และ 4) นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนอาชีวศึกษา ช่วยลดพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา ดังภาพ 1

ภาพ 1 ผลการใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม

ภาพ 2 นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริม

สรุป

การลดความรุนแรงของเด็กและเยาวชนวัยเรียนผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สและความจริงเสริมมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมของครูผู้สอน (2) เพื่อใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาบนแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส (3) เพื่อลดความรุนแรงโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์ส และ (4) เพื่อพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลอง ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา โดยจะได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาชุดนิทานความจริงเสริมเพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้งสำหรับเด็กปฐมวัย ได้พัฒนาชุดนิทานความจริงเสริมเพื่อลดปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันการกลั่นแกล้งสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 4 เล่ม และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดนิทานความจริงเสริมพบว่า พฤติกรรมการกลั่นแกล้งของเด็กปฐมวัยหลังการใช้เกมทางการศึกษาต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การพัฒนาเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน และคู่มือเพื่อลดความรุนแรงและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของเด็กและเยาวชนวัยเรียน พัฒนานวัตกรรมเกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน ได้เกมเมตาเวิร์สจำนวน 5 เกม พร้อมกับคู่มือการใช้ และการเปรียบเทียบพฤติกรรมลดความรุนแรงและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติก่อนและหลังการใช้เกมทางการศึกษาร่วมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานพบว่า พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนหลังการใช้เกมทางการศึกษาต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การพัฒนากิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงเพื่อลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้พัฒนานวัตกรรมกิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงเพื่อลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แพลตฟอร์มเมตาเวิร์สทั้งหมด 3 สถานการณ์ และการเปรียบเทียบพฤติกรรมลดความรุนแรงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงพบว่า พฤติกรรมความรุนแรงหลังการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติเสมือนจริงผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. การพัฒนานวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและลดความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองจำนวน 5 สถานการณ์ และการเปรียบเทียบพฤติกรรมลดความรุนแรงก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มเมตาเวิร์สโดยใช้สถานการณ์จำลองของนักเรียนอาชีวศึกษาพบว่า พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาหลังการใช้สถานการณ์จำลองต่ำกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เอกสารอ้างอิง

- ดุสิต ขาวเหลือง และอภิชาติ อนุกุลเวช. (2561). *การพัฒนาสื่อการเรียนรู้สามมิติแบบ มีปฏิสัมพันธ์เสมือนจริงโดยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม Augmented Reality (AR)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทีศนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดิรัตน์ สมบูรณ์. (15 กุมภาพันธ์ 2565). *Metaverse อนาคตการศึกษาข้ามพรมแดน การเรียนรู้จากโลกจริงสู่โลกเสมือน*. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.chula.ac.th/highlight/64690/>
- พิชัย แก้วบุตร. (2562). *การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality: AR) กับการเรียนภาษาจีน: กรณีศึกษานักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขา ภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี. วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 12 (1), 113-139.*
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2551). *เอกสารคำสอนวิชาการพัฒนาหนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิมลวรรณ ปัญญาว่อง. (2562). *การป้องกันและการจัดการรังแกกันในโรงเรียน. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 27 (2), 133-144.*
- ศุภธิดา เทียนงาม. (2560). *การพัฒนาพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยในการเข้าแถว ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ขวบ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธารามโดยใช้ กิจกรรมนิทาน*. รายงานการวิจัย. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดโพธาราม.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ และคณะ. (2556). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี และคณะ. (2567). *ความรุนแรงและแนวทางการดำเนินงาน ป้องกันปัญหาความรุนแรงภายในโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายท่าชนะ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2. วารสาร เทคโนโลยีภาคใต้. 17 (1), 91-100.*
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และคณะ. (2566). *ความรุนแรงในสังคมไทย. วารสารสังคม สงเคราะห์ศาสตร์. 31 (1), 47-88.*

- สุรุจิรา บุญเลิศ. (2556) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยบทปฏิบัติการทดลองเสมือนจริง เรื่องสารละลายกรดและเบส. ปรินญาณินพนธ์ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิชาน พัฒนาไพรวลัย. (2558). โครงการศึกษาพื้นที่เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- อิสราภา เส็งเจริญ และกรวิภา สรรพกิจงานง. (2565). การเปรียบเทียบความสามารถด้านการฟังของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดประสบการณ์โดยใช้นิทาน AR ชุดน้องปูไทยผู้มีวินัยกับการจัดประสบการณ์ตามปกติ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 7 (5), 196-209.
- Boduszek, D., et al. (2019). Prosocial Video Game as an Intimate Partner Violence Prevention Tool among Youth: A Randomised Controlled Trial. *Computers in Human Behavior*. 93, 260–266.
- Harber, C. (2004). *Schooling as Violence: How Schools Harm Pupils and Societies*. London: Routledge.
- UNESCO. (19 November 2024). *Safe Learning Environments: Preventing and Addressing Violence in and around School*. Retrieved January 7, 2024, from <https://www.unesco.org/en/health-education/safe-learning-environments>
- Yang, K. H. and Lu, Y. (2024). Combating School Bullying through Multi-role Experience-based Virtual Scenario Learning Model: Assessing Empathy, Problem-solving, and Self-efficacy from a Multi-stakeholder Perspective. *Heliyon*. 10 (10), e31044.

Research Article; Received: 2024-11-13; Revised: 2025-03-18; Accepted: 2025-03-26.

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้
การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบ
แลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน
Development of Instructional Process to Enhance Reading
Literacy of Upper Primary School Students by Using Reciprocal
Teaching and Self-regulated Reading

ชลธิดา ทรัพย์ศิริ*¹, สันติวัฒน์ จันทไรต์²

Chonthida Subsiri¹, Santiwat Chandai²

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Master of Education Program in Teaching Thai Language, Faculty of Education,

Chulalongkorn University

First/Corresponding Author, E-mail: chonthida.ssr@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน 2 ระยะ ได้แก่ ระยะการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ และระยะการประเมินคุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ 2 ระยะ ได้แก่ ระยะเรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การแนะนำกลยุทธ์การอ่าน การอธิบายบทบาทในการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน การอธิบายหน้าที่และสาธิตการใช้กลยุทธ์การอ่านตามบทบาท และการสะท้อนการใช้กลยุทธ์การอ่าน และระยะการแลกเปลี่ยนบทบาทและกำกับตนเองในการอ่าน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการอ่าน การเลือกใช้และกำกับกลยุทธ์การอ่าน การสรุปผลการอ่าน การอภิปรายผลการใช้กลยุทธ์ 2) ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=3.00$; $S.D.=0.00$) โดยสามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องครอบคลุมองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน และกระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถตั้งเป้าหมายในการอ่าน ใช้กลยุทธ์การอ่านได้เหมาะสม และเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายเกี่ยวกับการอ่าน รวมไปถึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความเพลิดเพลินในการอ่านและเกิดประสบการณ์การอ่านที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย; การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท; การกำกับตนเองในการอ่าน; ความฉลาดรู้การอ่าน

Abstract

This research aims to 1) develop an instructional process using reciprocal teaching combined with self-regulated reading to enhance reading literacy of upper primary school students, and 2) evaluate this instructional process to assess its effectiveness in improving reading literacy for upper primary school students. The research is conducted into two phases: the first phase involves a review of relevant information, theories, and research to develop the instructional process, while the second phase entails assessing the quality of the instructional process through evaluations by three experts in the field. The tools used for the research include a consistency index evaluation form and data

are analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation.

The research findings indicate that 1) the instructional process, which integrates reciprocal teaching with self-regulated reading, comprises two phases: The learning on reading strategies, which involves four steps: introducing reading strategies, explaining roles in reading discussions, demonstrating the use of reading strategies according to roles, and reflecting on the reading strategies; and the reciprocal reading and self-regulated phase, which includes four steps: setting reading goals and planning, selecting and regulating reading strategies, summarizing reading outcomes, and discussing the use of strategies. 2) The evaluation by experts revealed that the instructional process is rated as suitable at a highest level ($\bar{X}=3.00$; $S.D.=0.00$). This process is deemed potentially effective for enhancing reading literacy among upper primary school students. The knowledge gained from research can be summarized that the development of the instructional process must encompass all components of reading literacy. The instructional process should encourage students to set reading goals, use appropriate reading strategies, and provide opportunities for discussions about reading. Additionally, it should promote students' enjoyment of reading and offer diverse reading experiences.

Keywords: Learning Management; Upper Primary School;
Reciprocal Teaching; Self-regulated Reading; Reading Literacy

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีส่งผลให้รูปแบบของการอ่านในชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การอ่านจึงไม่ใช่เพียงการอ่านหนังสือหรือข้อความที่พิมพ์ลงบนกระดาษ แต่รวมไปถึงการอ่านแบบดิจิทัลด้วย นักเรียนในยุคนี้จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะการอ่านที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถมีความเข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ ประเมินค่าเรื่องที่อ่าน ต้องสามารถจัดการกับความขัดแย้งของข้อมูลที่ได้รับ พิจารณาความน่าเชื่อถือของสิ่งที่อ่าน และเลือกใช้ข้อมูลจากการอ่านอย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ของการอ่านในโรงเรียนและการอ่านในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินอีกด้วย สมรรถนะสำคัญดังกล่าว คือ ความฉลาดรู้การอ่าน (Reading Literacy) ซึ่งมีความสำคัญสำหรับนักเรียนในยุคดิจิทัล (นันทวัน สมสุข และ สุชาดา ปัทมวิภาต, 2565)

ผลการประเมินของโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment; PISA) รอบปี ค.ศ. 2022 (พ.ศ. 2565) พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนความฉลาดรู้การอ่านลดลงจากปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) ถึง 14 คะแนน และยังพบว่า ผลการประเมินของนักเรียนกลุ่มคะแนนสูงและคะแนนต่ำมีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งช่องว่างระหว่างความแตกต่างนั้น เทียบเท่ากับการเรียนต่างระดับกันหลายชั้นปี (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) และคะแนนความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนไทยยังมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จนอยู่ในระดับต่ำสุดของมาตรวัดระดับนานาชาติ (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ, 2564ข)

ผลการศึกษาของศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ ยังระบุด้วยว่า คะแนนความฉลาดรู้การอ่านมีความสัมพันธ์กับคะแนนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความฉลาดรู้การอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ ของนักเรียน และยังพบว่า ผลการประเมินความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนในประเทศที่ร่วมการประเมินทั้งในโปรแกรมความก้าวหน้าในการศึกษาด้านการอ่านออกเขียนได้ระดับนานาชาติ (Progress in International Reading Literacy Study; PIRLS) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และโปรแกรม PISA สำหรับนักเรียนอายุ 15 ปี มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ประเทศใดที่มีผลการประเมินของ PIRLS ในระดับสูงจะมีผลการประเมินของ PISA ในระดับสูงเช่นกัน (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ, 2564ข) แสดงให้เห็นว่า คุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในช่วงอายุ 15 ปี สัมพันธ์กับคุณภาพของการเรียนการสอนที่ได้รับในช่วงก่อนหน้าด้วยการเร่งเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงอาจไม่เพียงพอที่จะยกระดับความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนได้ ดังนั้น จึงควรเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านให้แก่เด็กนักเรียน ตั้งแต่ยังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาเนื่องจากจะส่งผลดีต่อความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนในระยะยาว เนื่องจากเป็นช่วงชั้นที่อยู่ในช่วงการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้เพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาแนวทางในการส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนของศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ (2564ก) ซึ่งกล่าวว่า การส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่าน

สามารถทำได้โดยการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักกลยุทธ์การอ่านเพื่อให้สามารถจดจำ เข้าใจ สรุปและประเมินความน่าเชื่อถือของสิ่งที่อ่าน ให้นักเรียนได้อ่านเนื้อหาที่หลากหลายและอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน การฝึกให้นักเรียนตอบคำถาม กระตุ้นการ แสดงความคิดเห็นและเชื่อมโยงประสบการณ์การอ่านเข้ากับชีวิตจริง แนวทางเหล่านี้มีความ สอดคล้องกับการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท (Reciprocal Teaching) ซึ่งเป็นการ สอนที่มีหลักการสำคัญ คือ การสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูต้องลด บทบาทของตนเองลงในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนในการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน ได้ตั้งคำถาม หา คำตอบและได้แสดงความคิดเห็นและส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการใช้กลยุทธ์การอ่านเพื่อใช้ สนับสนุนการเรียนรู้ผ่าน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การคาดคะเน (Prediction) เป็นกลยุทธ์ที่ให้ ผู้อ่านคาดคะเนเนื้อเรื่องอย่างมีเหตุผลโดยอ้างอิงจากข้อมูลในบทอ่านหรือเชื่อมโยง เนื้อหากับความรู้เดิม 2) การตั้งคำถาม (Question) เป็นกลยุทธ์ที่ให้ผู้อ่านตั้งคำถาม จากเรื่องที่อ่าน โดยเป็นคำถามหลากหลายรูปแบบ นักเรียนจึงต้องรู้วิธีถามและตอบ ซึ่งจะ ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของบทอ่าน 3) การสร้างความกระจ่าง (Clarification) เป็นกลยุทธ์ที่เน้นให้ผู้อ่านได้กำกับตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน รวมถึงการปรับ วิธีกรอ่านเพื่อแก้ปัญหาในการอ่าน 4) การสรุป (Summarization) เป็นกลยุทธ์สำคัญ ที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาพรวมของบทอ่าน โดยผู้อ่านต้องสรุปสิ่งที่อ่านออกมาเป็น สำนวนภาษาของตนเอง ซึ่งนักเรียนจะได้รับบทบาทการสนทนาตามกลยุทธ์ที่แบ่งเป็น ผู้คาดคะเน ผู้ตั้งคำถาม ผู้สร้างความกระจ่างและผู้สรุป (Palincsar & Brown, 1984; Rosenshine & Meister, 1994; Pilonieta & Medina, 2009; Oczkus, 2018)

แนวทางข้างต้นยังกล่าวถึงการส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่าน โดยการส่งเสริม ให้นักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เห็นคุณค่าของความพยายามเพื่อทำงานให้สำเร็จ สร้างความมั่นใจให้แก่เด็กนักเรียนในการเผชิญสถานการณ์การเรียนรู้ที่ท้าทาย ไม่ย่อท้อต่อ ความล้มเหลว และส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักการตั้งเป้าหมาย การเรียนรู้ (ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ, 2564ก) ซึ่งแนวทางการส่งเสริมความ ฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนในประเด็นนี้ มีความสอดคล้องกับการกำกับตนเองในการ อ่าน (Self-regulated Reading) ซึ่งเน้นให้นักเรียนได้กำกับควบคุมตนเองในการอ่าน ตั้งเป้าหมายการอ่าน เลือกใช้ กำกับและปรับเปลี่ยนการใช้กลยุทธ์ในการอ่านอย่าง เหมาะสม รู้จักการเสริมแรงตนเองและจัดการสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ รวมถึงสามารถสะท้อนและประเมินผลการทำงานของ

ตนเองได้ (ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ, 2566; Zimmerman, 1990; Shuy, 2012; Horner & Shwery, 2002; Zimmerman, et al., 2009)

อย่างไรก็ตาม ชูมันน์และคณะ (Schünemann, et al., 2013) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองและการสอนแบบปกติในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทและการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองมีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติ นอกจากนี้ ยังพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองสามารถพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองในการอ่านได้อีกด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่านมาใช้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้ เพื่อให้ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยพัฒนาให้เป็นกระบวนการที่มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้จัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development Research) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

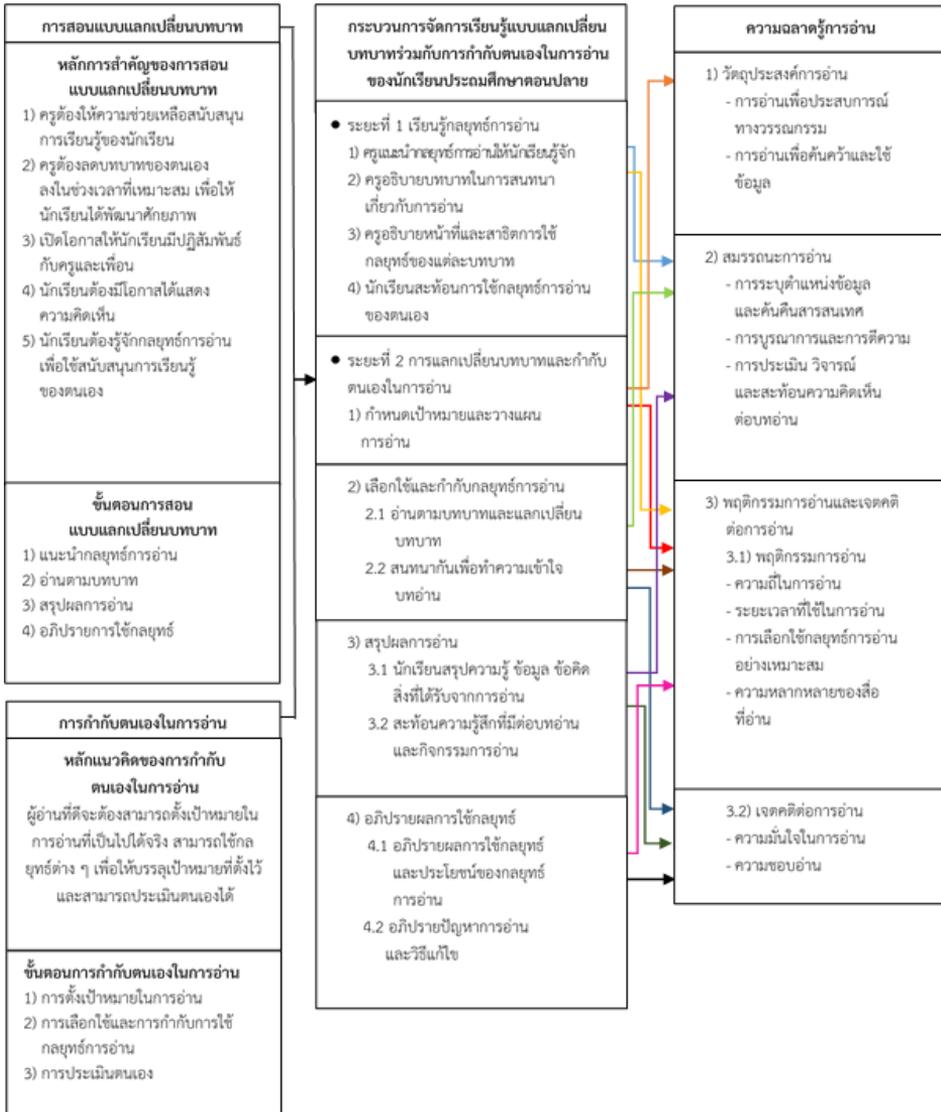
ระยะที่ 1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษานโยบายการจัดการศึกษา สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความฉลาดรู้การอ่าน ภาพรวมปัญหาเกี่ยวกับความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียน

เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาเรื่องความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่กำหนดขอบเขตของการวิจัย

1.2 การศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับความฉลาดรู้การอ่านเพื่อนำมาสังเคราะห์นิยามเชิงปฏิบัติการ พฤติกรรมย่อย และองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ในการอ่าน ประกอบด้วย การอ่านเพื่อประสบการณ์ทางวรรณกรรม และการอ่านเพื่อค้นคว้าและใช้ข้อมูล 2) สมรรถนะการอ่าน ซึ่งประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย ได้แก่ การระบุตำแหน่งข้อมูลและค้นคืนสารสนเทศ การบูรณาการและการตีความ การประเมิน วิเคราะห์และสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน และ 3) พฤติกรรมการอ่านและเจตคติต่อการอ่าน

1.3 การศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง การกำกับตนเองในการอ่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระสำคัญของแนวคิดที่จะนำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่าน ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และใช้ในการกำหนดขั้นตอนในกระบวนการจัดการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับร่าง โดยนำแนวคิดที่ศึกษามาสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ได้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 การสังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย

ระยะที่ 2 การประเมินคุณภาพและความเหมาะสมในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริง

2.1 การส่งกระบวนการจัดการเรียนรู้พร้อมแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับร่างให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริง โดยมีรายละเอียดการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1.1 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ประกอบด้วยนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาไทย การวัด การประเมินและการส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่าน และครูผู้สอนภาษาไทยระดับชั้น ประถมศึกษาตอนปลายที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 5 ปี

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพของ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า 3 ระดับ โดยมีรายการ ประเมินทั้งหมด 10 ข้อ

2.2 การรวบรวมผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลการประเมินตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด โดย ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00–1.00 อยู่ในระดับพอใช้ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.01–2.00 อยู่ใน ระดับดี และค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.01–3.00 อยู่ในระดับดีมาก จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาสรุปเพื่อเตรียมการปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้

2.3 การปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตาม ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับ ตนเองในการอ่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของผู้เรียนมี ชั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 เรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน

ระยะนี้เป็นการแนะนำวิธีการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทและกลยุทธ์การอ่าน 4 ประการ ให้นักเรียนรู้จักเป็นครั้งแรก เพื่อสอนกลยุทธ์อย่างชัดเจนก่อนการ แลกเปลี่ยนบทบาท เมื่อนักเรียนเข้าใจกลยุทธ์การอ่านแล้วจึงเริ่มเข้าสู่การสนทนา เกี่ยวกับการอ่าน โดยเมื่อผู้เรียนคุ้นเคยและเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกลยุทธ์การอ่าน แล้วจึงเริ่มการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในระยะที่ 2 ได้โดยไม่ต้องดำเนินการตามระยะที่ 1 ซ้ำอีก ซึ่งการดำเนินการในระยะที่ 1 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 ครูแนะนำกลยุทธ์การอ่านให้นักเรียนรู้จัก โดยการให้นักเรียนได้ลองรวบรวมกลยุทธ์หรือวิธีการที่เคยใช้เพื่อให้ตนเองเกิดความเข้าใจในการอ่านและอภิปรายว่า วิธีการไหนมีประโยชน์อย่างไร

ขั้นที่ 2 ครูอธิบายบทบาทในการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน ได้แก่ ผู้คาดคะเน ผู้ตั้งคำถาม ผู้สร้างความกระจำงและสรุป โดยการใช้อยู่ลักษณะแทนบทบาทและกลยุทธ์การอ่าน เช่น การใช้ลูกแก้วพยากรณ์เป็นสัญลักษณ์ของการคาดคะเน การใช้ไมโครโฟนเป็นสัญลักษณ์ของการตั้งคำถาม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 ครูอธิบายหน้าที่และสาธิตการใช้กลยุทธ์ของแต่ละบทบาทผ่านการทำกิจกรรมการอ่านร่วมกัน โดยในครั้งแรกของการเรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน ครูจะยกตัวอย่างบทอ่านที่ละส่วน และสาธิตการใช้กลยุทธ์การอ่านของแต่ละบทบาทแล้วให้นักเรียนทำตาม อาจมีการกำหนดกรอบประโยคให้นักเรียนหรือการให้คำสำคัญเพื่อนำไปสู่การตั้งคำถามและการสรุป

ขั้นที่ 4 นักเรียนสะท้อนการใช้กลยุทธ์การอ่านของตนเองผ่านการอภิปรายว่า ตนเองได้ใช้กลยุทธ์ใดในการอ่านบ้าง แต่ละกลยุทธ์มีประโยชน์อย่างไร

ระยะที่ 2 การแลกเปลี่ยนบทบาทและกำกับตนเองในการอ่าน

ระยะนี้เป็นระยะที่นักเรียนเข้าสู่กระบวนการกำกับตนเองในการอ่าน การแลกเปลี่ยนบทบาทและการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน โดยในระยะแรกนักเรียนทำกิจกรรมโดยปฏิบัติตามคู่มือและขั้นตอนการสนทนา โดยมีครูเป็นผู้สังเกตการณ์และให้คำแนะนำ จากนั้น นักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติอย่างอิสระด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้สังเกตการณ์และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายและวางแผนการอ่าน

นักเรียนศึกษาบทอ่านคร่าว ๆ แล้วตั้งเป้าหมายในการอ่าน โดยมีประเด็นในการวางแผนการอ่าน ได้แก่ วัตถุประสงค์การอ่าน เวลาที่จะใช้ในการอ่าน วิธีการอ่าน กลยุทธ์การอ่านที่คาดว่าจะต้องใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รวมไปถึงแนวทางการทำกิจกรรมการอ่านร่วมกับกลุ่ม

ขั้นที่ 2 เลือกใช้และกำกับการใช้กลยุทธ์การอ่าน

2.1 ครูแบ่งบทอ่านออกเป็น 4 ส่วน หรือตามจำนวนที่เหมาะสมกับความยาวของบทอ่าน รูปแบบของบทอ่าน กิจกรรมการเรียนรู้และจำนวนนักเรียน นักเรียนอ่านบทอ่านตามบทบาทที่ตนเองได้รับ (ผู้คาดคะเน ผู้ตั้งคำถาม ผู้สร้างความกระจำง และผู้สรุป) มอบหมายเพื่ออ่านบทอ่านส่วนแรก โดยสลับบทบาทกันไปเรื่อย ๆ จนอ่านบทอ่านครบทุกส่วน และทุกคนได้ปฏิบัติครบทุกบทบาท

2.2 นักเรียนสนทนากันเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาของบทอ่าน โดยนักเรียนทุกคนจะได้โอกาสในการเป็นผู้นำการสนทนาตามบทบาทที่ตนเองได้รับ และบันทึกผลการอ่านของตนเองในระยะแรกของการสนทนา นักเรียนจะได้รับคู่มือ และขั้นตอนในการสนทนาเพื่อเป็นตัวช่วยในการทำกิจกรรม เมื่ออ่านบทอ่านครบทุก ส่วนแล้ว นักเรียนจะต้องรวมผลการอ่านของสมาชิกแต่ละคนและสรุปให้เป็นผลการอ่านของกลุ่ม

ขั้นที่ 3 สรุปผลการอ่าน

3.1 นักเรียนสรุปความรู้ ข้อมูล ข้อคิด สิ่งที่ได้รับจากการอ่าน โดยการนำเสนอผลการอ่านของกลุ่ม และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในขั้นตอนนี้ครูสามารถเตรียมคำถามหรือกิจกรรมเสริมต่าง ๆ ให้นักเรียนทำหลังจบการนำเสนอเพื่อช่วยให้นักเรียนสรุปข้อมูลได้ดีขึ้น หลังจากนั้นจึงทำการทดสอบความเข้าใจจากการอ่าน ด้วยการทำแบบฝึกหัด การทดสอบย่อยหรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

3.2 การสะท้อนความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อบทอ่านและกิจกรรมการอ่าน โดยให้นักเรียนประเมินและสะท้อนความรู้สึกรู้สึกของตนเองที่มีต่อบทอ่าน เช่น ความยาก ง่ายของ บทอ่าน ความชอบที่มีต่อบทอ่านการประเมินผลลัพธ์การอ่านของตนเอง การประเมิน กิจกรรมการอ่าน และการชื่นชมหรือให้ข้อเสนอแนะแก่สมาชิกกลุ่ม

ขั้นที่ 4 อภิปรายผลการใช้กลยุทธ์

4.1 นักเรียนอภิปรายการใช้กลยุทธ์ของตนเองว่า ใช้กลยุทธ์ใดบ้าง และเกิดผลดีต่อการอ่านอย่างไร โดยการอภิปรายร่วมกันกับเพื่อนในชั้นเรียน

4.2 นักเรียนอภิปรายปัญหาที่พบในการอ่านและแลกเปลี่ยนวิธีแก้ไขปัญหา

4.3 นักเรียนบันทึกกิจกรรมการอ่านของตนเองลงในสมุดบันทึก การอ่านขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับความ ฉลาดรู้การอ่านการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทและการกำกับตนเองในการอ่าน

2. ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ พัฒนาขึ้นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	คุณภาพ
1. กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของกระบวนการ	3.00	0.00	ดีมาก
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้สัมพันธ์กับนิยามและ องค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน	3.00	0.00	ดีมาก

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	คุณภาพ
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับขั้นตอนการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน	3.00	0.00	ดีมาก
4. กระบวนการจัดการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน	3.00	0.00	ดีมาก
5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงบทอ่านที่หลากหลาย	3.00	0.00	ดีมาก
6. กระบวนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนบทบาทในการอ่าน และกำกับตนเองในการอ่าน	3.00	0.00	ดีมาก
7. เนื้อหาสาระ สื่อที่ใช้มีความหลากหลาย น่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของนักเรียน	3.00	0.00	ดีมาก
8. ระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม	3.00	0.00	ดีมาก
9. กิจกรรมที่กำหนดให้นักเรียนปฏิบัติ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการเรียนรู้	3.00	0.00	ดีมาก
10. การวัดและประเมินมีความชัดเจน เหมาะสม	3.00	0.00	ดีมาก
ผลรวม	3.00	0.00	ดีมาก

ตาราง 1 ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน

อภิปรายผล

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน สามารถอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน พัฒนาขึ้นโดยใช้แนวคิดของการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทและการกำกับตนเองในการอ่าน โดยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทสามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและช่วยลดความวิตกกังวลในการเรียนได้ (ชัยญาณุชมะโนปา, 2552) และเมื่อใช้ร่วมกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเองจะสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นและรับรู้ความสามารถด้านการอ่านของตนเองได้ดีขึ้นด้วย

(Schünemann, et al., 2013) เนื่องจากการกำกับตนเองในการอ่านจะช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการอ่าน ผ่านการตั้งเป้าหมายในการอ่านอย่างเหมาะสม และช่วยให้นักเรียนอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายในการอ่าน ซึ่งส่งผลดีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองและแรงจูงใจ (Horner & Shwery, 2002) โดยมีสิ่งที่ควรคำนึงถึง คือ การสร้างแรงจูงใจให้แก่ นักเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้ให้ตรงกับประสบการณ์และความสนใจของนักเรียน การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนกับครู

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะที่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจุดเด่นของการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนได้สำเร็จ จะต้องมียุทธศาสตร์จัดการกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน มีการกระตุ้นความสนใจ การทำความเข้าใจภาระงาน มีการสาธิตการใช้กลยุทธ์การอ่าน การปฏิบัติกิจกรรมการอ่าน การสะท้อนผลการทำงาน และการเปลี่ยนผ่านสู่สถานการณ์ใหม่ โดยเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อให้มีความจดจำ ผูกพันกับสิ่งที่ทำ การปฏิบัติด้วยตนเอง ผึกประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาใช้แก้ปัญหา และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังต้องมีการจัดสถานการณ์และกิจกรรมการอ่านที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียนด้วย โดยเมื่อนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะข้างต้นไปทดลองใช้พบว่า สามารถช่วยพัฒนาความฉลาดรู้การอ่านของผู้เรียนได้จริง (ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ และวิภาวรรณ เอกวรรณัง, 2562; ยุทธนา ปัญญา, 2563; แก้วนภา ทองเทศ และแสน สมนึก, 2566)

นอกจากนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ยังมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้งด้านขั้นตอนของกิจกรรม การกำหนดความสัมพันธ์ของผู้เรียนและผู้สอน และมีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนพัฒนาตนเองผ่านการฝึกปฏิบัติได้ (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2550)

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ย 3.00 ซึ่งอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ($\bar{X}=3.00$; $S.D.=0.00$) โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านกระบวนการให้ข้อเสนอแนะจากผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนภาษาไทยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความฉลาดรู้การอ่าน มีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความน่าสนใจและมีแนวโน้มว่า สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนได้จริง เนื่องจากเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึก

ใช้กลยุทธ์การอ่านแบบต่าง ๆ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สนทนาเกี่ยวกับบทอ่าน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้สังเกตการใช้กลยุทธ์การอ่านของตนเองเพื่อประเมินความสำเร็จในการอ่าน และระบุอุปสรรคในการอ่านของตนเองเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยเรียนรู้จากประสบการณ์การอ่านของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียนและการเสริมสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการอ่านและประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี ซึ่งจะส่งผลถึงความรักและผูกพันกับการอ่านและเจตคติต่อการอ่านได้ (สันติวัฒน์ จันทร์โต, 2559; พรรษชล เรื่องประเสริฐกุล และอาภัสรา ชินวรรณโณ, 2565; ศิริวรรณ ศิริมงคลวนิชย์ และคณะ, 2565)

กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสัมพันธ์กับนิยามและองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน สอดคล้องกับขั้นตอนการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท การกำกับตนเองในการอ่านและแนวทางการส่งเสริมความฉลาดรู้การอ่าน สามารถพัฒนานักเรียนตามองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน 3 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์การอ่าน 2) สมรรถนะการอ่าน ได้แก่ การระบุตำแหน่งข้อมูลและค้นคืนสารสนเทศ การบูรณาการและการตีความการประเมิน วิจาร์ณ และสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน 3) พฤติกรรมการอ่านและเจตคติต่อการอ่าน แสดงได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 ความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนบทบาท ร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่านกับความฉลาดรู้การอ่าน

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายควรพัฒนาบนพื้นฐานของแนวคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของความฉลาดรู้การอ่าน ได้แก่ วัตถุประสงค์การอ่าน สมรรถนะการอ่าน พฤติกรรมการอ่านและเจตคติต่อการอ่าน โดยนักเรียนควรได้ฝึกอ่านบทอ่านที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การอ่าน ทั้งการอ่านเพื่อประสบการณ์ทางวรรณกรรม และการอ่านเพื่อค้นคว้าและใช้ข้อมูล โดยมุ่งให้ได้ใช้สมรรถนะการอ่านหลายระดับ ได้แก่ การระบุตำแหน่งข้อมูลและค้นคืนสารสนเทศ การบูรณาการและการตีความ การประเมิน วิเคราะห์และสะท้อนความคิดเห็นต่อบทอ่าน นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมและเจตคติต่อการอ่านที่ดีด้วย

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายควรเน้นการให้คุณค่ากับกระบวนการเรียนรู้และความพยายามในการเรียนรู้มากกว่าการชื่นชมผลลัพธ์ปลายทาง มีการเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ส่งเสริมให้ได้อภิปรายการอ่านร่วมกันในชั้นเรียน ปลูกฝังการรู้กลยุทธ์การอ่านและการเลือกใช้กลยุทธ์การอ่านอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สามารถอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความเพลิดเพลินในการอ่านและได้อ่านเนื้อเรื่องที่หลากหลายเพื่อให้มีประสบการณ์การอ่านในสถานการณ์ต่าง ๆ และเกิดความคุ้นเคยในการอ่านเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้และบรรลุเป้าหมายได้ตามศักยภาพ

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การแนะนำกลยุทธ์การอ่าน การอธิบายบทบาทในการสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน การอธิบายหน้าที่และสาธิตการใช้กลยุทธ์ของแต่ละบทบาทผ่านการทำกิจกรรมการอ่านร่วมกัน และการสะท้อนการใช้กลยุทธ์การอ่านของตนเอง ระยะที่ 2 การแลกเปลี่ยนบทบาทและกำกับตนเองในการอ่านประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการอ่าน การเลือกใช้และกำกับการใช้กลยุทธ์การอ่าน การสรุปผลการอ่าน และการอภิปรายผลการใช้กลยุทธ์

สรุป

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโดยใช้วิธีการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่าน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างความฉลาดรู้การอ่านของนักเรียน ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้บนฐานแนวคิดของการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาท นักเรียนจะได้รับบทบาทเป็นผู้นำสนทนาเกี่ยวกับการอ่าน ซึ่งช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมและการพัฒนาความเข้าใจเรื่องทีอ่านผ่านการอภิปรายและการโต้ตอบระหว่างเพื่อนร่วมชั้นเรียน การแลกเปลี่ยนบทบาทยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดในการอ่านบทความหรือเนื้อหาต่าง ๆ โดยนำมาใช้ร่วมกับการกำกับตนเองในการอ่าน ซึ่งเป็นกระบวนการที่นักเรียนจะเรียนรู้การตั้งเป้าหมายการอ่าน การตรวจสอบความเข้าใจตนเอง และการปรับปรุงวิธีการอ่านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์การอ่านที่เหมาะสมกับบทอ่าน โดยกระบวนการเรียนรู้สามารถแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเรียนรู้กลยุทธ์การอ่าน และระยะการแลกเปลี่ยนบทบาทและกำกับตนเองในการอ่าน โดยมุ่งหวังว่า ผลจากการใช้การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทพร้อมกับการกำกับตนเองในการอ่านจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านได้ดีขึ้น มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตีความจากการอ่านมากขึ้น สามารถปรับปรุงการใช้กลยุทธ์อ่านและการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- แก้วนภา ทองเทศ และแสน สมนึก. (2566). ผลของการใช้วิธีการสอนแบบซิปปาที่มีผลต่อความฉลาดรู้การอ่านและทักษะการทำงานเป็นทีมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 7 (1), 294-309.
- ชญัญญาช มะโนปา. (2552). *การสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทเพื่อพูนความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและลดความวิตกกังวลในการเรียนของนักเรียนระดับกำลังพัฒนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ และวิภาวรรณ เอกวรรณัง. (2562). *การวิจัยและพัฒนาความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านตามแนวทางการสอบแบบ PISA โดยใช้แนวคิดการอ่านจากต้นแบบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- นันทวัน สมสุข และสุชาดา ปัทมวิภาต. (2565). สะท้อนประเด็นจากผลการประเมิน PISA ด้านการอ่าน. *นิตยสาร สสวท.* 50 (237), 50-54.
- ปิยวรรณ วิเศษสุวรรณภูมิ. (2566). *การเสริมสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้เรียนในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรัชชล เรื่องประเสริฐกุล และอภัสรา ชินวรรณ. (2565). การสอนแบบแลกเปลี่ยน บทบาท: กลยุทธ์การสอนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา.* 18 (1), OJED-18-01-007.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2550). *การจัดและการบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุทธนา ปัญญา. (2563). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนแสงความรู้ออนไลน์ ร่วมกับกลยุทธ์คิว เอ อาร์ เพื่อเสริมสร้างการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ศิริมงคลวนิชย์ และคณะ. (2566). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการ กำกับตนเองเพื่อการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร.* 43 (4), 90-100.
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ. (2564ก). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถด้านการอ่าน และแนวทางในการยกระดับความสามารถด้านการอ่านของผู้เรียนไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.).
- ศูนย์ดำเนินงาน PISA แห่งชาติ. (2564ข). *ผลประเมินการอ่านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ PISA 2018*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.).
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (6 ธันวาคม 2566). *การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2022*. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2567, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/>
- สันติวัฒน์ จันทร์โต. (2559). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวการสอน ประสบการณ์การอ่านแบบเสริมต่อการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการอ่านของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Horner, S. L. and Shwery, C. S. (2002). Becoming an Engaged, Self-regulated Reader. *Theory into Practice*. 41 (2), 102-109.
- Oczkus, L. D. (2018). *Reciprocal Teaching at Work: Powerful Strategies and Lessons for Improving Reading Comprehension*, 3rd ed. ASCD: Alexandria, Virginia.
- Palincsar, A. S. and Brown, A. L. (1984). Reciprocal Teaching of Comprehension-fostering and Monitoring Activities. *Cognition and Instruction*. 1 (2), 117-175.
- Pilonieta, P. and Medina, A. (2009). Reciprocal Teaching for the Primary Grades: We Can Do It, Too! *The Reading Teacher*. 63 (2), 120-129.
- Rosenshine, B. and Meister, C. (1994). Reciprocal Teaching: A Review of the Research. *Review of Educational Research*. 64 (4), 479-530.
- Schünemann, N., et al. (2013). Integrating Self-regulation in Whole-class Reciprocal Teaching: A Moderator–mediator Analysis of Incremental Effects on Fifth Graders’ Reading Comprehension. *Contemporary Educational Psychology*. 38 (4), 289-305.
- Shuy, T. (2012). Self-regulated Learning. In Corley, M. A. (ed.). *Just Write! Guide*. (pp. 29-31). Washington, DC: US Department of Education, Office of Vocational and Adult Education.
- Zimmerman, B. (1990). Self-regulated Learning and Academic Achievement: An Overview. *Educational Psychologist*. 25 (1), 3-17.
- Zimmerman, B. J., et al. (2009). *Developing Self-regulated Learners: Beyond Achievement to Self-efficacy*, 7th ed. Washington, DC: American Psychological Association.

Research Article; Received: 2024-10-15; Revised: 2025-03-19; Accepted: 2025-03-27.

การพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ Development of Scientific Skills of Prathomsuksa 3 Students at Wat Srisangworn School by Using a Set of Teaching Hand-on Mind-on Activities

เสกสรรค์ ดวงสิงห์ธรรม*¹, อำนาจ จันทร์แป้น², วารุณี โพธาสินธุ์**³
Seksan Daungsingtham¹, Amnat Chanpaen², Varunee Pothasin³

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Master of Education Program in Curriculum and Instruction,
Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University

First Author, E-mail: seksanduangsingtham@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: va_runee@hotmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและศึกษาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัตินักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียน 1 ห้องเรียน จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ จำนวน 9 กิจกรรม (2) แบบทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ (3) แบบประเมินชิ้นงานของนักเรียน และ (4) แบบบันทึกการสังเกตทักษะทางวิทยาศาสตร์รายบุคคล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$; $S.D.=0.85$) ผลการประเมินความสอดคล้องแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ มีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 0.796 2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ก่อนเรียนอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=7.30$; S.D.=2.67) หลังเรียนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=23.10$; S.D.=2.60) คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนชิ้นงานของนักเรียนและคะแนนทักษะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามลำดับ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ กระบวนการสอนในรูปแบบ DGCA Model โดยเริ่มจากการสร้างข้อสงสัยและนำไปสู่กิจกรรม ตามด้วยเชื่อมโยงกิจกรรมสู่ความรู้ และท้ายที่สุด คือ ประยุกต์ความรู้สู่เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์; ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ; ผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์

Abstract

This research aims to 1) create and study the efficiency of a set of thinking and doing activities for Grade 3 students at Wat Sri Sangwan School and 2) study the achievement in science skills by using the set of thinking and doing activities. The population is 1 classroom with 10 students. The research instruments are (1) a set of thinking and doing activities consisting of 9 activities, (2) a pre-test and post-test with 30 items, (3) a student work assessment form, and (4) an individual science skill observation record form. The statistics for data analysis is represented in the mean and standard deviation.

The results show that 1) creation and efficiency of the thinking and practice activity set for developing science skills are highly agreed ($\bar{X}=4.37$; S.D.=0.85). The results of the evaluation of the consistency of the learning outcome test have an IOC consistency value of 0.796. 2) Science skill achievement using a Hand-on Mind-on Activities set found that science skill achievement, the full score of 30 points, before studying score is low ($\bar{X}=7.30$; S.D.=2.67), after studying, the score is high ($\bar{X}=23.10$; S.D.=2.60). The post-study test scores are higher than before studying, students' work piece scores and students' science skill scores increase sequentially. The body of knowledge indicates that the teaching process in the DGCA Model starts with creating questions and leading to

activities, followed by linking activities to knowledge, and finally applying knowledge to daily life events.

Keywords: Development of Scientific Skills; Hand-on Mind-on Activities Set; Achievement of Scientific Skills

บทนำ

วิธีการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเมื่อลงมือปฏิบัติจริง เกิดทักษะกระบวนการปฏิบัติ เกิดกระบวนการเรียนรู้ เจตคติ นักเรียนได้พัฒนากระบวนการคิดได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน เพราะทำให้นักเรียนให้ความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความสำคัญและมีความชำนาญเพื่อสามารถค้นหาความรู้ด้วยตนเองได้ การแสวงหาความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์นั้นจะเกิดจากการสังเกตธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแล้วรวบรวมข้อมูลผ่านทางประสาทสัมผัส นำข้อมูลที่ได้ไปจัดจำแนกและคิดพิจารณาเหตุและผล เกิดเป็นความคิดและความเชื่อ นำความคิดความเชื่อไปปฏิบัติก่อให้เกิดการสังเกต การรวบรวมข้อมูลและนอกจากทักษะดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยตรงแล้ว ยังมีผลโดยอ้อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในรายวิชาอื่น ๆ ตลอดจนจนถึงการนำเอาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย พิชญะ กันธิยะ และคณะ (2559) ได้กล่าวถึงปัญหาหนึ่งของการเรียนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน คือ การเรียนที่ไม่ได้เน้นกระบวนการฝึกทักษะของการเป็นนักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง โรงเรียนส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นให้นักเรียนทำข้อสอบวิทยาศาสตร์ การเรียนรู้เพื่อจำและการสอบ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ไม่ได้นำไปสู่การคิดเชิงวิทยาศาสตร์หรือเรียกได้ว่า นักเรียนแทบจะไม่ได้สัมผัสกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องเริ่มจากการสังเกต และผู้เรียนตั้งคำถามถึงสิ่งที่ตนสงสัย “เอ๊ะ” กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทักษะการช่างสังเกตและการตั้งคำถามถือเป็นทักษะสำคัญของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเป็นพื้นฐานของทุกศาสตร์ที่ใช้วิทยาศาสตร์เป็นฐาน (นวนันต์ เกิดนาค, 2563)

จากงานศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิตพบปัญหาว่า ครูผู้สอนมีความเข้าใจที่ถูกต้องบางส่วนเกี่ยวกับการเรียนการสอนและมีความคลาดเคลื่อนบางส่วนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนส่วนการ

ปฏิบัติการสอนที่มีความคลาดเคลื่อนพบว่า ครูผู้สอนไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการกำหนดปัญหาที่จะสำรวจตรวจสอบและไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์กระบวนการสำรวจตรวจสอบเพื่อนำไปสู่การสำรวจตรวจสอบขาดการให้ข้อมูลย้อนกลับไม่เน้นให้ผู้เรียนตั้งคำถาม สำรวจตรวจสอบและแก้ปัญหา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยเน้นให้มีกิจกรรมที่ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลายวิธี (ณพัทธ์อร บัวฉุน และคณะ, 2559) สอดคล้องกับสิกขา สองคำชุม (2559) ได้กล่าวว่า ปัญหาการสอนวิทยาศาสตร์ของไทยไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และมีความพยายามจะปรับหลักสูตรการศึกษาวิทยาศาสตร์ให้น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย เช่น สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้ริเริ่มจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยใช้สะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งเป็นการอาศัยการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) โดยมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ และมีการตั้งศูนย์สะเต็มศึกษาขึ้นในโรงเรียนทั่วประเทศ ซึ่งวิชาวิทยาศาสตร์เป็นวิชาสำคัญเพราะทำให้ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปสู่กระบวนการคิดที่ซับซ้อน จากการสำรวจพบว่า เด็กนักเรียนที่เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวรจำนวนทั้งหมด 10 คน จากการสังเกตในชั้นเรียนพบว่า นักเรียนจำนวน 7 คน ไม่มีทักษะการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่สำคัญประกอบด้วย การสังเกต การตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ การคิดไตร่ตรอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดอย่างเป็นระบบ การคิดสังเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นทักษะที่สำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งหวังให้นักเรียนที่จะจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถใช้ความรู้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การแสดงออกถึงความกระตือรือร้นสนใจที่จะเรียนรู้และความซาบซึ้งต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว

กิจกรรมคิดและปฏิบัติ (Hand-on Mind-on Activities) เป็นกิจกรรมด้านวิทยาศาสตร์แนะนำให้ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดและลงมือปฏิบัติ เมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงหรือได้ทำการทดลองต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ก็จะเกิดความคิดและคำถามที่หลากหลาย ซึ่งเมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้สังเกตผลที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่การตั้งคำถาม การอธิบาย การอภิปราย หาข้อสรุป

และการศึกษาต่อไป กิจกรรมลักษณะนี้จึงส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและฝึกคิด นำมาสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยความเข้าใจและเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (กรมวิชาการ, 2545) ฉะนั้น ครูผู้สอนจึงต้องมีการคิดวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาโดยการนำกิจกรรมคิดและปฏิบัติมาสอนให้ให้นักเรียนเพื่อจะได้มีทักษะวิทยาศาสตร์ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 คน มีการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น จากกระบวนการทดลอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แผนแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบการทดลองกลุ่มเดียว และมีการวัดประเมินผลตลอดโครงการ (The Single Group Time Series Design) โดยดัดแปลงจากกระบวนการในหนังสือการประเมินผลโครงการ (เชาว์ อินใย, 2555) ดังรายละเอียด ดังนี้

Experimental Group (T)	Pre - test	Time									Post - test
		A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	
		O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	

ตาราง 1 แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวและมีการวัดประเมินผลตลอดโครงการ

เมื่อ T แทน กลุ่มประชากร หรือกลุ่มนักเรียนที่นำมาทดลอง

A แทน กิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ (Hand-on Mind-on Activities)

O หมายถึง การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม

Pre-test หมายถึง การทดสอบก่อนดำเนินกิจกรรม

Post-test หมายถึง การทดสอบหลังการดำเนินกิจกรรม

2. กลุ่มประชากร กลุ่มประชากรในการทดลองครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โดยการเลือกนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งหมดจำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ จำนวน 9 ชุด 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 3) แบบประเมินผลงานของนักเรียน และ 4) แบบประเมินทักษะวิทยาศาสตร์

4. การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้ศึกษาได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1) การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติได้ดำเนินการ ดังนี้

1.1 การออกแบบชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ จำนวน 9 ชุด ชุดละ 3 ชั่วโมง ในแต่ละชุดกิจกรรมจะมีแบบประเมินผลงาน ได้แก่ แบบบันทึกประเมินผลงานนักเรียน และแบบประเมินทักษะวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยชุดกิจกรรมได้เรียงลำดับกิจกรรมเนื้อหา ดังนี้ ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง เสียงและการเดินทางของเสียง การประดิษฐ์โทรศัพท์จากกระป๋องนม ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง แร่ง การประดิษฐ์รถจากกล่องนม และรถแข่งจากกล่องข้าว ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง การลอยตัวและการเคลื่อนที่ การประดิษฐ์เรือจากกล่องนม ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่ไปข้างหน้าการประดิษฐ์จรวดลูกโป่ง ชุดกิจกรรมที่ 5 เรื่อง แร่งต้าน การประดิษฐ์ร่มชูชีพ ชุดกิจกรรมที่ 6 เรื่อง การบินและการลอยตัวการประดิษฐ์ ใบพัดจากกล่องนม ชุดกิจกรรมที่ 7 เรื่อง การบินและการลอยตัวการประดิษฐ์ เฮลิคอปเตอร์ ชุดกิจกรรมที่ 8 เรื่อง การบินและการร่อน การประดิษฐ์บูมเมอแรงกระดาษ ชุดกิจกรรมที่ 9 เรื่อง การบินและการลอยตัวเครื่องล่อนเดินตาม

1.2 การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติพร้อมแบบประเมินผล ผู้ศึกษาได้ขอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย 1) ด้านการสอนวิทยาศาสตร์ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ด้านการประเมินผลการศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความสอดคล้อง ซึ่งผู้ศึกษาการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือร่วมกับวิธีการประเมินค่า โดยใช้มาตราประเมินค่าของลิเคิร์ต (Likert Scaling) การหาค่าความสอดคล้องของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ 5 หมายถึง แน่ใจว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีความสอดคล้องมากที่สุด 4 หมายถึง แน่ใจว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีความสอดคล้องมาก 3 หมายถึง แน่ใจว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิด

และปฏิบัติมีความสอดคล้องปานกลาง 2 หมายถึง แน่ใจว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีความสอดคล้องน้อย และ 1 หมายถึง แน่ใจว่า ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีความสอดคล้องน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การแปลผลคะแนน ดังนี้

ช่วงคะแนน	การแปลผล
4.51 - 5.00	มีความเห็นด้วยมากที่สุด
3.51 - 4.50	มีความเห็นด้วยมาก
2.51 - 3.50	มีความเห็นด้วยปานกลาง
1.51 - 2.50	มีความเห็นด้วยน้อย
1.00 - 1.50	มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตาราง 2 การแปลผลคะแนนการทดลองของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ

1.3 การปรับปรุงชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติให้ถูกต้อง เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.4 การนำชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบความถูกต้อง

1.5 การนำชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวร ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ประชากร จำนวน 10 คน

2) การพัฒนาแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2.1 การศึกษาการสร้างแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2.2 การสร้างแบบทดสอบก่อนและหลังของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.3 การนำแบบทดสอบก่อนและหลังของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยใช้สูตรคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย IOC คือ ค่าคะแนนความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

R คือ คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบมีค่ารายข้ออยู่ระหว่าง 0.67–1.00 แสดงว่า แบบทดสอบก่อนและหลังของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะและให้ปรับปรุงแก้ไข

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การดำเนินการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ตามกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ 2) การทำการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะดำเนินกิจกรรม และสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนทุกครั้งเมื่อมีการจัดกิจกรรม 3) ในทุกครั้งที่การทำกิจกรรมหลักจากจัดกิจกรรมเสร็จผู้ศึกษาจะประเมินความสมบูรณ์ของผลงานของนักเรียน

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้ศึกษาได้สร้างชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ โดยผู้เชี่ยวชาญหาประสิทธิภาพของกิจกรรมในลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) ตามระดับความคิดเห็นแบ่งเป็น 5 ระดับ แบบกิจกรรม ประกอบด้วย 9 กิจกรรม พร้อมทั้งแบบทดสอบวัดผลการจัดกิจกรรมก่อนและหลังการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ ประเมินแบบทดสอบ ใช้ค่าความเหมาะสมแบบมาตรประเมินค่าของลิเคิร์ต (Likert Scaling) การหาค่าความสอดคล้องของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ

1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			\bar{X}	S.D.	การแปลผล
	1	2	3			
1. มาตรฐาน/ตัวชี้วัดของชุดกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	4.50	4.00	4.50	0.50	เห็นด้วยมากที่สุด
2. สาระสำคัญ	4.67	4.00	5.00	4.56	0.51	เห็นด้วยมากที่สุด
3. จุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	3.33	4.67	4.33	0.88	เห็นด้วยมาก
4. สาระการเรียนรู้	4.67	4.67	4.00	4.44	0.39	เห็นด้วยมาก
5. เนื้อหา	5.00	4.50	3.25	4.25	0.90	เห็นด้วยมาก
6. กระบวนการจัดการเรียนรู้	4.50	4.50	4.25	4.42	0.14	เห็นด้วยมาก
7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้	3.60	4.60	5.00	4.40	0.72	เห็นด้วยมาก
8. การวัดและประเมินผล	4.33	4.00	5.00	4.44	0.51	เห็นด้วยมาก
9. ความสอดคล้องของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ	4.80	3.60	4.40	4.27	0.61	เห็นด้วยมาก
ภาพรวม				4.37	0.86	เห็นด้วยมาก

ตาราง 3 ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญในการประเมินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

จากตาราง 3 การศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติจากผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมประเมินอยู่ระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}=4.37$; S.D.=0.86) เมื่อศึกษาในแต่ละด้านพบว่า ด้านสาระสำคัญของชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}=4.56$; S.D.=0.51) รองลงมา คือ ด้านมาตรฐาน/ตัวชี้วัด ของชุดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.50$; S.D.=0.50) และด้านที่มีความเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านเนื้อหา ($\bar{X}=4.25$; S.D.= 0.90)

2. ผลการศึกษาความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนต่อชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติพบว่า แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้แบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ โดยมีสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.796

2.1 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

คะแนนจากการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความรู้ก่อนเริ่มทำกิจกรรม และหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรม เพื่อทดสอบความรู้ที่นักเรียนได้รับเมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้น 2) แบบตรวจให้คะแนนประเมินชิ้นงานของเด็กนักเรียนหลังจากการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง และ 3) แบบประเมินผลลัพธ์พฤติกรรมของเด็กนักเรียนระหว่างการทดลองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีผลการวิจัยดังนี้

รายการ ลำดับที่	คะแนนสอบก่อนเรียน เต็ม 30 คะแนน	คะแนนสอบหลังเรียน เต็ม 30 คะแนน
นักเรียนเลขที่ 1	6	21
นักเรียนเลขที่ 2	11	27
นักเรียนเลขที่ 3	3	20
นักเรียนเลขที่ 4	8	22
นักเรียนเลขที่ 5	6	23
นักเรียนเลขที่ 6	10	22
นักเรียนเลขที่ 7	5	21
นักเรียนเลขที่ 8	6	24
นักเรียนเลขที่ 9	7	23
นักเรียนเลขที่ 10	11	28
ค่าเฉลี่ย	7.30	23.10
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.67	2.60

ตาราง 4 ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสวรรค์

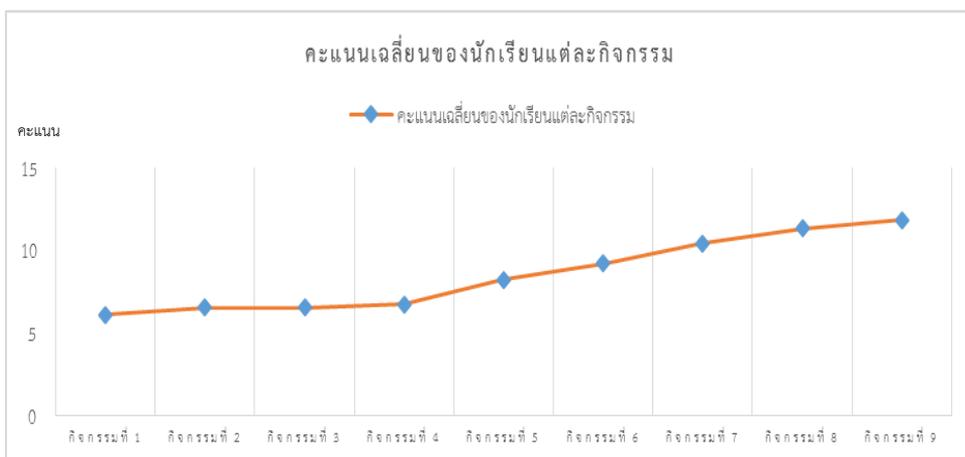
จากตาราง 4 ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียนจากการใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า (\bar{X} =7.30; S.D.=2.67) และคะแนนหลังเรียน (\bar{X} =23.10; S.D.=2.60)

2.2 ผลการประเมินชิ้นงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ลำดับ	กิจกรรม ที่ 1	กิจกรรม ที่ 2	กิจกรรม ที่ 3	กิจกรรม ที่ 4	กิจกรรม ที่ 5	กิจกรรม ที่ 6	กิจกรรม ที่ 7	กิจกรรม ที่ 8	กิจกรรม ที่ 9	รวม	ค่าเฉลี่ย
1	6	6	6	8	8	8	10	11	12	75	8.33
2	9	9	8	8	12	12	12	12	12	94	10.44
3	5	5	5	6	5	6	8	10	11	61	6.78
4	7	7	6	6	6	11	11	12	12	78	8.67
5	6	6	7	8	7	8	11	12	12	77	8.56
6	6	6	6	6	8	10	11	12	12	77	8.56
7	4	5	6	6	7	10	10	10	11	69	7.67
8	4	6	7	7	8	7	10	11	12	72	8.00
9	6	6	6	8	9	8	9	11	12	75	8.33
10	8	9	8	8	12	12	12	12	12	89	10.33
รวม	61	65	65	67	82	92	104	113	118	767	85.33
เฉลี่ย	6.10	6.50	6.50	6.70	8.20	9.20	10.40	11.30	11.80	76.70	

ตาราง 5 ผลคะแนนประเมินชิ้นงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสังวรคะแนนเต็ม 12 คะแนน ในแต่ละกิจกรรม

จากตาราง 5 พบว่า กิจกรรมทั้ง 9 กิจกรรม นักเรียนมีผลคะแนนเพิ่มดังนี้ จากลำดับกิจกรรม 1-9 ดังนี้ 6.10, 6.50, 6.50, 6.70, 8.20, 9.20, 10.40, 11.30, 11.80 โดยนักเรียนที่มีคะแนนสูงที่สุด คือ นักเรียนเลขที่ 2 คะแนนเฉลี่ยรวม 9 กิจกรรม เท่ากับ 10.44 คะแนน รองลงมาคือนักเรียนเลขที่ 10 คะแนนเฉลี่ยรวม 9 กิจกรรม เท่ากับ 10.33 คะแนน และนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยรวม 9 กิจกรรม น้อยที่สุด คือ นักเรียนเลขที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 6.78 คะแนน

ภาพ 1 ความก้าวหน้าของนักเรียนในการพัฒนาเริ่มจากได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ 1-9 กิจกรรม

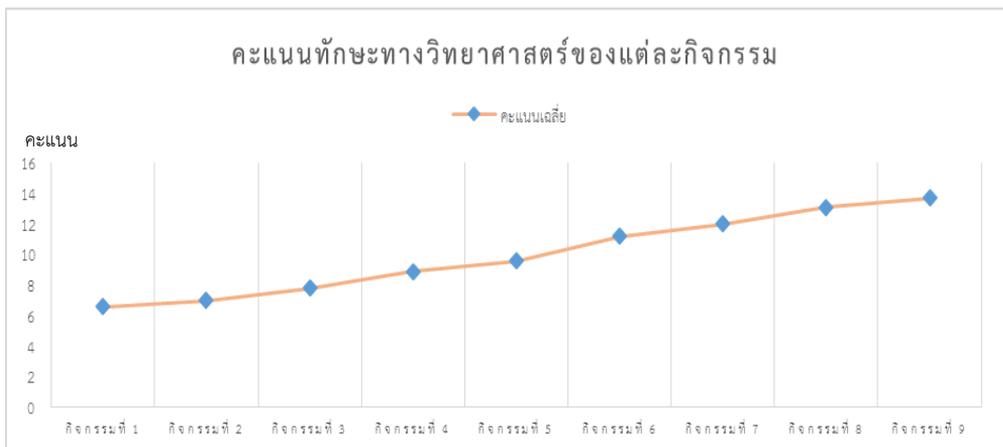
จากภาพ 1 พบว่า นักเรียนมีคะแนนประเมินชิ้นงานเพิ่มขึ้นจากกราฟแสดงผล
คะแนนแต่ละกิจกรรมโดยแต่ละกิจกรรมมีคะแนนเต็ม 12 คะแนน

2.3 ผลลัพธ์ทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายการลำดับ	กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมที่ 2	กิจกรรมที่ 3	กิจกรรมที่ 4	กิจกรรมที่ 5	กิจกรรมที่ 6	กิจกรรมที่ 7	กิจกรรมที่ 8	กิจกรรมที่ 9	รวม	ค่าเฉลี่ย		
1	7	7	9	9	9	11	12	13	14	91	10.11		
2	8	9	9			10	12	13	14	15	15	105	11.67
3	5	5	5			6	7	9	10	10	10	67	7.44
4	7	8	9			10	10	12	12	14	15	97	10.78
5	6	6	6			9	9	11	12	13	14	86	9.56
6	7	8	9			10	10	12	12	14	15	97	10.78
7	5	5	6			7	7	9	10	11	11	71	7.89
8	7	7	8			8	10	11	12	13	14	90	10.00
9	6	6	7			9	10	11	12	13	14	88	9.78
10	8	9	10			11	12	13	14	15	15	107	11.89
รวม	66	70	78			89	96	112	120	131	137	899	89.90
เฉลี่ย	6.60	7.00	7.80			8.90	9.60	11.20	12.00	13.10	13.70	89.90	

ตาราง 6 คะแนนการประเมินทักษะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนวัดศรีสวรรค์ คะแนนเต็ม 15 คะแนน ในแต่ละกิจกรรม

จากตาราง 6 พบว่า คะแนนของการปฏิบัติกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ กิจกรรมที่ 1-9 มีผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ 6.60, 7.00, 7.80, 8.90, 9.60, 11.20, 12.00, 13.10, 13.70 โดยนักเรียนเลขที่ 10 มีคะแนนเฉลี่ยรวมมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 11.89 รองลงมา คือ นักเรียนเลขที่ 2 คะแนนเฉลี่ย 11.67 และนักเรียนเลขที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยรวมน้อยที่สุด คะแนนเฉลี่ย 7.44 ตามลำดับ

ภาพ 2 ความก้าวหน้าด้านทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในการพัฒนาเริ่มจากได้ปฏิบัติ
กิจกรรมที่ 1-9

จากภาพ 3 พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการทักษะทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้น จะสังเกตได้ว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยกิจกรรมครั้งที่ 1 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 6.67 และกิจกรรมครั้งที่ 9 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 13.70

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ

1) ผลการสร้างและประเมินความเหมาะสมของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้สึกรักและหาเหตุผลว่าทำไมจึงเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น โดยใช้การทดลองและการประดิษฐ์ ซึ่งใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนปนเล่น การเสาะแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นทีม รวมถึงทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ มีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 0.796 ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 0.5–1.0 และผลการประเมินความสอดคล้องของชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ อยู่ในระดับสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 มีองค์ประกอบสอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) และนักวิจัยหลายท่านนำองค์ประกอบทักษะวิทยาศาสตร์ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปใช้ในการพัฒนาแบบวัดทักษะวิทยาศาสตร์ และสิริลักษณ์ สารชาติ (2553) ที่กล่าวว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีความสัมพันธ์กับทักษะวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จากผู้ปกครองส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ด้านความสนใจใฝ่รู้ บรรยากาศในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ด้านความมีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือเหตุผลที่เพียงพอ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านมีความกระตือรือร้นที่จะหาคำตอบ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ด้านความมีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือเหตุผลที่เพียงพอ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความอดทน มุ่งมั่นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียน

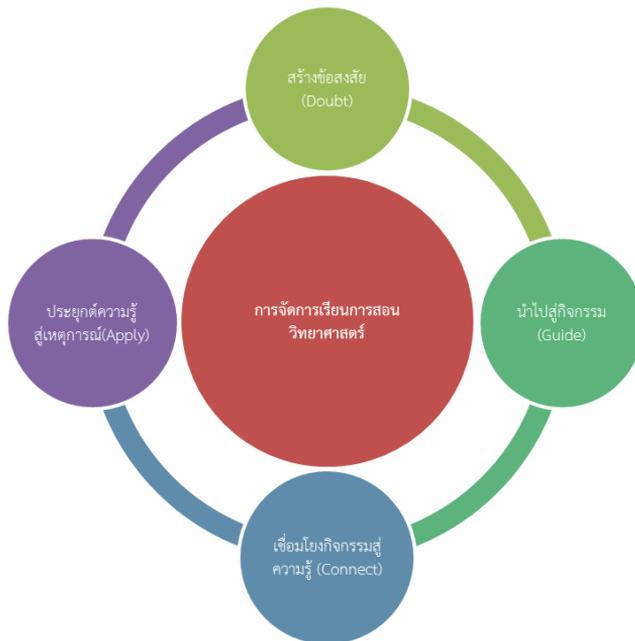
ให้สูงขึ้น และสอดคล้องกับชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้เกมเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีความสนใจ และเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน น่าเรียน น่าสนใจ เป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้และพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

2) ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะวิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลคะแนนก่อนและหลังการใช้แบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ คะแนนเต็ม 30 คะแนน มีคะแนนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 7.30 คะแนน หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 23.10 คะแนน คือ เด็กนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ในระดับดีขึ้น จากการเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังทำกิจกรรม และคะแนนชิ้นงานของนักเรียนจากคะแนนเต็ม แต่ละชิ้นงานเต็ม 12 คะแนน จำนวน 9 ชิ้นงานพบว่า มีคะแนนตามลำดับ ดังนี้ 6.10, 6.50, 6.50, 6.70, 8.20, 9.20, 10.40, 11.30, 11.80 แสดงว่าพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างการทดลอง และทักษะวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนเพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมที่ 1 ถึง 9 พบว่า นักเรียนมีการพัฒนาเพิ่มอย่างต่อเนื่องตลอดจนการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ จากการประเมินทักษะวิทยาศาสตร์ จำนวน 9 ครั้ง จากการสังเกตในการทำกิจกรรม คะแนนเต็มกิจกรรมละ 15 คะแนน พบว่า มีคะแนนตามลำดับ ดังนี้ 6.60, 7.00, 7.80, 8.90, 9.60, 11.20, 12.00, 13.10, 13.70 เป็นเพราะว่า นักเรียนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จากกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะในหลายด้าน รวมทั้งผู้ศึกษาเองมีการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย อยากหาคำตอบ อยากทดลอง ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้สอดคล้องกับคุณลักษณะของทักษะวิทยาศาสตร์ที่กำหนดโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะของทักษะวิทยาศาสตร์ 10 คุณลักษณะ ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น ความมีเหตุผล ความใจกว้าง ความซื่อสัตย์ ความพยายามมุ่งมั่น ความรอบคอบ ความรับผิดชอบ ความร่วมมือช่วยเหลือ ความสร้างสรรค์และเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับจรรุวรรณ บุญศรี (2561) ที่ได้ศึกษาการฝึกทักษะกระบวนการคิดทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบฝึกทักษะเรื่องการดำรงชีวิตของพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการให้นักเรียนซักถามเพื่อให้เกิดความกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสอดคล้องกับจุฬาลักษณ์ สนแก้ว และเมษา นวลศรี (2565) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ชั้น

พื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องระบบสุริยะ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการใช้เกมพบว่า นักเรียนมีทักษะวิทยาศาสตร์ในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่นักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการใช้เกมได้มีการสอดแทรกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานไปในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินความคิดอย่างเต็มที่ ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงมีความอยากเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาโมเดลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดศรีสวรรค์

ภาพ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในรูปแบบ DGCA Model

ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาและทดลองโดยการประยุกต์การสอนโดยใช้กิจกรรมการคิดและปฏิบัติ โดยผลการศึกษสามารถอธิบายกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะทำให้เกิดทักษะวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาเด็กให้มีทักษะที่จำเป็นและต่อยอดในชีวิตประจำวันได้ จึงได้ตั้งชื่อกระบวนการสอนในรูปแบบ DGCA Model ดังภาพ 4 โดยกระบวนการมีดังนี้

1) สร้างข้อสงสัย (Create Doubt) ในขั้นตอนนี้จะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย ใคร่อยากและพิสูจน์หาสาเหตุและผลว่า ทำไมจึงเกิดสิ่งนั้น ทำไมเหตุการณ์แบบนี้จึงเกิดขึ้น โดยการสร้างข้อสงสัยดังกล่าว ครูต้องจำลองสถานการณ์ เช่น การนำลูกบอลหรือวัตถุที่เตรียมไว้โยนขึ้นไปในอากาศแล้วถามกับเด็กนักเรียนว่า จะทำอย่างไรให้ลูกบอลหรือวัตถุลอยอยู่ในอากาศได้นานที่สุด ซึ่งการกระทำดังกล่าว จะสร้างข้อสงสัยให้แก่เด็กนักเรียนว่า จะทำอย่างไร และทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น

2) นำไปสู่กิจกรรม (Guide to Activity) เมื่อเด็กเกิดความสงสัยครูมีหน้าที่เชื่อมโยง กิจกรรมที่จะคลายความสงสัย ในโดยขั้นตอนนี้ครูผู้สอนอาจจะชี้แนะแก่เด็กนักเรียนว่า ถ้าเราทำแบบนี้ล่ะ ลองทำแบบนี้ดีไหม ลองเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เด็กได้คิดหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

3) เชื่อมโยงกิจกรรมสู่ความรู้ (Connect to Knowledge) ในขั้นตอนนี้ ครูผู้สอนจะต้องเชื่อมโยงกิจกรรมสู่ความรู้ เช่น ในกิจกรรมที่โยนวัตถุขึ้นไปในอากาศแล้วให้เด็กคิดว่า จะทำอย่างไรให้วัตถุนั้นลอยอยู่ในอากาศได้นานขึ้น อาจจะเชื่อมโยงกิจกรรม คือ การให้เด็กทดลองประดิษฐ์ร่มชูชีพ เมื่อประดิษฐ์และทำการทดลองร่มชูชีพเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงคำถามเด็กว่า ทำไม ร่มชูชีพจึงทำให้วัตถุตกลงสู่พื้นช้าลงและอธิบายถึงหลักการที่เกิดขึ้น

4) ประยุกต์ความรู้สู่เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน (Apply to Everyday Life) ในขั้นตอนนี้สุดท้ายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ ครูผู้สอนจะเชื่อมโยงทฤษฎีที่ได้สู่เหตุการณ์ชีวิตประจำวันให้นักเรียนได้เข้าใจ หลักการตลอดจนสร้างรูปแบบการจำให้แก่เด็กนักเรียนที่นอกเหนือจากการท่องจำ

โดยการพัฒนาโมเดลการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์รูปแบบ DGCA Model โดยกระบวนการมีดังนี้ 1) สร้างข้อสงสัย 2) นำไปสู่กิจกรรม 3) เชื่อมโยงกิจกรรมสู่ความรู้ และ 4) ประยุกต์ความรู้สู่เหตุการณ์ โดยโมเดลดังกล่าวเกิดจากการค้นคว้าและวิเคราะห์ทฤษฎีการสอนในรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ประกอบด้วยวัฏจักรการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 7 ชั้น (Eisenkraft, 2003) โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้มีความสนใจและสนุกกับการเรียนและยังสามารถปรับประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การสร้างประสบการณ์ของตนเอง ตลอดจนเป็นการสอนที่เน้นการถ่ายโอนการเรียนรู้และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตรวจสอบความรู้เดิมของเด็ก ซึ่งเป็นสิ่งที่ครูละเลยไม่ได้ และการตรวจสอบความรู้พื้นฐานเดิมของเด็กจะทำให้ครูค้นพบว่า นักเรียนต้องเรียนรู้อะไรก่อน ก่อนที่จะเรียนรู้ในเนื้อหาบทเรียนนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็ก

เกิดการเรียนรู้อย่างมีผลสัมฤทธิ์กับการทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory; ELT) โดย ดร.เดวิด เอ. โคลบ์ (Dr.David A. Kolb) นักทฤษฎี การศึกษาผ่านวงจร 4 ขั้นตอนอย่างง่ายตามหลักการของ ELT ภายใต้แนวคิดว่ มนุษย์มีรูปแบบการเรียนรู้อยู่ 4 โหมด ซึ่งหมุนเป็นวงจร สลับสับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา ได้แก่ (1) Experiencing เรียนรู้ข้อมูลผ่านการมีประสบการณ์และการลง มือทำ เน้นการเรียนรู้ที่เด็กได้คิดเองทำเอง (2) Reflecting นำข้อมูลและประสบการณ์ ที่ได้มาทบทวน ใคร่ครวญ เช่น จดบันทึก ประชุมกันในห้อง (3) Thinking คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้ออกมาจากขั้นที่ 1 และ 2 สรุปออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติ และ (4) Acting ลงมือทำจากความรู้ใหม่ที่ได้แล้วเรียนรู้ว่า สิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนควรปรับปรุง

สรุป

ผลการสร้างชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติและการประเมินความ เหมาะสมของชุดสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีจำนวน 9 กิจกรรม โดยเนื้อหายึดตามสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละชุด มีองค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เด็กนักเรียนเกิดความสงสัย ใคร่หาเหตุและ ผลว่า ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์อย่างนี้ขึ้น โดยใช้การทดลองและการประดิษฐ์ ซึ่งใช้เทคนิค การสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนปนเล่น การเสาะแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเอง การ ทำงานเป็นทีม รวมถึงทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งผลการประเมินความสอดคล้อง ของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ของชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนา ทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 0.796 ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 0.5–1.0 และผลการประเมินความสอดคล้องของชุดการสอน แบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติในการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 อยู่ในระดับสอดคล้องมาก โดยมี ($\bar{X}=4.37$; $S.D.=0.86$) ซึ่งผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะ วิทยาศาสตร์ โดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติของนักเรียนในชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 จากการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏ คือ เด็ก นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรมคิดและปฏิบัติมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิทยาศาสตร์ในระดับดีขึ้น จากการเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังทำกิจกรรม คะแนนชิ้นงานของนักเรียน และทักษะวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบ กิจกรรมที่ 1 กับกิจกรรมสุดท้ายในกิจกรรมที่ 9 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จารุวรรณ บุญศรี. (2561). การฝึกทักษะกระบวนการคิดทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่องการดำรงชีวิตของพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*. 4 (1), 17-22.
- จุฬาลักษณ์ สนเกื้อกุล และเมษา นวลศรี. (2565). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องระบบสุริยะ ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการใช้เกม. *Journal of Modern Learning Development*. 7 (7), 59-73.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. นนทบุรี: พีบาลานซ์ดีไซด์แอนปรินติ้ง.
- เชาว์ อินโย. (2555). *การประเมินโครงการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณพัชอร บัวฉุน และคณะ. (2559). สภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชา วิทยาศาสตร์เพื่อคุณภาพชีวิต ทมวดิชาศึกษาทั่วไป. *วารสารวิจัยและพัฒนา วิทยาลัยการณ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 11 (2), 97-109.
- นวนันต์ เกิดนาค. (1 มกราคม 2563). *การเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย เป็น ACTIVE LEARNING มากแค่ไหน?*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2566, จาก <https://lsed.tu.ac.th/published-message-content-50>
- พิชญา กันธิยะ และคณะ. (2559). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารบัณฑิตวิจัย*. 7 (2), 137-152.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *การวัดและประเมินผล วิทยาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สิกขา สองคำชุม. (13 ตุลาคม 2559). *วิทยาศาสตร์...เรื่องใกล้ตัว: ปัญหาสำคัญของ การศึกษาวิทยาศาสตร์?* สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2564, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/10/68330>

สิริลักษณ์ สารชาติ. (2553). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อทักษะวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินิพนธ์ปรินิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Eisenkraft, A. (2003). Expanding the 5 E Model: A Proposed 7 E Model Emphasizes Transfer of Learning and the Importance of Eliciting Prior Understanding. *The Science Teacher*. 70 (6). 56-59.

Research Article; Received: 2025-02-17; Revised: 2025-03-22; Accepted: 2025-03-27.

รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์

Learning Model for Change Management of Entrepreneurs in the Cultural Tourism Industry in Uttaradit Province

ณัฐพัชร์ ไชยทิพย์¹, อัจฉรา ศรีพันธ์², ณัฐเชษฐ พูลเจริญ^{**3}Nathapat Chaithip¹, Atchara Sripan², Nattachet Poonjaroen³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

First Author, E-mail: nathapat@unc.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: nattachetp@nu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามการสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มย่อย รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยตีความเพื่อสร้างข้อสรุปยืนยันข้อมูลจากกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 13 ราย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบ 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการบริหาร 3) ด้านการเรียนรู้ 4) ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก และ 5) การโน้มน้าวใจ และแบ่งเป็นประเภทของผู้ประกอบการได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบ 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต 3) ผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยวแนวสังคม และ 4) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงแฝงเร้น และมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต คือ การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่อาศัยประสบการณ์การใช้ชีวิต เพื่อ

เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาการบริหารธุรกิจ การเรียนรู้ประเภทนี้จะไม่นับหลักสูตรและเวลาเรียนที่แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ 1) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน และ 3) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในชุมชน นำไปสู่พฤติกรรมของผู้ประกอบการในการบริหารการเปลี่ยนแปลงธุรกิจทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิธีการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม และด้านการบังคับ เพื่อนำสถานประกอบการให้ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่อย่างมั่นคงในสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การได้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารความเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุตรดิตถ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำรูปแบบการเรียนรู้ฯ ดังกล่าวไปใช้กำหนดนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามเป้าหมายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุตรดิตถ์ต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้; การบริหารการเปลี่ยนแปลง; ผู้ประกอบการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research article aims to study the learning model for change management of entrepreneurs in the cultural tourism industry of Uttaradit Province. The research is qualitative in nature. The research tools include a set of interview question and focus group discussion, using in-depth interview and focus group discussion with key informants as the data collection methods. The data are analyzed inductively and interpreted to draw conclusions from the group of entrepreneurs in the cultural tourism industry in Uttaradit Province, with a total of 13 participants.

The findings show that the entrepreneurs in the cultural tourism industry in Uttaradit Province exhibited five key characteristics: 1) planning, 2) management, 3) learning, 4) support and facilitation, and 5) persuasion. These entrepreneurs are categorized into four types: 1) entrepreneurs in the imitation-based tourism sector, 2) entrepreneurs in the lifestyle-based tourism sector, 3) entrepreneurs in the social tourism sector, and 4) entrepreneurs in the hidden tourism sector. The study also reveals that the learning model followed the entrepreneurs' way of life. It is a self-directed learning approach based on life experiences, aims at enhancing knowledge, skills, and the ability to develop business management. This type of learning does not emphasize a fixed curriculum or schedule. It is lifelong and can be learned at any time, occurring throughout all stages of life. Learning takes place in various community-based learning sources, which includes three main types: 1) self-directed learning from various community learning sources, 2) self-directed learning from community learning networks, and 3) self-directed learning from cultural learning resources and community wisdom. The learning model leads to changes in the behavior of entrepreneurs in managing business change across eight key areas: 1) planning, 2) leadership, 3) communication method, 4) participation, 5) support and facilitation, 6) negotiation, 7) intervention and coalition-building, and 8) enforcement. These areas help enterprises to success and ensure their sustainability in all changing circumstances in the country's economic and social systems. The knowledge gained from the research is the ELC Model, which is a learning model for change management of entrepreneurs in the cultural tourism industry of Uttaradit Province. This knowledge benefits government and private agencies in Uttaradit. These organizations can apply the model to establish policies or guidelines for developing knowledge in cultural tourism. This will lead to the development and enhancement of the capabilities in cultural tourism

and local wisdom, in alignment with the tourism development goals of Uttaradit Province.

Keywords: Learning Model; Change Management; Entrepreneur;
Cultural Tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง ในแง่ศักยภาพของตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยพบว่า การท่องเที่ยวของประเทศประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในระดับโลก และได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวระดับนานาชาติหลายรางวัล อีกทั้งยังมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตานักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งในด้านทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อัญมณีไมตรีของคนไทย (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ในปี พ.ศ. 2562 การท่องเที่ยวในหลายประเทศทั่วโลกได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ ธุรกิจการบิน เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรงจากการยกเลิกเที่ยวบินจนทำให้เกิดปัญหาทางการเงินกับหลายสายการบินทั่วโลก ธุรกิจโรงแรมมีอัตราการเข้าพักลดลง ทั้งในยุโรป อเมริกาใต้ อเมริกากลาง แอฟริกา สหรัฐอเมริกา เอเชียและแปซิฟิก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

ประเทศไทยมีการพึ่งพาการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวต่างชาติมากกว่านักท่องเที่ยวในประเทศ การจำกัดการเดินทางและมาตรการปิดประเทศในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ในภาคการท่องเที่ยวอย่างรุนแรง โดยเฉพาะผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่อยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งรัฐบาลได้มีความพยายามในการออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการและกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวของคนในประเทศ การพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงปี พ.ศ. 2566–2570 จะมุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องไปกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งพลิกโฉมประเทศไทยสู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งและการปรับสมดุลการท่องเที่ยวไทย ประเด็นที่ 2 การ

ยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน มาตรฐานและความเชื่อมโยง ประเด็นที่ 3 การมอบประสบการณ์โดยมีนักท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลาง และประเด็นที่ 4 การเติบโตบนความยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับมือกับความเสี่ยง และสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบ เน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในสาขาที่มีศักยภาพแต่ยังคงรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง เป็นประตูขึ้นสู่ดินแดนล้านนาตะวันออก มีการส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการสร้างเรื่องราวจากความเชื่อทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอาหารพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของจังหวัดอุดรดิตถ์ ตามแผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ พ.ศ. 2566–2570 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดให้เป็น “เป็นเมืองที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน สร้างมูลค่าภาคการเกษตร ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และการค้าชายแดนมีมูลค่าสูงขึ้น” โดยเฉพาะเป้าหมายการพัฒนาในด้านที่ 3 คือ การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์ของประเด็นการพัฒนา คือ การพัฒนาเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับมิติการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และพัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) เข้าสู่ภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยว และได้กำหนดแผนงาน คือ การนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์, ม.ป.ป.)

จากที่กล่าวมา จังหวัดอุตรดิตถ์มีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำทุนทรัพยากรในท้องถิ่นมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดนั้นควรพัฒนาและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยปัจจัยการจัดการที่สำคัญมีอิทธิพลต่อการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในด้านการงานเป็นทีม ด้านภาวะผู้นำ ด้านการวิจัยพัฒนาและความรู้ และด้านการจัดการคุณภาพ ซึ่งปัจจัยทางการจัดการนี้จะมีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันในด้านการสร้างความแตกต่าง ได้แก่ การเป็นผู้นำต้นทุน การตอบสนองลูกค้า โดยปัจจัยเหล่านี้จะทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของจังหวัดอุตรดิตถ์เกิดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับขีดความสามารถในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุตรดิตถ์ได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น (วีระศักดิ์ ยั่งยืน, 2561)

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาต่อยอดในพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดผู้ประกอบการ เปรียบเสมือนทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งบุคคลที่เล็งเห็นถึงศักยภาพของทรัพยากรเหล่านี้ และสามารถนำไปต่อยอดในเชิงธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและผู้ประกอบการในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ อย่างไรก็ตาม การประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผู้ประกอบการ จำเป็นต้องพัฒนาความรู้และทักษะที่จะช่วยส่งเสริมให้สามารถมองเห็นโอกาสและเผชิญหน้ากับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงอันผันผวนของธุรกิจด้านการท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าทัน พร้อมทั้งสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation and Creativity) เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นได้ทั้งสิ่งเกิดขึ้นใหม่หรือพัฒนาสิ่งเดิมแต่คงซึ่งไว้เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นให้แปลกใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว (อดิคุณ เสรวมัญญ และคณะ, 2564)

การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หลีกเลียงไม่ได้กับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลก การแข่งขันทางการตลาดคู่แข่งในภาคอุตสาหกรรมในรูปแบบเดียวกัน การจะบริหารจัดการธุรกิจให้สามารถดำรงอยู่ได้ต้องใช้กระบวนการบริหารการ

เปลี่ยนแปลง (Change Management) ซึ่งหัวใจสำคัญ คือ ผู้บริหารหรือเจ้าของผู้ประกอบการต้องภาวะผู้นำ การวางแผน การกำหนดทิศทางการดำเนินธุรกิจ การรับมือสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ แรงต่อต้านที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการ โดยคอตเตอร์ และเชลซิงเจอร์ (Kotter & Schlesinger, 1979) ได้กล่าวถึงการบริการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมการอำนวยความสะดวกและการให้การสนับสนุน การเจรจาต่อรอง การแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม และการบังคับ ซึ่งเป็นหลักการในการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในสถานประกอบการและนำสถานประกอบการไปสู่ความสำเร็จจากการสนับสนุนจากสมาชิกในสถานประกอบการให้ดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคงในทุกสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศของของโลก

การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน การเรียนรู้จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) ผ่านการได้รับความรู้ การส่งต่อความรู้ การผสมผสานความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ ทำให้ความรู้ที่ได้รับมานั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการในการนำไปปรับใช้ ปรับตัวและต่อยอดทางธุรกิจ ซึ่งการเรียนรู้ไม่ได้มีเพียงเฉพาะการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุก ๆ บริบทของชีวิตผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ (Kolb & Kolb, 2005) นอกจากนี้ การเรียนรู้ยังเกิดจากการทำงาน บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน และแหล่งความรู้ต่าง ๆ รอบตัวผู้ประกอบการเอง เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้ผู้เรียนได้มีการบูรณาการความรู้ในเรื่องของการเป็นผู้ประกอบการโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนรู้ต้องมีรูปแบบวิธีการสอนและเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย อีกทั้งให้ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ หากผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ผู้เรียนจะไม่สามารถแสวงหาความรู้หรือฝึกฝน ทักษะ และอาจจะทำผิดพลาดซ้ำ ในที่สุดก็จะไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงมีความสำคัญมากที่สุดในบรรดาทักษะการดำรงชีวิต เนื่องจากทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดจากการกระทำล้วนเป็นผลที่ได้จากประสบการณ์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันหรือมองในการแบ่งการบริการธุรกิจ การเรียนรู้ ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการ เป็นการใช้องค์ความรู้ ทักษะ มาพัฒนาธุรกิจให้สามารถปรับตัวในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของการดำเนินธุรกิจได้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน (Smith, 1983)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนา ต่อยอดและเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนศักยภาพ ชีตความสามารถและความพร้อมในการให้บริการด้านท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งในแง่ของศักยภาพด้านการเรียนรู้ของผู้ประกอบการและความสามารถในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยววันั้น เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งตัวผู้ประกอบการที่เป็นทุนท้องถิ่นและทุนทางวัฒนธรรมตามเป้าหมายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กับการประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ อันส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมบนฐานขีดความสามารถและศักยภาพในการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) กลุ่มผู้ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนร่วมโดยตรงในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

- 1.1 กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน ประกอบด้วยบุคลากรหรือตัวแทนจากภาครัฐด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม และด้านพัฒนาชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 4 ราย

1.2 กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ตัวแทนภาคธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนธุรกิจโรงแรม ตัวแทนธุรกิจภัตตาคาร ตัวแทนธุรกิจการขายของที่ระลึกหรือสินค้าตัวแทนการดำเนินงานนิทรรศการ งานแสดงงานออก ร้าน การโฆษณาเผยแพร่ฯ จำนวน 5 ราย

1.3 กลุ่มปราชญ์ผู้ทรงความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมือง ตัวแทนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากแร่เหล็กน้ำพี้ ตัวแทน จากผู้ให้บริการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ตัวแทนจากผู้สืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น จำนวน 4 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนว คำถามการสัมภาษณ์และการใช้แบบสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดย แบ่งขอบเขตเนื้อหาในการสัมภาษณ์เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านการ บริหารการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินธุรกิจ และ 3) ด้านคุณลักษณะของ ผู้ประกอบการ

2.2 แบบสนทนากลุ่ม เป็นแบบสนทนาที่ใช้เป็นขอบเขตเนื้อหาในการ ประชุมรับฟังข้อคิดเห็นถึงร่างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตต์ โดยแบ่ง เนื้อหาเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียนรู้ 2) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงของ การดำเนินธุรกิจ และ 3) ด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์และใช้แบบการ สนทนากลุ่ม ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ การใช้คำถามในการวิจัยในการ สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักมาวิเคราะห์และจัดทำร่าง รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตต์

3.2 แบบสนทนากลุ่ม คือ ร่างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการบริหาร การเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัด อุดรดิตต์ มาจัดทำกรสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบ ปรับปรุง เพิ่มเติมและสรุปให้ร่าง รูปแบบการเรียนรู้ฯ มีความสมบูรณ์ต่อไป

4. การตรวจสอบข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการใช้ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม และการทวนคำตอบจากการแสดงความคิดเห็นกับตัวผู้ให้ข้อมูลหลักอีกหนึ่งรอบ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและเพื่อเป็นการยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction Analysis) จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำผลจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 13 ราย มาตีความเพื่อสร้างข้อสรุปยืนยันข้อมูลและจัดจำแนก จัดกลุ่มข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ พร้อมกับวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีทางการเรียนรู้ การบริหารการเปลี่ยนแปลง คุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี

6. การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยมีการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสรุปข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลและนำเสนอข้อมูลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และสรุปผลการวิจัยเป็นรูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี มีรูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินธุรกิจ โดยจำแนกได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneur Characteristic) คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเภทและ 5 คุณลักษณะ ดังนี้

1.1 ประเภทของผู้ประกอบการ

ประเภทที่ 1 คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบ มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบหรือทำธุรกิจเหมือนผู้ประกอบการคนอื่น ๆ ที่เคยทำมาแล้ว เช่น ผู้ประกอบการด้านที่พักโรงแรม

ผู้ประกอบการด้านขายของที่ระลึก ผู้ประกอบการด้านร้านอาหาร ภัตตาคาร และผู้ประกอบการจัดการแสดง นิทรรศการต่าง ๆ ในจังหวัดอุดรดิตถ์

ประเภทที่ 2 คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต เป็นผู้ทำธุรกิจเพื่อตอบสนองความชอบหรือวิถีชีวิตเป็นงานอดิเรกตามความสนใจของตนเอง ไม่ได้คาดหวังว่าธุรกิจจะต้องเจริญก้าวหน้าอย่างมากมายแต่อย่างใด เช่น ผู้ประกอบการด้านธุรกิจที่พัก โฮมสเตย์ ซึ่งบางส่วนมีอาชีพเป็นข้าราชการเกษียณอายุที่ไม่อยากอยู่เฉย ๆ ต้องการหารายได้ หรือมีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำไร่นา

ประเภทที่ 3 คือ ผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยวแนวสังคม มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการในภาคส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลศรีพนมมาศ ที่ว่าการอำเภอพิชัย เป็นต้น ที่เปิดให้บริการธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยวโดยไม่ได้มุ่งหวัง กำไร หรือทำในเชิงพาณิชย์แต่อย่างใด กล่าวคือ เทศบาลตำบลศรีพนมมาศ อำเภอลับแล ได้เปิดพิพิธภัณฑสถานเมืองลับแลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ที่นำเสนอหรือจัดแสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น อาหาร และความรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาของแม่ข่ายเมืองลับแลหรือที่ว่าการอำเภอพิชัย ได้เปิดให้บริการพิพิธภัณฑสถานเกิดท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหักที่ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของนักรบคู่มือพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นบุคคลทางประวัติศาสตร์ที่สร้างคุณงามความดีในการปกป้องประเทศไทยให้คงอยู่ถึงปัจจุบัน

ประเภทที่ 4 คือ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงแฟงเร้น มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงแฟงเร้น คือ ผู้ประกอบการบางรายมีงานบางอย่างที่ทำเต็มเวลา และมีรายได้เป็นประจำอยู่แล้ว แต่มีความพยายามทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วยในลักษณะที่ทำไม่เต็มเวลา ผู้ประกอบการประเภทนี้เรียกว่า ตัวอย่างเช่น ข้าราชการครูในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ หรือนักการเมืองท้องถิ่น ที่ทำธุรกิจบริษัทนำเที่ยวจัดทัวร์ท่องเที่ยวในบางฤดูกาล งานเทศกาลที่สำคัญ นำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดหรือต่างจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นนิยม

1.2 คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ สามารถสรุปคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 คุณลักษณะด้านการวางแผน ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการธุรกิจด้านการ

วางแผน คือ มีความผูกพันต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีความรับผิดชอบมีความสามารถในการบริหารจัดการ และกล้าได้กล้าเสี่ยง

ด้านที่ 2 คุณลักษณะด้านการบริหาร ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จการบริหารจัดการธุรกิจด้านการบริหาร คือ มีความมุ่งมั่นในความสำเร็จ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้นไม่หยุดนิ่ง มีความสามารถในการปรับสภาพแวดล้อม มีความมานะและทำงานหนัก

ด้านที่ 3 คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จการบริหารจัดการธุรกิจด้านการเรียนรู้ คือ มีความสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นลักษณะของกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ ด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้ประกอบการมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ ในการบริหารธุรกิจ

ด้านที่ 4 คุณลักษณะด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จการบริหารจัดการธุรกิจด้านการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวก คือ มีความสามารถในการปรับสภาพแวดล้อม มีความสามารถในการสร้างพันธมิตร เป็นลักษณะของผู้บริหารธุรกิจในการจัดการบรรยากาศในการทำงานให้เป็นไปด้วยความราบรื่น รวมไปถึงสามารถสร้างแนวร่วมจากสมาชิกในสถานประกอบการเพื่อให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างราบรื่นและตามแผนหรือเป้าหมายสู่ความสำเร็จ

ด้านที่ 5 คุณลักษณะด้านการโน้มน้าวใจ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จการบริหารจัดการธุรกิจด้านการโน้มน้าวใจ คือ มีความสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่น สร้างการยอมรับจากสมาชิกในสถานประกอบการ เพื่อให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในการประกอบธุรกิจให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

2. องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้ (Learning) ผู้ประกอบการมีการเรียนรู้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจในรูปแบบการเรียนรู้ตามอักษะ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากกาเรียนรู้จากการดู สังเกต การคิด และลงมือปฏิบัติในการทำงานร่วมกับบุคคล ครอบครัว เครือข่ายที่อยู่ในชุมชน รวมไปถึงการเรียนรู้จากสื่อ

ต่าง ๆ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาการบริหารธุรกิจ การเรียนรู้ประเภทนี้จะไม่นับหลักสูตรและเวลาเรียนที่แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต โดยมีการเรียนรู้จำนวน 3 แหล่ง ประกอบด้วย

2.1 การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ผู้ประกอบการมีการเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด วัด พิพิธภัณฑ์ สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์หนังสือพิมพ์นิตยสาร สื่อออนไลน์ เช่น ยูทูบ (YouTube) LINE (ไลน์) ตี๊กต็อก (TikTok) เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือสื่อบุคคล เช่น คนในครอบครัว ครู ประชาชนชาวบ้าน หรือกลุ่มผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจที่คล้ายคลึงกัน ฯลฯ

2.2 การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ผู้ประกอบการมีการเรียนรู้จากเครือข่ายในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์อุตสาหกรรมในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชนหรือสถาบันการศึกษา ที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรดิตถ์ ฯลฯ

2.3 การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในชุมชน ผู้ประกอบการมีการเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงวัฒนธรรมและองค์ความรู้ในแต่ละชุมชน เช่น คนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ประชาชนชุมชน ครู อาจารย์หรือผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ของผู้เรียนตั้งแต่แรกเกิดและเป็นการสืบทอดความรู้มาใช้ในการประกอบธุรกิจหรือต่อยอดในธุรกิจของตนเองในชุมชน

3. องค์ประกอบที่ 3 การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจจัดสรรทรัพยากรและขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อให้การดำเนินธุรกิจประสบผลสำเร็จและคงอยู่ได้ ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผน ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการวางแผน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนา การแบ่งโครงสร้างหน้าที่และความรับผิดชอบ การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับคู่แข่ง และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

3.2 ด้านภาวะผู้นำ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ การแสดงถึงการปฏิบัติงานตามแผนและทิศทาง ระเบียบ

ข้อบังคับ การสร้างความมั่นใจในการบริหารแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จและผลประโยชน์ที่จะได้รับ การเปิดเผยข้อมูล ชี้แจงผลประโยชน์อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา การบริหารธุรกิจด้วยคุณธรรม จริยธรรม ยุติธรรม พร้อมเสียสละ การส่งเสริม สนับสนุนสมาชิกให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี การชักจูงใจให้เห็นถึงความสำคัญให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจ การเป็นผู้นำ แบบอย่างที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ลงมือปฏิบัติงาน และการใช้ความสามารถ กล้าคิด ความกระตือรือร้น ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและการสนับสนุนในธุรกิจ

3.3 ด้านวิธีการสื่อสาร ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านวิธีการสื่อสาร ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การสื่อสารทางเดียว การสื่อสารสองทาง การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ การสื่อสารแบบเป็นทางการ การสื่อสารเพื่อลดปัญหาและอุปสรรค การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์

3.4 ด้านการมีส่วนร่วม ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การเปิดโอกาสมีส่วนร่วมในการวางแผน เสนอแนะ ตัดสินใจและจัดสรรทรัพยากรในธุรกิจ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกข้อเรียกร้อง ปัญหาต่าง ๆ รับผิดชอบผลเสียและผลกระทบแก้ไข้ปัญหาจากการดำเนินธุรกิจ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบธุรกิจและการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสม

3.5 ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการเวลา การพัฒนาทักษะ ความรู้ การจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ ด้านการมอบอำนาจในการบริหารจัดการธุรกิจ และการปฏิบัติต่อสมาชิกอย่างเข้าใจ เสมอภาค เท่าเทียมและยุติธรรม

3.6 ด้านการเจรจาต่อรอง ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการเจรจาต่อรอง ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการปัญหาเพื่อลดความเครียด เครียดและสร้างความมั่นใจ การเจรจาต่อรองกับสมาชิก เพื่อลดปัญหาการต่อต้าน

ความขัดแย้ง การมอบสิ่งตอบแทนรางวัลเพื่อลดการต่อต้าน การเจรจาเพื่อโน้มน้าวใจ ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงธุรกิจ การชี้แจง ประกาศ สร้างความเข้าใจ

3.7 ด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การเรียนรู้ทำความเข้าใจสมาชิกเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ เพื่อลดการขัดแย้งเพื่อสร้างแนวร่วม การแทรกแซงเพื่อลดการบิดเบือนเข้าใจผิดที่สร้างผลกระทบต่อธุรกิจ การเป็นตัวกลางในการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อลดปัญหา ความขัดแย้งสร้างความเข้าใจ ความรักและสามัคคี การสร้างแนวร่วมโดยการร่วมเรียนรู้กับสมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็นแก้ไขเป็นหาแบบเป็นทีม และการแทรกแซงปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างแนวร่วมให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการทำธุรกิจ

3.8 ด้านการบังคับ ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้านการบังคับ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การว่ากล่าวตักเตือนสมาชิก การหักเงินเดือนไม่เลื่อนเงินเดือน การบังคับ ชมเชยให้เกรงกลัวผู้บริหารและการชี้แจง แจ้ง ประกาศให้สมาชิกทราบอย่างชัดเจนในกฎระเบียบ

อภิปรายผล

ผลการศึกษารูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้ประกอบการ สามารถแบ่งออกได้ 4 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต ผู้ประกอบการทางด้านการท่องเที่ยวแนวสังคมและ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงแผงเร้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Koh & Hatten, 2002) อธิบายถึงประเภทของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรในด้านการวางแผน การบริหาร การเรียนรู้ การอำนวยความสะดวกและการโน้มน้าวใจ โดยผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรดิตถ์ มีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการในการบริหารการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่

ความสำเร็จ ในด้านการคิดวางแผน สอดคล้องกับสรณ โภชนจันทร์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการเพื่อสังคมในประเทศไทยพบว่า การวางแผน ในการดำเนินกิจกรรมอย่างรอบคอบ ส่งผลต่อการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ ดำเนินธุรกิจได้อย่างสมเหตุสมผล สามารถจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขปัญหาได้ อย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งใช้วิธีการปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกในธุรกิจในการวางแผน เพื่อแก้ไขปัญหาเพื่อมองหาโอกาสในการพัฒนาธุรกิจให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นทั้งใน เป้าหมายระยะสั้นและมองหาโอกาสในการสร้างผลและกำไรในระยะยาว และด้านการ บริหารธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติรส สมพงษ์ และสาโรช เพือกบัวขาว (2563) ที่ศึกษาถึงรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนพบว่า คุณลักษณะที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจประกอบด้วย การคิดวางแผน และการบริหาร การใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารและรับมือกับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปของการดำเนินธุรกิจ พร้อมจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนการ ดำเนินธุรกิจอย่างคุ้มค่าในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจ และสอดคล้องกับงานวิจัย ของพัทธมน ฐะธรรมานนท์ และกังวาน ยอดวิเศษศักดิ์ (2565) ศึกษาถึงคุณลักษณะ ของผู้ประกอบการและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่นำไปสู่ความสำเร็จ ของธุรกิจพบว่า ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะในด้านการเรียนรู้ คือ การศึกษาหาความรู้ ใหม่อยู่เสมอและใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และคุณลักษณะสนับสนุนด้านการอำนวยความสะดวก สอดคล้องกับงานวิจัยของเกษ สุดา บวรณศักดิ์สถิตย์ (2564) พบว่า การเป็นผู้ประกอบการเพื่อมุ่งสร้างธุรกิจใหม่นั้น ผู้ประกอบการต้องมีการสนับสนุนและส่งเสริมทักษะความสามารถด้านนวัตกรรมให้กับ บุคลากรขององค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรและการปรับตัวสู่ โลกธุรกิจยุค New Normal และคุณลักษณะด้านการโน้มน้าวใจนั้น สอดคล้องกับ งานวิจัยของสรณ โภชนจันทร์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาถึงคุณลักษณะของ ผู้ประกอบการเพื่อสังคมในประเทศไทย พบว่า การแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพนักงาน และคนในชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญของการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะการโน้มน้าวใจโดยใช้ ทักษะการสื่อสารไปยังสมาชิก ต้องใช้วิธีการสื่อสารโดยเปิดโอกาสรับการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันการตัดสินใจของพนักงานหรือชุมชน รวมกับการพูดคุยเพื่อให้เห็น คล้อยตามอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสานสัมพันธ์ที่ดี มีการติดต่อ ประสานงานที่เป็นประโยชน์กับทุกภาคส่วนในการดำเนินธุรกิจ

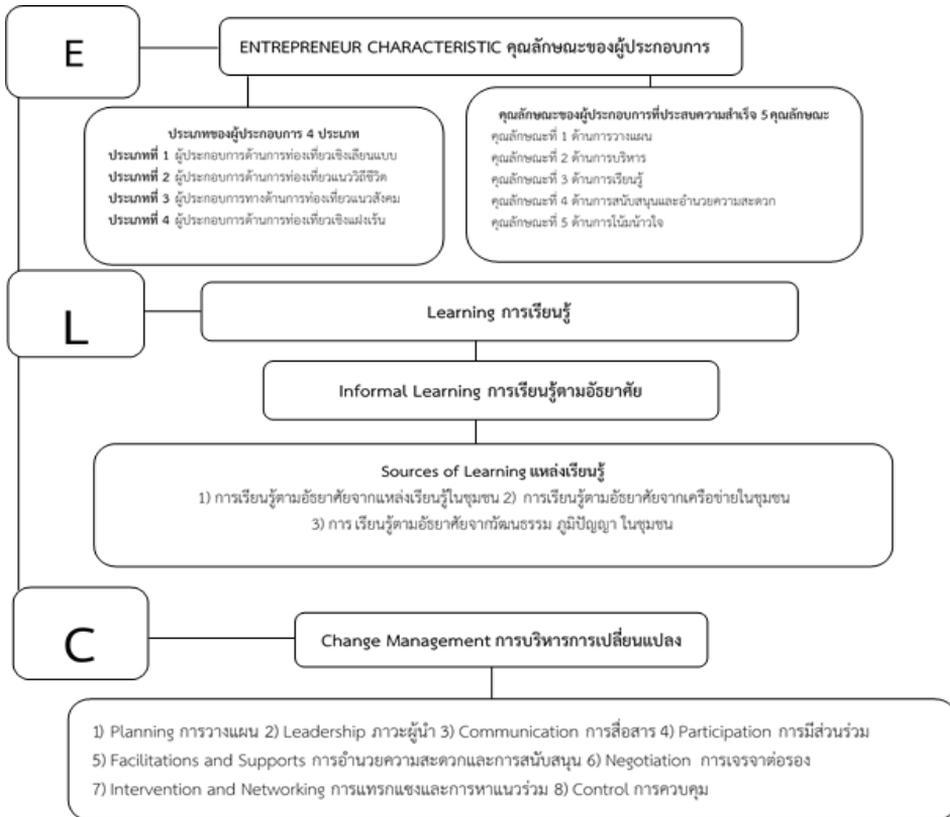
2. องค์กรประกอบด้านรูปแบบการเรียนรู้ ผู้ประกอบการมีการเรียนรู้ตาม อัจฉริยะ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินชีวิต ได้แก่ การ

เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การเรียนรู้จากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน และ การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (2563) กล่าวถึงการเรียนรู้ตามอัธยาศัยว่า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่ง บุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามที่ตนเองสนใจ จากครอบครัว ชุมชน สังคม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และสภาพแวดล้อมบริบทที่อยู่อาศัย ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดเวลาเรียน เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงวัยของชีวิต

3. องค์ประกอบด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบการมีการบริการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิธีการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม และด้านการบังคับ สอดคล้องกับแนวคิดของ คอตเตอร์และเชลซิงเจอร์ (Kotter & Schlesinger, 1979) ที่ได้อธิบายหลักการบริหาร การเปลี่ยนแปลงและลดการต่อต้านในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของพัทธรณ ชูระธรรมานนท์ และกังวาน ยอดวิเศษศักดิ์ (2565) ที่ศึกษา คุณลักษณะของผู้ประกอบการและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่นำไปสู่ ความสำเร็จของธุรกิจ ในด้านการบริหารจัดการของผู้บริหาร โดยคุณลักษณะของ ผู้ประกอบการนั้นต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารและเป็นผู้นำในการวางแผน กำหนดเป้าหมายและแนวทางทางการพัฒนาธุรกิจ แบ่งโครงสร้างหน้าที่และความ รับผิดชอบของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจอย่างชัดเจน พร้อมพัฒนาผลิตภัณฑ์และ ขยายการเจริญเติบโตของธุรกิจ มีการปรับการบริหารธุรกิจให้เข้ากับสถานการณ์ ทั้ง เพิ่มขีดความสามารถเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับคู่แข่งเพื่อผลประโยชน์ และกำไรรในการดำเนินธุรกิจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของโชติรส สมพงษ์ และสาโรช เผือกบัวขาว (2563) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน พบว่า คุณลักษณะที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการนั้น การ พัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้นำ ความตั้งใจและให้ความสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ใช้ ความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ ตัดสินใจและการมองหาโอกาสทางธุรกิจส่งผลต่อ การดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่นและสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่เรียกว่า ELC Model (E=Entrepreneur, L=Learning, C=Change Management) ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการเรียนรู้เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุดรธานี (ELC Model)

สรุป

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้ประกอบการในจังหวัดอุดรธานีในการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินธุรกิจด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneur Characteristic) ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุดรธานี มีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ 5

คุณลักษณะ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การบริหาร (3) การเรียนรู้ (4) การสนับสนุน และอำนวยความสะดวก (5) การโน้มน้าวใจ และแบ่งประเภทของผู้ประกอบการได้ 4 ประเภท ได้แก่ (1) ด้านท่องเที่ยวเชิงเลียนแบบ (2) ด้านการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิต (3) ด้านการท่องเที่ยวแนวสังคม และ (4) ด้านการท่องเที่ยวเชิงแฝงเร้น

2) การเรียนรู้ (Learning) ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่อาศัยประสบการณ์การใช้ชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาการบริหารธุรกิจ การเรียนรู้ประเภทนี้จะไม่เน้นหลักสูตรและเวลาเรียนที่แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ (1) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (2) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากเรียนรู้จากเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน และ (3) การเรียนรู้ตามอัธยาศัยจากแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาในชุมชน นำไปสู่พฤติกรรมของผู้ประกอบการในการบริหารการเปลี่ยนแปลงธุรกิจด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านภาวะผู้นำ ด้านวิธีการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ด้านการเจรจาต่อรอง ด้านการแทรกแซงและการสร้างแนวร่วม และด้านการบังคับ ในการนำพาสถานประกอบการไปสู่ความสำเร็จและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในทุกสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ไตรมาส 4/2562. ใน กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. *รายงานสภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว*, หน้า 22-47. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาจังหวัดอุดรดิตถ์ พ.ศ. 2566-2570*. อุดรดิตถ์: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุดรดิตถ์.

เกษสุดา บุรณศักดิ์สถิตย์. (23 สิงหาคม 2564). *แนวทางการปรับตัวสู่โลกธุรกิจยุค New Normal ของการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อมุ่งสร้างธุรกิจใหม่*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://bsru.net/%e0%b9%81%e0%b8%9>

9%e0%b8%a7%e0%b8%97%e0%b8%b2%e0%b8%87%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%9b%e0%b8%a3%e0%b8%b1%e0%b8%9a%e0%b8%95%e0%b8%b1%e0%b8%a7%e0%b8%aa%e0%b8%b9%e0%b9%88%e0%b9%82%e0%b8%a5%e0%b8%81-2/

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกศึกษา.

โชติรส สมพงษ์ และสาโรช เผือกบัวขาว. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*. 11 (1), 310-327.

พัทธมน ชูระธรรมานนท์ และกังวาน ยอดวิเศษศักดิ์. (2565). ปัจจัยธุรกิจคุณลักษณะของผู้ประกอบการและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่นำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจเบเกอรี่บนออนไลน์. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ*. 13 (1), 16-31.

วีระศักดิ์ ยิ่งยืน. (2561). *แนวทางการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สรณ โภชนจันทร์ และคณะ. (2563). คุณลักษณะผู้ประกอบการเพื่อสังคมในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. 6 (3), 31-43.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). การเรียนรู้ตลอดชีวิต ใน กลุ่มยุทธศาสตร์กำลังคนในระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. *รายงานการศึกษา การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรองรับการพลิกโฉมฉบับหลักและวิกฤตการณ์โลก*, หน้า 12-15. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. ใน ศูนย์บริการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประเด็นการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2580*, หน้า 8-20. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- อติคุณ เสร้ามัญญ และคณะ. (2564). การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 10 (4), 306–318.
- Koh, K Y. and Hatten, T. S. (2002) The Tourism Entrepreneur: The Overlooked Player in Tourism Development Studies. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*. 3 (1), 21-48. DOI:10.1300/J149v03n01_02
- Kolb, A. Y. and Kolb, D. A. (2005). Learning Styles and Learning Spaces: Enhancing Experiential Learning in Higher Education. *Academy of Management Learning and Education*. 4 (2), 193–212.
- Kotter, J. P. and Schlesinger, L. A. (1979). Choosing Strategies for Change. *Harvard Business Review*. 57 (2), 106-114.
- Smith, R. M. (1983). *Learning How to Learn: Applied Theory for Adults*. Milton Keynes: The Open University Press.

Research Article; Received: 2024-08-18; Revised: 2024-10-03; Accepted: 2024-10-21.

รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Waste Management Model according to the BCG Economic
Model with Community Participation of Ban Wang Than,
Luang Nuea Sub-district, Doi Saket District,
Chiang Mai Province

พระภิกษุณริณทร์ ภูริญาโณ (ธรรมปณโย)*¹, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์²,
สหัททยา วิเศษ³, ปรีชา วงศ์ทิพย์⁴

Phra Pharnnarin Phuriyano (Thammapanyo)¹, Tipaporn Yesuwan²,
Sahathaya Wises³, Preecha Wongtip⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่^{1,2}

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา³,

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus^{1,2}

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus³,

Faculty of Humanities, Chiang Mai University⁴

First/Corresponding Author, E-mail: pay-rbac@hotmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามในการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 25 คน ได้แก่

1) กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 15 คน 2) กลุ่มภาครัฐ เอกชน พระภิกษุ ผู้ประกอบธุรกิจ และเยาวชน จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการขยะของชุมชน เป็นการจัดการขยะที่มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของชุมชน ในอดีตการจัดการขยะของชุมชนมีการจัดการขยะตามวิถีชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบันเทศบาลตำบลวงเหนือได้ส่งเสริมการจัดการขยะในระดับครัวเรือน โดยให้มีการคัดแยกขยะเปียก ขยะรีไซเคิล และขยะอันตรายที่เป็นมลพิษ 2) การพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ขั้นตอนที่ 1 การประชุมวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำกระถางต้นไม้จากขวดพลาสติก กระเป๋จากซองกาแฟ และกิจกรรมทำสบู่จากกากกาแฟ ขั้นตอนที่ 4 สรุปและประเมินผลจากกิจกรรม ขั้นตอนที่ 5 การขยายผลการจัดกิจกรรม 3) รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดการขยะโดยกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก การจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการขยะแบบวิถีชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี เกิดจากการสร้างการเรียนรู้และกระบวนการจัดการขยะของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการขยะ; หลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This qualitative research article aims to 1) investigate the context of waste management in Ban Wang Tan community; 2) develop waste management activities based on the BCG economic model with community participation; and 3) propose a model for waste management based on the BCG economic model with community participation in Ban Wang Tan, Luang Nuea Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province. This research is an action research study that utilizes qualitative research methods. Data are collected through interview and focus group discussion with 25 key informants, consisting

of 15 community leaders, as well as 10 of government officials, private sectors, monks, business operators, and youths. Content analysis is used to analyze the data.

The findings reveal that 1) the community's waste management practices have adapted to changing circumstances within the community context. In the past, waste management followed traditional village practices. Currently, Luang Nuea Sub-district Municipality promotes household-level waste management by encouraging the separation of wet waste, recyclable waste, and hazardous pollutants. 2) The development of waste management activities based on the BCG economic model with community participation involves the following steps: 1) analyzing waste management issues in the community; 2) raising awareness through learning from model communities; 3) implementing waste management activities based on the BCG model, including composting, making plant pots from plastic bottles, bags from coffee sachets, and soap from coffee grounds; 4) summarizing and evaluating the activities; and 5) expanding the activities. 3) The model for waste management based on the BCG economic model with community participation includes waste management through learning and awareness-raising processes, waste management through community participation processes, and community-based waste management that aligns with the local context. The research article highlights that the BCG economic model for waste management emerges from the integration of learning processes and community-led waste management practices that are congruent with the community's context.

Keywords: Waste Management; BCG Economic Model; Community Participation

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณขยะสูงอย่างต่อเนื่องขึ้นทุกปี จากรายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยในชุมชน โดยกรมควบคุมมลพิษพบว่า สถานการณ์ขยะมูลฝอย

ในชุมชนในปี พ.ศ. 2565 มีขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้น 25.7 ล้านตัน ซึ่งมีขยะมูลฝอยที่ได้รับการคัดแยกและนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ได้คิดเป็นจำนวน 8.8 ล้านตัน มีขยะมูลฝอยชุมชนได้รับกำจัดอย่างถูกต้อง 9.8 ล้านตัน และกำจัดไม่ถูกต้อง 7.1 ล้านตัน ถึงแม้จะมีแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565–2570) โดยแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบและแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานการจัดการขยะให้เกิดความต่อเนื่อง และให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงบริบทในระดับประเทศและระดับโลก และบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยมีรายละเอียด คือ การจัดการขยะวิถีใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อมสะอาด ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) เพื่อก้าวสู่สังคมที่ยั่งยืน โดยกรอบแนวคิดการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เป็นการนำความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมยุคใหม่มาพัฒนาต่อยอดพื้นฐานด้านทรัพยากรชีวภาพเพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่า เช่น การพัฒนาพลาสติกสลายตัวได้ทางชีวภาพ (Compostable Plastic) ผลิตภัณฑ์ทดแทนพลาสติกจากวัสดุธรรมชาติ 2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นการนำทรัพยากรหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์ไปแล้วกลับมาแปรรูปในกระบวนการผลิตอีกครั้งเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากนี้จะสร้างมูลค่าให้ขยะแล้วยังลดปริมาณขยะภาคการผลิตให้เป็นศูนย์ (Zero Waste) เช่น การนำขยะพลาสติกบางชนิดมาผลิตใหม่โดยไม่ลดคุณภาพ และ 3) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้สารชีวภัณฑ์แทนสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช การพอกกระดาษด้วยเอนไซม์จากจุลินทรีย์ ทั้งนี้ หลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี (BCG Economic Model) เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศบนความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ (กรมควบคุมมลพิษ, 2565: 24-26)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้รัฐบาลจะมีมาตรการให้มีการแก้ไขปัญหาโดยการส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนงานต่าง ๆ ในการปฏิบัติการจัดการด้านขยะ ตลอดจนเพิ่มองค์ความรู้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเดินระบบการกำจัดขยะให้ถูกสุขลักษณะ แต่ก็ยังพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หลายแห่งไม่มีพื้นที่สำหรับการจัดการขยะมูลฝอย จึงเป็นเหตุในการลักลอบทิ้งขยะ สร้างความเดือดร้อนส่งกลิ่นเหม็น และทัศนียภาพจากสถานที่การกำจัดขยะมูลฝอยที่กำจัดอย่างไม่ถูกต้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งมีการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการนำไป

เทกองกลางแจ้ง (Open Dump) หรือเผากลางแจ้ง (Open Burning) ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนตามมา นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดองค์ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะลด และคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางหรือแหล่งกำเนิด ปริมาณขยะมูลฝอยจึงเพิ่มมากขึ้นทุกปี (กรมควบคุมมลพิษ, 2559: 3)

บ้านวังธารเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ถึงแม้ว่าเทศบาลลวงเหนือจะเป็นเทศบาลที่มีขนาดเล็ก แต่ในเขตพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลมีปริมาณขยะค่อนข้างมาก ซึ่งจากสถานการณ์ปริมาณขยะในปี พ.ศ. 2565 เทศบาลตำบลลวงเหนือมีจำนวนขยะมากถึง 1144.87 ตัน และในปี พ.ศ. 2566 ถึงเดือนสิงหาคมมีปริมาณขยะ 694.56 ตัน จะสังเกตได้ว่า ปริมาณขยะในแต่ละปีค่อนข้างสูงไม่ได้ลดลง จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนสังคม สิ่งแวดล้อม (เทศบาลตำบลลวงเหนือ, 2566) ในส่วนของบ้านวังธารเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการเพิ่มขึ้นของประชากรที่เข้ามาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากกว่าเดิม จากสภาพการดำเนินวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น การมีวิถีชีวิตกึ่งชนบทกึ่งเมือง การบริโภคอาหารแบบเดลิเวอรี่ การมีโรงงานอุตสาหกรรมชุมชนที่ติดต่อกับอุทยาน ฯลฯ ทำให้เกิดขยะสะสมหลายประเภท ทั้งขยะมูลฝอย ขยะมลพิษ ขยะใบไม้ ถึงแม้จะมีบริหารจัดการจากเทศบาลโดยการคัดแยกขยะ การจัดจ้างบริษัทเอกชนให้จัดเก็บและกำจัดขยะ แต่ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้มีการดำเนินการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนปัญหาขยะ รวมไปถึงทัศนียภาพที่ไม่สร้างสรรค์ของชุมชนบ้านวังธาร จากประเด็นปัญหาดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธารตามการพัฒนาหาแนวทางการจัดการขยะในรูปแบบของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน และคำนึงถึงการนำขยะกลับมาแปรรูปให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ชุมชนมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาภาคสนามโดยผู้วิจัยและชุมชนร่วมกันสำรวจชุมชน การปฏิบัติการกิจกรรมในการวิจัยโดยผู้วิจัยและชุมชน การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกเจาะจงจำนวน 25 คน โดยคัดกรองจากผู้ที่มีส่วนได้เสีย ตลอดจนกลุ่มที่มีหน้าที่รับผิดชอบตรงเกี่ยวกับการจัดการขยะอันประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 15 รูป/คน 2) กลุ่มบุคคลในองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเทศบาลตำบลลวงเหนือ ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชน พระภิกษุสามเณร และเยาวชน จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนและตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะของชุมชน 2) เป็นกลุ่มที่ร่วมกันจัดการขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) เป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. พื้นที่การวิจัย คือ พื้นที่ชุมชนบ้านวังธาร อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในประเด็นบริบทชุมชน สภาพปัญหาขยะในชุมชน การจัดการขยะของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และวิธีการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน 2) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นแนวคำถามที่ไม่มีโครงสร้างในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางวิธีการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บทเรียนที่ได้รับจากการวิจัยและการขยายผลการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมถึง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมร่วมของชุมชน และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สำรวจบริบทชุมชน การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจัดเวทีสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการจัดกิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม รวมถึงภาพถ่ายและทำการจัดระบบหมวดหมู่เพื่อสรุปรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. บริบทการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำ คือ เขื่อนแม่กวง และใกล้ป่าชุมชน คือ ป่าห้วยตองสาครรวมทั้งภูเขาที่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ ทำให้ชุมชนมีความสงบร่มรื่น ชุมชนได้มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจากเทศบาลตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ การสร้างถนนที่ดีมีมาตรฐานทำให้การสัญจรในชุมชนมีความสะดวก การนำไฟฟ้าและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเจริญเข้ามาจากชุมชนที่เป็นชุมชนชนบท เปลี่ยนแปลงมาเป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง โดยวิถีชีวิตชุมชนบ้านวังธารจะมีการสร้างบ้านอยู่กันเป็นแบบเครือญาติ มีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และจากการอยู่อาศัยของคนเมืองคนท้องถิ่น มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ของคนที่หลากหลายที่เข้ามาจับจองที่ทำมาหากิน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1, 2567) จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้การจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธารได้มีการดำเนินการตามสถานการณ์และสภาพแวดล้อมตามวิถีชีวิตของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีวิธีการจัดการดังต่อไปนี้

1.1 การจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธารในอดีต แต่เดิมนั้นการจัดการขยะของชุมชนมีการจัดการขยะด้วยคร้วเรือนของตนเอง และมีวิธีการจัดการขยะตามวิถีชาวบ้านทั่วไป ทั้งถูกหลักสุขาภิบาลและไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เช่น วิธีการเผา วิธีการฝังกลบ ฯลฯ แต่เมื่อปริมาณขยะในชุมชนเพิ่มมากขึ้น วิธีการจัดการขยะด้วยคร้วเรือนหรือวิธีแบบวิถีชาวบ้านแบบเดิม จึงไม่เหมาะสมกับการจัดการขยะในปริมาณที่มากขึ้น (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2, 2567)

1.2 การจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธารในปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลตำบลลวงเหนือจึงได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการขยะในระดับครัวเรือนจนถึงระดับชุมชน โดยมีการกำหนดขั้นตอนจากให้ดำเนินการแยกขยะออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ดำเนินการแยกขยะเปียก โดยการนำใส่ถุงขยะพลาสติกใสที่เทศบาลนำมาแจกให้ทุกครัวเรือน ส่วนที่ 2 ดำเนินการแยกขยะรีไซเคิล มีการจัดเก็บขยะรีไซเคิลไว้เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่า และในชุมชนก็มีการจัดพื้นที่สำหรับเก็บขยะรีไซเคิลในชุมชน และส่วนที่ 3 ดำเนินการแยกขยะอันตรายที่เป็นมลพิษ ได้มีการนำไปให้เทศบาลดำเนินการทำลายด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดมลพิษแก่สภาพแวดล้อม โดยเทศบาลตำบลลวงเหนือดำเนินการกำจัดขยะประเภทนี้โดยใช้บ่อฝังกลบขยะของเทศบาล (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3, 2567)

กล่าวโดยสรุป บริบทการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นการจัดการขยะที่มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของชุมชน โดยจากเดิมนั้นสภาพบริบทวิถีชีวิตของชุมชนยังเป็นแบบชุมชนบท การเกิดขยะในชุมชนก็มีปริมาณที่ไม่มากนัก ทำให้การจัดการขยะในชุมชนจึงเป็นไปตามวิถีชุมชนทั่วไป ต่อมาเมื่อบริบทชุมชนเปลี่ยนแปลงทำให้ปริมาณขยะมากเพิ่มมากขึ้นและเกิดขยะในชุมชนหลายประเภท จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ทั่วถึง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการขยะให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการเพิ่มมาตรการในการจัดการขยะจากเทศบาลตำบลลวงเหนือ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเป้าหมายในแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน

2. การพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนากิจกรรมเกิดจากการร่วมมือกันในการจัดการและแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างผู้วิจัยร่วมกับชุมชนบ้านวังธาร และเทศบาลตำบลลวงเหนือ ได้เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน ผู้วิจัยและชุมชนได้ประชุมหาแนวทางที่จะจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร โดยวิเคราะห์จากข้อมูลการจัดการขยะของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน สภาพปัญหาการจัดการขยะและวิธีแก้ไขปัญหามาของชุมชน รวมถึงความต้องการของสมาชิกในชุมชนที่ต้องการจัดการขยะแต่ละประเภทแต่ยังขาดองค์ความรู้และกระบวนการจัดการขยะที่สามารถนำมารีไซเคิล หรือสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มสามารถสร้างรายได้ ดังนั้น จึงนำมาสู่วิธีการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน คือ การนำหลักการโมเดล

เศรษฐกิจสีเขียวมาประยุกต์ใช้กับการจัดการขยะของชุมชน โดยเป็นแนวทางในรูปแบบกิจกรรมที่มาจากความร่วมมือของชุมชน ประกอบด้วย B (Bio Economy) คือ การสร้างเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่ชุมชนมีอยู่ มากมาเป็นตัวขับเคลื่อน เพราะบริบทของชุมชนอยู่ใกล้กับธรรมชาติและมีการทำเกษตรกรรม ทำให้มีขยะเปียก ได้แก่ เศษอาหารที่ทานเหลือ วัตถุดิบที่เน่าเสียได้ง่าย ผลไม้ ไข่ไก่ กิ่งไม้ ซากพืช ซากสัตว์ อยู่เป็นจำนวนมาก C (Circular Economy) การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากการนำวัสดุเหลือทิ้งเดิมมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยลดขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยรวม เนื่องจากการจัดการขยะของชุมชนในปัจจุบันมีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท โดยเฉพาะจำนวนขยะรีไซเคิลนอกจากการนำไปจำหน่ายแล้ว ยังมีบางส่วนที่ครัวเรือนในชุมชนทิ้งไว้มีจำนวนมากที่มากมาย จึงสามารถนำกลับมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่อีกได้ G (Green Economy) เศรษฐกิจสีเขียว เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น ยังรวมถึงการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อม แก้ไขปัญหามลพิษ เพื่อลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจากปัญหาในชุมชนมีอุตสาหกรรมโรงงานกาแพที่ทิ้งกากกาแพจำนวนมาก จึงต้องมีการพัฒนาตามหลักการโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว หากชุมชนได้ดำเนินการตามหลักการแล้วก็จะทำให้เกิดแนวทางการสร้างเศรษฐกิจฐานรากแก่ชุมชน โดยเฉพาะการสร้างรายได้เสริมในรูปแบบใหม่มีความเหมาะสมและเข้ากับสภาพแวดล้อมบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ การสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการส่งเสริมชุมชนให้มีการสร้างจิตสำนึกตระหนักถึงความสำคัญและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสังคมและชุมชนให้น่าอยู่ โดยเฉพาะการที่ส่งเสริมสมาชิกในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยชุมชนบ้านวังธารได้มีการพัฒนากิจกรรมการสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังต่อไปนี้

1) การหาชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะ โดยมีการดำเนินการหาชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อเป็นต้นแบบในการนำไปปฏิบัติการในชุมชน จากการศึกษาเพื่อหาชุมชนต้นแบบนี้พบว่า ชุมชนบ้านหนอง ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการขยะได้ครบทุกประเภท สามารถ

ดำเนินการจัดการขยะได้ครบทุกประเภทและเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะจนได้รับรางวัลระดับประเทศในด้านความคิดสร้างสรรค์การนำขยะรีไซเคิลมาสร้างสรรค์ จึงเหมาะสมแก่การนำมาเป็นชุมชนต้นแบบสำหรับชุมชนบ้านวังธารได้เป็นอย่างดี

2) การศึกษาเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบในการนำปฏิบัติการในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาระบบและกระบวนการดำเนินการด้านการจัดการขยะที่ชุมชนบ้านหนองพร้อมด้วยคณะ

3) สรุปลองค์ความรู้จากชุมชนต้นแบบและแนวทางการขยายผลสู่โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยสรุปถึงองค์ความรู้และประเด็นแนวคิดที่ได้จากการศึกษาดูงานเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนากิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะในรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี ขั้นตอนต่อไป โดยองค์ความรู้จากการที่ได้ศึกษาดูงาน ได้แก่ แนวทางการจัดการขยะของชุมชนบ้านหนองและองค์ความรู้จากการจัดการขยะ ได้แก่ การจัดการขยะในรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชน

4) การอบรมถ่ายทอดความรู้ในการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการศึกษาดูงาน ซึ่งได้มีการนำองค์ความรู้จากการศึกษา มาอบรมและถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยมีการอธิบายถึงตั้งแต่กระบวนการขั้นตอนของการจัดการขยะในชุมชนบ้านหนอง มีกระบวนการจัดการขยะอย่างไร ตั้งแต่แนวทางการจัดการขยะของชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการจัดการขยะในรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยอธิบายให้เห็นถึงการจัดการขยะแต่ละประเภทที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการสร้างจิตสำนึก

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี เมื่อผู้วิจัยและชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้การจัดการขยะจากชุมชนต้นแบบ จึงทำให้ได้รับองค์ความรู้และทั้งการจัดการขยะ โดยใช้กรอบแนวคิดการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี มาประยุกต์ใช้ ได้แก่ 1) จัดเวทีชุมชนระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการจัดขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีเพื่อระดมความคิดเห็นนำเสนอความเป็นมาของโครงการและหาแนวทางการจัดขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี และ 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาในด้านการจัดการขยะของชุมชน โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาในด้านการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) ในการวิเคราะห์ชุมชน 3) การปฏิบัติการทำกิจกรรม มีการจัดการอบรมและการปฏิบัติการ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม

ได้แก่ (1) กิจกรรม B (Bio Economy) การจัดการขยะเปียกและขยะแห้ง โดยการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ (2) กิจกรรม C (Circular Economy) กิจกรรมการจัดการขยะรีไซเคิล ได้แก่ การจัดการขยะรีไซเคิลโดยการนำไปจำหน่าย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล โดยการทำกระดาษต้นไม้จากขวดพลาสติก และกระเป๋าจากซองกาแฟ และ (3) กิจกรรม G (Green Economy) การทำสบู่จากกากกาแฟ

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปและประเมินผลจากกิจกรรม เป็นการสรุปผลเพื่อ ทบทวน วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ผลกระทบการทำงานที่ผ่านมาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและ นำไปสู่การขยายผลในการใช้ประโยชน์ต่อไป จากการสรุปและประเมินผลจากกิจกรรม จากการร่วมประชุมเพื่อถอดบทเรียนจากกิจกรรมและประเมินผลจากกิจกรรม สรุปได้ 4 ประเด็น คือ 1. การสร้างมาตรการในการจัดการขยะของชุมชน 2. การเน้น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ โดยร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน 3. การพัฒนาต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์จากขยะ แต่ละประเภท 4. การสร้างกิจกรรมในการจัดการขยะอย่างต่อเนื่องของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การขยายผล เป็นการนำแนวทางจากการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำแนวทางไปขยายผลต่อยอดไปสู่การพัฒนากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำไปสู่การสร้างรายได้ต่อไป ประกอบด้วย 1) การทดลองจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยนำผลิตภัณฑ์ไปทดลองจำหน่ายที่วัดบ้านวังธาร เป็นการจำหน่ายในลักษณะทำเป็นของที่ระลึกสำหรับประชาชนที่มาร่วมทำบุญที่วัดและจำหน่ายในลักษณะเป็นสินค้าชุมชน และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อโซเชียล ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) ตี๊กต็อก (TikTok) เป็นต้น 2) การจัดการศูนย์เรียนรู้แสดงผลงาน เป็นการนำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมมาจัดแสดง และเป็นการสร้างพื้นที่ทางการตลาดของชุมชนและพื้นที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 3) การจัดทำแผนและยุทธศาสตร์การจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี ประกอบด้วย (1) แผนพัฒนาการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจ BCG (2) ยุทธศาสตร์ของรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี (3) แผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของรูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี และ (4) แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี

กล่าวโดยสรุป จากการพัฒนางานกิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลงเหนือ อำเภออดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่พบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การประชุมวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้จากชุมชน

ต้นแบบ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี ขั้นตอนที่ 4 การสรุปและประเมินผลจากกิจกรรม และขั้นตอนที่ 5 การขยายผล

3. รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ

3.1 รูปแบบการจัดการขยะโดยกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกเป็นการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกในชุมชนจากกระบวนการการเรียนรู้ โดยจากการศึกษาการจัดการขยะจากชุมชนบ้านหนองเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกของชุมชนบ้านวังธารจากการมี “ต้นแบบแห่งการเรียนรู้” เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างเป้าหมายในการที่จะพัฒนาชุมชนตามต้นแบบที่ดี และการสร้างกระบวนการเรียนรู้จาก “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” ในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการกิจกรรมตามรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี สร้างกระบวนการเรียนรู้จากการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติการ โดยในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการการระดมความคิด ช่วยกันวิเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อการแก้ไขปัญหาเท่านั้น ยังเป็นการสร้างสรรคความรู้เพื่อพลังของชุมชน เป็นการสร้างทีมและเกิดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือน กลุ่มและชุมชนนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกของสมาชิกในชุมชนจากการปฏิบัติการกิจกรรมตามรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี

3.2 รูปแบบการจัดการขยะจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างในการจัดกิจกรรมของชุมชนให้เกิดความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ โดยในชุมชนวังธารได้มีกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน คือ การร่วมกันหาสาเหตุของการเกิดปัญหาขยะ โดยการวิเคราะห์ตั้งแต่บริบทของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน เป็นต้น เพื่อร่วมกันระดมความคิดและตัดสินใจลงความเห็นในการเลือกกิจกรรมการจัดการขยะในรูปแบบโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีการร่วมกันวางแผนในการออกแบบกิจกรรมในการจัดการขยะ โดยได้มีการนำหลักการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี มาเป็นรูปแบบในการจัดการขยะ และได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมออกมา เพื่อเป็นการสร้างทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีการดำเนินร่วมกันปฏิบัติการกิจกรรมในชุมชนทุกครัวเรือน 3 กิจกรรม มีการแบ่งทีมในการทำงาน

ได้แก่ ทีมศึกษาดูงาน ทีมถ่ายทอดกิจกรรม ทีมนำทำกิจกรรมและทีมปฏิบัติการเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่คนในชุมชนแสดงศักยภาพทุกเพศทุกวัยได้เข้ามาร่วมกันสร้างสรรค์งานและทำกิจกรรมร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีการประเมินผลจากการทำกิจกรรมด้วยกันทั้งชุมชน เทศบาลและหน่วยงานองค์กรภาคธุรกิจต่าง ๆ เพื่อให้ทราบว่า กิจกรรมที่ดำเนินการนั้นบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เช่น การได้ผลิตภัณธ์ชุมชน นำไปสู่การสร้างทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์ การสร้างอาชีพใหม่ การสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน เกิดจิตสำนึก ความรักความสามัคคี เกิดความภาคภูมิใจ ฯลฯ

3.3 รูปแบบการจัดการขยะแบบวิถีชุมชนที่เข้ากับบริบทพื้นที่ เป็นวิธีการดำเนินการที่มีการสร้างกิจกรรมเข้ากับบริบทของชุมชน โดยที่ชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่อยู่ภูมิประเทศทางภาคเหนือ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นพื้นที่บนภูเขา พื้นที่ป่าไม้ และชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ซึ่งการจัดการกิจกรรมส่งเสริมในเรื่องเศรษฐกิจชีวภาพจึงมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งมีความเป็นเกษตรและสามารถนำผลผลิตที่ได้มาใช้ได้จริงและมีความต่อเนื่อง รวมทั้งการทำปุ๋ยหมักชีวภาพก็เป็นเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะการทำเกษตรอินทรีย์นั้นนับมาตั้งแต่โบราณกาล สามารถพึ่งตนเองในการเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ โดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมต่อเนื่องกันมา ตลอดถึงการนำมาใช้ในการแปรรูปผลผลิต การผลิตอาหาร การปรับปรุงบำรุงดินและการป้องกันกำจัดโรคและศัตรูพืช นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาชีพการทำงานฝีมือ การจักสานก็สามารถใช้องค์ความรู้ที่มีสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการขยะอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของการทำเทคนิคการออกแบบการจักสานมาทำกระเป่าจากถุงกาแฟได้

กล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด มาจากกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มกระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ จึงนำมาสู่การวิเคราะห์และถอดองค์ความรู้ของชุมชน จึงทำให้ได้รูปแบบการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธารที่มีรูปแบบใหม่และเกิดองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการขยะและสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ที่สนใจนำไปเป็นต้นแบบต่อไป ทั้งนี้ ทุกกระบวนการเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปสู่รูปแบบการจัดการโดยกระบวนการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึก กระบวนการจัดการตามแบบวิถีชุมชนที่เข้ากับบริบทชุมชน รูปแบบการจัดการนี้ดังกล่าวนี้ถือได้ว่า เป็นกระบวนการจัดการที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในชุมชนสืบไป

อภิปรายผล

1. บริบทการจัดการขยะของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เดิมชุมชนมีการจัดการขยะด้วยครัวเรือนของตนเอง และมีวิธีการจัดการขยะตามวิถีชุมชนทั่วไป ทั้งถูกหลักสุขาภิบาลและไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เช่น การแยกขยะที่เป็นใบไม้หรือเศษหญ้าจะมีวิธีการดำเนินการด้วยการเผา วิธีการฝังกลบ ฯลฯ ต่อมาเทศบาลตำบลลวงเหนือมีการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการขยะในระดับครัวเรือนโดยมีการกำหนดขั้นตอนจากให้ดำเนินการแยกขยะออกเป็น ขยะเปียก ขยะรีไซเคิลและขยะอันตรายที่เป็นมลพิษ แต่เนื่องด้วยการขยายตัวของเมือง การเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน การเกิดขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นจำนวนมากและขาดการคัดแยกขยะ จึงเป็นภาระของเทศบาลในการจัดการขยะ ประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับเอนก ฝ่ายจำปา (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า สถานการณ์ขยะของชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นขยะในครัวเรือน ครัวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะ ปัญหา คือ การขาดความตระหนักและความร่วมมือจากประชาชนและผู้ประกอบการ การพัฒนาารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การลดปริมาณขยะภายในครัวเรือนและจากแหล่งกำเนิด การคัดแยก การเก็บรวบรวมขยะ การนำกลับมาใช้ซ้ำและนำไปกำจัด รวมถึงการจัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการ รูปแบบแนวทางในการส่งเสริมให้จัดการขยะแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน และมีรูปแบบแนวทางจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมและยังสอดคล้องกับศรีสกุล โกมลโรจน์ และวีระยุทธ พรพจน์ธนาศ (2567) พบว่า สาเหตุของปัญหาขยะมูลฝอยในหมู่บ้านไร่แผ่นดินประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ สาเหตุจากปัจจัยภายในชุมชนและสาเหตุจากปัจจัยภายนอกชุมชน นอกจากนี้ ยังพบอุปสรรคในการจัดการขยะจากของภาครัฐอีกด้วยในเรื่องของงบประมาณ การขาดความรู้ในการจัดการขยะอย่างถูกต้อง รวมถึงราคาการรับซื้อขยะพลาสติกที่ค่อนข้างต่ำส่งผลให้ชาวบ้านขาดความกระตือรือร้นในการแยกขยะมูลฝอย นอกจากนั้น ยังแตกต่างจากงานวิจัยของพระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแง) (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสันสลี อำเภอยางป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนลดขยะตามแนวคิด “ลดขยะให้เป็นศูนย์” โดยเริ่มจากตนเอง ให้ใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ใช้ขวดน้ำแก้วน้ำส่วนตัว ใช้ภาชนะใส่อาหารที่สามารถล้างและกลับมาใช้ซ้ำได้ ส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติใน

ชีวิตประจำวัน และให้คิดก่อนทำก่อนใช้ทรัพยากรเสมอ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการขยะตามแนวคิด 7Rs ด้วยการคิดใหม่ (Rethink) เปลี่ยนความคิด หันมาใช้วัสดุธรรมชาติ ลดการใช้ (Reduce) ลดใช้ทรัพยากรและทำให้เหลือเป็นขยะน้อยที่สุดได้ ประโยชน์ซ้ำ (Reuse) ใช้อีกครั้งหรือใช้หลาย ๆ ครั้ง นำมาทำใหม่ (Recycle) คัดแยกขยะ แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ประโยชน์ ซ่อมใช้งาน (Repair) ยืดอายุการใช้งาน ยืดเวลากลายเป็นขยะ ปฏิเสธการใช้ (Reject) ไม่ใช่ของแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง ปฏิเสธใช้ของที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคืนให้ธรรมชาติ (Return) ปลุกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้โลก

2. จากการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว โดย การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ พบว่า การพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ขั้นตอนที่ 1 การประชุมวิเคราะห์ปัญหาการจัดการขยะใน ชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจิตสำนึกโดยการเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว ได้แก่ การ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำกระถางต้นไม้จากขวดพลาสติก กระเป๋าจากซองกาแฟ และ กิจกรรมทำสบู่จากกากกาแฟ ขั้นตอนที่ 4 การสรุปและประเมินผลจากกิจกรรม ขั้นตอนที่ 5 การขยายผลจากการจัดกิจกรรม สอดคล้องกับสหัชชา วิเศษ และคณะ (2565) พบว่า กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ประกอบด้วยสามส่วน คือ (1) กระบวนการต้นน้ำเป็นขั้นตอนแรกใน การพัฒนานวัตกรรมการศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการสำรวจบริบทชุมชนและการ จัดการขยะของชุมชน (2) กระบวนการกลางน้ำเป็นการลงมือปฏิบัติการพัฒนา นวัตกรรม ศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล และ (3) กระบวนการปลายน้ำเป็นการสร้าง พื้นที่สาธารณะของชุมชนผ่านนวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการแสดงผลงานศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิลและสรุปบทเรียนเพื่อขยายผล นอกจากนี้ ยัง แตกต่างกับคีต อองอาจ และคณะ (2566) ที่พบว่า นวัตกรรมจัดการขยะเป็นศูนย์ ของวัดจากแดง ถึงแม้จะมีการมุ่งเน้นการนำขยะประเภทพลาสติกมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น จีวรจากขวดพลาสติก (Polyethylene Terephthalate; PET) และการจัดกิจกรรมพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน แต่สิ่งที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ ฐานการเรียนรู้เพื่อการจัดการกับขยะที่สามารถลดปริมาณขยะเป็นศูนย์ การสร้างคน สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน การสร้างทีมปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาขยะใน

ชุมชน และการกำหนดพื้นที่คัดแยกขยะในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อขยายเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง และลดขยะต้นทางได้อย่าง

ในส่วนของกิจกรรมมีการประยุกต์ใช้กับหลักการโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีในกิจกรรมการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากการนำวัสดุเหลือทิ้งเดิมมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นกิจกรรมการจัดการขยะรีไซเคิลและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล ประกอบด้วยการทำงานกระถางต้นไม้จากขวดพลาสติกและกระเป๋ากาจากซองกาแฟ ซึ่งมีความสอดคล้องกับธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุ๋น เรือน เล็กน้อย (2564) พบว่า ประชาชนเพียงส่วนน้อยที่มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมและมีความพยายามในการนำแนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาปรับใช้ภายใต้หลักการ 3Rs คือ ใช้น้อยลง ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ ด้วยการให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะในครัวเรือนเพื่อนำขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ไปขายเพื่อเพิ่มรายได้มาช่วยเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งการจัดการขยะตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนทำให้เกิดการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือน และแตกต่างกับศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ (2562) การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างกิจกรรมในการจัดการขยะเป็นรูปแบบแนวทางปฏิบัติ (Control) การจัดการขยะอย่างยั่งยืนในชุมชน มีการกำหนดแผนปฏิบัติการประกอบด้วยการจัดตั้งศูนย์คัดแยก มีการกำหนดการเริ่มต้นวันคัดแยกขยะ การกำหนดตารางเวลาในการรับขยะและย่อยสลายขยะอินทรีย์ เป็นต้น

3. รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด ประกอบด้วย 1) รูปแบบการจัดการขยะโดยกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก จากกรณี “ต้นแบบแห่งการเรียนรู้” และสร้างกระบวนการเรียนรู้จาก “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” จากการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติการ 2) รูปแบบการจัดการขยะจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างในการจัดกิจกรรมของชุมชนให้เกิดความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับชั้นในชุมชน ทำให้ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมในการจัดการขยะของชุมชน และ 3) รูปแบบการจัดการขยะแบบวิถีชุมชนที่เข้ากับบริบทพื้นที่เป็นวิธีการดำเนินการที่มีการสร้างกิจกรรมเข้ากับบริบทของชุมชน มีความสอดคล้องกับงนุช ศรีสุข และเบญญาตา กระจ่างแจ้ง (2566) พบว่า การจัดการขยะฐานศูนย์ของชุมชน

ภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์การบริหารส่วนตำบลปะตงพบว่า มีการนำหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน ภายใต้หลักการ 3Rs คือ การลดการเกิดขยะ การใช้ซ้ำ และการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการจัดการขยะฐานศูนย์ของชุมชนแบบครบวงจรพบว่า เกิดจากการประยุกต์ใช้หลัก A-I-C การสร้างโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการขยะและเทคโนโลยีในการจัดการขยะที่เหมาะสมใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับประเภทของขยะ 2) การจัดการขยะแต่ละประเภท และ 3) การจัดโครงสร้างการทำงานของแต่ละชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของรัชฎาภกร วิจิฎกุล และคณะ (2567) ที่พบว่า กระบวนการบริหารจัดการขยะของชุมชนมีการวางแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น วัด ทุกภาคส่วนบูรณาการทำงานร่วมกันการนำหลักการ 3Rs มาใช้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และด้านองค์ประกอบความสำเร็จในการบริหารจัดการขยะของชุมชน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชนแบบบูรณาการที่ได้พัฒนาการบริหารจัดการขยะของชุมชนต้นแบบอย่างสม่ำเสมอ และการมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจรที่สามารถขยายเครือข่ายความร่วมมือสู่ชุมชนอื่นต่อไปได้

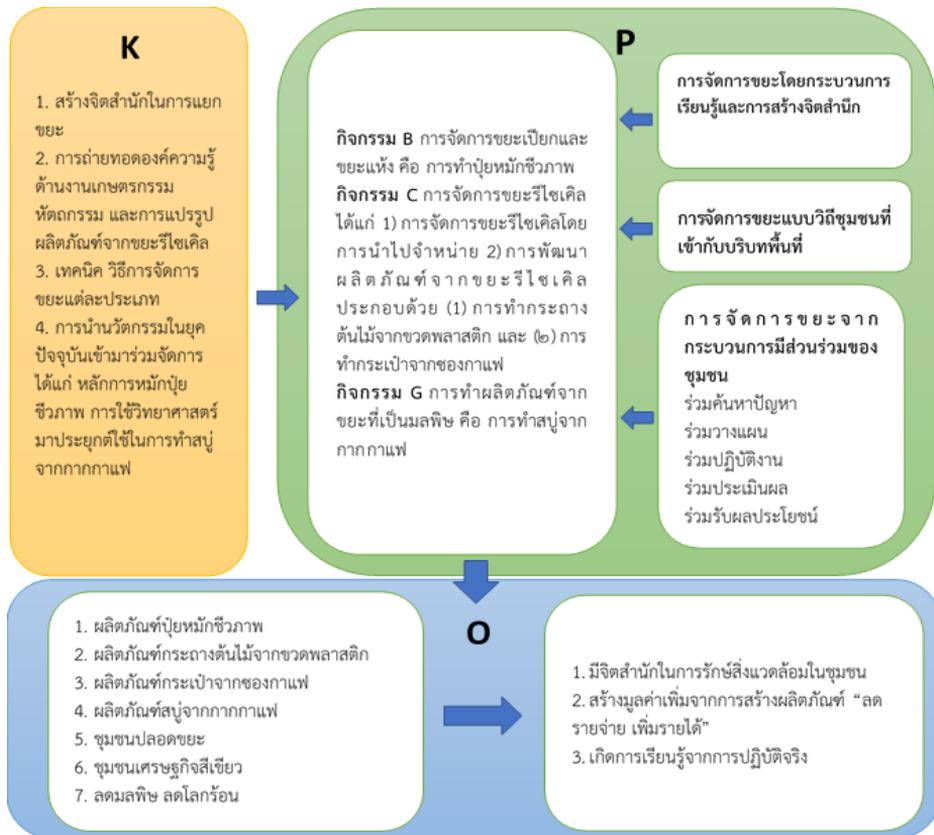
องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใน 3 มิติ ได้แก่

K (Knowledge) เป็นการสร้างการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วยองค์ความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อที่จะได้นำไปประยุกต์เข้ากับกระบวนการในการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่ สร้างจิตสำนึกในการแยกขยะ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านงานเกษตรกรรม หัตถกรรม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากขยะรีไซเคิล เทคนิค วิธีการจัดการขยะแต่ละประเภท การนำนวัตกรรมในยุคปัจจุบันเข้ามาบริหารจัดการ

P (Participation) กระบวนการจัดการขยะของชุมชน ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่ประยุกต์ตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีกับบริบทของชุมชน เป็นกิจกรรมการจัดการขยะโดยกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึก การจัดการขยะแบบวิถีชุมชนที่เข้ากับบริบทพื้นที่ และมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ร่วมค้นหาปัญหาร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์

O (Output) ผลที่เกิดขึ้น คือ เป้าหมายที่แสดงภาพให้ชุมชนเห็นอย่างชัดเจนของการจัดการขยะทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลลัพธ์ทางตรง คือ ผลิตภัณฑ์ปุ๋ยหมักชีวภาพ ผลิตภัณฑ์กระถางต้นไม้จากขวดพลาสติก ผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากซองกาแฟ ผลิตภัณฑ์สบู่จากกากกาแฟ ชุมชนปลอดขยะ ชุมชนเศรษฐกิจสีเขียว ลดมลพิษลดโลกร้อน ส่วนผลลัพธ์ทางอ้อม ได้แก่ ประชาชนมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจปีซีจี

สรุป

รูปแบบการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจปีซีจี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังธาร ตำบลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นในเรื่องกระบวนการจัดการขยะจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีการพัฒนากระบวนการและรูปแบบกิจกรรมการจัดการขยะตามหลักโมเดลเศรษฐกิจปีซีจีเป็น

กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมโดยใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย B = Bio Economy ระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า “ผลิตให้คุ้มค่าที่สุด” C = Circular Economy ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด “การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด” และ G = Green Economy ระบบเศรษฐกิจสีเขียว “กระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด” ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำกิจกรรม นอกจากเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการจัดการขยะในชุมชนตามหลักโมเดลเศรษฐกิจบีซีจีแล้วยังส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากงานวิจัยนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน มาจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม และเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการมีส่วนร่วม โดยนำความสามารถและประสบการณ์ของแต่ละคน มาร่วมกันคิดวิเคราะห์หาแนวทาง วางแผนและออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะความสามารถ ต่อยอดสู่การสร้างความรู้และเกิดเป็นนวัตกรรมได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). *แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564)*. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟพริ้นท์.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). *รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2565*. (อัดสำเนา).
- คีต องอาจ และคณะ (2566) จากแดงโมเดล: รูปแบบการพัฒนาเมืองขยะเป็นศูนย์ แนวพุทธบูรณาการของวัดจากแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*. 6 (5), 391-405.
- ทรงศักดิ์ วลัยใจ. (2564). *กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เทศบาลตำบลลงเหนือ. (2566). *เอกสารเทศบาลตำบลลงเหนือ อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. (อัดสำเนา).
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุ๋นเรื่อน เล็กน้อย. (2564). การจัดการขยะชุมชน ภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*. 15 (2), 362-373.

- นงนุช ศรีสุข และเบญญาดา กระจำงแจ้. (2566). การจัดการขยะฐานศูนย์ของชุมชน ภายใต้แนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ปะตอง อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 5 (4), 1011-1026.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1. (2567). ผู้ใหญ่บ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *สัมภาษณ์*. 11 กุมภาพันธ์.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2. (2567). ประชาชนบ้านวังธาร ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *สัมภาษณ์*. 11 กุมภาพันธ์.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3. (2567). หัวหน้าฝ่ายงานสาธารณสุข เทศบาลตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *สัมภาษณ์*. 21 กุมภาพันธ์.
- พระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแง). (2564). *พัฒนาจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยของ ตำบลสันสลี อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชฎากร วินิจกุล และคณะ. (2567). การบริหารจัดการขยะ (Zero Waste): กรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*. 8 (1), 120-132.
- ศรีสกุล โกมลโรจน์ และวีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2567). ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไร้แผ่นดิน: กรณีศึกษาหมู่ที่สอง ตำบลบางชัน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี. *วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์*. 7 (2), 231-264.
- ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์ และคณะ. (2562). *การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะครบวงจรด้วยกระบวนการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลป่าแป๋ อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการวิจัย. โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- สัททยา วิเศษ และคณะ. (2565). การพัฒนานวัตกรรมศิลปะชุมชนจากขยะรีไซเคิล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 7 (1), 80-99.
- เอนก ฝ่ายจำปา. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของ องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารสภา การสาธารณสุขชุมชน*. 2 (1), 1-17.

Research Article; Received: 2024-10-30; Revised: 2025-03-23; Accepted: 2025-04-02.

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี
ที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาของบ้านปงวัง ตำบลวังทรายคำ
อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

Cultural Ecology: The Rituals and Beliefs about
Supernatural Related to the Prophecy,
Healing of Banpong Wang, Wang Sai Kham Subdistrict,
Wang Nuea District, Lampang Province

พัชรภรณ์ นักเทศน์*¹, สหัทธยา วิเศษ², ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์³, ปรีชา วงศ์ทิพย์⁴

Padcharaporn Nakthes¹, Sahathaya Wises²

Tipaporn Yesuwan³, Preecha Wongtip⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่^{1, 3},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²,

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus^{1, 3},

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus²,

Faculty of Humanity, Chiang Mai University⁴

First/Corresponding Author, E-mail: benzbenzerzer@gmail.com*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา นิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีของบ้านปงวัง 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาของชุมชน 3) วิเคราะห์รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ร่างทรง ผู้ประกอบพิธีกรรม ปราชญ์ชาวบ้าน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน และ

เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปงวัง จำนวน 22 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านปงวังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบนิเวศป่าชุมชนและแม่น้ำ โดยรักษาพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างความเคารพต่อธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ยังส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ พบว่าการแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาท ความเชื่อเรื่องผียังคงหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาสมดุระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ 2) พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปงวังได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาและขั้นตอนเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีปัจจัยหลักจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม การผสมผสานระหว่างการรักษาพื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบันยังคงมีอยู่เพื่อให้การรักษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน 3) รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ (1) การปรับตัวด้านร่างกาย (2) การปรับตัวด้านวิถีคิด (3) การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในสังคม องค์ความรู้จากการวิจัย คือ วัฒนธรรมมีบทบาทในการกำหนดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ความสามัคคีและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาวัฒนธรรม; พิธีกรรม; ความเชื่อเรื่องผี; การพยากรณ์; การรักษา

Abstract

This research aims to 1) study the cultural ecology related to rituals and beliefs about spirits in Ban Pong Wang; 2) examine the changes in rituals and beliefs about spirits concerning divination and healing in the community; and 3) analyze the adaptive patterns of rituals and beliefs about spirits related to divination and healing amid community changes. This is a qualitative study, with data collected through document review, field survey, and interview with 22 key informants, including monks, community leaders, spirit mediums, ritual practitioners, local sages, residents of the community, and staff from the

Ban Pong Wang Sub-district Health Promotion Hospital. Data are analyzed using content analysis.

The research findings reveal that 1) the Ban Pong Wang community maintains a close relationship with the ecosystem of the community forest and river, preserving traditional rituals that reflect beliefs intertwined with nature and the supernatural. These rituals not only foster respect for nature and resource conservation but also promote community unity. Additionally, despite the increasing influence of modern medicine, beliefs about spirits remain integral to maintaining the balance between humans and nature. 2) The rituals and beliefs about spirits in Ban Pong Wang have adapted their content and procedures to align with the rapid changes in society and technology. Key factors influencing these adaptations include changes in cultural geography, economy, and society. The integration of traditional and modern medicine continues to ensure effective healthcare that aligns with the community's beliefs and culture. 3) The adaptive patterns of rituals and beliefs about spirits related to divination and healing in the context of community change can be categorized into three types: (1) physical adaptations, (2) cognitive adaptations, and (3) social relationship adaptations. The body of knowledge from research indicates that culture plays a role in determining the management of natural resources, promoting the uniqueness of communities, fostering unity, and ensuring responsible environmental management.

Keywords: Cultural Ecology; Ritual; Belief in Spirit; Divination; Healing

บทนำ

นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นการศึกษาการปรับตัวของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม โดยเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัวของสังคม และมองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาณาเขตทางวัฒนธรรมและอาณาเขตทางธรรมชาติ จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า วัฒนธรรม ก็คือ ตัวแทนหรือการสะท้อนการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมหนึ่ง

(Steward, 1955) การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยี การขยายตัวของชุมชนและลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์สามารถดำรงชีพอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เช่นเดียวกับสรรพสัตว์ทั้งหลาย แต่การดำรงชีพของมนุษย์แตกต่างกับสัตว์อื่น เนื่องจากมนุษย์มีศักยภาพและความสามารถในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติสิ่งแวดล้อมได้ที่เรียกว่า วัฒนธรรม อันเป็นเครื่องมือในการควบคุมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักจะเพิ่มความซับซ้อนในการพัฒนาขีดความสามารถเพิ่มขึ้น จนทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า เทคโนโลยี อันมีผลต่อมนุษย์ด้านการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าจากในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มนุษย์จะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่สมดุล โดยใช้องค์ความรู้ในเรื่องนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันด้านการผสมกลมกลืนอย่างมีดุลยภาพของระบบนิเวศ (Ecologic Harmony) และการสร้างความยั่งยืนของระบบนิเวศ (ณฤณีย์ ศรีสุข, 2564) การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของนิเวศวิทยาวัฒนธรรมมีความสำคัญกับระบบวัฒนธรรมควบคู่ไปกับระบบนิเวศของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นที่ระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มนุษย์ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เป็นการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน (อนุกุล ต้นสุพล, 2559) เป็นการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุที่ดำเนินควบคู่ไปกับการพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจ การดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนนั้นได้รับผลกระทบโดยตรงจากความเจริญที่เข้ามา ผลกระทบนี้มีผลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมาแต่เดิม ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของการปรับตัว การเปลี่ยนค่านิยมและการขาดเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งมนุษย์และธรรมชาติอยู่ร่วมกันมาโดยตลอด ไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะแต่เดิมนั้นจะมีศาสนาใด ๆ เกิดขึ้นมาในโลก มนุษย์ก็นับถือธรรมชาตินมาก่อนว่า เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ (ธนู แก้วโอภาส, 2549) มนุษย์จึงอาศัยสิ่งแวดล้อมและมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิดจนไม่สามารถแยกจากกันได้

ความเชื่อเรื่องผีอยู่คู่กับสังคมไทยมานานและจะอยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป ต่างแต่บทบาทอาจจะลดลง เนื่องจากมีความเชื่ออื่นเข้ามาแทนที่ เช่น ความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ (มาลา คำจันทร์, 2544) ถึงแม้ในปัจจุบันโลกมีความเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ การคมนาคม สาธารณสุข (เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทย์, 2563) การขยายตัวของชุมชนเมืองหรือชนบทและการมีประชากรที่เพิ่มขึ้นก่อให้เกิดการพัฒนาด้านความคิด ระดับการศึกษา สังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องผีก็ยังไม่สูญ

หายไประหว่างสังคมไทย ในปัจจุบันในบางชุมชนเมื่อเกิดสิ่งใดหรือเหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติและหาสาเหตุไม่ได้ก็จะคิดว่า เป็นผีก่อนเสมอ จนกว่าจะหาสาเหตุได้ ด้วยคติความเชื่อและการนับถือผี มนุษย์ได้อิงอาศัยนำมาใช้ตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ด้านความสงบสุขในสังคม ด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ และด้านสุขภาพ การเจ็บไข้ได้ป่วย (เบญจภักค์ เจริญมหาวิทย์, 2563) ความเชื่อนี้จึงเป็นการยอมรับที่แต่ละบุคคลได้รับจากการรับรู้หรือเรียนรู้ร่วมกันในสังคมที่มีการปฏิบัติถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนตกผลึกเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ และสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาหรือด้วยวิวัฒนาการ รวมไปถึงด้านพัฒนาการของสังคม (สามารถ ใจเตี้ย, 2561) ความเชื่อและการนับถือผีที่สามารถช่วยรักษาทำให้มนุษย์หายจากอาการเจ็บป่วยนั้นนับมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะมนุษย์เชื่อว่า การเจ็บป่วยบางอย่างเกิดจากการกระทำของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ คนในสังคมส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากผีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ บทบาทของความเชื่อผีและพิธีกรรมยังตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน ทั้งในเรื่องความปลอดภัยในการดำรงชีวิต การเจ็บไข้ได้ป่วย โดยผ่านการพยากรณ์ (ทำนาย) ของผู้ประกอบพิธีหรือร่างทรง ปัจจุบันคนในชุมชนได้มีการยอมรับการรักษาจากการแพทย์สมัยใหม่ ในการวินิจฉัยและการรักษาโรค ประกอบกับการรักษาโรคที่อาศัยความเชื่อเรื่องผี ไสยศาสตร์ และพิธีกรรมมาช่วยในเรื่องของการสร้างขวัญกำลังใจ การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน รวมทั้งตอบคำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนและการตั้งถิ่นฐานจนเป็นชุมชนในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของคนในพื้นที่ชุมชนได้อีกด้วย (พัฒนา กิตติอาษา, 2544) ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่เป็นสาเหตุของการป่วย ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งตามความเชื่อแล้วมีทั้งผีดีและผีร้ายที่เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วย ความเชื่อเรื่องขวัญของแต่ละคนที่เชื่อว่า หากขวัญออกจากตัวจะทำให้ผู้นั้นเจ็บป่วยหรือถึงแก่ความตาย ความเชื่อเรื่องฤกษ์และโชคชะตาที่ทำให้แต่ละคนนั้นจะมีเคราะห์หรือเจ็บป่วยเกิดขึ้นได้ เมื่อระบบความเชื่อนี้มาผสมผสานเข้ากับพระพุทธศาสนา ความหลากหลายในการรักษาสุขภาพของผู้คนในแต่ละพื้นที่ แต่ละวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันจนทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการฟื้นฟูและสนับสนุนด้านการรักษาสุขภาพร่างกายให้หายจากอาการเจ็บป่วย ดังเช่นคติความเชื่อและการนับถือผีนี้จึงผูกพันและเชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพด้านสุขภาพร่างกาย โดยที่แพทย์แผนปัจจุบันยังไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ความเชื่อในลักษณะนี้

(เบญจภักค์ เจริญมหาวิทย์, 2563) ในการดูแลรักษาสุขภาพและการเยียวยาความเจ็บป่วยจึงต้องใส่ใจทั้งมิติทางกายภาพ จิตใจ สังคมและมิติทางจิตวิญญาณอย่างเป็นองค์รวม (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และประชาธิป กะทา, 2550)

บ้านปวงวัง ตำบลวังทรายคำ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง คนในชุมชนบ้านปวงวังมีการนับถือผี เช่น ผีปู่ย่า ผีแม่ธรณี และผีเสื้อบ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นการนับถือที่สืบทอดมาตั้งแต่ในอดีต เมื่อคนในชุมชนไม่สบายหรือมีอาการไม่ปกติ ในการรักษาทางร่างกายก็มีการพึ่งพาสมุนไพร โดยมีหมอยาหรือแพทย์พื้นบ้านเป็นผู้จัดสมุนไพรตามอาการ ในส่วนของการรักษาทางใจนั้นจะต้องมีการทำพิธีกรรมต่าง ๆ มีการถามผีว่าหม้อหนึ่ง สอบถามสาเหตุจากผีและมีการรักษาตามที่ได้รับคำแนะนำ นอกจากนี้ ชุมชนบ้านปวงวังยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่สัมพันธ์กับคนในชุมชน พื้นที่ภูมิประเทศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ถือเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ ทรัพยากร ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นนิเวศวัฒนธรรมชุมชนในการจัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้กับคนในชุมชนได้ใช้สอยอย่างยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ จากแต่เดิมมีการรักษาด้วยความเชื่อ พิธีกรรมและสมุนไพรพื้นบ้านทั้งหมด แต่ในปัจจุบันชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการจัดตั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลประจำอำเภอ ชาวบ้านได้รับความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลสุขภาพ ทำให้การรักษาในรูปแบบเดิมลดน้อยลงไป ดังนั้น จึงทำให้คนในชุมชนเกิดการปรับตัว มีการนำเอาการรักษาตามแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาผสมผสาน ทั้งนี้ อำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติที่เกี่ยวข้องก็ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านปวงวัง โดยเป้าหมายส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ที่ศรัทธามีกำลังใจในการแก้ไขปัญหาที่ตนเอง ครอบครัวและชุมชนที่กำลังประสบพบเจออยู่ในขณะนี้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาของบ้านปวงวัง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องของพิธีกรรม ความเชื่อและชุมชนมีการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ความเจริญเข้ามาสู่ชุมชน และการศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี ที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีของบ้านปงวัง
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาของชุมชน บ้านปงวัง ตำบลวังทรายคำ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี ที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 22 คน ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 พระสงฆ์และผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 2 ร่างทรง ผู้ประกอบพิธีกรรมและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านปงวัง จำนวน 3 คน และในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1. ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์จำนวน 4 คน 2. ร่างทรง ผู้ประกอบพิธีกรรมและปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 3 คน 3. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านปงวัง จำนวน 1 คน 4. ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 2 คน
3. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ บ้านปงวัง ตำบลวังทรายคำ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือ พร้อมทั้งการหาคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ร่างทรง ผู้ประกอบพิธีกรรม ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มงานสาธารณสุข ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม: พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาของชุมชนบ้านปงวัง 2) แบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของ

คนในชุมชนในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี ที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาของชุมชนบ้านปงวัง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในประเด็นนิเวศวิทยาวัฒนธรรม: พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาของชุมชนบ้านปงวัง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษาเอกสาร ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการสรุปผลและการเขียนงานวิจัย ดังนั้น การศึกษาเอกสารต้องใช้ความละเอียดรอบคอบและครอบคลุมทุกด้านของการวิจัยเพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและมีคุณภาพ 2) การศึกษาภาคสนาม โดยการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนและดำเนินการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการสรุป สาระสำคัญ นำมาจัดประเภทจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูล และการสังเกต จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. นิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผี ที่เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์ การรักษาของบ้านปงวัง

1) ลักษณะนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปงวังในอำเภอวังเหนือ สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยพื้นที่ป่าชุมชนและแม่น้ำวังมีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชน การจัดการป่าไม้ และการประกาศเป็นป่าชุมชนมีเป้าหมายในการรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านยังคงปฏิบัติพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การนับถือผีเจ้าป่าเจ้าเขาและการเลี้ยงผีตองเพื่อปกป้องป่าและแหล่งน้ำ ซึ่งช่วยส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน พิธีกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ทำให้ชุมชนบ้านปงวังสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

2) ชุมชนบ้านปางวังมีความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดมายาวนาน โดยเชื่อว่า ผีมีอยู่ทุกที่และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านนับถือผีที่ช่วยปกป้องคุ้มครองและเกรงกลัวผีร้ายที่อาจทำให้เกิดการเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ไม่ดี การรักษาเมื่อเจ็บป่วยในอดีตจะใช้วิธีการถามผีและการรักษาด้วยสมุนไพรและคาถาอาคม แม้ปัจจุบันการรักษาแบบดั้งเดิมจะลดลงเพราะการแพทย์สมัยใหม่ ความเชื่อเรื่องผีก็ยังคงมีอยู่ในชุมชน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างนิเวศวิทยาวัฒนธรรมกับพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปางวังแสดงถึงการผสมผสานระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผู้ประกอบการพิธีมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารกับวิญญาณเพื่อพยากรณ์และรักษาโรค ซึ่งสร้างความเคารพและความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแสดงถึงการรักษาความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขในชีวิตประจำวัน

2. การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์การรักษาของชุมชน

1) การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปางวังสะท้อนถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมเพื่อรับมือกับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พิธีกรรมดั้งเดิมเช่นการสืบทอด การเรียกขวัญและการส่งเคราะห์ได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาและขั้นตอนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบและข้อจำกัดของปัจจุบัน ส่วนบทบาทของผู้ประกอบพิธีและสถานที่จัดพิธีกรรมก็มีการปรับตัวตามความต้องการของยุคสมัย แม้พิธีกรรมบางอย่างยังคงถูกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่า แต่การปฏิบัติเหล่านี้ได้ลดน้อยลงในชีวิตประจำวันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและค่านิยมของคนรุ่นใหม่

2) ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ ชุมชนบ้านปางวังมีพิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับผีที่เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เช่น การย้ายถิ่นฐาน การตัดไม้ทำลายป่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ฯลฯ ส่งผลให้พิธีกรรมและความเชื่อมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจและสังคม การเดินทางและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากการทำงานและศึกษานอกพื้นที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและผสมผสานวัฒนธรรมใหม่เข้ากับท้องถิ่น การเข้ามาของคนต่างถิ่นยังนำความรู้ด้านการแพทย์สมัยใหม่เข้ามา ทำให้การรักษาสุขภาพในชุมชนดีขึ้นและสะดวกมากยิ่งขึ้น การคมนาคมที่สะดวกช่วยให้การ

แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความเชื่อดำเนินไปอย่างราบรื่น ชุมชนบ้านปงวังจึงสามารถรักษาความสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิม พร้อมกับเปิดรับและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การปรับตัวของชุมชนบ้านปงวังต่อการเปลี่ยนแปลงด้านพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการแพทย์พื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ชุมชนนี้ยังคงใช้พิธีกรรมดั้งเดิมร่วมกับการรักษาทางการแพทย์สมัยใหม่ โดยหมอพื้นบ้านและหมอแผนปัจจุบันทำงานควบคู่กันไปเพื่อให้การรักษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน การใช้สมุนไพรและพิธีกรรมยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพจิตและการรักษาแบบองค์รวม แม้ความสนใจของคนรุ่นใหม่ที่หันไปศึกษาหรือทำงานนอกพื้นที่และการพัฒนาเทคโนโลยีจะทำให้ความสำคัญของพิธีกรรมดั้งเดิมลดลง แต่ชุมชนยังคงพยายามรักษาความเป็นเอกลักษณ์และปรับเปลี่ยนพิธีกรรมให้เข้ากับยุคปัจจุบัน การปรับปรุงวิธีการรักษาเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางการแพทย์และวิทยาการใหม่

3. รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

1) ชุมชนบ้านปงวังผสมผสานการรักษาแบบดั้งเดิมกับการแพทย์สมัยใหม่ โดยรักษาทั้งร่างกายและจิตใจ ผ่านการใช้ทั้งแพทย์สมัยใหม่และแพทย์พื้นบ้าน พิธีกรรมแบบดั้งเดิมยังคงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติและรักษาความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน แม้จะมีการแพทย์สมัยใหม่เข้ามา แต่ชุมชนยังคงรักษาพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมไว้

2) การปรับตัวด้านวิถีชีวิตเกี่ยวกับการพยากรณ์และการรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและการเปิดกว้างต่อวิธีการรักษาที่หลากหลาย ชุมชนเริ่มผสมผสานการรักษาแบบดั้งเดิมที่มีรากฐานจากความเชื่อและพิธีกรรมเข้ากับการแพทย์สมัยใหม่ การปรับปรุงนี้แสดงถึงความพยายามในการสร้างระบบการรักษามีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งไม่เพียงตอบสนองต่อความต้องการด้านร่างกาย แต่ยังคงรักษาความสมดุลทางจิตใจและความสัมพันธ์ในชุมชน

3) การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในสังคมที่เกี่ยวกับการพยากรณ์และการรักษาในชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงสะท้อนถึงการเชื่อมโยงและการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน โดยการยอมรับการรักษาที่หลากหลาย ทั้งจากผู้ประกอบพิธี แพทย์พื้นบ้านและแพทย์สมัยใหม่ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมยังคงมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีในชุมชน

เช่น การเลี้ยงผีเสื้อบ้านที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างสมาชิกผ่านประเพณีและการรักษาร่วมกัน

อภิปรายผล

1. ลักษณะนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปวงวังในอำเภอวังเหนือสะท้อนความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยชุมชนพึ่งพาป่าชุมชนและแม่น้ำวังในการดำรงชีวิต เช่น การหาอาหารและน้ำใช้ พร้อมทั้งมีการจัดการทรัพยากรผ่านการประกาศป่าชุมชนเพื่อรักษาสมดุลระหว่างวิถีชีวิตและระบบนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิเชษฐ สายพันธ์ (2560) ที่ระบุว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนช่วยสร้างความยั่งยืนทั้งในเชิงนิเวศและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับสมชาย ปานใจ (2562) ที่ชี้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการทรัพยากรส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภูมิวัฒนธรรมของศรีศักร วัลลิโภดม (2566) ที่ชี้ให้เห็นว่า ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อเป็นตัวกำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตและการจัดการทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ พิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การนับถือผีเจ้าป่าเจ้าเขาและการเลี้ยงผีตุงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าและแหล่งน้ำของชุมชน ความเชื่อที่ว่า ป่าและน้ำมีเจ้าที่คอยดูแล ทำให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พิธีกรรมดังกล่าวยังส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน โดยมีบทบาทเป็นกลไกทางสังคมที่สร้างความร่วมมือและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม บทบาทของผู้ประกอบพิธีในการสื่อสารกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น การพยากรณ์และการรักษาโรค เป็นตัวอย่างของการประสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับการจัดการชีวิตประจำวันในชุมชน ความเชื่อดังกล่าวมีผลต่อมิติทางจิตวิญญาณของชุมชน ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศรีศักร วัลลิโภดมที่มองว่า ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ในบริบทปัจจุบันความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนยังมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับที่ธเนศวร์ เจริญเมือง (2562) กล่าวถึงการปรับตัวของชุมชนในชนบทที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการพัฒนา พิธีกรรมและความเชื่อในผีเจ้าที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนท่ามกลางความทันสมัย

2. การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปวงวังสะท้อนถึงความยืดหยุ่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยแม้ว่าพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การสืบชะตา การเรียกขวัญและการส่งเคราะห์ยังคงได้รับการสืบทอด แต่ชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเหล่านี้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เช่น การลดขั้นตอนที่ซับซ้อนหรือปรับให้กระชับเพื่อให้สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจิตราภรณ์ นิลสุวรรณ (2561) ที่ระบุว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของความเชื่อและพิธีกรรม รวมถึงแนวคิดของวรรณาทองสุข (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมในยุคปัจจุบันสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับความทันสมัย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของอภิรักษ์ สุวรรณรักษ์ (2563) ที่กล่าวถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในชนบทที่ส่งผลให้ชุมชนต้องปรับตัวทั้งในแง่การใช้พื้นที่ การประกอบพิธีและการสร้างบทบาทใหม่ให้กับผู้นำทางวัฒนธรรมด้านการแพทย์ การผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับการแพทย์สมัยใหม่ในชุมชนบ้านปวงวังช่วยสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อกับวิทยาศาสตร์ เช่น การรักษาด้วยสมุนไพรและการเสริมจิตใจด้วยพิธีกรรมดั้งเดิมควบคู่กับการใช้ยาสมัยใหม่ แนวทางนี้สอดคล้องกับงานของนฤมล ชูจันทร์ (2561) ที่ระบุว่า การปรับตัวของชุมชนชนบทต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

3. ชุมชนบ้านปวงวังสะท้อนถึงความสามารถในการผสมผสานระหว่างการรักษาแบบดั้งเดิมกับการแพทย์สมัยใหม่ โดยยังคงให้ความสำคัญกับการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจผ่านสองแนวทางนี้ พิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การเรียกขวัญหรือการรักษาโดยหมอพื้นบ้านยังคงมีบทบาทในการเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติและเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็นำการแพทย์สมัยใหม่เข้ามาใช้ในการรักษาอาการทางกายที่ต้องการวิธีการที่ทันสมัยและแม่นยำ การผสมผสานดังกล่าวแสดงถึงความยืดหยุ่นและการเปิดรับสิ่งใหม่โดยไม่ละทิ้งรากฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติภาพ พูลสุข (2562) ที่ระบุว่า การผสมผสานวิธีการรักษาแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ในชุมชนท้องถิ่นช่วยสร้างระบบการดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับจิตสุภา แก้วคำ (2564) ที่กล่าวว่า ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสมดุลทางจิตใจและสร้างความเป็นกันเองในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับการอธิบายของวิภา จำปาวัลย์ และคณะ (2560) ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทย

วน ไทยใหญ่ที่มีการรักษาความเชื่อเรื่องขวัญในช่วงการเปลี่ยนผ่านชีวิต โดยมีการจัดการร่วมกันระหว่างผู้ป่วย พระสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีกรรม (หมอขวัญ) และญาติพี่น้อง เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ทำให้ผู้ป่วยมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น การยอมรับการรักษาที่หลากหลายและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ประกอบพิธี แพทย์พื้นบ้านและแพทย์สมัยใหม่ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างสมาชิกผ่านประเพณีและการรักษาาร่วมกัน เช่น การเลี้ยงผีเสื้อบ้านที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับสามารถ ใจเตี้ย และวรางคณา สินธูยา (2562) ที่เห็นว่า การสร้างเสริมสุขภาพชุมชนภายใต้ความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (ผี) ในการดำเนินกิจกรรมตามความเชื่อดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับครอบครัวและญาติมิตรที่ต้องพึ่งพาเกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ภายใต้โครงสร้างชุมชนและสิ่งแวดล้อมในแต่ละพื้นที่

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษานี้ค้นพบประเด็นสำคัญที่สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. นิเวศวิทยาวัฒนธรรมของชุมชน บ้านปงวังมีความผูกพันกับป่าชุมชนและแม่น้ำวัง ชุมชนมีการจัดการและดูแลป่าชุมชนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อป้องกันการบุกรุกและรักษาป่าให้คงความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติผ่านพิธีกรรมที่สืบทอดมา ซึ่งเป็นการเคารพและปกป้องรักษาป่าและแหล่งน้ำ

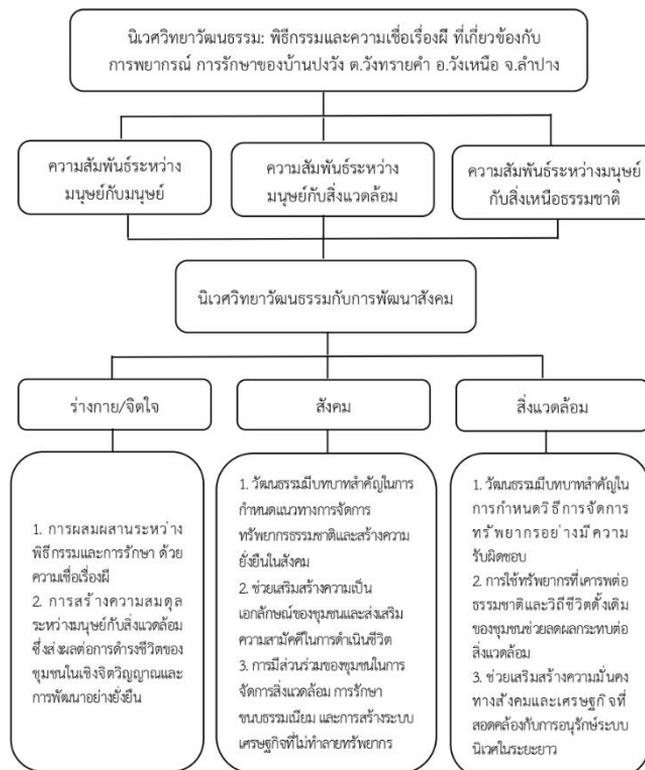
2. ชุมชนบ้านปงวังมีความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ผีถูกนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาผืนป่าและชุมชน การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงผี ผีขุนน้ำและการถามผียามหนึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและการรักษาสุขภาพจิตใจของชาวบ้าน พิธีกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การปฏิบัติต่อผีด้วยความเคารพไม่เพียงแต่ช่วยรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติ แต่ยังเป็นส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

3. พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ขั้นตอนและผู้ประกอบพิธีเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลง โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของความเชื่อดั้งเดิมไว้ แต่การหาผู้สืบทอดความรู้ เนื่องจากวิถีชีวิตและค่านิยมของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ที่พร้อมจะสืบทอดลดน้อยลง และในส่วนของ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและการคมนาคมมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาพิธีกรรมและความเชื่อในชุมชนบ้านปงวัง ซึ่งช่วยให้ความเชื่อ

และพิธีกรรมยังคงมีความสำคัญและความหมายต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในยุคปัจจุบัน

4. การรักษาของแพทย์พื้นบ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในด้านการรักษาโรคไม่รุนแรงและสุขภาพจิต โดยใช้พิธีกรรมและสมุนไพรท้องถิ่นร่วมกับความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณ ในส่วนของแพทย์แผนปัจจุบันมักใช้ในการรักษาโรครุนแรงและต้องการการรักษาเฉพาะทาง โดยมีการใช้ยาและเทคโนโลยีทางการแพทย์สมัยใหม่ ชุมชนมีการนำการรักษาแบบผสมผสาน โดยใช้แพทย์พื้นบ้านและแพทย์แผนปัจจุบันร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด

ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนผังองค์ความรู้นิเวศวิทยาวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเน้นให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคม 3 ด้าน ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้นิเวศวิทยาวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม

สรุป

ชุมชนบ้านปงวังมีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศป่าชุมชนและแม่น้ำวัง ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและวัฒนธรรม โดยชุมชนรักษาพิธีกรรมดั้งเดิม เช่น การเลี้ยงผีเจ้าป่าเจ้าเขาเพื่อปกป้องป่าและแหล่งน้ำ สะท้อนถึงความเชื่อที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความเคารพต่อธรรมชาติและปกป้องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีโครงการรักษาโรคด้วยสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้และรักษาสุขภาพอย่างยั่งยืน ความเชื่อเรื่องผีในชุมชนส่งผลต่อการรักษาโรคในอดีต แม้ปัจจุบันการแพทย์สมัยใหม่จะเข้ามามีบทบาท แต่ความเชื่อเรื่องผียังคงมีอยู่ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมในชุมชนสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างมนุษย์ สิ่งเหนือธรรมชาติและธรรมชาติ โดยพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีสร้างความเคารพและความสามัคคีในชุมชน รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแสดงถึงการรักษาความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีในชุมชนบ้านปงวัง สะท้อนการปรับตัวของวัฒนธรรมเพื่อรับมือกับสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยพิธีกรรมดั้งเดิมได้รับการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและขั้นตอนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้คือการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนำไปสู่การผสมผสานระหว่างการแพทย์พื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบัน ชุมชนยังคงใช้พิธีกรรมดั้งเดิมควบคู่กับการรักษาสมัยใหม่เพื่อให้การรักษามีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน รูปแบบการปรับตัวในการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนมี 3 รูปแบบ คือ 1) การปรับตัวด้านร่างกายที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน 2) การปรับตัวด้านวิธีคิดที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน 3) การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ในสังคมที่เกี่ยวกับการพยากรณ์ การรักษาภายใต้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กิตติภาพ พูลสุข. (2562). *การผสมผสานภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบันในชุมชนชนบท*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และประชาธิป กะทา. (2550). *สุขภาพปฐมภูมิ บริการปฐมภูมิ จากปรัชญาสู่ปฏิบัติสุขภาพมิติใหม่*. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.).
- จิตรารณณ์ นิลสุวรรณ. (2561). *ความยืดหยุ่นของพิธีกรรมท้องถิ่นในบริบทสังคมปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตสุภา แก้วคำ. (2564). *บทบาทของพิธีกรรมในชุมชนต่อการรักษาความสัมพันธ์และสุขภาพจิตในยุคปัจจุบัน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณฤณีย์ ศรีสุข. (2564). *นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ*. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง*. 10 (1), 187-202.
- ธนู แก้วโอภาส. (2549). *ศาสนาโลก*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.
- ธนศวรรค์ เจริญเมือง. (2562). *การเปลี่ยนแปลงในชนบทไทย: การปรับตัวและความอยู่รอด*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นฤมล ชูจันทร์. (2561). *การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมในชนบทไทย: แนวทางสู่ความยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจภักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย. (2563). *ลำผีฟ้า โลกทัศน์ความเชื่อด้านการรักษาสุขภาพของชาวอีสาน*. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*. 7 (2), 76-87.
- พัฒนา กิติอาษา. (2544). *ทรงเจ้าเข้าผีในวัฒนธรรมสุขภาพไทย*. รายงานการวิจัย. โครงการวิจัยความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพในสังคมไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิเชษฐ สายพันธ์. (2560). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในมิติของชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลา คำจันทร์. (2544). *เล่าเรื่องผีล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วรรณษา ทองสุข. (2563). *การปรับตัวของความเชื่อและพิธีกรรมในยุคสมัยใหม่: การศึกษาเปรียบเทียบในพื้นที่ชนบทและเมือง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (31 มีนาคม 2566). *ปริทัศน์ความเชื่อเรื่องผีในประเทศไทย*. งานเสวนาวิชาการ หัวข้อ "ปริทัศน์ความเชื่อเรื่องผีในประเทศไทย" กรมศิลปากร. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_105176

- สมชาย ปานใจ. (2562). บทบาทของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาป่าชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สามารถ ใจเตี้ย และวรางคณา สินธูยา. (2562). ฝึกล้านนาในมิติการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 14 (2), 161-169.
- สามารถ ใจเตี้ย. (2561). การสื่อสารพิธีกรรมล้านนาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 6 (2), 142-151.
- สุวิภา จำปาวัลย์ และคณะ. (2560). พิธีกรรมเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพจิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยวน ไทใหญ่: การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงภายใต้อิทธิพลของสังคมโลกาภิวัตน์. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุกุล ต้นสุพล. (2559). นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 12 (1), 193-221.
- อภิรักษ์ สุวรรณรักษ์. (2563). ผลกระทบของเศรษฐกิจชนบทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Steward, J. H. (1955). *Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear Evolution*. Urbana, IL: University of Illinois Press.

Research Article; Received: 2025-02-19; Revised: 2025-03-31; Accepted: 2025-04-04.

สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน:
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
Continuing Cultural Heritage in the Ways of
Community Scholars: Developing Creative Cultural Learning
Activities through Community Participation

นภาพร หงษ์ทอง^{1*}, พระปลัดสุกฤกษ์ ปิยสีโล²,
พระครูศรีวรพินิจ³, สหัททยา วิเศษ⁴, ชูชาติ สุทธะ⁵
Napaporn Hongthong¹, Phrapalad Sukrit Piyasilo²,
Phrakhrusriworapinij³, Sahathaya Wises⁴, Chuchat Sutta⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
First/Corresponding Author, E-mail: napaporn.hon@mcu.ac.th*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชนวัดพระธาตุดอยหยวก อำเภอปง จังหวัดพะเยา และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 25 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มในชุมชนบ้านหนูน และชุมชนบ้านดง เทศบาลตำบลปง มหาวิทยาลัยพะเยา โรงเรียนวัดนาปรังวิทยา กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ เด็ก เยาวชน และคนในชุมชนบ้านหนูนและบ้านดง จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่สำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และปฏิบัติการพัฒนากิจกรรม ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) วัดพระธาตุดอยหยวกเป็นโบราณสถานศักดิ์สิทธิ์ของอำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น มีพระธาตุ

เจดีย์ที่เชื่อว่า บรรจุพระเกศาและพระอัฐิจักขุของพระพุทธเจ้า มีวิหารไม้เก่าแก่ที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมล้านนา มีลานหญ้าสีเขียวและสวนป่าสมุนไพรโดยรอบ บริเวณ มีเจ้าอาวาสวัดเป็นปราชญ์สมุนไพร และปราชญ์ชุมชนอีกหลายท่าน มีประเพณีท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ คือ งานขึ้นธาตุแปดเป็ง (2) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยบูรณาการความรู้จากปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ และนักวิชาการ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกขั้นตอน องค์กรความรู้จากการวิจัยพบว่า การที่วัดมีพื้นที่เป็นรมณีสถานและมีทุนวัฒนธรรมตามหลักสัปปายะ มีปราชญ์ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ คอยถ่ายทอดความรู้ให้ด้วยความรักความใส่ใจ ควบคู่กับพลังชุมชนและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างสรรค์พัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายและบูรณาการ รวมทั้งความต้องการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วัดจึงได้กลับมาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน ที่ทำให้เด็ก เยาวชน และคนในชุมชนมีความสุขในการเรียนรู้ไปพร้อมกับมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นภายในชุมชนอีกด้วย

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์; การสืบสานมรดกวัฒนธรรม; การมีส่วนร่วมของชุมชน; วัดพระธาตุดอยหยวก

Abstract

This research is a qualitative study which aims to investigate the context, cultural capital, and needs of the community at Wat Phra That Doi Yuak, Pong Subdistrict, Pong District, Phayao Province, and to develop creative cultural learning activities in the temple through community participation. Key informants are purposively selected, totaling 25 participants, including monks, academics, community leaders, groups leaders in Ban Nun and Ban Dong communities, Pong Subdistrict Municipality, University of Phayao, Wat Naprang Witthaya School. The target group consists of 30 children, youths, and community members from Ban Nun and Ban Dong. Data is collected through document and field studies, including survey, observation, in-depth interview, group

discussion, and on-site activity. Data analysis is conducted using content analysis.

The research findings reveal that (1) Wat Phra That Doi Yuak, a sacred ancient site in Pong District, Phayao Province, possesses diverse cultural capital, including a pagoda believed to contain hair and eye bone relics of the Buddha, an old wooden vihara of significant Lanna architectural value, surrounding green lawns and herbal forest. The abbot is an herbal medicine expert, and there are several other community experts. The unique local tradition is ‘Khuen That Paet Peng Ceremony.’ (2) The development of creative cultural learning activities in the temple through community participation is the learning promotion in history, Buddhism, wisdom, culture, and local tradition by integrating knowledge from community intellectuals, monks, and academics, including the use of technological media. Especially, people in the community participate in the preservation and continuation of the local cultural heritage at every stage. The research findings reveal that the temple has serene environment and cultural capitals according to the principle of Sappaya. There are community intellectuals and experts in various fields who come to share their knowledge with love and care. Along with the community empowerment and collaborative networks that have participated in the creation of diverse and integrated creative activities, including the need to continue local cultural traditions, the temple has returned to being the center of learning for the community, making children, youth, and people in the community happy in learning along with better relationships within the community.

Keywords: Creative Cultural Learning Activity; Continuation of the Cultural Heritage; Community Participation; Wat Phra That Doi Yuak

บทนำ

วิถีชีวิตของคนไทยมีความใกล้ชิดผูกพันกับพระพุทธศาสนามานับตั้งแต่อดีต วัดถือเป็นสถานที่สำคัญมาก ไม่เพียงแต่เป็นที่พึ่งทางจิตใจ หรือแหล่งศึกษาพระธรรมเท่านั้น วัดยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สรรพวิทยาการและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วย ในปัจจุบัน ด้วยวิถีชีวิตของคนยุคใหม่และข้อจำกัดนานาประการได้ส่งผลให้คนเข้าวัดน้อยลง วัดถูกลดบทบาทเป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานศพ งานบวช หรืองานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น นายแพทย์ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ ผู้อำนวยการสำนักองค์การสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (ศิริทิพย์ อิศาสะวิน, 2553) ได้สะท้อนมุมมองถึงบทบาทของวัดไว้ว่า “จริง ๆ แล้ววัด คือ ทุกอย่าง เพราะวัดสามารถทำอะไรได้มากมาย ไม่ใช่แค่เรื่องของพิธีกรรมเท่านั้น โดยเฉพาะบทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชน เรียกได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ซึ่งคนทุกเพศทุกวัยตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่ เยาวชนคนหนุ่มสาวรวมถึงเด็กเล็ก ๆ สามารถมาเรียนรู้ร่วมกันได้ที่วัด เราจึงต้องทำให้คนกลับมาหาวัด แต่การทำเช่นนั้นได้ วัดเองก็ต้องสร้างแนวคิดใหม่ อย่าติดอยู่กับกรอบเดิม ๆ”

การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ในปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียน ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ (Creative Activity) โดยมีผู้สอนเป็นโค้ช (Coach) และมอบความรักความเอาใจใส่ให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีพื้นที่การเรียนรู้ของตนเอง นำพลังความคิดและพลังสร้างสรรค์ (Creative Power) ที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมอย่างมีความสุข โดยที่ความสุขจากการเรียนรู้และความสุขจากการให้จะเป็นโจทย์ใหญ่ของการเรียนรู้ในการที่จะพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในอนาคต คือ เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ ใฝ่ใจและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริงได้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนา, 2563)

วัดพระธาตุตอดอยหยวก อำเภอปง จังหวัดพะเยา เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่คุณคนสามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีโบราณสถาน คือ พระธาตุเจดีย์และวิหารเก่าแก่ อันเป็นศิลปกรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ (นภาพร หงษ์ทอง และคณะ, 2563) นอกจากนั้น ยังมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่นและสงบ เป็นรมณียสถานที่เหมาะแก่การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Learning Space) ที่ส่งเสริมให้ผู้คนเกิดทักษะการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ได้

ดังที่ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2560) กล่าวว่า ห้องเรียนที่แท้จริงของมนุษย์ คือ สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราที่คอยเกื้อหนุนให้มนุษย์เกิดประสบการณ์ที่หลากหลาย ส่งผลต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในหลากหลายมิติ

ด้วยศักยภาพพื้นฐานที่สำคัญของวัดพระธาตุตอดอยหยวก อำเภอปง จังหวัดพะเยา ดังได้กล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดพระธาตุตอดอยหยวก เพื่อให้วัดได้กลับมาเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่ที่จะโอบรับและสนับสนุนให้คนในชุมชนสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกันกับการสร้างเครือข่าย โดยความร่วมมือร่วมใจของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและมีความสุขให้แก่เด็กเยาวชน และคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุขมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชนวัดพระธาตุตอดอยหยวก ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัดพระธาตุตอดอยหยวก ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ วัดพระธาตุตอดอยหยวก อำเภอปง จังหวัดพะเยา
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่วัดพระธาตุตอดอยหยวก จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มในชุมชนบ้านหนองและชุมชนบ้านดง เทศบาลตำบลปง มหาวิทยาลัยพะเยา โรงเรียนวัดนาปรังวิทยา ส่วนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็ก เยาวชนและคนในชุมชนบ้านหนองและบ้านดง จำนวน 30 คน
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้ (1) การศึกษาและเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาตามหลักสัปปายะ 7 กระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานของ

วัดพระธาตุคุดอยหยวก อำเภอปาง จังหวัดพะเยา (2) การศึกษาภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่ศึกษาสำรวจ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม รวมทั้งปฏิบัติการในระดับพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรม ความต้องการของชุมชน แนวทางการพัฒนาพื้นที่ และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพและมีความสุขมากยิ่งขึ้น โดยมีขั้นตอนและขอบเขตการดำเนินงาน ดังนี้

1) การลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งประชุมจัดตั้งนักวิจัยชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน

2) การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยบูรณาการกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารแล้วจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อยเพื่อนำเสนอข้อมูลที่ได้และร่วมกันวางแผนออกแบบการพัฒนาพื้นที่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีวัด ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3) การปฏิบัติการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เยาวชนและคนในชุมชน โดยใช้วิธีดำเนินการในแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) การสรุปประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

5) การนำเสนอข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โดยการจัดประชุมวิชาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลและประสบการณ์ในการพัฒนาพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากนั้นยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการให้นักวิชาที่มีความรู้ คนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง

ผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน

1.1 บริบทพื้นที่ วัดพระธาตุคุดอยหยวกเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งตามตำนานพระเจ้าเลียบโลกที่เชื่อว่า มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือ พระเกศา

และพระอัฐิจักขุ (กระตุกริมตาข้างขวา) ภายในองค์พระธาตุ จึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองของอำเภอปง จังหวัดพะเยา ดังคำขวัญประจำอำเภอปง ที่กล่าวว่า “พระธาตุดอยหยวกคู่มือเมือง นามลือเลื่องภูลังกา รักสัตว์ป่าดอยผาซาง ถ้ำผาตั้งตระการตา ตาดขาววางมล้ำเลิศ แหล่งกำเนิดแม่น้ำยม” ตำนานพระธาตุดอยหยวกถูกเล่าขานต่อกันมา สรุปลงความได้ว่า ภายหลังที่พระพุทธเจ้าเสด็จจากวัดพระธาตุขิงแกง พระพุทธองค์ได้เสด็จมา ณ พระธาตุดอยหยวกแห่งนี้และพบกับพญานาคตนหนึ่ง แต่พญานาคเข้าใจผิดคิดว่า พระพุทธเจ้าเป็นพญาครุฑจึงมุดหนีลงไปซ่อน (ปง) ในอุโมงค์ใต้ดอยนี้ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปประทับร่มไม้มะค่าต้นหนึ่งแล้วทรงแยมพระสรวล และตรัสกับพระอานนท์ว่า มีพญานาคตนหนึ่งหลบอยู่ในอุโมงค์ถ้ำนี้ เข้าใจผิดว่า พระพุทธเจ้าเป็นพญาครุฑ พญานาคนี้เป็นหลานของพญานาคชื่อ มรุสิกษิ ที่อยู่ในหนองเอี้ยง (กว๊านพะเยา) พระพุทธเจ้าเคยเห็นเล่นน้ำอยู่ด้วยกันและเดินทางไปมาหาสู่กันเสมอในสมัยที่พระพุทธองค์เสด็จหนองเอี้ยง พระอานนท์จึงเรียกให้พญานาคขึ้นมา ส่วนพญานาคจึงลงไปเอาแผ่นหินจากเมืองนาคมาแล้วแปลงเพศเป็นชายหนุ่มนำมาถวายแด่พระพุทธเจ้าและขอขมาโทษ (ปงโทษ) แก่พระพุทธองค์ พระองค์ก็ให้ชายนั้นนั่งสมาทานศีล 5 ครั้งต่อมา พระอานนท์จึงทูลขอพระธาตุจากพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงเอาพระหัตถ์ขวาอุบลคำพระเศียรได้เกศามา 1 เส้น ส่งให้พระอานนท์ พระอานนท์รับแล้วมอบให้ตาปะขาวผู้หนึ่งซึ่งขณะนั้นอยู่ร่วมด้วย (สันนิษฐานว่า เป็นพระอินทร์) เสร็จจากการมอบพระธาตุแล้วก็อันตรธานไป พระพุทธเจ้าทรงมีบัญชาสั่งให้บรรจุพระเกศาธาตุไว้ ณ ดอยแห่งนี้ พระอินทร์เนรมิตสำเภาทองลอยลำอยู่ในถ้ำ เนรมิตปราสาททองคำสูง 7 ศอก มีอาสนะทองคำกลางปราสาทแก้ว จึงอัญเชิญพระเกศาธาตุบรรจุไว้ในดอยนั้น และถมด้วยหินก้อนใหญ่แล้วเนรมิตหุ้ยนนต์ไว้ป้องกัน 12 แห่ง ตั้งวิษณุกรรมเทพบุตรชื่อ “ชิปะ” รักษาพระธาตุ และให้พญานาคช่วยกันรักษาจนครบ 5,000 พระวัสสา จากนั้นตรัสสั่งพระอานนท์ว่า เมื่อพระตถาคตนิพพานแล้ว ให้เอากระตุกริมตาขวามาเติมไว้ที่เกศานั้นด้วย และกล่าวถึงสถานที่นี้ว่า เป็นสถานที่วิเศษในภายภาคหน้าจะมีชื่อว่า “พระธาตุภูเตมิม” และจะมีท้าวพญานาคหนึ่งมีบุญญาธิการมาก เมื่อได้ครองแผ่นดินแล้วจะมาสร้างพระธาตุขิงแกงก่อน แล้วจึงมาสร้างพระธาตุแห่งนี้ ให้เจริญรุ่งเรือง เมืองที่สร้างจะมีนามว่า “เมืองปง” โดยถือเอาตามนิมิตพญานาคหนีลงไปซ่อน (ปง) ในอุโมงค์ พร้อมทั้งพระตถาคตขมาโทษ (ปงโทษ) ให้แก่พญานาค เมื่อบุคคลใดจะทำไร่นาเรียกสวนแวนแคว้นวัดพระธาตุทั้ง 4 ทิศ ออกทิศละ 100 วา เป็นเขตของพระธาตุ หากต้องการให้มีความสมบูรณ์พูนสุข ฝนตกต้องตามฤดูกาล พอถึง

ประเพณีเข้าพรรษา ปีใหม่ ให้มีดอกไม้ รูปเทียน ของหอม ไปสรงองค์พระธาตุก็จะเจริญสมบรูณ์พูนสุขทุกประการ (มานะ ไชยสถาน, 2557)

วัดพระธาตุดอยหยวก ตั้งอยู่ในเขตตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา บนถนนสายปง-เชียงใหม่ มีชุมชนที่ใกล้ชิดดูแลวัด ได้แก่ ชุมชนบ้านหนูน และชุมชนบ้านดง ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นหลัก ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ยาสูบ ถั่วลิสงและพืชผักต่าง ๆ (แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ. 2566) ประวัติความเป็นมาของการสร้างพระธาตุดอยหยวกนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่า ใครเป็นผู้สร้างหรือสร้างขึ้นเมื่อใด ทราบกันเพียงว่า มีพระจากเชียงใหม่ได้เดินทางจาริกแสวงบุญมาพบในราวปี พ.ศ. 2460-2467 ต่อมาเมื่อคหบดีชาวพม่าชื่อว่า ส่างอูน และนางหยง ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระธาตุขิงแกง อำเภอจุน แล้วจึงมาบูรณะวัดพระธาตุดอยหยวกต่อ ในราวปี พ.ศ. 2470-2476 หลังจากนั้นได้ทำการบูรณะอีก 2 ครั้งจนถึงปัจจุบัน (มานะ ไชยสถาน, 2557) พระธาตุดอยหยวกมีอีกชื่อว่า พระธาตุภูเตมิ อาจจะได้มีการนำเอาปูนมาเติมองค์พระธาตุทุกปี ด้วยแต่เดิมนั้น พระธาตุดอยหยวกเป็นสี่ขาทั้งองค์ ครั้นใกล้จะถึงวันงานประเพณีสรงน้ำพระธาตุดอยหยวกในทุกปี เจ้าอาวาสวัด และคณะกรรมการวัดจะไปซื้อปูนขาวมาให้คนในชุมชนช่วยกันเติมสี่ขาที่องค์พระธาตุ ผู้ชายจะเป็นผู้ทำสี่ขาพระธาตุ ผู้หญิงจะช่วยกันตักน้ำเพื่อนำมาใช้ในการทำสี่ขา แต่ปัจจุบันได้มีการนำสิ่ววิทยาศาสตร์มาทาองค์พระธาตุ แทนการใช้ปูนขาวมาเติม และทำสี่ขาขององค์พระธาตุเป็นสี่ทองทั้งหมดแล้ว จึงไม่มีประเพณีดังกล่าวนี้อีก และคนรุ่นใหม่ก็แทบจะไม่รู้จักพระธาตุภูเตมิอีกแล้ว

1.2 ทูนาทางวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน ภายในพื้นที่วัดพระธาตุดอยหยวก มีทูนาทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลาย ดังนี้

1) โบราณสถาน มีพระธาตุดอยหยวก เป็นพระธาตุเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และมีวิหารไม้เก่าแก่ที่คงสถาปัตยกรรมล้านนาดั้งเดิม มีความสวยงาม และยังคงใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ วิหารหลังนี้ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารศาสนา ประจำปี พ.ศ. 2555 จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ แม้จะผ่านการบูรณะครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2540 แต่ภายในวิหารยังมีโครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่คงความเป็นล้านนา (พระครูพิทักษ์เจติยสุนทร (คำมา จันทูปโม), 2566)

2) โบราณวัตถุ มีพระพุทธรูปล้านนา เครื่องสักการะเก่าแก่ต่าง ๆ ที่คงความเป็นเสน่ห์ของท้องถิ่นล้านนา เช่น เครื่องสูง ตุงไม้ ตุงกระดาษ พระแผงไม้ธรรมาสัน ฯลฯ ซึ่งยังใช้อยู่เป็นประจำภายในวิหาร นอกจากนั้น ยังมีคัมภีร์ธรรม ปี่บสา

ตำรายาโบราณ ชิ้นส่วนประกอบดั้งเดิมของวิหารที่เจ้าอาวาสได้เก็บรักษาไว้เมื่อบูรณะวิหารครั้งก่อน รวมทั้งชุดกลองโบราณ และวัตถุโบราณต่าง ๆ ที่ค้นพบในชุมชน

ภาพ 1 ภาพพระธาตุเจดีย์และวิหารไม้ที่คงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมแบบท้องถิ่น

ภาพ 2 ภาพภายในวิหารและเครื่องสักการะเก่าแก่คงความเป็นเสน่ห์ของท้องถิ่นล้านนา

3) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีลานพื้นหญ้าสีเขียวสวยงาม สะอาดตา เป็นบริเวณกว้างโดยรอบวิหารและพระธาตุเจดีย์ มองแล้วรู้สึกสดชื่น ร่มรื่น สงบ ผ่อนคลาย สบายตา ยิ่งไปกว่านั้น บริเวณโดยรอบวัดมีสวนป่าที่มีต้นไม้ใหญ่น้อย เป็นแหล่งสมุนไพรท้องถิ่นหายากนับร้อยกว่าชนิด นับว่าเป็นพื้นที่ที่ให้ทั้งความร่มรื่นเย็นสบาย อุดมไปด้วยอาหารและประโยชน์ทางการรักษาโรคมามากมาย

4) ทรัพยากรบุคคล มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีเจ้าอาวาสวัด คือ พระครูพิทักษ์เจตีสุนทร ผู้เป็นปราชญ์สมุนไพร ในชุมชน ยังมีปราชญ์ด้านศิลปวัฒนธรรมอีกหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นงานหัตถกรรม ช่างไม้ จักสาน งานปูน เป็นต้น

5) ประเพณี และพิธีกรรมดั้งเดิม มีประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยทั่วไป และพิธีกรรมตามความเชื่อท้องถิ่น ประเพณีสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ ประเพณีสร้างน้ำพระธาตุหรืองานขึ้นธาตุเดือน 8 เป็นประเพณีที่ผสมผสานวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่น คือ นอกจากจะมีพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ก่อนวันงาน จะมีขบวนแห่บั้งไฟไปตามคุ้มหัวเมืองทิศต่าง ๆ เพื่อบูชาและขอขมาเจ้า

เมืองเก่าที่เคยปกป้องรักษา และบอกกล่าวถึงการจัดงานในวันรุ่งขึ้น และในวันงานจะมีหน่วยงานราชการและชาวบ้านทั้ง 18 ชุมชนในตำบลปง พร้อมใจกันแห่ขบวนเครื่องสักการะมาสร่งน้ำพระธาตุ ในช่วงค่ำมีการแข่งขันดอกไม้ไฟที่ตระการตา และยิ่งไปกว่านั้น ช่วงสายของอีกวันมีการจุดบั้งไฟบูชาเจ้าเมืองเก่า และมีการแข่งขันบั้งไฟ ซึ่งจะมีผู้เข้าแข่งขันมาจากทั่วทุกสารทิศ และจากการศึกษาแผนหมู่บ้านประจำปี พ.ศ. 2566 ของชุมชนบ้านหนอง และแผนหมู่บ้านประจำปี พ.ศ. 2567 ชุมชนบ้านดง (เอกสารอัดสำเนา) ในด้านการศึกษา วัฒนธรรม และประเพณี พบว่า ชุมชนมีความต้องการสืบทอดมรดกท้องถิ่นของชุมชนไว้ให้ลูกหลานได้มากและนานที่สุด

2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนปฏิบัติการ ดังนี้

1) การลงพื้นที่สำรวจ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ ทุนวัฒนธรรม และความต้องการของชุมชน

2) การประชุมจัดตั้งนักวิจัยชุมชน โดยมีเจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนอง และบ้านดง สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งเป็นคนในชุมชน อาจารย์จากมหาวิทยาลัยพะเยา และคณะผู้วิจัยเป็นหลักในการให้ข้อมูลของพื้นที่ การวางแผนการทำงาน การประสานงานกับคนในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดพบว่า วัดพระธาตุดอยหยวกมีทุนวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย บนพื้นที่อันเป็นรมณีสถานตามหลักสัปปายะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ มีบรรยากาศที่ดี สงบ สะอาด ร่มรื่น อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลชุมชน เดินทางสะดวก มีพืชพันธุ์ที่เป็นอาหารและยารักษาโรค มีปราชญ์ผู้ทรงภูมิรู้ เป็นต้น ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์หลายด้าน เช่น การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้พุทธศิลป์ท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรท้องถิ่น ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีความสอดคล้องตรงกันกับ แผนหมู่บ้านของทั้งสองชุมชนที่มีความต้องการสืบทอดมรดกท้องถิ่นของชุมชนไว้ให้ลูกหลานได้มากและนานที่สุด

4) การประชุมนำเสนอข้อมูลและออกแบบแนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ฯ จำนวน 2 ครั้ง ร่วมกันกับชุมชนและบุคคลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอปง นายอำเภอปง นายกเทศมนตรีตำบลปง นายกเทศมนตรีตำบลแม่ยม ผู้นำชุมชน 18 ชุมชน ครูจากศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอปง (สกร.) วัฒนธรรมอำเภอปง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลปงและตำบลแม่ยม เจ้าอาวาส และ

คณะกรรมการวัดพระธาตุตอดอยหยวก รวมทั้งผู้เฒ่าผู้แก่ แกนนำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน บ้านหนองและบ้านดง โดยคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงความประสงค์และประโยชน์ในการลงพื้นที่ทำการวิจัยแล้วนำเสนอข้อมูลทุนวัฒนธรรมในเบื้องต้นที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการออกแบบและร่วม ดำเนินการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ผลปรากฏว่า ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความพร้อมใจที่จะร่วมดำเนินกิจกรรม ต่างพากันเสนอว่า ควรจะมีกิจกรรมอะไรและใครจะทำหน้าที่อะไร เช่น ฝายถาดทอดความรู้ ฝายดูแล เรื่องอาหาร สถานที่ ผู้ประสานงานเด็ก ฯลฯ

สรุปการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฯ ในครั้งนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือทุนวัฒนธรรมในพื้นที่ และความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ (1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี สรงน้ำพระธาตุ/ประเพณีขึ้นธาตุแปดเป็ง (2) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรท้องถิ่นและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพร (3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้พุทธศิลป์กรรมจากรูปทรงของวิหารและพระธาตุเจดีย์ (4) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การทำสื่อเผยแพร่มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของวัดพระธาตุตอดอยหยวก (5) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การอนุรักษ์วัตถุโบราณ การเรียนรู้เทคนิควิธีการทำความสะอาดและจัดแยกหมวดหมู่วัตถุโบราณ เพื่อจัดแสดงและตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม ชุมชนภายในวัด อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกที่จะดำเนินการกิจกรรม 4 กิจกรรมแรกก่อน ตามความเหมาะสมของช่วงเวลาในการทำวิจัย พื้นที่วิจัยและงบประมาณในการทำวิจัย

5) การปฏิบัติการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

(1) กิจกรรม “สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน วัดพระธาตุตอดอยหยวก” กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่เริ่มด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ของปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับประเพณีขึ้นธาตุแปดเป็ง โดยให้เด็กและเยาวชนในชุมชนมาร่วมช่วยจัดทำ เตรียมสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในวันงานประเพณีที่จะมาถึง ร่วมกับคนในชุมชน เมื่อถึงวันงานประเพณีฯ จะมีการประกวดภาพถ่ายความประทับใจเกี่ยวกับประเพณีนี้ โดยเด็กและเยาวชนจะต้องเข้าร่วมสังเกตการณ์ รวมทั้งช่วยงานกิจกรรมต่าง ๆ แล้วถ่ายภาพที่ตนประทับใจในงาน แล้วส่งเข้าประกวด โดยมีคนในชุมชนและผู้ที่มาร่วมงานเป็นผู้ให้คะแนน กิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ซึมซับรับรู้ เรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและชุมชน

เป็นการปลูกฝัง และกระตุ้นจิตสำนึกให้เกิดความรัก ความหวงแหนวัฒนธรรมประเพณี ของชุมชนท้องถิ่น อันเป็นบ่อเกิดความคิดที่จะอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี แก่แก่ของชุมชนได้

ภาพ 3 ภาพกิจกรรมที่ 1 “สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน วัดพระธาตุดอยหยวก”

(2) กิจกรรม “การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพร่ท้องถิ่นและพัฒนาสวนป่าสมุนไพร่” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพร่ท้องถิ่นที่กลุ่มเด็กเยาวชนและคนในชุมชน เข้าร่วมรับฟังการบรรยายให้ความรู้เรื่องสมุนไพร่ภายในวัด โดยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยหยวกและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน พร้อมทั้งการแนะนำเที่ยวชมสวนสมุนไพร่ การร่วมปลูกสมุนไพร่หายาก นอกจากนั้น ยังฝึกปฏิบัติการทำคิ่วอาร์โค้ดป้ายชื่อและสรรพคุณของสมุนไพร่ รวมถึงเทคนิคการเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัดและสมุนไพร่ลงในสื่อโซเชียลโดยคณาจารย์และเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปิดท้ายด้วยการร่วมช่วยกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพร่วัดพระธาตุดอยหยวกบริเวณหน้าวัดเพื่อให้ความรู้แก่คนในชุมชน นักท่องเที่ยวและคนทั่วไป

(3) กิจกรรม “อดีต ปัจจุบัน อนาคต: การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมของวัดพระธาตุดอยหยวก” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและพุทธศิลป์ท้องถิ่นที่จัดให้สามเณรโรงเรียนวัดนาปรังวิทยา อำเภอ

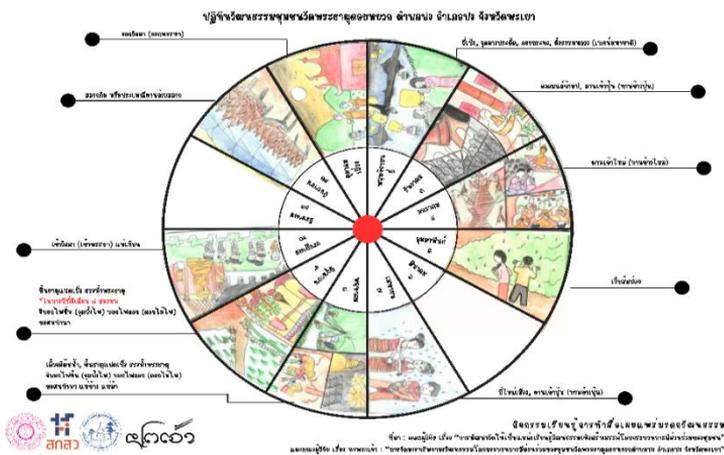
ปง และพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ตลอดจนคนในชุมชน โดยมีเจ้าอาวาสและผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนเป็นผู้เล่าความเป็นมาและความทรงจำเกี่ยวกับวัดพระธาตุดอยหยวก มีการจัดแสดงผังโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมของวิหารวัดพระธาตุดอยหยวก การบรรยายและนำชมศิลปกรรมโบราณของวัดโดยอาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา การบรรยายเรื่องพระสงฆ์ พุทธศิลป์ พุทธธรรม: พระสงฆ์กับการจัดการพุทธศิลป์ตามหลักพุทธธรรม โดยพระอาจารย์ นักวิชาการอิสระทางด้านพระพุทธศาสนา รวมทั้งการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายชุมชนถึงบทบาทของหน่วยงานภาครัฐและชุมชน การมีส่วนร่วมในอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมของวัดพระธาตุดอยหยวก โดยผู้เข้าร่วมเสวนา คือ นายกเทศมนตรีตำบลปง ผู้จัดการโรงเรียนวัดนาปรังวิทยา ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านดงและชุมชนบ้านหนูน สมาชิกสภาเทศบาลตำบลปงและตัวแทนชุมชน

ภาพ 4 ภาพกิจกรรมที่ 2 “การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรท้องถิ่นและพัฒนาสวนป่าสมุนไพร” และกิจกรรมที่ 3 “อดีต ปัจจุบัน อนาคต: การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมของวัดพระธาตุดอยหยวก”

(4) กิจกรรม “การทำสื่อเผยแพร่ประวัติความเป็นมา มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของวัดพระธาตุดอยหยวก” เป็นกิจกรรมต่อยอดการเรียนรู้โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกเด็กและเยาวชนในชุมชนที่มีความสนใจการทำสื่อเบื้องต้น จำนวน 5 คน เข้า

ร่วม “โครงการเด็กพะเยาส่งสื่อพัฒนาเมืองเพื่อทุกคน” ที่สนับสนุนโดยเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดพะเยาและพะเยาทีวีเพื่อฝึกทำงานสื่อวัฒนธรรม อันจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถจัดทำสื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีและเรื่องราวของชุมชนตนเอง กระทั่งสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาสอนกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนต่อไปได้ ในเบื้องต้นเด็กได้ตั้งเพจว่า “เสียงของเรา” เพื่อเผยแพร่ข้อมูลวัดพระธาตุดอยหยวกและฝึกทำแผนภาพปฏิทินวัฒนธรรมชุมชน

ภาพ 5 ภาพกิจกรรมที่ 4 “การทำสื่อเผยแพร่ประวัติความเป็นมา มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของวัดพระธาตุดอยหยวก”

นอกจากนั้น คณะวิจัยยังมีกิจกรรม “ชวนน้องฟังธรรม” ในวันออกพรรษา เป็นกิจกรรมทดลองที่ชักชวนให้เด็กเข้าไปสวดมนต์และฟังธรรมร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่และคนในชุมชน ก่อนที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้นัดกันไว้ ผลปรากฏว่า เด็กให้ความสนใจร่วมมือเป็นอย่างดี นอกจากจะได้ไหว้พระสวดมนต์และฟังธรรมแล้ว เด็กได้เห็นและ

ร่วมทำพิธีสมมา (ขอขมา) แก้ว 5 โกฎาก คือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ พระกัมมัฏฐาน ครูบาอาจารย์ และที่วัดนี้ยังรวมไปถึงการขอขมาพระธาตุเจดีย์ เสนาสนะ และเสี้ยววัดอีกด้วย ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำเนื่องในโอกาสทำบุญวันออกพรรษา วันสงกรานต์ และวันปีใหม่ (สงกรานต์) เท่านั้น การเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนอย่างสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อยในครั้งนี้ ไม่เพียงเป็นการฝึกสมาธิ ทำให้เด็กเกิดความสงบสบายใจ แต่เป็นภาพประทับใจของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ภาพ 6 ภาพกิจกรรมทดลอง “ชวนน้องฟังธรรม” ในวันออกพรรษา

6) สรุปประเมินผลการดำเนินงาน จากการเก็บแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในทุกกิจกรรม โดยภาพรวมพบว่า เด็ก เยาวชนและคนในชุมชนมีความพึงพอใจในระดับมาก การเข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และประโยชน์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งนำไปถ่ายทอดให้แก่คนอื่น ที่สำคัญ คือ ทำให้เกิดความประทับใจและภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทุกกิจกรรมมีความน่าสนใจ ตรงตามความต้องการของคนในชุมชนเป็นอย่างมากและสถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพบว่า (1) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นเด็กประถมศึกษา เด็กมัธยมศึกษาตอนต้นบ้างเล็กน้อย และผู้สูงอายุ ส่วนเด็กวัยรุ่นหรือมัธยมศึกษาตอนปลายมีน้อย เนื่องจากไปเรียนต่างอำเภอ บ้างไปเรียนพิเศษในวันหยุด ชุมชนจึงขาดคนที่จะเป็นแรงกำลังในการจัดกิจกรรมหรือช่วยงานเท่าที่ควร (2) สภาพอากาศในช่วงปีที่จัดกิจกรรม (พ.ศ. 2567) ไม่ค่อยเอื้ออำนวย มีฝนตกหนักและน้ำท่วมในบางพื้นที่ของชุมชน ทำให้มีข้อจำกัดในวันเวลาจัดกิจกรรมที่

เหมาะสม และจำนวนคนเข้าร่วมมีไม่มากเท่าที่ควร และ (3) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมไม่มากพอ ทำให้คนเข้าร่วมน้อยในบางกิจกรรม

ในด้านข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงาน ได้แก่ (1) ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี (2) ควรประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น (3) ควรสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์และแรงกำลังในการทำกิจกรรมในชุมชนมากขึ้น (4) ควรสร้างและพัฒนาเครือข่ายการทำงานให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มกำลังคน เพิ่มประสิทธิผลของกิจกรรมและเพิ่มแหล่งทุนในการดำเนินงาน

สรุปผลการพัฒนากิจกรรมทั้งหมด โดยภาพรวมถือว่า ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยการบูรณาการความรู้จากปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์และนักวิชาการ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นของคนในชุมชน ที่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ตั้งแต่การให้ข้อมูลพื้นที่ การประชุมวางแผน ออกแบบกิจกรรม ร่วมปฏิบัติการ ประเมินผลและหาแนวทางปรับปรุงกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมยังทำให้เกิดความประทับใจและภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ยิ่งไปกว่านั้น ปราชญ์หรือคนในชุมชนไม่เพียงจะเป็นผู้ให้ความรู้ (Coach) ในบางกิจกรรม ยังเป็นผู้เรียนรู้ในบางกิจกรรมร่วมกันกับเด็กและเยาวชน นับเป็นบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นไปด้วยความสุข ความรัก ความเมตตา ความใส่ใจดูแลที่ผู้เฒ่าผู้แก่มิต่อลูกหลานของตน จะเห็นได้ว่า วัดได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เด็กเยาวชน และคนในชุมชนได้รับความรู้ จากการมีส่วนร่วมสืบสานวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันสร้างสรรค์ให้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ทั้งระหว่างคนต่างวัย และระหว่างชุมชนกับวัดด้วย

อภิปรายผล

1. วัดพระธาตุตอดอยหยวกมีทุนทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลาย การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัด จึงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น โดยการบูรณาการความรู้จากปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ และนักวิชาการ สอดคล้องกับพรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข และศิริบุณ จงวุฒิเวศย์ (2558) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบมี

ส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในพิพิธภัณฑ์ที่พบว่า การให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสัมพันธ์กับผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนตำบลที่พิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่ เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และทำให้ชุมชนเห็นแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้รู้เหล่านั้น ให้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนโดยรอบให้มีความน่าสนใจและน่าประทับใจมากขึ้นไป พร้อมกับการทำให้ชุมชนพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

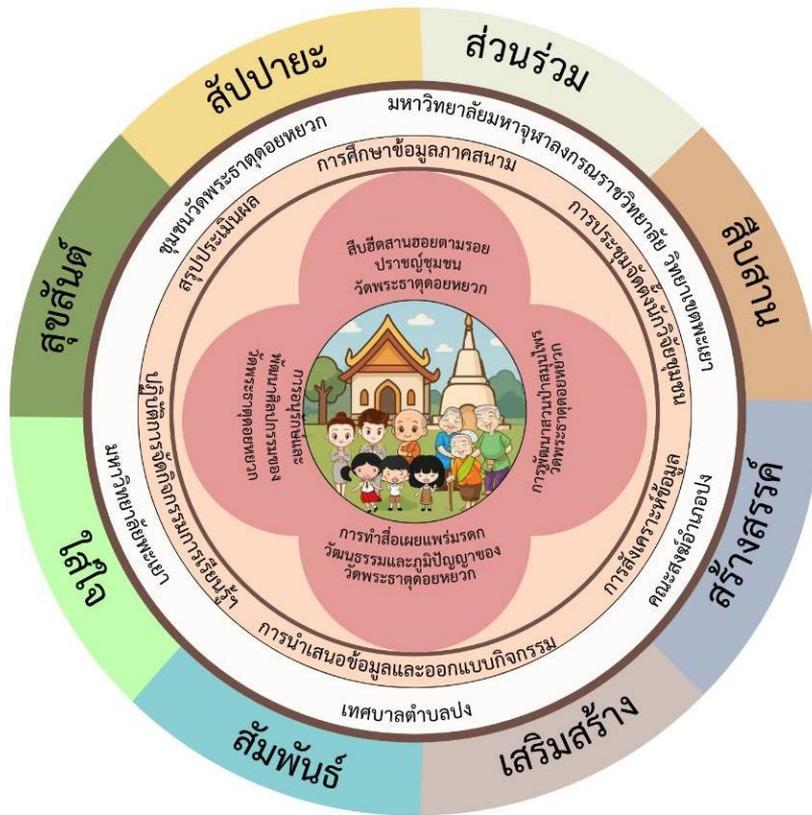
2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทุนวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรของชุมชนที่สามารถนำมาออกแบบกิจกรรมให้พื้นที่วัดพระธาตุตอดยห้วยกเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ได้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น พุทธศิลป์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาสมุนไพรท้องถิ่น ฯลฯ สอดคล้องกับอาทิตยา บุญมาดำ และคณะ (2566) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปาย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า ขั้นตอนการพัฒนาพื้นที่และรูปแบบกิจกรรมเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เกิดเป็นตาลเจ็ดต้นโมเดลการสร้างให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์ของชุมชนในลุ่มน้ำปาย ประกอบด้วยพื้นที่ สภากวาดล้อม และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกันกับสหทยา วิเศษ และคณะ (2567) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในเมืองเก่าพะเยาด้วยทุนวัฒนธรรมชุมชนที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้พบว่า มี 3 แนวทาง ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทุนวัฒนธรรมชุมชน การพัฒนาให้เกิดฐานเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาไกลความร่วมมือเพื่อผลักดันนโยบายสาธารณะ

นอกจากทุนวัฒนธรรมในพื้นที่แล้ว ความต้องการของคนในชุมชนที่มุ่งหมายจะสืบทอดมรดกท้องถิ่นของชุมชนไว้ให้ลูกหลานได้มากและนานที่สุด ยังเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฯ ในครั้งนี้ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับกาญจนา เหล่าโชคชัยกุล (2566) ที่ศึกษากระบวนการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง โดยดำเนินกระบวนการรวบรวมข้อมูล ตั้งอยู่บนฐานความต้องการของชุมชน รู้จักตัวตน เข้าใจตนเอง ตระหนักรู้และเข้าใจถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมที่ชุมชนมี

ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ไม่เพียงแต่ทำให้เด็ก เยาวชนและคนในชุมชนวัดพระธาตุดอยหยวกได้รับความรู้และประโยชน์ตามความต้องการของคนในชุมชน แต่ยังทำให้เกิดความประทับใจและภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกันกับกาญจนา เหล่าโชคชัยกุล (2566) ที่พบว่า กิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ มีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชน ไปจนถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และชุดข้อมูลที่เกี่ยวข้องของชุมชนนำสู่การสร้างความรู้ การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของตน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่สร้างสรรค์บนความภาคภูมิใจของชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมของชุมชนในพื้นที่วัดพระธาตุดอยหยวกมีปัจจัยสำคัญ 8 ประการ คือ สบายสถาน (Suitable Place/ Sappaya Place) การสืบสาน (Inheritance) ความใส่ใจ (Care) การมีส่วนร่วม (Participation) กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creativity) การเสริมสร้างเครือข่าย ความสุข (Happiness) และความสัมพันธ์ (Relationship) กล่าวคือ วัดมีพื้นที่เป็นรมณีสถาน และมีทุนวัฒนธรรมอันเป็นองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาตามหลักสัปปายะ ผนวกกับความต้องการของชุมชน คือ การสืบสานมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้คงอยู่นานที่สุด โดยมีผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นปราชญ์ชุมชนที่มีความรักความใส่ใจดูแลลูกหลานในชุมชน ร่วมด้วยพลังชุมชนและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อสรรสร้างพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นอย่างหลากหลายและบูรณาการ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข สนุกสนาน ความรัก ความหวังและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้วัดและชุมชนได้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ทั้งระหว่างคนต่างวัยและระหว่างชุมชนกับวัดให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขมากขึ้น แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพ 7 แผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุป

วัดพระธาตุคุดอยหยวกเป็นโบราณสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองของอำเภอโปง จังหวัดพะเยา มีชุมชนใกล้เคียงคือ บ้านหนูนหมู 6 และบ้านดง หมู 13 พื้นที่วัดมีทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย นำมาซึ่งการเป็นรมณีสถานตามหลักสัปปายะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของแหล่งเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ มีพระธาตุเจดีย์ที่เชื่อกันว่า มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือ พระเกศาและพระอัฐิจักขุ (กระดูกримตาข้างขวา) ภายในองค์พระธาตุ มีวิหารไม้เก่าแก่ที่คงสถาปัตยกรรมล้านนาดั้งเดิม มีพระพุทธรูปล้านนา มีเครื่องสักการะเก่าแก่ต่าง ๆ ที่คงความเป็นเสน่ห์ของท้องถิ่นล้านนา เช่น เครื่องสูง ตุงไม้ ตุงกระดาษ พระแสงไม้ ธรรมาสัน ฯลฯ ซึ่งยังคงใช้อยู่เป็นประจำภายในวิหาร นอกจากนี้ ยังมีคัมภีร์ธรรม ปี่บาสตำรายาโบราณ ชิ้นส่วน

ประกอบตั้งเดิมของวิหาร ชุดกลองโบราณ และวัดอุโบสถต่าง ๆ ที่ค้นพบในชุมชน โดยรอบวิหารและพระธาตุเจดีย์มีบรรยากาศที่ดี สงบ สะอาด ร่มรื่น เป็นลานพื้นที่หญ้าสีเขียวสวยงาม สะอาดตาและมีสวนป่าที่มีต้นไม้ใหญ่น้อย เป็นแหล่งสมุนไพรท้องถิ่นหายากที่เป็นอาหารและยารักษาโรคนับร้อยกว่าชนิดอยู่รอบบริเวณวัด วัดพระธาตุคุดอยหยวกอยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากชุมชน เดินทางสะดวก มีเจ้าอาวาสวัดเป็นปราชญ์สมุนไพร และในชุมชนยังมีปราชญ์ด้านศิลปวัฒนธรรมอีกหลายท่าน มีประเพณีสำคัญที่เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ ประเพณีสงฆ์พระธาตุ หรืองานขึ้นธาตุแปดเป็ง เป็นประเพณีที่ผสมผสานวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นปัจจัยในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์หลายด้าน เช่น การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น พุทธศิลป์ท้องถิ่น และภูมิปัญญาสมุนไพรท้องถิ่น ประกอบกับคนในชุมชนมีความต้องการที่จะสืบทอดมรดกท้องถิ่นของชุมชนไว้ให้ลูกหลานได้มากและนานที่สุด

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในวัด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ 1) การลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูล 2) การประชุมจัดตั้งนักวิจัยชุมชน 3) การสังเคราะห์ข้อมูล 4) การประชุมนำเสนอข้อมูลและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฯ 5) ปฏิบัติการพัฒนากิจกรรม 6) สรุปประเมินผล วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางปรับปรุงกิจกรรม การออกแบบกิจกรรมในครั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานของทุนวัฒนธรรมในพื้นที่ และความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม รูปแบบกิจกรรมยังต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของช่วงเวลาในการทำวิจัย พื้นที่วิจัย และงบประมาณในการทำวิจัย ซึ่งสามารถดำเนินกิจกรรมได้ดังนี้ (1) กิจกรรมสืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน วัดพระธาตุคุดอยหยวก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (2) กิจกรรมการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรท้องถิ่นและพัฒนาสวนป่าสมุนไพร เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรท้องถิ่น (3) กิจกรรมอดีต ปัจจุบัน อนาคต: การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปกรรมของวัดพระธาตุคุดอยหยวก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา และพุทธศิลป์ท้องถิ่น (4) กิจกรรมการทำสื่อเผยแพร่ประวัติความเป็นมา มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของวัดพระธาตุคุดอยหยวก เพื่อต่อยอดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่ได้ทำมานอกจากนั้นคณะวิจัยยังมีกิจกรรมชวนน้องฟังธรรม เป็นกิจกรรมทดลองที่ชักชวนให้เด็กเข้าไปสวดมนต์และฟังธรรมร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่และคนในชุมชน ในวันออกพรรษา ผลจากการดำเนินกิจกรรมพบว่า เด็ก เยาวชนและคนในชุมชนมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้รับความรู้และประโยชน์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งนำไปถ่ายทอดให้แก่

คนอื่น ที่สำคัญทำให้เกิดความประทับใจและภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ทุกกิจกรรมมีความน่าสนใจ ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม แต่ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมสั้นเกินไปและอยากให้มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ “สืบฮีตสานฮอย ตามรอยปราชญ์ชุมชน วัดพระธาตุดอยหยวก” ถือว่า ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยการบูรณาการความรู้จากปราชญ์ชุมชน พระสงฆ์ และนักวิชาการ รวมถึงการใช้สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในทุกขั้นตอน เป็นชุมชนสร้างสรรค์ที่ร่วมสร้างสรรค์พัฒนาพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นสปีปายะ จนเกิดเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ท่ามกลางบรรยากาศของความ สุข ความรัก ความเมตตา ความใส่ใจดูแลของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่มีต่อลูกหลาน จึงทำให้วัดพระธาตุดอยหยวกเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของเด็กเยาวชน และคนในชุมชน ที่บรรลุความต้องการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น ยังนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน ทั้งระหว่างคนต่างวัยและระหว่างชุมชนกับวัดให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2566). กระบวนการในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแส อำเภอกะลา จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. 18 (2), 47-60.
- ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. (2560). คัดลอกกรอบ: พื้นที่แห่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย. *วารสารครุศาสตร์*. 45 (1), 354-357.
- นภาพร หงษ์ทอง และคณะ. (2563). 9 พระธาตุ 9 อำเภอ: จากตำนานสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในจังหวัดพะเยา. *วารสาร มจร. ตรีภพชัยปริทรรศน์*. 4 (1), 1-15.
- แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ. 2566 บ้านหนุน ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา.
(เอกสารอัดสำเนา)
- แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ. 2567 บ้านดง ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา.
(เอกสารอัดสำเนา)

- พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข และคีรีบุณ จงวุฒิเวศย์. (2558). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 12 (1-2), 106-123.
- พระครูพิทักษ์เจติยสุนทร (คำมา จนฺทูปโม). (2566). เจ้าอาวาสวัดพระธาตุดอยหยวก ตำบลปง อำเภอปง จังหวัดพะเยา. *สัมภาษณ์*. 10 ธันวาคม.
- มานะ ไชยสถาน. (2557). *เล่าขานอดีตและฮิตฮอยประเพณี วัดพระธาตุดอยหยวก “ขึ้นธาตุแปดเป็ง”*. พะเยา: ร้านต้นกล้าวิชาการ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2563). *การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: จรัสนิทวงศ์การพิมพ์.
- ศิรินทิพย์ อิศาสะวิน. (30 พฤศจิกายน 2553). *วัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=246301>
- สหทัย วิเศษ และคณะ. (2567). แนวทางการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในเมืองเก่าพะเยาด้วยทุนวัฒนธรรมชุมชน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 9 (2), 414-434.
- อาทิตยา บุญมาคำ และคณะ. (2566). การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปาย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 8 (3), 620-639.

Academic Article; Received: 2024-09-13; Revised: 2025-03-17; Accepted: 2025-03-24.

การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน

The Usage of Words Conveyed New Meaning in Today's Communication

วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล^{*1}, วรางคณา ทวีวรรณ², อาทิตย์ ธมมา³
Vitchupong Worasatkul¹, Warangkana Taweewan², Atit Thomma³
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
Faculty of Humanities and Social Sciences, Loie Rajabhat University
First/Corresponding Author, E-mail: pov11196@hotmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่า การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่ของนักศึกษาที่นิยมใช้กัน ดังต่อไปนี้ 1. โบ 2. ฟิน 3. เสื่อเกราะ 4. สัม 5. เผา 6. ลงเรือ 7. ออกรอบ 8. สว่าน 9. ซอง 10. คัน 11. สาก 12. เข่ารอบ 13. ป่วย 14. ชะนี 15. โผล่ 16. บ้านเล็ก 17. ทางผ่าน 18. ตาขาว 19. ลำไย 20. หมาวัด 21. ไฟเขียว 22. ล้มข้าง 23. จบข่าว 24. ฉ่ำ 25. ยืนหนึ่ง 26. ของมันต้องมี 27. สวย 28. ตูย 29. ลูกสาว 30. มองบน 31. ไก่ 32. ปัง 33. ตือ 34. นิดยา 35. แซบ 36. นอยด์ 37. สาก 38. โฮ่ง 39. สตรอร์เบอร์รี่ 40. จิ้งจอก 41. หวาน 42. บุต 43. ฟาด 44. แหก 45. เกรียม 46. แกง 47. ต้า 48. อ่อม 49. แอปเปิล 50. แหนม 51. ลิ่นจระเข้ 52. เป็ด 53. ตาแตก 54. เคมี 55. คุณน้ำ 56. ชง 57. มงลง 58. จิ๊กโก๋ 59. กาเหลา 60. เท 61. มะนาว 62. ละมุด 63. อ้อย 64. เงาะ 65. ตูบ 66. หัว 67. แก้ว 68. นก 69. ซ็อก 70. ترام่า 71. เมาร์ท 72. เผือก 73. งูเห่า 74. เกินต้าน 75. แรงแมาก 76. เข้าตา 77. มูลี่ 78. ปลาไหล 79. สวม หน้ากาก และ 80. จัดฉาก การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารมีความสำคัญมาก เพราะต้องใช้ให้ถูกต้องเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ผู้ส่งสารต้องตระหนักถึงความถูกต้องของภาษาไทยที่สื่อความหมายได้จากบริบทการสนทนาที่หลากหลายมากขึ้นและควรเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป องค์ความรู้ใหม่ 2 ประเด็นหลักคือ 1) การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่แบบเฉพาะกลุ่ม 2) การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่

แบบสธารณะ ทั้งสองประเด็นนี้ทำให้คนไทยในยุคปัจจุบันนี้สร้างควมหมายใหม่ในคำเดิมถึงทุกวันนี้

คำสำคัญ: การใช้คำ; สื่อควมหมายใหม่; การสื่อสาร

Abstract

This academic article aims to analyze the use of words conveying new meanings in today's communication. The results of this study is found that a total of 80 words are commonly used as follows: 1. Boo, 2. Fin, 3. Sueakaw, 4. Som, 5. Phao, 6. Longruea, 7. Orkrop, 8. Sawaan, 9. Song, 10. Khan, 11. Saawok, 12. Khaorop, 13. Puay, 14. Chanii, 15. Phoo, 16. Baanlek, 17. Thaangphaan, 18. Taakhaow, 19. Lamyai, 20. Maawat, 21. Faikhiaw, 22. Lomchaang, 23. Chopkhaow, 24. Cham, 25. Yuennueng, 26. Khongmantongmii, 27. Suay, 28. Tuy, 29. Looksaw, 30. Mongbon, 31. Kai, 32. Pang, 33. Due, 34. Chiidyaa, 35. Saep, 36. Noy, 37. Sawok, 38. Hong, 39. Strawberry, 40. Chingchok, 41. Waan, 42. Buut, 43. Faat, 44. Haek, 45. Kriam, 46. Kaeng, 47. Tam, 48. Orm, 49. Apple, 50. Name, 51. Lincharakhay, 52. Pet, 53. Taataek, 54. Kemii, 55. Khunnaa, 56. Chong, 57. Monglong, 58. Chikkoo, 59. Kaalao, 60. The, 61. Manaow, 62. Lamut, 63. Aoy, 64. Ngaw, 65. Tup, 66. Haew, 67. Kaoeii, 68. Nok, 69. Chok, 70. Draamaa, 71. Mao, 72. Phueak, 73. Nguuhao, 74. Kurntaan, 75. Raengmaak, 76. Khaotaa, 77. Muulii, 78. Plaalai, 79. Suamnaakaak, and 80. Chatchaa. The usage of Thai language for communication is immensely vital. It must be used correctly in order to create understanding between the sender and the receiver. Senders need to be more aware of the accuracy of the Thai language's meaning in a variety of conversational contexts and ought to serve as a positive role models. The explicit knowledge is divided into two issues: 1) the usage of words conveyed new meaning specific to a group, and 2) the usage of words conveyed new meaning in a public context. These two aspects continue to drive modern Thais to create new meanings for existing words to this day.

Keywords: Word Usage; New Meaning; Communication

บทนำ

การสื่อสารในโลกปัจจุบันผู้คนสามารถติดต่อกันได้ง่ายและรวดเร็วอย่างมาก การสื่อสารขยายกว้างขวางขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานและวัยรุ่นไทยนิยมเล่นสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ผ่านโทรศัพท์หรือคอมพิวเตอร์เพื่อสื่อสารกันและกัน จึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกันในขณะสนทนากับคนอื่น การสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะทุกคนต้องการแสดงออกถึงการกระทำสิ่งต่าง ๆ แก่ครอบครัว เพื่อนและสังคมภายนอก การสื่อสารมีหลายวิธี เช่น การสื่อสารโดยใช้รูปภาพ การพูดแบบเห็นหน้าเข้าหากัน อย่างไรก็ตาม การสื่อสารมีพัฒนาการไปตามกาลเวลา โดยเฉพาะการสื่อสารในภาษาไทยที่มีพัฒนาการทั้งในด้านวิธีการพูด วิธีการเขียน รวมถึงคำและวิธีการใช้คำที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของเนื้อความเพื่อสื่อความหมายใหม่ ดังที่จรัลวิไล จรุงญโรจน์ (2557: 13) ได้กล่าวว่า การสื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์ยังมีการพัฒนาลักษณะในทางภาษา และเกิดความหลากหลายของภาษาที่ผุดออกไปจากรูปแบบมาตรฐาน ตัวแปรที่ทำให้ภาษามีความหลากหลายมีอยู่มาก เช่น เพศ วัย การศึกษา ชั้นชั้น ถิ่นที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงของภาษามีทั้งสำเนียงพูด ไวยากรณ์ สำนวน การสะกดคำ คำศัพท์ โครงสร้างประโยค ดังที่ กานต์รวี ชมเชย (2556) กล่าวว่า การใช้ภาษาไทยของวัยรุ่นเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางภาษาเรียกว่า ภาษาไทยเน็ต ทำให้ภาษาไทยเปลี่ยนไป และไม่ตรงกับหลักภาษาในด้านการสะกดคำ การเขียนที่สะกดผิดบ่อย รวมถึงการใช้คำศัพท์ใหม่หรือคำศัพท์ที่สะกดแปลกไปจากเดิม อาจจะทำให้ฟังไม่คุ้นหูและดูแปลกตา

ฉะนั้น การใช้คำที่มีความหมายใหม่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิดและประสบการณ์ นอกจากนี้ การสื่อสารยังเป็นทักษะทางภาษาอย่างหนึ่งของผู้ใช้ที่จะใช้คำเพื่อสื่อความหมายเป็นเรื่องราวเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงเนื้อหาในการสื่อสาร ดังนั้น ความสำเร็จของการสื่อสารโดยการใช้คำนั้นขึ้นอยู่กับทักษะของผู้ใช้เป็นสำคัญในด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพราะพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลและประสบการณ์ที่เพียงพอในการสร้างสรรค์ผลงานที่ประสิทธิภาพ การใช้คำที่มีความหมายใหม่ในการสื่อสารจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เมื่อสื่อสารจนเข้าใจความหมายแล้วก็สามารถนำไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องต่อไป

การใช้คำในภาษาไทยถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้ใช้ต้องเข้าใจความหมายของคำเพื่อให้ใช้หลักภาษาไทยได้ถูกต้องและสื่อสารได้ตรงประเด็น ทั้งเกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพราะคำในภาษาไทยเกิดจากคำใหม่ตามวิถีไทยและคำยืมภาษาต่างประเทศ การใช้คำละครั้งจึงต้องเลือกคำที่เหมาะสมกับคู่สนทนา ผู้ใช้ภาษาไทยต้องเข้าใจความหมายของคำและการเลือกใช้ระดับของคำที่เหมาะสมกับระดับบุคคล กาลเทศะและไหวพริบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการส่งสาร เนื่องจากคำในภาษาไทยมีความหมายไม่ตายตัวหรือไม่สามารถบอกได้ว่า คำนั้นหมายความว่าอย่างไร เพราะคำจะมีความหมายเดียวเมื่อใช้ตามปกติหรือโดยตัวมันเอง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวิธีการและตำแหน่งที่ใช้ แต่ความหมายของคำอาจเปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่ประโยคหรือข้อความ

จึงกล่าวได้ว่า การใช้คำเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกใช้คำที่สื่อความหมายใหม่ในสังคมปัจจุบัน เพราะหากเลือกใช้คำผิดก็อาจเข้าใจความหมายคลาดเคลื่อนหรือผู้รับสารเข้าใจยาก ดังที่จิรวัดน์ เพชรรัตน์ (2560: 50) ได้กล่าวว่า การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องงดงามและมีประสิทธิภาพจัดเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ผู้ใช้อยู่ภาคภูมิใจ การที่จะทำให้บุคคลมีทักษะในการใช้ภาษาให้ดีขึ้นคงจะต้องอาศัยเวลาและการฝึกฝนอย่างเพียงพอจึงจะเกิดทักษะในการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งทำให้คู่สนทนาได้รับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและนำไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องและเหมาะสม

เนื้อเรื่อง

การศึกษาการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบันนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ และใช้วิธีการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้น นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ลักษณะการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน มีการสร้างคำในรูปแบบใหม่ที่สื่อสารในความหมายใหม่ ทำให้เกิดความหมายต่างไปจากเดิม หรือได้นำคำที่มีอยู่แล้วในภาษาไทยมาใช้สื่อสารในอีกความหมายหนึ่ง บางคำยังมีความคล้ายเดิม แต่บางคำมีความหมายแตกต่างจากความหมายมาตรฐานของภาษาไทย เนื่องจากการเกิดขึ้นของคำใหม่มาจากความต้องการของผู้สนทนาและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ต้องการสื่อสารสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน จึงส่งผลให้การใช้ภาษาไทยแตกต่างไปจากคำเดิม ซึ่งสอดคล้องกับนิภา กู้พงษ์ศักดิ์ (2555: 130) ได้กล่าวว่า การใช้วจนภาษา

ที่มาจากภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นการใช้คำหรือสำนวนที่เข้าใจกันระหว่างคู่สนทนา มักใช้คำที่นิยมกันในหมู่วัยรุ่น ทั้งการใช้ภาษาคำต่างประเทศ การสะกดคำหยาบให้มีความแปลกใหม่ด้วยการตัดคำ ย่อคำหรือรวบคำ การพิมพ์ซ้ำพยัญชนะหรือสระตัวสุดท้ายของคำ การสร้างคำขึ้นเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก รวมทั้งการสร้างคำศัพท์ใหม่ที่ไม่มี ความหมาย แต่เป็นคำที่วัยรุ่นนิยมใช้ โดยมีการใช้ภาษาที่ผิดเพี้ยนไปจากคำมาตรฐานของภาษาไทย ดังที่อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2556: 26-27) ได้กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบความแปลกใหม่ ชอบจินตนาการ จึงต้องการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองและความแตกต่างจากคนอื่น รวมถึงการใช้ภาษาด้วย การศึกษาการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบันจึงแสดงให้เห็นรูปแบบการใช้ภาษาที่หลากหลายอย่างชัดเจน เช่น การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) หรือชีวิตประจำวันที่พบการใช้ภาษาที่สื่อความหมายใหม่มากขึ้น การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่ในสังคมปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามบริบททางสังคม ดังนั้น ผู้เขียนจึงศึกษาการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาของการใช้ภาษาและกระตุ้นให้นักศึกษาได้ใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสม อันเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทยของชาติต่อไป โดยจะนำเสนอคำดังต่อไปนี้

1. คำว่า โบ ความหมายเดิม หมายถึง รีบขึ้นที่ผูกเป็นห่วงหรือเชือก มีลักษณะคล้ายหูกกระต่ายแล้วผูกไขว้กันเป็นเงื่อนกระตุก เช่น แดงกับดำช่วยกันทำโบบนแบบต่าง ๆ ประดับที่กล่องของขวัญทุกกล่อง ในส่วนของการนำไปใช้สื่อสารในยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ของ คำว่า โบ หมายถึง ล้าสมัย หรือโบราณ เช่น อยากทำตัวเป็นคนโบบามากนะคุณ

2. คำว่า ฟิน ความหมายเดิม หมายถึง ที่สุด จบ สุดยอด สมหวัง เช่น สมปองดีใจจังได้คุยกับรุ่นพี่คนนั้นแล้ว สุดยอดมาก ๆ ในส่วนของการนำไปใช้สื่อสารสังคมปัจจุบันนี้มีการนำไปใช้สื่อความหมายใหม่ คำว่า ฟิน หมายถึง ล่วงตามภารกิจ หรืออิงกับเรื่องนั้น ๆ เช่น วันนี้เราทำการบ้านฟินมาก ๆ

3. คำว่า เสื่อเกราะ ความหมายเดิม หมายถึง เสื่อที่ใช้กันอาวุธหรือสะเก็ดระเบิด เช่น เสื่อเกราะกันกระสุนราคาเท่าไร ในทางการสื่อสารในปัจจุบันเกิดการสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า เสื่อเกราะ หมายถึง งดงามน่ามัย เช่น ทหารม้าสวมเสื่อเกราะขณะท่องเที่ยวโสเภณี

4. คำว่า สัม ความหมายเดิม หมายถึง เป็นผลไม้ชนิดหนึ่ง มีผลรสเปรี้ยวหรือหวาน แต่ด้วยยุคที่เปลี่ยนแปลงในทางการสื่อสารในปัจจุบันเกิดการสื่อสารความหมายใหม่ หมายถึง ต่อแผล เช่น วิชชีเล็กสัมได้แล้วครับ เขาไม่รักเธอหรอก

5. คำว่า เผา ความหมายเดิม หมายถึง ทำให้ร้อนหรือให้สุกด้วยไฟ เช่น แอนนาเผาปลา แต่การนำไปใช้ในการสื่อสารของคนปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่า เผา หมายถึง นินทาว่าร้ายคนอื่นลับหลัง เช่น วินีเผาเรื่องพฤติกรรมของดาจันที่โรงเรียน

6. คำว่า ลงเรือ ความหมายเดิม หมายถึง ลงจากทำน้ำไปในตัวเรือ เช่น วิชชีลงเรือไปจับปลา แต่ในการนำไปใช้เพื่อการสื่อสารของคนปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ลงเรือ หมายถึง อาการที่กระเทยเป็นฝ่ายรุกผู้ชาย เช่น ดำลงเรือกับแดงขณะนั่งเล่นในห้อง

7. คำว่า ออกรอบ ความหมายเดิม หมายถึง ออกรอบตีกอล์ฟหรือผลรวมคะแนนของจำนวนครั้งที่ตีทั้งหมดในการออกรอบ เช่น แทนคุณออกรอบตีกอล์ฟได้ 3 รอบ แต่ในทางการสื่อสารในยุคนี้นิยมนำไปใช้ในความหมายใหม่ของคำว่า ออกรอบ หมายถึง ออกหาผู้ชาย เช่น คินนี่เธอจะออกรอบกันไหมละ

8. คำว่า สว่าน ความหมายเดิม หมายถึง เครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับเจาะรูบนวัสดุต่าง ๆ เช่น งานไม้และงานโลหะ และในสังคมปัจจุบันผู้คนใช้สื่อสารมากมายจนเกิดการนำคำในความหมายใหม่ของคำว่า สว่าน หมายถึง การทำตัวให้ผู้ชายสนใจ หรือเป็นการหว่านเสน่ห์ให้ผู้ชายชอบ เช่น ช่วงนี้ทำตัวให้สว่านมาก ๆ

9. คำว่า ซอง ความหมายเดิม หมายถึง ซองจดหมายหรือซองทั่วไป เช่น มานีซื้อซองจดหมายให้มารดาหน่อยค่ะ แต่ด้วยยุคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่า ซอง หมายถึง ซื้อผู้ชายมานอนด้วย ซึ่งนิยมใช้กันในหมู่ผู้หญิงที่มีเงินมาก เช่น ซูใจชอบซองผู้ชายอายุน้อยมาที่บ้านบ่อย ๆ

10. คำว่า คัน ความหมายเดิม หมายถึง คันตามร่างกายทั่วไปหรือคันตามตัวทั่วไป เช่น ปิติอาบน้ำคลองทำให้คันทั้งตัว ด้วยวิธีการสื่อสารที่เปลี่ยนไปทำให้การนำคำไปใช้ในสื่อสารที่มีความหมายที่หลากหลายจนเกิดความหมายใหม่ของคำว่า คัน หมายถึง ต้องการผู้ชายหรือเกิดอาการอยากได้ผู้ชายนิยมในหมู่ผู้หญิงทั่วไป เช่น เจ๊มาลีเกิดอาการคันอยากได้ผู้ชายมาร่วมห้อง

11. คำว่า สาวก ความหมายเดิม หมายถึง ผู้ฟัง ผู้สวด หรือผู้ฟังสอนของพระพุทธเจ้าและปฏิบัติตาม เช่น พระสารีบุตรเป็นสาวกรูปสำคัญของพระพุทธเจ้า แต่

ในยุคนี้ได้การนำคำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า สวาก หมายถึง แฟนคลับ หรือแฟนพันธุ์แท้ เช่น มานะเป็นสวากของทีมลิเวอร์พูล

12. คำว่า เข้ารอบ ความหมายเดิม หมายถึง เข้าเกณฑ์ตามที่กำหนดหรือได้รับคัดเลือกตามเกณฑ์ นางงามเข้ารอบสุดท้าย เช่น รามิได้เข้ารอบชิงชนะเลิศใจมาก แต่ด้วยสังคมในสมัยนี้นิยมนำคำไปใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความสะดอกในการสื่อสารที่หลายหลากจึงนำมาสื่อสารในความหมายใหม่ของคำว่า เข้ารอบ หมายถึง การได้ผู้ชายไปครอง เช่น เธอสุดยอดมากได้เข้ารอบเขา

13. คำว่า ป่วย ความหมายเดิม หมายถึง มีอาการไม่สบายเพราะโรคหรือรู้สึกเป็นไข้ เช่น สมปองไม่สบายทำให้ไม่สามารถไปทำงานได้ แต่ด้วยสังคมที่ทำให้การสื่อสารรวดเร็วในยุคนี้ทำให้การนำคำไปใช้ในการสื่อสารเกิดความหมายที่มากมาย จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่า ป่วย หมายถึง ไม่ได้เรื่อง หรือว่า ห่วย นั้นเอง เช่น วิทย์งานแค้นทำงานป่วยนะครับ

14. คำว่า ชะนี ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น ชะนีกินกล้วย เนื่องด้วยการสื่อสารที่ทันสมัยว่องไวจึงทำให้การนำคำไปใช้ในการสื่อสารความหมายที่หลากหลาย ดังนั้น ในการสื่อสารได้นำความหมายใหม่ของคำว่า ชะนี หมายถึง ผู้หญิง หรือผู้หญิงที่ชอบแต่งตัวแรง ๆ แม้กระทั่งนำไปใช้ในการต่อว่าผู้หญิงนั้นเอง เช่น เธออยากทำตัวเหมือนชะนีมากนะ จะทำให้ครอบครัวเสียหาย

15. คำว่า โผล่ ความหมายเดิม หมายถึง ผุดขึ้นหรือสูงขึ้น เช่น จระเข้โผล่ขึ้นจากสระน้ำ แต่ด้วยยุคนี้การนำคำไปใช้ในการสื่อสารที่หลากหลายทำให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่า โผล่ หมายถึง การออกไปเที่ยวหรือว่า ออกไปพบกันในที่ที่นัดหมายไว้ เช่น เขาโผล่กลางร้านกาแฟ ผับ คลับ

16. คำว่า บ้านเล็ก ความหมายเดิม หมายถึง บ้านที่มีขนาดเล็ก เช่น น้องปันอาศัยอยู่กับมารดาบ้านเล็ก ๆ ท้ายหมู่บ้าน เนื่องจากการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ มีการใช้วีจันภาษาและอวัจนภาษาเพื่อให้ฝ่ายหนึ่งรับรู้ความหมายของอีกฝ่ายหนึ่งและเกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนั้น การนำคำไปใช้ในการสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า บ้านเล็ก หมายถึง บ้านเมียน้อย เช่น แดงมีบ้านเล็กที่จังหวัดเชียงใหม่

17. คำว่า ทางผ่าน ความหมายเดิม หมายถึง ที่สำหรับไปมาให้ลู่วงสู่จุดใดจุดหนึ่ง เช่น เขาเดินทางจากจังหวัดเลยสู่จังหวัดขอนแก่น แต่ด้วยการสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน ทุกคนจะเข้าใจกันและกัน ได้การนำคำไปใช้ในการสื่อสารความหมายใหม่ คำว่า

ทางผ่าน หมายถึง บุคคลหรือสิ่งหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือจุดสะพานเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น สมจิตรมองเธอแค่ทางผ่านใช้ไหม

18. คำว่า ตาขาว ความหมายเดิม หมายถึง ดวงตาที่มีสีขาว เช่น ราตรีมีดวงตาขาว แต่ด้วยในการสื่อสารช่วยธำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันและใช้ภาษาสื่อสารกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ จึงได้นำคำใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ตาขาว หมายถึง ไม่กล้าสู้ หรือ ความซื่อสัตย์ เช่น พระสมจิมเป็นคนตาขาวเกินกว่าจะอยู่วัดคนเดียวได้

19. คำว่า ลำไย ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อผลไม้ เช่น วิชาปลูกต้นลำไย ด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมทำให้การนำคำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ลำไย หมายถึง นำราคาถ้อย นำเปื้อน เช่น แอนนาอยากทำตัวเป็นลำไยขณะนี้

20. คำว่า หมาวัด ความหมายเดิม หมายถึง สุนัขที่อาศัยอยู่ตามวัด เช่น เจ้าแดงเป็นหมาวัดที่วัดจันทร์ แต่ด้วยเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้การนำคำใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า หมาวัด หมายถึง คนที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีแต่ครั้งถึงกิจ นิยมนำไปใช้ในเชิงดูถูก เช่น ปีเตอร์เป็นได้แค่หมาวัดอยากยุ่งกับเซอร์เลย์นะครับ

21. คำว่า ไฟเขียว ความหมายเดิม หมายถึง สัญญาณจราจร เช่น รถยนต์กำลังแล่นผ่านสัญญาณไฟเขียว แต่ด้วยสังคมที่พึ่งพาอาศัยกระบวนการสื่อสารเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการนำคำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ไฟเขียว หมายถึง เห็นชอบ อนุมัติ หรือว่า อนุญาตให้ดำเนินการได้ตามที่ต้องการ เช่น รัฐบาลมีไฟเขียวให้ดำเนินโครงการไฟฟ้าต่อไป

22. คำว่า ล้มล้าง ความหมายเดิม หมายถึง การฆ่าล้าง แต่ปัจจุบันนี้ได้ นำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของ คำว่า ล้มล้าง หมายถึง การปราบคนเก่งหรือว่าการโค่นคนที่เก่งกว่าลงได้ เช่น น้องวิวล้มล้างเบอร์หนึ่งของโลกได้สำเร็จ

23. คำว่า จบข่าว ความหมายเดิม หมายถึง ไม่เป็นข่าวอีกต่อไป แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปการสื่อสารย่อมต้องการการสร้างคำในการใช้สื่อสารที่มากขึ้น จึงเกิดการสร้างความหมายใหม่ของคำว่า จบข่าว หมายถึง ไม่พูดถึงเรื่องนี้อีกต่อไป เช่น เรื่องของปลาหมอคางดำเดือนนี้จบข่าว

24. คำว่า ฉ่ำ ความหมายเดิม หมายถึง ชุ่มชื้น ชุ่มน้ำในตัว แต่ด้วยในปัจจุบันนี้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีการนำคำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของ คำว่า ฉ่ำ หมายถึง สุก หรือ เต็มที่แบบสุด เช่น วันนี้โดนด่ำฉ่ำไปเลยจ๊ะแม่

25. คำว่า ยืนหนึ่ง ความหมายเดิม หมายถึง ยืนอยู่ในตำแหน่งที่หนึ่ง แต่ด้วยการสื่อสารเปลี่ยนไปจึงได้นำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ยืนหนึ่ง หมายถึง โดดเด่น ตัวเต็ง เช่น เธอยืนหนึ่งเลยคะ

26. คำว่า ของมันต้องมี ความหมายเดิม หมายถึง สิ่งที่จะต้องให้มีหรือขาดไม่ได้ ด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงได้นำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ของมันต้องมี หมายถึง สิ่งของที่มีเพื่อความเท่ ความเก๋ เช่น จิมมี่กล่าวว่า ไม่มีไม่ได้ของมันต้องมี (iPhone 15)

27. คำว่า สวย ความหมายเดิม หมายถึง สวยงาม แต่ด้วยการสื่อสารเปลี่ยนไปในปัจจุบันนี้การนำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า สวย หมายถึง ดี ทำดี เจ๋ง เช่น เธอทำงานได้สวย ๆ

28. คำว่า ตูย ความหมายเดิม หมายถึง เป็นคำอุทาน แสดงอาการเหน้อยเหนื่อยมากแบบไม่ไหว แต่ด้วยวิธีการสื่อสารเปลี่ยนไปจึงได้นำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ตูย หมายถึง เสียชีวิตหรือตาย เช่น รมี่ตูยแล้วเมื่อวาน

29. คำว่า ลูกสาว ความหมายเดิม หมายถึง ลูกที่มีเพศหญิง แต่ในการนำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ลูกสาว หมายถึง เพศที่สามเรียกรุ่นน้องที่เป็นเพศที่สามเหมือนกันหรือเพื่อนที่เป็นผู้หญิง เช่น สมคิดเป็นลูกสาวของอาจารย์

30. คำว่า มองบน ความหมายเดิม หมายถึง มองขึ้นด้านบน แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนไปในการนำคำใช้ในสื่อสารก็เปลี่ยนมากขึ้น จึงเกิดความหมายใหม่ของคำว่า มองบน หมายถึง ไม่พอใจ เช่น จินตามองบนเรื่องการเปลี่ยนห้องทำงาน

31. คำว่า ไก่ ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อสัตว์ปีกจำพวกนก มีหลายวงศ์บินได้ระยะสั้น มีเหนียง 2 ข้างห้อยลงมาตรงโคนปากและคาง ตัวผู้หอนใหญ่ และเดือยยาว มีหลายชนิด แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนไปการนำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ไก่ หมายถึง อ่อนหัด เช่น ผู้หญิงคนนี้ไก่อ่อนต่อสังคม

32. คำว่า ปัง ความหมายเดิม หมายถึง อาหารฝรั่งประเภทหนึ่งทำด้วยแป้งใส่ไข่ใส่น้ำแล้วอบ เรียกว่า ขนมปัง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปการนำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ คำว่า ปัง หมายถึง คำชมในสิ่งทีออกมาได้ดี หรือ ความร่ำรวยในการทำงาน หรือว่าสิ่งที่ประสบความสำเร็จ เช่น มานีเปิดร้านขายของ ขอให้ขายปัง ๆ นะครับ

33. คำว่า ตือ ความหมายเดิม หมายถึง สะดือที่อยู่หน้าท้อง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปการนำไปใช้ในสื่อสารความหมายใหม่ของคำว่า ตือ หมายถึง ดี ดิงาม ดี มาก เช่น การปรับขึ้นเงินเดือนคือจ้ง

34. คำว่า ฉิดยา ความหมายเดิม หมายถึง การใช้ยาฉิดเข้าในร่างกาย แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ฉิดยา หมายถึง การชื่นชมแบบดูไม่จริงจัง อวย หรือ สื่อถึงการมีเพศสัมพันธ์ เช่น สมยศอยากฉิดยาจ้ง

35. คำว่า แซบ ความหมายเดิม หมายถึง รสชาติอาหารที่เผ็ดและอร่อย แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แซบ หมายถึง คนที่มีลักษณะเซ็กซี่หรือมีเสน่ห์ เช่น เงินแต่งตัว แซบมาก ๆ

36. คำว่า นอยด์ ความหมายเดิม หมายถึง ไม่มั่นคง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ ของคำว่า นอยด์ หมายถึง อาการหงุดหงิดหรือไม่พอใจ เช่น สมพรเกิดอาการนอยด์ มาก ๆ กับเรื่องความรักของตนเอง

37. คำว่า สะตอ ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อผักชนิดหนึ่งที่มีสีเขียวมีลักษณะเป็นเม็ด รสชาติขม แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า สะตอ หมายถึง แอ๊บ หรือ ต่อแหล เช่น ดาอยากทำตัวเป็นสะตอ

38. คำว่า โเฮ่ง ความหมายเดิม หมายถึง เสียงหมาเห่า แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ ของคำว่า โเฮ่ง หมายถึง เร็ด ตีมาก เช่น วันนี้นินิตยาแต่งหน้าโเฮ่ง

39. คำว่า สตรอเบอร์รี่ ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อพรรณไม้ต้นชนิดหนึ่ง ผลสีแดง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่และทำให้เกิดการนำไปใช้สื่อสารใหม่ของคำว่า สตรอเบอร์รี่ หมายถึง ต่อแหล เช่น ภัทราอยากทำตัวเป็นสตรอเบอร์รี่

40. คำว่า จิ้งจอก ความหมายเดิม หมายถึง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมคล้ายสุนัขกินสัตว์อื่น ๆ เป็นอาหาร แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ของคำว่า จิ้งจอก หมายถึง คนเจ้าเล่ห์ เช่น แดงอยากทำตัวเป็นจิ้งจอก

41. คำว่า หวาน ความหมายเดิม หมายถึง มีรสอย่างน้ำตาล แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า หวาน หมายถึง คนโกหก หรือพูดไม่จริง เช่น ธิดาเป็นคนหวานต่อหัวหน้างาน

42. คำว่า บุด ความหมายเดิม หมายถึง มีรสเปรี้ยวและมีกลิ่นเหม็นเปรี้ยวมักพบในอาหาร แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า บุด หมายถึง ล้มเหลว ไม่ได้มาตรฐาน หรือไม่ดี เช่น วันนี้หนูไปเจอผู้ชายคนใหม่มา เขาบุดมาก

43. คำว่า ฟาด ความหมายเดิม หมายถึง หวด ตีเต็มแรงเหวี่ยง สะบัด แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ฟาด หมายถึง จัดการทันที หรือ สวย เช่น ชุดเจ้าสาวฟาดมาก

44. คำว่า แหก ความหมายเดิม หมายถึง แยกออก ถ่างออก ทำให้้อ้าออก แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แหก หมายถึง ตีแผ่ ถูกเปิดโปง เช่น ดาราตาวรุ่งถูกแหกว่าเรื่องมาก

45. คำว่า เกรียม ความหมายเดิม หมายถึง เกือบไหม้ถูกความร้อนเผาจนเป็นสีน้ำตาล แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เกรียม หมายถึง เตรียม เช่น เกรียมเงินไว้เที่ยว

46. คำว่า แกง ความหมายเดิม หมายถึง กีบข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แกง หมายถึง แก่ลิ่ง โดนหลอก เช่น ทำไมพวกแกชอบแกงผมจั่งเลยครั้บ

47. คำว่า ต่ำ ความหมายเดิม หมายถึง ทึม แทง ใช้สากหรือสิ่งอื่นที่คล้ายคลึง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ต่ำ หมายถึง ไปซื้อ เช่น กระเป๋าสวยมากต้องรีบไปต่ำ

48. คำว่า อ่อม ความหมายเดิม หมายถึง ซื่อแกงชนิดหนึ่ง แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า อ่อม หมายถึง ไม่เพอร์เฟ็กต์ หรือไม่เลิศ เช่น คนนี้ทำงานอ่อมมาก

49. คำว่า แอปเปิล ความหมายเดิม ผลไม้ลูกกลม สามารถรับประทานได้และเป็นที่ยูจกัทั่วไป ผลของมันมีหลากหลายขนาด รสชาติ และสายพันธุ์ ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่

คำว่า แอปเปิล หมายถึง การเก็บซ่อนพฤติกรรมการแสดงออกเอาไว้ เช่น แทนคุณทำตัวเป็นแอปเปิลในเรื่องนี้

50. คำว่า แหนม ความหมายเดิม หมายถึง อาหารอย่างหนึ่งที่ทำด้วยหมูหมักให้เปรี้ยว กินกันทั้งแบบสุกและดิบ ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แหนม หมายถึง การที่มนุษย์ใส่ชุดรัดรูปร่างกายแทนหม เช่น ดำแต่่งตัวเป็นแหนม

51. คำว่า ลิ้นจระเข้ ความหมายเดิม หมายถึง ลิ้นของสัตว์เลื้อยคลานในตระกูล Crocodile Tongue ปากยาว หน้งเป็นเกล็ด แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ลิ้นจระเข้ หมายถึง คนที่สามารถกินได้ทุกอย่างไม่ว่าจะรสชาติเป็นอย่างไรก็ตาม เช่น สมศรีลิ้นจระเข้หรือเปล่า กินได้ทุกอย่างจริง ๆ

52. คำว่า เป็ด ความหมายเดิม หมายถึง เป็ดชื่อของสัตว์ในตระกูล Anatidae มีปากแบนทำแบนระหว่างนิ้วมีพังผืดยึดติดกัน แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เป็ด หมายถึง คนที่สามารถทำได้ทุกอย่างแต่ไม่เก่งสักอย่าง เช่น แจงเธอทำตัวเป็นเป็ดมากนะ

53. คำว่า ตาแตก ความหมายเดิม หมายถึง ได้รับอันตรายทางดวงตา แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ตาแตก หมายถึง สวยมาก หรือเป็นอย่างมาก เช่น ผู้หญิงคนนั้นสวยตาแตก

54. คำว่า เคมี ความหมายเดิม หมายถึง รายวิชาเคมี แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เคมี หมายถึง ความคิด หรือความเข้ากันได้ของบุคคล 2 คน ที่ตรงกัน เช่น ปิติและมานิมีเคมีเข้ากันได้ดี ๆ ในเรื่องของการทำบุญ

55. คำว่า คุณน้ำ ความหมายเดิม หมายถึง น้องของแม่ แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า คุณน้ำ หมายถึง พี่กะเทยตัวเลิศ เช่น สมจิตเป็นคุณน้ำแนวหน้า

56. คำว่า ชง ความหมายเดิม หมายถึง เหน้าร้อนลงบนใบชาหรือสิ่งที่เป็นอย่าง กาแฟ นม ยา เพื่อให้รสออก หรือละลาย แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ชง หมายถึง เตรียมการให้ ดำเนินการให้ เช่น มานิชงให้เขารักกัน

57. คำว่า มงลง ความหมายเดิม หมายถึง สวยประหนึ่งนางงามได้มงกุฎ เลอค่า ดิงาม แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้

ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า มงลง หมายถึง ชนะเลิศ หรือแชมป์ เช่น ชูใจมงลงมาก ๆ เลยครับ

58. คำว่า จิ๊กโก๋ ความหมายเดิม หมายถึง นักเลง คนร้าย หรืออันธพาล ด้วยการสื่อสารของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า จิ๊กโก๋ หมายถึง ผู้ชายรับจ้างเดินร่ำหรือปลอบโยน เอาใจผู้หญิง โดยเรียกร่องค่าบริการเป็นรายชั่วโมง รายวัน หรือรายคืน เช่น มานะเป็นจิ๊กโก๋ที่ร้านเบียร์โฟนทั้งคืน

59. คำว่า เกาเหลา ความหมายเดิม หมายถึง แกงมีลักษณะอย่างแกงจืด แต่ในปัจจุบันนี้นำไปใช้ในภาษาวิทยุกระจายเสียงของรายการต่าง ๆ บางทีเราจะได้ยินการนำคำนี้ไปใช้สื่ออีกความหนึ่ง คือ เกาเหลา หมายถึง ไม่ถูกกัน ไม่ชอบกัน เข้ากันไม่ คือ ชูใจเป็นเกาเหลากับเจนด้า

60. คำว่า เท ความหมายเดิม หมายถึง คว่า ตะแตง หรือเอียงภาชนะเพื่อให้สิ่งที่อยู่ภายในไหลออกไป ร่วงไป แต่ในปัจจุบันนี้นำไปใช้ในสื่อสารในความหมายที่เปลี่ยนไป การนำคำนี้ไปใช้สื่ออีกความหนึ่ง คือ เท หมายถึง นัดแล้วผิดนัด หรือสัญญาไม่เป็นสัญญา เช่น สมัยเทงานรับเหมาก่อสร้าง

61. คำว่า มะนาว ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อไม้พุ่มชนิดผลเล็ก ๆ รสเปรี้ยว ใช้ปรุงอาหาร แต่ในปัจจุบันนี้ผู้สื่อสารนำไปใช้ในสื่อสารในความหมายที่เปลี่ยนไป โดยการนำคำนี้ไปใช้สื่อในความหมายใหม่ คือ มะนาว หมายถึง สื่อถึงอยากมโน (จินตนาการ) เช่น แสงดาวอยากทำตัวเป็นมะนาว

62. คำว่า ละคร ความหมายเดิม หมายถึง ผลไม้ชนิดหนึ่งผลกลม หรือ ผลสุกสีน้ำตาลเนื้อนุ่ม เมล็ดแบนดำเป็นมัน และละครสีดา ผลสุกมีรสหวานกินได้ แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ละคร หมายถึง เนียน เช่น มานะอยากทำตัวเป็นละคร

63. คำว่า อ้อย ความหมายเดิม หมายถึง เป็นไม้ชนิดหนึ่ง ลำต้นเป็นปล้องคล้ายอ้อแหม แต่เอื้อในมีน้ำหวาน มีหลายชนิด เอามาหีบเพื่อนำน้ำหวานมาทำน้ำตาลทราย แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า อ้อย หมายถึง อ้อย แรด เช่น สมศรีเขาเป็นคนอ้อยมาก

64. คำว่า เงาะ ความหมายเดิม หมายถึง คนป่าพวกหนึ่ง รูปร่างดำเตี้ย ตัวดำผมหยิก แต่ด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไปหรือการนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เงาะ หมายถึง งง เช่น น้ำหวานอยากทำตัวเป็นเงาะกับระเบียบการแต่งกายของมหาวิทยาลัย

65. คำว่า ตูบ ความหมายเดิม หมายถึง อะไรบางอย่างหล่นลงจากที่สูง เสี่ยงดังตูบ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไป การนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ตูบ หมายถึง เกิดอาการผิดหวัง หรือ การแสดงอาการผิดหวัง เช่น ดารินเกิดตูบกับเรื่องความรักบ่อย ๆ

66. คำว่า แห้ว ความหมายเดิม หมายถึง พืชชนิดหนึ่งที่มีอายุยืน หรือพืชจำพวกหญ้าอย่างหนึ่ง มีหัวใช้เป็นอาหารได้ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไป การนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แห้ว หมายถึง เกิดอาการผิดหวัง หรือ การแสดงอาการผิดหวัง เช่น ดารินเกิดแห้วกับเรื่องความรักบ่อย ๆ

67. คำว่า แก้อี้ ความหมายเดิม หมายถึง ที่ใช้สำหรับนั่ง มีขาและนักพิงสามารถยกย้ายไปมาได้ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไป การนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แก้อี้ หมายถึง ตำแหน่ง เช่น สถาผู้แทนราษฎรจากหลายพรรคกำลังแย่งแก้อี้กระทรวงการคลัง

68. คำว่า นก ความหมายเดิม หมายถึง สัตว์ชนิดหนึ่งมี 2 เท้า 2 ปีก และบินได้ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไป นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า นก หมายถึง ความรู้สึกแพ้เมื่อจะเกี่ยวพาราสีใครสักคน นกเขาไม่ขัน เช่น โดโนมินกที่ไม่แข็งแรง

69. คำว่า ซ็อก ความหมายเดิม หมายถึง การถูกคลื่นไฟฟ้าช็อกจนทำให้เป็นลมหรือหมดสติในทันที แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงไป นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ซ็อก หมายถึง เกิดอาการนั่งอารมณ์เสีย หรือโกรธ เช่น เขาซ็อกมาก ๆ กับการสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ผ่านเกณฑ์

70. คำว่า ทรามา ความหมายเดิม หมายถึง แนวทางการแสดง หรือ การเล่าเรื่อง แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นหรือด้วยสังคมเปลี่ยนแปลงทางกายภาพไป นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ทรามา หมายถึง เหตุการณ์ที่มีความขัดแย้งหรือปัญหาที่สร้างความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ละครฉากนี้ทำให้เกิดทรามาในสังคมมาก

71. คำว่า เมาท் ความหมายเดิม หมายถึง การพูดคุยหรือสนทนา แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เมาท் หมายถึง กากูตนิททาหรือนิทาเรื่องคนอื่น เช่น ดาเมาท์เรื่องของญาที่มีสามี่แก่

72. คำว่า เผือก ความหมายเดิม หมายถึง พืชชนิดหนึ่งมีหัว รับประทานได้ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เผือก หมายถึง การไปยุ่งเรื่องของคนอื่น เช่น แบ่งอยากไปเผือกเรื่องของเขา

73. คำว่า งูเห่า ความหมายเดิม หมายถึง ชื่อของงูชนิดหนึ่ง แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า งูเห่า หมายถึง คนที่เลี้ยงไม่เชิง เช่น แกมมันนางเพศยาเป็นงูเห่า

74. คำว่า เกินต้าน ความหมายเดิม หมายถึง หดแรงจะต้านทานหรือรุนแรงมาก แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เกินต้าน หมายถึง น่ารักมาก หรือน่ารักเกินต้าน เช่น เธอสวยเกินต้านจริง ๆ ขนาดอายุเลขสี่แล้ว

75. คำว่า แรงแมก ความหมายเดิม หมายถึง หนักมาก หรือ เกินปกติ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า แรงแมก หมายถึง เป็นคำอุทานในกลุ่มวัยรุ่น เช่น หลิงแตงตัวแรงแมก

76. คำว่า เข้าตา ความหมายเดิม หมายถึง สิ่งแปลกปลอมเข้าตา แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า เข้าตา หมายถึง เป็นคำอุทานในกลุ่มวัยรุ่น หรือถูกใจ เช่น เด็กคนนี้เข้าตามาก

77. คำว่า มู๊ลี่ ความหมายเดิม หมายถึง ผ้าบังประตุน้ำต่างเป็นทำนองม่าน ทำด้วยซี่ไม้เล็ก ๆ ถักด้วยเชือกเป็นช่องโปร่ง มีรอกและเชือกสำหรับชักให้ม้วนและคลี่ได้ แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า มู๊ลี่ หมายถึง การกลั่นแกล้ง เช่น เขาถูกมู๊ลี่จากเพื่อน ๆ เพราะว่าเขาตัวดำ

78. คำว่า ปลาไหล ความหมายเดิม หมายถึง ปลาชนิดหนึ่งมีลำตัวยาวและลื่น จับตัวยาก แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้

ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า ปลาไหล หมายถึง คนกะล่อน ปลิ้นปล้อน เช่น นายทำตัวเป็นปลาไหลไม่ดีหรอกครับ

79. คำว่า สวมหน้ากาก ความหมายเดิม หมายถึง การนำสิ่งอื่นมาปิดบังใบหน้า แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า สวมหน้ากาก หมายถึง แสดงกริยาท่าทีที่ไม่ได้เกิดจากนิสัยใจจริงของตน เช่น สังคมปัจจุบันนี้สวมหน้ากากเข้าหากัน

80. คำว่า จัดฉาก ความหมายเดิม หมายถึง จัดสถานที่เพื่อใช้ในการแสดง แต่ในทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะด้วยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เกิดรอบตัว ทำให้นิยมนำไปใช้ในสื่อสารของคนยุคปัจจุบันนี้ทำให้เกิดความหมายใหม่ คำว่า จัดฉาก หมายถึง สร้างเหตุการณ์ให้เหมือนจริง เสแสร้งแกล้งทำโดยรู้กัน เช่น เธออยากเสแสร้งนะ ทำไม่ได้ก็บอกนะครับ

องค์ความรู้ใหม่

จากที่กล่าวมา การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบันเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่ทำให้มีคำศัพท์ในการสื่อสารความหมายใหม่มากขึ้น การใช้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การสื่อสารภาษาไทยได้เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาคทฤษฎีและการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากนักศึกษาพบการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบันทั้ง 80 คำ ผู้เขียนสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่แบบเฉพาะกลุ่ม เป็นการใช้คำเพื่อสื่อสารกับกลุ่มของตนเอง เช่น นักศึกษานิยมใช้คำว่า เงาะ หมายถึง งง เช่น สายใจอยากทำตัวเป็นเงาะกับเรื่องนี้ คำว่า มะนาว หมายถึง สื่อถึงอยากมโน (จินตนาการ) เช่น ดาวอยากทำตัวเป็นมะนาว คำว่า ฉีดยา หมายถึง การชื่นชมแบบดูไม่จริงใจ อวยหรือสื่อถึงการมีเพศสัมพันธ์ เช่น สาวคนนั้นน่าฉีดยาจัง คำว่า โเฮ่ง หมายถึง เร็ด ตีมาก เช่น วันนี้เดือนแต่งหน้าโเฮ่ง ฯลฯ คำว่า ฉ่ำ หมายถึง สูด หรือ เต็มที่แบบสุด เช่น วันนี้โดนด่าฉ่ำ ๆ ไปเลยครับ

ส่วนในประเด็นที่ 2 การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่แบบสาธารณะ เป็นการใช้คำเพื่อสื่อสารทั่วไป แต่มีความหมายใหม่เกิดขึ้นในการสื่อสารและทำให้ความหมายของคำขยายมากขึ้น คนที่ใช้ภาษาในลักษณะนี้ดูเหมือนเป็นคนทันสมัยหรือดูเท่ เช่น คำว่า มูลี่ หมายถึง การกลั่นแกล้ง เช่น จิมมีถูกมูลี่จากเพื่อน ๆ เพราะว่าเขาดูดำ คำว่า งูเห่า หมายถึง คนที่เลี้ยงไม่เชื่อง เช่น แกมันนางเพศยาเป็นงูเห่า คำว่า อ้อย

หมายถึง อ้อย แรด เช่น สมศรีเป็นคนอ้อยมาก คำว่า เกาเหลา หมายถึง ไม่ถูกกัน ไม่ชอบกัน เข้ากันไม่ คือ ชูใจเป็นเกาเหลากับเจนดำ คำว่า ตาแตก หมายถึง มาก เช่น ผู้หญิงคนนั้นสวยตาแตก

สรุป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบัน ได้รวบรวมจากนักศึกษากว่า 80 คำ เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางสังคมของผู้ใช้คำที่ทำให้การสื่อสารของคำเกิดความหมายใหม่ขึ้นหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยอย่างรวดเร็วจึงทำให้ผู้ใช้คำนำไปใช้ในการสื่อสารที่หลากหลายมากขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการใช้ภาษาไทยที่เกิดจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้คำที่นำไปใช้สื่อสารมีความหมายมากกว่า 2 คำ เช่น คำว่า แต่งโมความหมายเดิม หมายถึง ผลไม้ชนิดชนิดหนึ่ง เนื้อในสีแดง มีรสหวาน ความหมายใหม่ หมายถึง อ้วน ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ถูกลืมมากขึ้นตามสังคมสมัยนี้ จึงกล่าวได้ว่า ภาษาของมนุษย์เป็นวัฒนธรรมอันวิเศษเพราะใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทุกอาชีพก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การใช้คำเพื่อการสื่อสารจึงเป็นการนำความรู้หรือความคิดไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผู้รับสารจึงต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญจึงจะสามารถเขียนได้ถูกต้อง โดยเฉพาะการใช้คำที่สื่อความหมายใหม่กับการสื่อสารในปัจจุบันนี้สามารถสื่อสารได้สองนัย ผู้ใช้ภาษาจะต้องมีความรู้และเข้าใจความหมายของคำที่ใช้จึงจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง หรือภาษาที่นำสังคมไปในทางสร้างสรรค์จะสร้างความรัก ความสามัคคีและความภูมิใจในชาติของตนเอง แต่หากนำภาษาไทยไปใช้ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมก็อาจทำลายภาษาไทยได้

การใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ผู้สื่อสารต้องมีความรู้ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่นิยมใช้คำสื่อความหมายใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เป็นเพราะความต้องการในการสื่อสารของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด การใช้คำที่สื่อความหมายใหม่จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์อีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย โดยเฉพาะการใช้ภาษาของวัยรุ่นในเฟซบุ๊กที่มีลักษณะแตกต่างกับภาษาไทยมาตรฐาน เช่น การใช้คำสแลง การใช้ภาษาพูดในภาษาเขียน การสะกดคำผิด การใช้คำผิดหน้าที่ (ศิวาพร พิรอด, 2562: 147) สิ่งเหล่านี้คนส่วน

ใหญ่มองว่า เป็นการใช้ภาษาไทยวิบัติ แต่หากมองในแง่ธรรมชาติของภาษาแล้วจะพบว่า ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางสังคม สิ่งที่คนไทยควรให้ความสำคัญมากกว่า คือ การใช้ภาษาให้เหมาะกับบุคคล กาลเทศะ โอกาสและสถานการณ์ ดังที่วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล (2566: 14) กล่าวว่า การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องและเหมาะสมจะเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมต่อไป แต่การฝึกฝนหรือสอนให้เด็กพูด อ่านและเขียนภาษาไทยให้ถูกต้องจะต้องปลูกฝังให้เด็กรู้สึกหวงแหนภาษาไทยอันเป็นมรดกของชาติ เมื่อเด็กเติบโตเป็นเยาวชนที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องก็จะสามารถแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างภาคภูมิใจ

เอกสารอ้างอิง

- กานต์รวี ชมเขย. (2556). *ภาษาไทยเน่ต: ภาษาเฉพาะกลุ่มของคนไทยรุ่นใหม่ในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรัลวิไล จรูญโรจน์. (2557). *ภาษาในบริบทสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิรวัดณ์ เพชรรัตน์. (2560). ความสามารถในการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 14 (3), 49-62.
- นิภา กู้พงษ์ศักดิ์. (2555). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาต่างชาติ: กรณีศึกษา นักศึกษาจีน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*. 31 (1), 123-139.
- วิชชุพงศ์ วรศาสตร์กุล. (2566). ปัญหาการใช้คำสะกดผิดของร้านค้ารอบมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 8 (3), 640-656.
- ศิวาพร พิรอด. (2562). *การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยจากการใช้เฟซบุ๊ก*. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*. 21 (1). 147-159.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2556). *ภาษาศาสตร์สังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

Academic Article; Received: 2024-10-30; Revised: 2025-03-11; Accepted: 2025-03-14.

ผู้บริหารการศึกษาเพื่อการศึกษายุคดิจิทัล Educational Administrators for Digital Education

อารยา ปู่เกตแก้ว

Araya Puketkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

First/Corresponding Author, E-mail: arya_cotton@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในสังคมแทบทุกเรื่อง การศึกษาในยุคดิจิทัลจึงเป็นเรื่องใหม่ เป็นเรื่องที่สำคัญมากทั้งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือในการศึกษา การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รวมถึงระหว่างบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือทางดิจิทัลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะการใช้ในเบื้องต้นและนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระดับที่สูงขึ้น เพื่อรองรับการทำงานและการดำเนินชีวิตในอนาคต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทและคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัลจากการปรับเปลี่ยนเข้าสู่การศึกษายุคดิจิทัลที่ควรประกอบไปด้วยบทบาทสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผัน ด้วยการเป็นผู้เรียนตลอดชีวิตและการเป็นผู้รอบรู้ 2) การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นเรื่องในอนาคตและการสร้างความหมายในโลกของความจริง และการจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ และ 3) การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลควรมีลักษณะสำคัญ คือ มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย มีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทั้งตนเองและองค์กร มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง มีการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้วยข้อมูลที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และมีจริยธรรม ความเท่าเทียมเสมอภาคในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งบทบาทและคุณลักษณะเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับผู้บริหารการศึกษาในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่การศึกษายุคดิจิทัลได้สำเร็จ

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหารการศึกษา; ผู้บริหารการศึกษา; ยุคดิจิทัล; คุณลักษณะผู้บริหารการศึกษา

Abstract

In an era of rapid change, the emergence of digital technology has profoundly impacted nearly every aspect of society, including education. Digital education represents a new and expansive domain that is critical for teaching and learning processes. It serves as a vital tool for education and facilitates communication between students, teachers, and organizational personnel within educational institutions. Digital tools are indispensable, requiring all stakeholders to develop basic digital skills and engage in continuous learning to enhance their capabilities to meet the demands of future work and life. This article aims to present the roles and characteristics of modern educational administrators in the transition towards digital education. The essential roles are categorized into three key areas: self-development to stay ahead of global disruptions which involves being lifelong learners and possessing comprehensive knowledge; enhancing learning management capabilities, emphasizing future-oriented education, fostering meaningful engagement with real-world contexts, and integrating technology as a tool for effective learning management; and improving the ability to evaluate learners' outcomes. Furthermore, educational administrators in the digital era should exhibit essential characteristics such as a modern vision, technological literacy, the ability to promote learning and development for themselves and their organizations, effective change management skills, data-driven decision-making, creativity and innovation, collaborative networking, and adherence to ethics and equity in educational management. These roles and characteristics are

vital for educational administrators to successfully drive the transformation toward a digital education era.

Keywords: Educational Administrator's Role; Educational Administrator; Digital Era; Educational Administrator Characteristics

บทนำ

ในยุคของความเปลี่ยนแปลงในทุกมิติสู่ความปกติใหม่ทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงานในทุกรูปแบบ การศึกษารวมถึงการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับยุคที่เรียกว่า ดิจิทัล อันเป็นยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในทุกช่วงเวลาและช่วงวัยของมนุษย์ทั่วทั้งโลก ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานของผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย การติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วและสื่อสารถึงกันได้อย่างอิสระและเป็นปัจจุบัน ในการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ที่มีการสื่อสารผ่านสื่อผสมทั้งข้อความ ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหวที่เรียกว่า Multimedia ผลิตเนื้อหา (Content) ที่มีการพัฒนาแตกแขนงไม่จำกัด ในกระบวนการศึกษายุคดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างอิสระและรวดเร็ว สอดคล้องกับภารกิจหลักของกระทรวงศึกษาธิการตามยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ฉบับปรับปรุงว่าด้วยเรื่องการมุ่งเน้นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนและประชาชน โดยมุ่งเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเพื่อพลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล (Transforming Education to Fit in the Digital Era) เพื่อเป็นสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ ในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) การเรียนรู้ออนไลน์จึงเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สำคัญและจำเป็น รวมถึงทำให้ให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงเนื้อหาต่าง ๆ และพฤติกรรมการใช้งานให้มีประสิทธิภาพ สามารถเป็นพลเมืองดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งเป็นกระบวนการวิธีการที่จำเป็นสำหรับการศึกษาในยุคดิจิทัล การศึกษาที่มีลักษณะการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลเป็นฐาน (Digital-based Learning) จึงเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) คลังบทเรียนออนไลน์แบบเปิด (Massive Open Online Course; MOOC) โมบายแอปพลิเคชันสำหรับการศึกษา (Mobile Application for Education) การประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) ฯลฯ อีกทั้งยังมีการนำเทคโนโลยี

สมัยใหม่เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของเครื่องจักร (Machine Learning) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) ตลอดจนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งการประมวลความรู้แบบอัตโนมัติเพื่อรองรับเทคโนโลยีในอนาคต (สมัครสมร ภักดีเทวา และเอกนถน บางท่าไม้ , 2564)

ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการจัดการศึกษาและการทำงาน ถ้าผู้บริหารการศึกษาไม่ปรับตัวให้เท่าทันกับยุคสมัยจะทำให้การบริหารงานเกิดการชะงักและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานให้ทันยุคสมัย การดำเนินการต่าง ๆ ก็จะไม่ตอบสนองกับนโยบายในการพัฒนาองค์กรในทุกระดับ ทำให้องค์กรล้าหลัง ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานและไม่สนองต่อเป้าหมายการบริหารงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติได้ ดังที่ศูนย์ธุรกิจดิจิทัลของสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT Center for Digital Business) พบว่า ไม่มีองค์กรใดที่ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนองค์กรด้วยดิจิทัล (Digital Transformation) จากด้านล่างผลกดันสู่ระดับนโยบาย (Bottom up) ทุกองค์กรที่ประสบความสำเร็จจะมาจาก การขับเคลื่อนของผู้บริหารระดับสูงผ่านการดำเนินการ (Top down) ทั้งสิ้น ผู้บริหารการศึกษาสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยการทำให้ทุกภาคส่วนเห็นภาพที่ชัดเจนของวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในระดับใดก็ตามและผู้บริหารศึกษาคควรจะต้องมีการติดตามการดำเนินการปรับเปลี่ยนอย่างใกล้ชิด ซึ่งจากการศึกษาในฐานะนักบริหารการศึกษายุคใหม่จึงต้องมีการปรับตัวเข้าสู่การบริหารงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงทำความเข้าใจในหลักการบริหาร การปฏิบัติตนเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์กรด้วยการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการทำงานในทุกส่วนงาน โดยใช้เครื่องมือดิจิทัล (Digital Devices) ในแต่ละชนิดที่มีคุณลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันไปในแต่ละผลลัพธ์ของจุดประสงค์การทำงานที่จะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

เนื้อเรื่อง

การศึกษายุคดิจิทัล

ในปัจจุบันที่สถานการณ์โลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษามีการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัลที่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้มีความ

หลากหลายและเปิดกว้าง การเรียนรู้ในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอและไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้สอนในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับรูปแบบวิธีการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยวิธีที่เป็นที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่รูปแบบหนึ่งในยุคปกติใหม่ (New Normal) ที่ทันสมัยและมีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ด้วยการผสมผสานการเรียนแบบออนไลน์และออฟไลน์ (ดั้งเดิม) เข้าด้วยกัน ซึ่งการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended or Hybrid Learning) อาจเกิดขึ้นมาหลายสิบปีแต่เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เข้ายุคสมัยได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพในช่วงยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) การนำเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น การสนทนาออนไลน์และยังคงมีส่วนที่ให้ผู้เรียนและผู้สอนพบปะกัน โดยมีสัดส่วนในการนำเสนอเนื้อหาผ่านระบบออนไลน์อยู่ระหว่างร้อยละ 30-70 ของเนื้อหาการเรียนทั้งหมด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในแต่ละวิชา ตามที่เฮเลนและซีแมน (Allen & Seaman, 2010) ได้อธิบายไว้ และมีการใช้สื่อการสอนแบบออนไลน์เป็นหลักโดยเน้นความยืดหยุ่นและเข้าถึงง่ายของผู้เรียน แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การทดลองต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จุดเด่นของการเรียนรู้แบบผสมผสาน คือ สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นรูปแบบการศึกษาที่น่าสนใจเพราะสามารถนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ผ่านสื่อมากมาย มีรูปแบบการเรียนที่ยืดหยุ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการแนะนำของผู้สอน โดยผู้เรียนสามารถค้นคว้าหัวข้อที่ตนเองยังไม่เข้าใจหรือมีความสนใจมากเป็นพิเศษได้อย่างรวดเร็วผ่านสื่อการสอนออนไลน์โดยไม่ต้องรู้สึกกดดันเหมือนการเรียนพร้อมกันกับผู้เรียนคนอื่น ๆ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกอีกด้วย (True VWORLD, 2565)

ภาพ 1 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (True VWORLD, 2565)

เครื่องมือการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ภายใต้แนวทางการเรียนรู้แบบผสมผสานมีหลากหลายและมีการพัฒนาขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นจากองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน แม้กระทั่งบุคคลทั่วไปที่มีการแบ่งปันข้อมูลองค์ความรู้ โดยนำองค์ความรู้ของตนเองมาสร้างรายได้ เกิดหลักสูตรการเรียนรู้ทางออนไลน์และออฟไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่คนสนใจเฉพาะด้าน (Customized) ผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่เรียกว่า MOOCs ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกหนแห่งในโลก นอกจากนี้ ยังมีสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนรู้มากมาย เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (YouTube) อินสตาแกรม (Instagram) พอดแคสต์ (Podcast) แคนวา (Canva) แพดเล็ต (Padlet) ไอเอ็กซ์แอล (IXL) มูเดิล (Moodle) คาฮูท (Kahoot) ฯลฯ รวมถึงแอปพลิเคชันส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น การจัดการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน และการเรียนรู้สามมิติแบบมีปฏิสัมพันธ์เชิงโต้ตอบ (Interactive 3D Learning) ด้วยการใช้เทคโนโลยีความจริงเสริม (Augmented Reality; AR) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality; VR) ในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ฯลฯ (สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2563)

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มเป็นตัวกลางเชื่อมโยงผู้สอนและผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน สามารถจำแนกเป็น 6 รูปแบบ (ฐิติมา จันทะศิริ, 2565) ดังนี้

1) Face to Face Driver เป็นรูปแบบที่จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างการเรียนในห้องเรียนตามปกติแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้สอนและผู้เรียนกับการเรียนออนไลน์ ตามเนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นครั้งคราว

2) Rotation เป็นการจัดการเรียนรู้แบบหมุนเวียนตามเนื้อหาที่เรียนและระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเนื้อหาในแต่ละเรื่องจะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต่างกัน แต่จะต้องมีเนื้อหาอย่างน้อยหนึ่งบทเรียนที่มีการจัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีหรือดิจิทัลแพลตฟอร์ม รวมทั้งการใช้เทคนิคห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

3) Flex เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความต้องการของผู้เรียน โดยผู้สอนจะวางแผนจัดตารางกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายแบบออนไลน์ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการปรับตารางเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความจำเป็นของผู้เรียน

4) Online Lab เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ห้องปฏิบัติการทางเทคโนโลยีในระบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และอาจมีการพบปะกับผู้สอนเป็นครั้งคราว แต่จะเน้นการเรียนรู้ในออนไลน์เป็นหลัก

5) Self-Blended เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยตัวเองตามประเด็นหรือหลักสูตรที่กำหนด ในลักษณะหลักสูตรออนไลน์ซึ่งจะมีโปรแกรมควบคุมหลักอยู่ที่ห้องปฏิบัติการตามรูปแบบที่ 4 ที่จะคอยควบคุมและอำนวยความสะดวกหรือพบปะผู้สอนผ่านสื่อออนไลน์

6) Online Driver เป็นการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เต็มรูปแบบโดยมีการเรียนแบบออนไลน์ทั้งผู้เรียนและผู้สอนตามหลักสูตรที่กำหนด ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลแพลตฟอร์มมีบทบาทสูงมากต่อการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เช่น การเรียนในห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) หรือหลักสูตรการสอนออนไลน์แบบมู๊ก (Massive Open Online Course; MOOCs)

ดังที่กล่าวข้างต้น เครื่องมือการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลมีความหลากหลายสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายบริบทตามแต่ผู้เรียนและผู้สอนต้องการศึกษา ทั้งการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนศึกษาด้วยตนเอง โดยสามารถแสดงรูปแบบของเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบของเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ (ชนาคาร คุ่มภัย และคณะ, 2564)

จากภาพข้างต้นจะสังเกตได้ว่า นักการศึกษาหรือผู้บริหารทางด้านการศึกษา ยุคใหม่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ รวมถึงการทำงานที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาบริหารจัดการกระบวนการในการทำงาน การจัดการเรียนการสอน เนื่องด้วย เครื่องมือเหล่านี้จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้กับบุคลากรทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งในแต่ละเครื่องมือยังสามารถใช้งานได้ในหลากหลายประเภท และสามารถเลือกใช้งานให้เหมาะสมกับผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล

บทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัล

ในยุคที่โลกของกระบวนการจัดการศึกษาเกิดการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็น ดิจิทัล (Digital Transformation) การศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริง การศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นความท้าทายอย่างยิ่งในการนำผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษาปรับตัวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทักษะที่สำคัญ ในยุคดิจิทัลที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) การที่ผู้บริหาร การศึกษาต้องบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศยุคดิจิทัล ส่งผลให้ผู้บริหารการศึกษา ควรปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองในการบริหารการศึกษา จึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ ภาวะผู้นำที่เข้าใจกระบวนการและธรรมชาติของยุคสมัยใหม่ จากการศึกษาบทบาท ใหม่ของผู้บริหารการศึกษาในการบริหารการศึกษาในยุคใหม่ตามแนวคิดของจุกส์และ ชาฟ (Jukes & Schaaf, 2019) พบว่า ผู้บริหารกับบทบาทใหม่ในการบริหารการศึกษา ในยุคใหม่ ควรประกอบด้วยบทบาทอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่

1. การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิกผัน เป็นบทบาทสำคัญที่ผู้บริหาร การศึกษาทุกคน ควรตระหนักและเร่งพัฒนาตนเองเป็นอันดับแรกเพื่อให้รู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องประกอบด้วย การเป็นผู้เรียน ตลอดชีวิต (Lifelong Learners) คือ การเป็นผู้ที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงและ พัฒนาความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากการศึกษา หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาควรปรับเปลี่ยนตนให้เป็น ผู้เรียนตลอดชีวิต สามารถประเมินความรู้ ความสามารถของตนเอง และพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และการเป็นผู้รอบรู้ (Expert Generalist) คือ ผู้ที่มีความรู้หลากหลายสาขามีความสามารถในการรับรู้ข้อมูล การเปลี่ยนข้อมูลเป็น ความรู้และการประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาโลกที่เป็นจริง จะต้องเป็นผู้ที่ ศึกษาความรู้ในหลายสาขาที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจในหลักสำคัญของ แต่ละด้าน และสามารถเชื่อมโยงหลักสำคัญเหล่านั้นมาใช้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เฉพาะเจาะจงได้

ผู้บริหารการศึกษาควรมีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ และมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีความเข้าใจศาสตร์ (Science) ที่เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบหรือสาขาวิชาหรือสาขาความรู้ต่าง ๆ หรือกระบวนการที่เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้ได้ความรู้ที่สามารถทดสอบได้

2. การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ เป็นบทบาทที่ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการออกแบบวางแผน และปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ ประกอบด้วย 1) การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นเรื่องในอนาคตและการสร้างความหมายในโลกของความจริง 2) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบค้นพบและใช้สมองทุกส่วน และ 3) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นเรื่องในอนาคต และการสร้างความหมายในโลกของความจริงผู้บริหารการศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันหรือจะจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะที่จะช่วยให้ผู้เรียนอยู่รอดในอนาคต คือ ต้องสอนทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและดำเนินชีวิตในอนาคต ซึ่งผู้บริหารการศึกษาควรนำรูปแบบหรือวิธีการสอนใหม่มาใช้ เช่น การจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์เป็นฐาน (Product-based Learning) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้เกมเป็นฐาน (Game-based Learning) การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Experiential Learning) รวมถึงการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่ดีสำหรับผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ในเรื่องที่เป็นแนวโน้มของเทคโนโลยีดิจิทัลที่จะมีบทบาทสำคัญในโลกยุคใหม่ ได้แก่ หุ่นยนต์ (Robotics) เทคโนโลยีการพิมพ์ 3 มิติ (3D Printing) เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การเขียนชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในรูปโค้ด (Coding) เทคโนโลยีความจริงเสริม (Augmented Reality: AR) เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) และชุดข้อมูลขนาดใหญ่ที่รวบรวมและจัดการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย (Big Data) เป็นต้น ผู้บริหารการศึกษาควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความหมายในโลกของความจริง เพราะปัจจุบันเป็นยุคที่ข้อมูลต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นอย่างมากมายและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสามารถที่จำเป็นสำหรับคนยุคใหม่ คือ ความสามารถในการค้นหาข้อมูลที่เหมาะสมแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในโลกของความเป็นจริงที่มีความท้าทาย ผู้บริหารการศึกษาจึงควรรู้และจัดลำดับความสำคัญทักษะ

กระบวนการที่จะต้องพัฒนาให้แก่ผู้เรียนในเรื่องการวิจัย การแก้ปัญหา การสื่อสาร และความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารการศึกษาควรวางกรอบประสบการณ์ผ่านเนื้อหาที่เรียน การใช้ทักษะและกระบวนการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการประยุกต์เนื้อหาในบริบทของโลกของความจริง โดยจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการและบริบทที่สอดคล้องกัน ไม่ใช่เน้นให้ครูเป็นเพียงผู้ถ่ายทอดเนื้อหาเท่านั้น ควรฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยตนเอง

2) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบค้นพบและใช้สมองทุกส่วน ผู้บริหารการศึกษาควรปรับการจัดการเรียนรู้จากการบรรยายโดยเน้นผู้สอนเป็นผู้บอกความรู้และผู้เรียนเป็นผู้ฟังไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบค้นพบ ผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบค้นพบจะได้รับทักษะที่สูงขึ้นในการคิดวิเคราะห์ คิดเชิงวิพากษ์และการสร้างความคิดใหม่ นอกจากนี้ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องให้โอกาสผู้เรียนในการทำกิจกรรมที่ใช้สมองทั้งสองซีกในการคิดอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะเกี่ยวกับความสามารถในการรู้จักตนเอง (Intrapersonal) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Interpersonal) การแก้ปัญหา (Problem Solving) ความร่วมมือ (Collaboration) การวิเคราะห์ข้อมูล (Information Analysis) การนำเสนอข้อมูล (Information Presentation) การสร้างสรรค์ (Creativity) และการเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ฯลฯ ในฐานะผู้บริหารการศึกษาควรเข้าใจเรื่องความหลากหลายซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยเราความสนใจและสร้างมุมมองใหม่ให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ การเรียนรู้ของสมองชอบสิ่งที่เป็นแบบแผน มีการใช้เสียงและสี จึงควรใช้สิ่งเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการเปลี่ยนสถานที่ในการเรียนรู้โดยการไปเรียนรู้นอกห้องเรียน การจัดห้องเรียนแบบใหม่ การทัศนศึกษา และกิจกรรมการสำรวจโลกของความจริงผ่านการเป็นผู้ให้บริการ การเป็นอาสาสมัครภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เป็นแบบดิจิทัลและไม่เป็นแบบดิจิทัล เป็นต้น

3) การจัดการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารการศึกษาควรพัฒนาตนเองให้เข้าใจและสามารถใช้สร้างสรรค์สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทัน ปลอดภัยและควรพัฒนาตนให้มีทักษะความฉลาดทางดิจิทัล 8 ทักษะ (Digital Intelligence Quotient; DQ) ซึ่งเป็นความสามารถทางสังคม อารมณ์ และการรับรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตดิจิทัล เป็นทักษะในการใช้สื่อและการเข้าถึงคมในโลกออนไลน์อย่างเหมาะสมและปลอดภัย ได้แก่ 1) ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ของตนเอง (Digital Identity) คือ ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ที่ดีของตนเองทั้งในโลกออนไลน์และโลกความจริง และไม่กระทำผิดกฎหมายและละเมิด

จริยธรรม 2) ทักษะการบริหารเวลาในโลกดิจิทัล (Screen Time Management) คือ ความสามารถในการบริหารเวลาและควบคุมตนเองในโลกออนไลน์กับในชีวิตจริงได้อย่างสมดุล 3) ทักษะการรับมือการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying Management) คือ ความสามารถในการรับมือ ป้องกันและมีภูมิคุ้มกันกับการข่มขู่บนโลกไซเบอร์อย่างเหมาะสม 4) ทักษะการรักษาความปลอดภัยของตนบนโลกไซเบอร์ (Cybersecurity Management) คือ ความสามารถในการป้องกันการถูกโจรกรรมข้อมูลหรือถูกโจมตีในโลกออนไลน์ได้ 5) ทักษะในการจัดการความเป็นส่วนตัว (Privacy Management) คือ ความสามารถในการรักษาความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์ของตนและผู้อื่นได้เพื่อความปลอดภัยทางข้อมูล 6) ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูลที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์โดยใช้ วิจารณญาณและการตรวจสอบ 7) ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูล ร่องรอยทางดิจิทัล (Digital Footprint) คือ การเข้าใจธรรมชาติของการทำกิจกรรมผ่านโลกออนไลน์จะต้องหลงเหลือร่องรอยและประวัติไว้เสมอและเข้าใจผลลัพธ์ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้สื่อออนไลน์ต่าง ๆ 8) ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความเห็นอกเห็นใจและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Digital Empathy) คือ ความเห็นอกเห็นใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโลกออนไลน์ ซึ่งทักษะที่กล่าวมาข้างต้นจะช่วยให้การใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลเกิดประสิทธิภาพ (มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน, 2563) ในปัจจุบันมีเครื่องมือสนับสนุนและอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาทักษะมากมาย เช่น คลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (Open Educational Resource; OER) คลังบทเรียนออนไลน์แบบเปิด (Massive Open Online Course; MOOC) ที่สามารถนำไปประยุกต์และพัฒนาต่อเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนได้โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ทางปัญญา

ในฐานะผู้บริหารการศึกษาควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้มากขึ้น โดยการทำแนวทางการนำไปใช้ในชั้นเรียนและพัฒนาทักษะในการวิจัยให้แก่ผู้เรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนักสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based Learners) ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ในโลกยุคดิจิทัลข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นบทบาทที่ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบว่า ผลการจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

อย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในโลกยุคใหม่ได้
อย่างไร ในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนควรมีการประเมินความคิด ซึ่งการ
จัดการเรียนรู้ในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดแบบเอกนัย (Convergent Thinking) เป็น
หลักการคิดที่ต้องการคำตอบที่ถูกต้องกับสิ่งที่ลงมือปฏิบัติและสามารถตอบโจทย์ได้
อย่างชัดเจน โดยนำแนวความคิดและเครื่องมือที่หลากหลายมาวิเคราะห์แล้วคัดเลือก
ให้เหลือแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่
ในทางตรงกันข้ามหากผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาและใช้คำถามปลายเปิด
ให้ผู้เรียนได้เสนอคำตอบที่เป็นไปได้หลายคำตอบจะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดแบบ
อนกนัย (Divergent Thinking) ที่เป็นกระบวนการคิดในการสร้างความคิดสร้างสรรค์
ต่าง ๆ โดยมองหาความเป็นไปได้ของแนวทางที่หลากหลายอย่างไม่มีข้อจำกัด มอง
แบบองค์รวมให้รอบด้านมากที่สุด (สมเสมอ ทักษิณ และภิญโญ วงษ์ทอง, 2563;
Jukes & Schaaf, 2019; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาส่งผลต่อกระบวนการจัดการศึกษา
แก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่ที่มีประสิทธิภาพควรจะต้องมี
วิสัยทัศน์มุมมองในกระบวนการจัดการศึกษาที่ลึกและกว้างที่จะช่วยขับเคลื่อน
ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและแนวทางการจัดการสอนของผู้สอนให้เป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับการศึกษายุคสมัยใหม่

องค์ความรู้ใหม่

จากหลักการและแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
และสังคมเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำให้ระบบการศึกษาต้องมีการขยับปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ โดย
ในประเทศไทยระบบการศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ยังเป็นความท้าทายอย่าง
ยิ่งยวดทั้งต่อตัวผู้เรียน ผู้สอน รวมถึงผู้บริหารการศึกษา ในฐานะของผู้บริหาร
การศึกษายุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดการบริหารของตนเองให้
ทันต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นเครื่องมือใน
การจัดการเรียนรู้รวมถึงนำมาจัดการบริหารกระบวนการทำงานในสถานศึกษาทั้ง
ระบบนั้นทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น รวมถึงในส่วนของรูปแบบ
การจัดการศึกษา การผสมผสานหลักคิดใหม่ในการพัฒนารูปแบบการศึกษา การ
คำนึงถึงหลักปฏิบัติอย่างอย่างมีจริยธรรมและเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการศึกษา
ดังนั้น จากหลักการแนวคิดของนักการศึกษาหลายคน รวมถึงแนวโน้มของแนวคิดใหม่
สำหรับการศึกษายุคดิจิทัลในภาพรวมของผู้บริหารการศึกษาคควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย: สามารถมองเห็นโอกาสและความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี พร้อมกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบการศึกษา
2. การมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยี: ควรมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ระบบการจัดการการเรียนรู้ (LMS) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) รวมถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษาที่ทันสมัยเพื่อการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม
3. การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง: เปิดรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ตลอดเวลา เพื่อเตรียมพร้อมในการถ่ายทอดความรู้และพัฒนาภายในองค์กร
4. ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง: สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้อย่างราบรื่นและส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้
5. การสนับสนุนการตัดสินใจด้วยข้อมูล: ใช้ข้อมูลเชิงลึกและการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ
6. การมีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม: พร้อมทั้งริเริ่มโครงการใหม่เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและระบบการจัดการศึกษา
7. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ: สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืน
8. จริยธรรมและความเท่าเทียม: มุ่งเน้นการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมทุกกลุ่มทุกช่วงวัย พร้อมปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในทุกด้านอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม

บทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัลในยุคที่การศึกษาเข้าสู่โลกดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงแค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร แต่ยังรวมถึงการสร้างทิศทาง สร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนบุคลากร รวมถึงมองในเรื่องความทัดเทียมเสมอภาคในระบบการศึกษาและสามารถนำพาองค์กรหรือสถานศึกษาให้เติบโตในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาและชีวิตประจำวันและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพ 3

ภาพ 3 ลักษณะของผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

สรุป

การศึกษาในยุคดิจิทัลกับผู้บริหารการศึกษา สิ่งแรกของผู้นำควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการบริหารองค์กรด้วยการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในระบบการทำงานไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทำงานหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องตื่นตัวเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีความรู้เท่าทันในศาสตร์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อที่จะสามารถเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ วิธีการสื่อสาร ทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ ระบบการจัดการเรียนรู้แบบจัดการเรียนการสอนในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องตื่นตัวเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีความรู้เท่าทันในศาสตร์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อที่จะสามารถเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ วิธีการสื่อสาร ทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ ระบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเป็นการยืดหยุ่นต่อผู้เรียนและผู้สอนให้สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้อย่างไร้ข้อจำกัด ในส่วนของบทบาทของผู้บริหารการศึกษายุคใหม่จากการศึกษาบทบาทใหม่ของผู้บริหารการศึกษาในยุคใหม่ ควรประกอบด้วยบทบาทอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันโลกที่พลิก 2) การพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และ 3) การพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งผู้บริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลควรมีลักษณะสำคัญ คือ มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัย มีความรู้ความ

เข้าใจในเทคโนโลยี สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทั้งตนเองและองค์กร มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง มีการวิเคราะห์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ด้วยข้อมูลที่หลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและมีจริยธรรมความเท่าเทียมเสมอภาคในการบริหารจัดการการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ฐิติมา จันทะศิริ. (2565). การเรียนการสอนออนไลน์ในยุคดิจิทัล. *Journal of Modern Learning Development*. 7 (10), 349-363.
- ธนากร คุ่มภัย และคณะ. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สาขาช่างอุตสาหกรรม บนความปกติใหม่ช่วงวิกฤติโควิด-19. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 8 (3), 393-407.
- มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.). (2563). *ความฉลาดทางดิจิทัล (DQ Digital Intelligence)*. ปทุมธานี: วอลค์ ออน คลาวด์.
- สมเสมอ ทักซิณ และภิญโญ วงษ์ทอง. (2563). *การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving)*. นครนายก: สถาบันวิจัยพัฒนาและสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมัครสมร รักดีเทวา และเอกนถุน บางท่าไม้. (2564). การเรียนรู้ยุคใหม่กับการเรียนการสอนออนไลน์ในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*. 34 (1), 1-18.
- สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (27 มกราคม 2563). *การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล*. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2567, จาก <https://www.okmd.or.th/okmd-opportunity/life-long-learning/3678/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ครูไทยยุคใหม่สนใจดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวาน.
- Allen. I. E. and Seaman. J. (2010). *Learning on Demand: Online Education in the United States, 2009*. Oakland, CA: Babson Survey Research Group.

- Jukes, I and Schaaf, R. (2019). *A Brief History of the Future of Education: Learning in the Age of Disruption*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- True VWORLD. (29 กันยายน 2565). *Blended Learning เทรนด์การเรียนรู้แบบใหม่ในยุค New Normal*. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2567, จาก <https://truevitalworld.com/th/article/blended-learning>

Academic Article; Received: 2025-02-11; Revised: 2025-04-02; Accepted: 2025-04-08.

ความไม่มีศาสนา: ข้อเสนอความเชื่ออย่างมีเหตุผล

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

Irreligion: An Approach of the Justification by Faith in Theravada Buddhism

พระมหาขวัญชัย เขมประไพ*¹,

พระภิกษุชรัสุนทร, วิ. (กิตติเชษฐ เปรมสกุล)**²,

พระครูภาวนาวัฒน์บัณฑิต วิ. (เจริญ มั่นจะนา)³

Phramaha Khwanchai Hemprapai¹,

PhraBhavanavajirasundon Vi. (Kittiched Premsakul)²,

PhraKhruphawanawatthanabundit Vi. (Charoen Manjana)³

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

First Author, E-mail: khwanchai.hem@mcu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: religion.phd@mcu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความไม่มีศาสนาจากข้อเสนอทางด้านเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาด้วยการใช้หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ความไม่มีศาสนาเกิดขึ้นจากการอ้างถึงกลุ่มธรรมชาตินิยมที่มองว่า ทุกอย่างมีหลักธรรมชาตินิยมที่โยงกับความจริง เป็นความจริงที่ไม่มีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในนั้น มองทุกอย่างเป็นนามธรรมที่ทุกอย่างไม่มีพื้นที่ให้ใครเป็นผู้อ้างว่าตนเองเป็นใหญ่เหนือสิ่งอื่น อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิมตินิยมที่มีการตั้งข้อสงสัยต่อความเชื่อที่ถามถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองทำ มากกว่าจะโทษไปที่ส่วนอื่นที่เกินกว่าตนเองจะควบคุมได้ จากหลักการที่ว่ามานี้ พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าหลักการของความไม่มีศาสนาที่อ้างอิงเอาจากหลักกาลามสูตรที่ไม่ให้เชื่อ ทำให้เกิดการขยายต่อยอดความรู้ที่ไม่ใช่มาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง อีกทั้งความรู้ยังไม่มีเบ็ดเสร็จเด็ดขาด อาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งหลักการที่อ้างถึงการที่มนุษย์ไม่ใช่

เป็นผู้กำหนดการกระทำของตน ทำให้ไม่รับผิดชอบต่อผลที่ตามมาจึงทำให้เกิดความวุ่นวาย พระพุทธศาสนาเถรวาทมองปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า เป็นสิ่งที่ต้องปฏิเสธความเชื่อเหล่านี้โดยให้มนุษย์เป็นผู้รับผลของตน อีกทั้งมนุษย์ยังไม่ใช่มีความเหนือชั้นกว่าสิ่งอื่นในธรรมชาติ แต่เป็นอันเดียวกัน มีความเท่าเทียมกันและเสมอกัน องค์ความรู้ใหม่คือการอ้างเหตุผลถึงความไม่มีศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทปรากฏในมิติของธรรมเนียมและหลักจริยศาสตร์ที่ต้องการให้ทุกคนเท่าเทียมกัน อีกทั้งกลไกทางด้านวิมตินิยมที่เสนอการสร้างองค์ความรู้ทางญาณวิทยาที่ไม่ยึดติดกับแนวทางใดแนวทางหนึ่ง แต่เป็นการแสวงหาจุดร่วมกันของความรู้เหล่านั้น

คำสำคัญ: ความไม่มีศาสนา, การมีเหตุมีผล, ความเชื่อ, พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This article aims to present the irreligiousness from the rational proposal in Theravada Buddhism. It is a study using books and related documents. The results of the study found that irreligiousness arises from referring to the naturalist group which believes that everything as having a natural principle is connected to the truth, a truth that does not include human beings, everything as an abstraction that does not allow anyone to claim to be superior to others. It is also related to the nihilist group which questions to the responsibility for what one does, rather than blaming others that are beyond one's control. From this principle, Theravada Buddhism believes that the principle of irreligion, referring to the Kalama Sutta principle that does not allow to believe leading to the expansion of knowledge that does not come from any one source. Furthermore, knowledge is not absolute and may change all the time. Moreover, the principle that refers to human beings not determine their own actions, makes them not responsible for the consequences, which leads to chaos. Theravada Buddhism believes that such phenomena have to be rejected by these beliefs, allowing human beings to receive their own consequences. Furthermore, human beings are not superior to other things in nature, but are the same, equality, and equity The body of knowledge indicate that the justification for the

irreligion in Theravada Buddhism which appears in the dimensions of naturalism and ethics that want everyone to be equal, as well as the mechanism of liberalism which offers the creation of epistemological knowledge that does not adhere to any one approach, but rather seeks common ground among that knowledge.

Keywords: Irreligion; Justification; Faith; Theravada Buddhism

บทนำ

การเข้าใจว่า ศาสนาไม่มีความจำเป็นต่อโลกยุคสมัยนี้มาจากบริบทหรือความเชื่อที่ต่างจากอดีต เนื่องจากในแง่หนึ่งการปฏิเสธความเชื่อทางศาสนาจากการไม่ยอมรับความรู้ที่มาจากศาสนาอีกต่อไป อันเป็นวิธีการเข้าใจโลกแบบกลุ่มอโงญนิยม (Agnosticism) ที่เสนอว่า ไม่มีหลักฐานใดที่ยืนยันได้ว่า มีพระเป็นเจ้าอยู่จริงหรือไม่ ขณะเดียวกันแนวคิดนี้ยังนำไปสู่การไม่ยอมรับถึงความรู้ที่มาจากศาสนาว่า ไม่อาจจะเชื่อถือได้เช่นกัน จึงเป็นการระบุให้เห็นลักษณะของการที่อะไรที่เกินเลยกว่ามนุษย์จะรับรู้ได้ สิ่งนั้นก็ไม่น่าจะมีอยู่จริง จึงเป็นหลักการที่กลุ่มนักคิดสมัยใหม่เลือกจะมองแบบนั้น

จากการที่มนุษย์ไม่สามารถรับรู้สิ่งใดได้ จึงเป็นการปฏิเสธต่อสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจรับรู้ได้ ดูจะง่ายกว่าการพยายามจะอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยข้อความที่พิสูจน์ไม่ได้ การคาดการณ์ถึงสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของมนุษย์จึงตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลที่จะได้มาจากการโต้แย้งและดำเนินไปตามข้อเท็จจริงเหล่านั้น แม้ว่าจะมีหลักการทางศาสนาที่ยืนยันถึงความเชื่อที่มีมาแต่เดิม แต่ชีวิตเป็นการเข้าใจถึงวิถีปฏิบัติที่สังคมรับรู้ร่วมกันว่า จะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น

การไม่นับถือศาสนาที่มีข้อมูลบางอย่างที่ไม่อาจเข้าถึงได้จึงถูกปฏิเสธโดยกลุ่มนักคิด เช่น พระพุทธเจ้าที่ไม่เชื่อในเรื่องพรหมันว่า เป็นต้นตอของทุกอย่าง พร้อมคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดของพรหมัน รวมทั้งข้อจำกัดของการรับรู้เรื่องโลกและกำเนิดชีวิตของมนุษย์ที่ว่า

อภัสสรพรหมโลกเพราะสิ้นอายุหรือสิ้นบุญ ย่อมเกิดที่วิมานพรหมเป็นผู้อยู่ร่วมกับสัตว์นั้น แม้สัตว์พวกนั้นนึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน บรรดาสัตว์พวกนั้น ผู้เกิดก่อนมีความคิดอย่างนี้

ว่า เราเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหม ผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครข่มเหงได้ เห็นถ่องแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสระ เป็นผู้สร้าง ผู้บันดาล ผู้ประเสริฐ ผู้บงการ ผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของสัตว์ผู้เกิดมาแล้วและกำลังจะเกิด เราบันดาลสัตว์เหล่านี้ขึ้นมา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 40-42:17)

จากพุทธพจน์ข้างต้นนั้นอธิบายให้เห็นภาพของการปฏิเสธความยิ่งใหญ่ของพระพรหม และเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้แม้จะไม่รู้ก็ตาม กล่าวคือ แสดงให้เห็นความสมเหตุสมผลในทางหลักการ แต่ขณะเดียวกันไม่ได้ตอบให้เห็นว่า ทำไมมนุษย์จึงเชื่อความสมเหตุสมผลนี้ได้มากกว่าข้อความว่า มีพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ทั้งที่คนที่มีเหตุผลถึงสิ่งที่มีอยู่ในโลกนั้นต้องมีผู้สร้างและสิ่งที่สร้าง ก็คือ พระพรหม ก็ฟังดูน่าเชื่อถือเช่นกัน แต่สิ่งที่ทำให้คนมองว่า บุคคลมีศักยภาพรับรู้ไม่เท่ากัน เป็นวิธีการที่อาจเข้าใจได้ โดยระดับความรู้ดังกล่าวมาจากข้อพิจารณาความจำได้ในอดีตชาติที่ตนเองรู้ได้ระดับหนึ่ง แต่มีคนอื่นรู้ได้มากกว่าจึงมีลักษณะคำอธิบายที่สอดคล้องกันระหว่างเรื่องราวในปัจจุบันกับอดีตที่สอดคล้องกัน ความสมเหตุสมผลดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้คนไม่เชื่อศาสนาแบบเดิม คือ การที่นับถือพระเป็นเจ้า และหันกลับมานับถือความเป็นมนุษย์ที่สามารถรับรู้อะไรได้มากยิ่งขึ้นตามลำดับการปฏิบัติตน

แต่กระบวนการดังกล่าวอาจจะซ้ำในการพัฒนาตนเองให้รับรู้ความจริงดังกล่าวนี้ จึงทำให้ศาสนาที่มีวิธีปฏิบัติตนที่ยุ้งยากและซับซ้อนไม่ได้รับการปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้มาจากความไม่มีศาสนา แม้จะมีข้อพิสูจน์เรื่องที่ไม่อาจรู้ได้ก็จริง แต่ในสมัยปัจจุบันประเด็นดังกล่าวอาจไม่ได้เป็นที่สนใจมากนัก เท่ากับการที่เชื่อศาสนานั้นสามารถทำให้ชีวิตดีขึ้นได้ต่างหาก เป็นที่มาของการที่กลุ่มของคนที่มีมองศาสนาว่า ไม่จำเป็นสำหรับโลกในสมัยนี้แล้ว เนื่องจากมองเห็นศาสนาว่า เป็นข้าศึกของความเจริญหรือความก้าวหน้าในโลกนี้ เขาต้องการความเจริญ ความก้าวหน้าในโลกนี้แล้วก็เห็นศาสนาเป็นข้าศึกต่อความก้าวหน้า เพราะเข้าใจว่า ศาสนาสอนให้ไม่ทำความเจริญ สอนให้สันโดษ อีกทั้งศาสนายังเป็นสิ่งที่ทำให้เสียเปรียบในการแข่งขัน คือ ถ้าใครเคร่งศาสนา คนนั้นจะเสียเปรียบแล้วก็ไปไม่รอด ก็เลยไม่อยากจะเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือถือศาสนาเป็นหลัก (พุทธทาสภิกขุ, 2561: 5-7)

จากความไม่สนใจศาสนาในมุมมองที่ว่า เป็นการทำให้ไม่เกิดความเจริญ อีกทั้งคนที่เชื่อก็อาจจะเกิดข้อเสียเปรียบทางสังคมนั้นมาจากการที่มนุษย์มองว่า หากมนุษยชาติจะประกาศผ่านปัญญาและวิทยาศาสตร์ว่า อาชญากรรมไม่มีในโลก เมื่อเป็นอย่างนี้ บาบาก็ไม่มีเหมือนกัน จะมีอยู่ก็แต่คนที่หิวโหย แรกสุด คือ ทำให้เขาอิ่มก่อน

จากนั้นค่อยเรียกร้องคุณธรรมจากเขา หรือเป็นการตอกย้ำที่บอกถึงว่า ศาสนาจะให้ชีวิตที่ดีขึ้นแก่เขาตามสัญญา แต่ในโลกสมัยใหม่ที่เทียบว่า ชีวิตที่วิทยาศาสตร์มอบให้ในปัจจุบันเหมือนกับการหยิบยื่นขนมปังให้เขาได้อิ่ม กับขนมปังที่ศาสนาสัญญาว่า จะให้หากทำความดี แต่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาละโลกนี้ไปแล้ว หากมนุษย์เชื่อและรอขนมปังบนสวรรค์แล้วละขนมปังบนโลกเท่ากับมนุษย์เต็มไปด้วยกิเลส การที่มนุษย์ปฏิเสธศาสนาจึงไม่ใช่มา จากกิเลส แต่เป็นมาจากธรรมชาติของการมีชีวิตต่างหาก (พีโอ โตร์ ดอสโตเยฟสกี, 2557: 330-331)

ความสมเหตุสมผลในการอธิบายเรื่องการเมืองชีวิตที่ดีขึ้นเป็นการสอดคล้องกับกลุ่มนักคิดแบบฆราวาสนิยม (Secularism) ที่มองโลกนี้สัมพันธ์กับความเป็นจริงของสังคมที่ประกอบด้วยหลักการปฏิบัติที่เป็นไปได้ ไม่ใช่เอาหลักศาสนาที่ไม่ได้สนใจต่อข้อเรียกร้องทางสังคมนำไปสู่การปฏิเสธหลักคำสอนทางศาสนา หรือหากจะมีศาสนาที่เข้ากันได้กับกลุ่มคนเหล่านี้ก็ต้องสามารถทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์หรือสามารถโต้แย้งกันในพื้นที่สาธารณะได้และสิ่งเหล่านี้เอง ศาสนาอาจถูกนำเสนออย่างตรงไปตรงมาถึงสิ่งที่ต้องอธิบายได้และสอดคล้องกับการมีชีวิตที่ดี หากคำอธิบายไม่สมเหตุสมผลหรือมีหลักการที่เพียงพอ การปฏิเสธศาสนาหรือคำสอนทางศาสนาก็น่าจะมีมากขึ้นตามคำอธิบายหรือการไม่อาจเข้ากันได้กับข้อเท็จจริงทางสังคมและการมีชีวิตที่ดีขึ้น

บทความนี้จึงต้องการนำเสนอการอ้างถึงการไม่มีศาสนาด้วยข้ออ้างทางด้านเหตุผลที่นำไปสู่การปฏิเสธศาสนาในด้านใดบ้าง จึงเป็นข้อเสนอที่ถูกเสนอผ่านนักคิดที่ถูกเข้าใจว่า มีหลักการที่สามารถตรวจสอบได้ผ่านการโต้แย้งตามลำดับ และหากพิจารณาจากเหตุดังกล่าวนี้จะพบว่า คนไม่มีศาสนานั้นอาจไม่ใช่คนที่ไม่เห็นความสำคัญของศาสนา แต่เป็นคนที่เชื่อว่า ศาสนาเกินเลยกว่าการเข้าใจของมนุษย์ในปัจจุบัน และไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้นได้ ซึ่งผู้เขียนจะชี้ให้เห็นข้อเสนอที่มีเหตุผลของพระพุทธศาสนาเถรวาทให้เข้าใจว่า คนไม่มีศาสนานั้น คือ คนที่สามารถเข้าใจความจริงได้และสามารถทำให้ชีวิตดีขึ้นได้ตามเหตุผลที่จะยกมาอธิบายได้ต่อไป

เนื้อเรื่อง

แนวคิดพื้นฐานเรื่องความไม่มีศาสนา

การศึกษาความไม่มีศาสนาในปัจจุบันมาจากการเข้าใจว่า คนไม่มีความเชื่อในศาสนาเชิงสถาบัน โดยศาสนาเชิงสถาบันนั้นมักจะเริ่มต้นด้วยความศรัทธาที่มาจากหลักการทางศาสนาในรูปแบบคำสอนสากลอันเป็นลักษณะคำบัญชาที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด (Categorical Imperative) กลายเป็นศีลธรรมว่า อยู่ในบรรทัดฐานเชิง

รูปแบบของความเชื่อเป็นสากลซึ่งเป็นผลจากการที่หลักคำสอนถูกรวมไว้ในเจตจำนงที่กลายเป็นกฎสากลที่ทุกคนต้องปฏิบัติ (เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน, 2559: 116) ลักษณะของการไม่ปฏิบัติตามต่อกฎดังกล่าวจึงสะท้อนถึงการไม่เชื่อ ไม่ศรัทธาต่อความเชื่อนั้นจึงกลายเป็นการปฏิเสธหลักการดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นในรูปแบบของกลุ่มต่อไปนี้

1. การไม่มีศาสนาอ้างอิงถึงกลุ่มธรรมชาตินิยม (Naturalism) กลุ่มธรรมชาตินิยมมาจากฐานคิดที่โยงกันระหว่างธรรมชาติกับการให้เหตุผลที่สอดคล้องกับความจริง บนแนวคิดดังกล่าวสะท้อนบนแนวทางการเกิดขึ้นของกลุ่มอเทวนิยม (Atheism) ที่ไม่เชื่อในความมีอยู่ของพระเป็นเจ้า โดยเริ่มต้นจากการโต้แย้งกันทางเหตุผลตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 หัวข้อโต้แย้งที่เสนอ คือ โลกที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสและวิทยาศาสตร์ได้ระบุถึงพระเป็นเจ้าว่า เป็นเจ้าของโลกแห่งนั้น และมนุษย์มีเป้าหมายที่จะต้องเชื่อมโยงกับโลกของพระเป็นเจ้า การมีชีวิตอยู่หรือการทำจึงต้องเป็นไปตามพระเป็นเจ้า แม้มนุษย์อาจไม่ยอมรับพระเป็นเจ้าอื่นนอกจากพระเป็นเจ้าที่มนุษย์ศรัทธา ทำให้พระเป็นเจ้าเป็นลักษณะเฉพาะตามที่มนุษย์ศรัทธา นั้นเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเชื่อของแต่ละศาสนาที่เชื่อว่า ต่างก็มีพระเป็นเจ้า การยอมรับพระเป็นเจ้าของตนจึงเป็นการทำให้เกิดความเชื่อว่า พระเป็นเจ้าของใครจริงกว่ากัน และแนวคิดนี้นำไปสู่สรวทเวนิยม (Pantheism) ที่เชื่อว่า พระเป็นเจ้าปรากฏอยู่ในธรรมชาติทั้งปวง เป็นสิ่งเดียวกันกับธรรมชาติซึ่งนำไปสู่การปฏิเสธว่า พระเป็นเจ้าเป็นสิ่งเฉพาะที่แตกต่างจากโลก นักคิดอย่างเฮเกิลมองว่า ถ้าทุกสิ่งเป็นสิ่งเดียว มนุษย์จะพบว่า ความดีเป็นอันเดียวกับความชั่ว ทำให้แยกไม่ออกว่า อะไรดีหรือชั่ว แต่พระเป็นเจ้าไม่มีความชั่ว แต่มีความชัดเจนระหว่างสิ่งที่ไม่สิ้นสุด เช่น พระเป็นเจ้ากับสิ่งที่ไม่สิ้นสุด เช่น มนุษย์ทำให้เป็นไปได้ที่จะแยกให้เห็นระหว่างความดีกับชั่วได้เช่นกัน ฉะนั้น การแยกระหว่างดีกับชั่วในมนุษย์อาจไม่ชัดเจน แต่กับพระเป็นเจ้านั้นเป็นข้อที่ทำให้มนุษย์เห็นได้ชัดว่า ความดีเป็นอย่างไร เมื่อพิจารณาจากแง่มุมนี้จะพบว่า พระเป็นเจ้าถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของมนุษย์ที่พิจารณาว่า อะไรดี อะไรชั่วทางด้านศีลธรรม ใครไม่มีพระเป็นเจ้าในเงื่อนไขดังกล่าวก็จะถือว่า ไม่มีความดีอยู่เช่นกัน หากเป็นแบบนั้นพระเป็นเจ้าจึงอาจอยู่ภายในทุกสิ่งภายใต้ความเชื่อนี้ หรือความเชื่ออื่น ๆ ขึ้นอยู่กับมนุษย์ว่า จะรับรู้กันอย่างไรต่างหาก (Westphal, 2004: 299) แนวคิดดังกล่าวนี้ได้เชื่อมโยงให้เห็นวิถีคิดแบบธรรมชาตินิยมที่ยึดถือความจริงเป็นไปตามกฎที่ไม่มีผู้บังคับ เป็นกฎธรรมดา โดยข้อเท็จจริงนี้ดูจะไปได้ดีกับข้อพิจารณาถึงข้ออ้างของพวกเทวนิยม (Theism) ที่เสนอเรื่องความดี ส่วนกลุ่มที่ไม่เชื่อ ไม่เห็นด้วย โต้แย้งว่า พวกเทวนิยมยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับพระเป็นเจ้ามากพอ

สิ่งที่พวกเทวนิยมพูดอาจเป็นเรื่องโกหกก็ได้ เพราะถ้ามองจากธรรมชาตินั้นแม้จะเป็นจริงและมีเหตุผล แต่มนุษย์ไม่มีข้อมูลมากพอในการจะเข้าใจได้ทั้งหมด เช่นเดียวกับการที่พวกเทวนิยมอ้างนั้นอาจเป็นแค่ความเชื่อโดยปราศจากความรู้ใด ๆ เลย เช่นกลุ่มที่เชื่อว่า เขาได้รับพรพิเศษให้อยู่เหนือคนอื่นในการรับรู้เรื่องพระเป็นเจ้าเหมือนกับพวกมีทักษะด้านกีฬาเหนือกว่าคนอื่น เพราะแม้คนที่ไม่เชื่อในพระเป็นเจ้าก็อาจยังไม่มีความรู้มากเพียงพอที่จะอ้างได้ว่า พระเป็นเจ้าไม่มีจริง แต่พวกไม่เชื่ออาศัยข้อเท็จจริงทางธรรมชาติ ซึ่งการเข้าใจเรื่องความดีทางธรรมชาตินั้นดีที่สุด และช่วยให้มนุษย์ไม่ต้องเอาตัวตนระหว่างผู้เชื่อกับไม่เชื่อมาพิจารณา เพราะนั่นเท่ากับมนุษย์มีอคติมากกว่าจะยอมให้อีกฝ่ายชนะ และถ้ามนุษย์เริ่มจากข้อพิจารณาตามธรรมชาติจะพบว่าจักรวาลมีคำตอบให้ และข้ออ้างต่าง ๆ เช่น ประสบการณ์ทางศาสนาก็มีข้อยืนยันได้จากหลักฐานที่อ้างได้จากธรรมชาติ ไม่ใช่แค่ตามหนังสือหรือคำพูดเท่านั้น (Taliaferro, 2009: 21)

การอ้างธรรมชาติเป็นเหตุผลที่ตรงมาตรงไป และเป็นข้ออ้างจากหลักการที่ตัดมนุษย์ออกจากข้อพิจารณาในแง่ดี เนื่องจากมนุษย์มักจะอ้างถึงหลักการของตนเพื่อโน้มน้าวให้เชื่อโดยปราศจากการเข้าใจธรรมชาติที่มีความจริงหนึ่งเดียวกัน และทัศนคติการอ้างอิงกับธรรมชาตินี้เองนำไปสู่ข้อกำหนดของการเข้าใจว่า กฎความจริงนั้นมีหนึ่งเดียวกัน แต่จะเรียกว่าอะไรก็แล้วแต่มนุษย์จะอ้างกันไป ด้วยหลักการคิดแบบนี้จึงเป็นการเชื่อว่า การกำหนดด้วยชื่อของศาสนานั้นศาสนานี้เป็นความตั้งใจของสาวกมากกว่าจะเป็นความตั้งใจของศาสดาแต่ละคน และความเชื่อนี้ยังขยายต่อไปให้เห็นถึงข้อขัดแย้งภายในบริบทของมนุษย์เอง แต่นั่นเท่ากับว่า การไม่มีศาสนาในแง่ของความเป็นสถาบันได้ถูกเสนอผ่านหลักการดังกล่าวนี้เพื่อทำให้ศาสนานั้นเป็นสากลและมีรูปแบบที่เป็นหนึ่งเดียวกันตามคำอธิบายนี้

2. ความไม่มีศาสนาของกลุ่มวิมตินิยม (Skepticism) การเชื่อในศาสนาแต่ละยุคสมัยมักจะถูกอธิบายไปตามบริบทสังคม บางครั้งถูกอธิบายให้เห็นถึงการเป็นผู้สร้างสรรค์พลัง ขณะที่บางยุคสมัยก็นำเสนอถึงหลักปฏิบัติทางศีลธรรมที่สังคมต้องการ จนเกิดข้อสังเกตว่า ศาสนายังมีความจำเป็นอยู่ไหมจากกลุ่มวิมตินิยมหรือกลุ่มที่ตั้งคำถามเชิงความรู้ว่า ทุกอย่างควรตรวจสอบได้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือเหตุผล อย่างที่ William Clifford ได้ตั้งสมมติฐานหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องศาสนาผ่านมุมมองของเจ้าของเรือที่สมมติขึ้นมาว่า

เจ้าของเรือคนหนึ่งกำลังจะนำผู้พายพอกทะเลไปกับเรือของเขา เขารู้ว่า เรือลำนี้เก่ามาก และเรือลำนี้ก็ไม่ได้ถูกต่อขึ้นมาให้ดีตั้งแต่แรก เวลาเดินเรือลำนี้ออกไปทะเล แต่ละครึ่งเมื่อกลับมาก็ต้องซ่อมแซมอยู่เสมอ และมักมีคนบอกว่า เรือนี้ น่าจะไม่เหมาะแก่การเดินทางอีกแล้ว แม้ความสงสัยนี้จะทำให้เจ้าของเรือไม่สบายใจอยู่บ้าง และอยากจะซ่อมแซมเรือสักหน่อยก่อน แม้จะต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากมายก็ตาม แต่เมื่อถึงเวลาที่จะต้องเดินเรือแล้ว เขาก็ยังไม่ได้ซ่อมเสียที จึงได้แต่คิดว่า เรือนี้คงจะปลอดภัยเหมือนหลายครั้งที่ผ่านมา แม้จะผ่านมรสุมทางทะเลอย่างไร เรือนี้ก็ยังคงกลับมาได้ ครั้งนี้ก็คงจะกลับมาได้เช่นเดิม อีกทั้งเขายังวางใจกับพระเป็นเจ้าที่จะคอยปกป้องผู้พายพอกที่ไม่มีความสุขในบ้านเกิดของเขาและต้องการแสวงหาที่ดีกว่า เมื่อเขาคิดได้แบบนี้ ก็บอกกับตัวเองว่า เรือเขาน่าจะปลอดภัยและออกทะเลได้อีกครั้ง เขาจึงให้คนนำเรือออกไป แต่ปรากฏว่า หลังจากเรือออกไปกลางทะเลก็ประสบภัยจนจมลงสู่ก้นทะเล หลังจากเรือเขาอัปปางลง เขากลับได้เงินประกันและไม่เล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังถึงการที่เรือเขาควรได้รับการซ่อมแซมก่อนออกเรืออีกเลย (Clifford, 1879: 177-178)

หากเราลองอ่านสมมติฐานจากมุมมองนี้ จะพบว่า

ก. เหตุผลของเจ้าของเรือ เจ้าของเรือมองว่า การตายของผู้คนนั้นอยู่ที่ทะเล ไม่ได้อยู่ที่เรือของเขาแต่ คลิฟฟอร์ด (Clifford) แย้งว่า เขาไม่มีสิทธิที่จะเชื่อมั่นเรือของเขาพร้อมหลักฐานที่มีมาก่อนหน้านี้ และดูเหมือนความเชื่อนั้นไม่ได้ครอบคลุมไปถึงหลักฐานทั้งหมด จึงทำให้การตัดสินใจของเจ้าของเรือไม่ถูกต้องและสมบูรณ์พอ เพราะเขาไม่สนต่อหลักฐานที่เรือแสดงออกมาว่า ต้องซ่อมแซม จึงทำให้การเชื่อว่า เรือจะปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่ผิด ซึ่งข้อเสนอที่เขามองนั้นมาจากการที่คนคนหนึ่งไม่ควรจะถูกมองว่า บริสุทธิ์หรือใสซื่อไปหากไม่สนใจสิ่งอื่นรอบตัว สิ่งที่ถูกหรือผิดจึงมาจากความเชื่อของเขาเองซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่มีมาก่อนหน้านี้ (Rowe, 2007: 95)

ข. เหตุผลของการกระทำของเจ้าของเรือ ข้อเสนออีกอย่างของคลิฟฟอร์ด เป็นการพิจารณาถึงข้อมูลที่อาจสร้างความสับสนระหว่างความเชื่อของเจ้าของเรือที่ดูมีเหตุมีผลกับการกระทำของเจ้าของเรือที่ส่งเรือออกไปโดยขาดการพิจารณาหลักฐานอื่น หากพิจารณาจากเหตุผลแรกดูจะเป็นไปได้ แต่เมื่อพิจารณาหลักฐานอื่นก็จะทำให้เห็นว่า การกระทำของเขานั้นถูกหรือผิดได้ แต่ไม่ได้เกี่ยวกับความเชื่อที่มีมาก่อนหน้านี้ และจากข้อพิจารณานี้จะพบว่า ความเชื่อทำให้คนกระทำทุกอย่างออกไปตามสิ่งที่เชื่อ

หรือบนหลักฐานที่อาจยังไม่เพียงพอ หรือไม่อาศัยหลักฐานอื่น ซึ่งอาจทำให้เกิดการกระทำที่เบียดเบียนคนอื่นอย่างไม่ได้ตั้งใจเหมือนกรณีนี้ นำไปสู่ข้อเสนอก็คือว่า

หากเราปล่อยให้ตัวเองเชื่ออะไรก็ตามโดยขาดหลักฐานเพียงพอ ความเชื่อนั้นอาจไม่เป็นอันตรายร้ายแรงนัก ตราบที่เรายังไม่แสดงหรือปฏิบัติตามความเชื่อนั้น แต่เมื่อใดที่เราทำตามที่เราเชื่ออย่างไรวิจารณ์ญาณต่อสิ่งอื่นรอบตัว เราอาจต้องเจอการกระทำผิดครั้งใหญ่ต่อผู้อื่น และเราจะหลอกตัวเองว่า ไม่ใช่ความผิดของฉันแต่เป็นเรื่องของสิ่งอื่นต่างหากที่ผิด ฉะนั้น อันตรายต่อสังคมจึงไม่ได้อยู่ในความเชื่อในสิ่งที่ผิด แต่เป็นความเชื่อที่แสดงให้เห็นนิสัยของการไม่รับผิดชอบหรือไม่สนใจต่อผลที่ตามมาต่างหาก เพราะหากเป็นอย่างนั้น สังคมจะถูกนำไปสู่ความป่าเถื่อนในที่สุด (Rowe, 2007: 95-96)

จากข้อสังเกตนี้ การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสังคมหรือผู้อื่นนั้น ไม่อาจหลีกเลี่ยงด้วยการหลอกตัวเอง อาจเป็นสิ่งที่สังคมพยายามจะยืนยันต่อความเชื่อนั้น ด้วยการทดสอบหรือทดลองสิ่งที่เชื่อ แต่นั่นเท่ากับว่า สังคมไม่สนใจเหตุผลหรือสิ่งที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เหตุเสียหายเกิดขึ้นในเวลาต่อมาต่างหาก ฉะนั้น การเชื่อต่อข้อมูลเดียวจึงอาจเป็นปัญหาในเชิงการปฏิบัติที่จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานหรือข้อมูลอื่นประกอบด้วย โดยไม่ปฏิเสธการรับผิดชอบต่อสิ่งอื่น ๆ หากเป็นเช่นนั้นความเป็นศาสนาที่เน้นกฎของเพียงกฎใดกฎหนึ่งจึงอาจเป็นการทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตของผู้อื่นหรือสิ่งอื่นได้ ตามวิธีการให้เหตุผลแบบนี้จึงเป็นไปได้ที่คนจะไม่สนใจศาสนาที่ให้ข้อมูลความจริงแค่เพียงด้านเดียวเท่านั้น

ข้อเสนอความไม่มีศาสนาอย่างมีเหตุผลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเถรวาทถูกกล่าวว่า เป็นศาสนาของคนไม่มีศาสนา เนื่องจากศาสนาดั้งเดิมได้ถูกบัญญัติหรืออธิบายบนฐานของความเชื่อมั่นในตัวตนตามหลักพรหมันหรืออาตมันในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ด้วยความเชื่อต่อสิ่งสูงสุด คือ พรหมันจึงทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องวรรณะและหลักปฏิบัติตามหน้าที่ที่สอดคล้องกับความจริงสูงสุดได้ทำให้เกิดการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ และการปฏิเสธวรรณะตามคำสอนที่ปรากฏจากพระพุทธเจ้าจนนำไปสู่การให้เหตุผลต่อความไม่เชื่อเหล่านั้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอนดังนี้

1. ข้อเสนอทางด้านญาณวิทยา การเสนอเหตุผลที่มาจาก การเข้าใจความรู้ว่ามีแหล่งจากกลุ่มธรรมชาตินิยมที่เสนอให้เห็นท่าที่ต่อการมองความเชื่อทางศาสนานั้น อาจเริ่มต้นที่มุมมองของนักคิดทางตะวันตกอย่างวิลเลียม เพลีย์ (William Paley) ที่

เสนอสิ่งที่ทำให้ศาสนามีเหตุผลขึ้นก็ต่อเมื่อละทิ้งสิ่งเหนือธรรมชาติ จะพบได้ถึงหลักการดังกล่าวนี้ในการออกแบบกฎหมายที่มีการนำคำสอนทางศาสนาเรื่องศีลมาใช้เป็นข้อปฏิบัติทางสังคม ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งสมดุลทางโลกและทางธรรมชาติ เพลย์เสนอให้เห็นลักษณะของการกระทำที่ถูกต้องนั้นจะต้องมาจากสำนึกของความถูกต้อง ซึ่งความสำนึกดังกล่าวมักจะเตือนผ่านข้อความที่ว่า อะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความสุข สาธารณะจะต้องมีความสอดคล้องกันระหว่างธรรมชาติ (Nature) เหตุผล (Reason) และความจริง (Truth) ซึ่งทั้งหมดนั้นมาจากบุคลิกลักษณะของศาสนาที่เป็นความจริง จะเห็นได้จากการที่มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรคหรือความทุกข์ แต่ก็จะต้องไปถึงมุมมองที่ศาสนาที่ต้องการให้มองทุกอย่างตามจริงและยอมรับสิ่งเหล่านั้นว่า เป็นเครื่องพิสูจน์ความดีในตัวเอง เพื่อให้มนุษย์ยอมรับและอยู่อย่างมีความสุขกับความไม่สมบูรณ์เหล่านี้ (Paley, 1793: iii, xii) สอดคล้องกับแนวคิดของโอเวน ฟลานาแกน (Owen Flanagan) เรื่องว่า The Bodhisattva's Brain: Buddhism Naturalized ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2554 โดยกล่าวถึงปัญหาสำคัญหนึ่ง คือ “ถ้าเราลองนำเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม นิพพาน การแสดงปาฏิหาริย์ เรื่องสวรรค์ นรกและเทวดา จะอธิบายพระพุทธศาสนาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างไรบ้างผ่านแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เช่น นักประสาทวิทยา (Neuroscientist) ได้อย่างไรบ้าง” การตรวจสอบนี้ได้จะเหลือแต่เรื่องศาสนาที่ปรากฏในตัวมนุษย์ที่เป็นธรรมชาติที่สุด คือ ความสุข และศาสนาจะสอนให้มีความสุขได้อย่างไร โดยความสุขนั้นไม่ได้มุ่งเอาความหมายของคำว่า ความพอใจ หรือความรู้สึกพอใจกับบางอย่างที่ถือว่า เป็นมายา เนื่องจากความรู้สึกดังกล่าวไม่เที่ยงแท้ เปลี่ยนแปลงได้ และอะไรที่เปลี่ยนแปลงได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์ จึงสรุปได้ว่า ลักษณะที่ความสุขมุ่งถึงความพึงพอใจหรือความรู้สึกพอใจกับความไม่สบายใจ ล้วนเปลี่ยนแปลงได้จึงเป็นทุกข์ แต่ความสุขที่อ้างถึงในหลักพระพุทธศาสนาอ้างถึงความสุขที่ไม่เปลี่ยนแปลง อันเกิดจากกรุณาหรือเมตตาอันเป็นพื้นฐานที่เริ่มต้นจากตัวมนุษย์ เป็นการทำลายโมหะหรือความเข้าใจว่า เป็นตัวเป็นตนสร้างความสุขบนฐานของการทำลายความทุกข์ของผู้อื่นด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (Flanagan, 2011: 9-14)

จากข้อพิจารณาทางญาณวิทยานี้เข้ากันได้กับการที่มนุษย์รับรู้ศาสนาถูกมองว่าเป็นเรื่องปัจเจกบุคคลที่มีศรัทธาเป็นหลัก แต่การรู้ในแง่สังคมนั้น ศาสนาถูกมองว่าเป็นเพียงรสนิยมของปัจเจกบุคคลเท่านั้นจึงมักจะถูกเพิกเฉย ทั้งนี้มาจากศาสนามีความต้องการจะเสนอความพิเศษเฉพาะของศาสนาตนที่เหนือกว่าของศาสนาหรือความเชื่ออื่น ดังกรณีที่มนุษย์พบจากการแต่งคัมภีร์ของพระพุทธโฆสอาจารย์ที่ถูกมองว่า

เป็นความพยายามนำเสนอแนวคิดของตัวท่าน ดังที่การุปาฮานะ (David J. Kalupahana) ได้ตั้งข้อสังเกตนี้ไว้ว่า แม้จะมีการพยายามอ้างถึงแนวคิดการแต่งคัมภีร์แบบปรัชชาตันฉบับไว้ อย่างไรก็ตาม ก็ยังปรากฏว่า ในยุคสมัยนั้นเหล่าสาวกที่มีศรัทธาต่อวัฒนธรรมเถรวาทอย่างพระพุทธโฆสาจารย์จะพยายามรักษาตันฉบับไว้ให้มากที่สุด ไม่พยายามตีความหรือเพิ่มแนวคิดอะไรเข้าไปในคัมภีร์ก็จริง แต่อย่าลืมว่า ในการแปลจากตันฉบับที่เป็นภาษาสิงหลมาสู่ภาษาบาลีของท่านนั้นอาจจะพบว่า มีการสอดแทรกคำสอนของผู้จัดทำ ดังปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกได้เช่นเดียวกัน นั่นอาจทำให้เห็นว่า วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสาจารย์นั้นก็อาจมีการเพิ่มเติมคำสอนเข้ามา อีกทั้งนำเสนอจุดยืนบางอย่างของพระพุทธโฆสาจารย์เข้ามาได้เช่นเดียวกัน (Kalupahana, 1992: 206)

การพยายามเสนอหรือปกป้องความคิดของตนเองจึงเป็นการลืมนำข้อมูลจากแหล่งอื่นทำให้เกิดความกีดกันต่อความเชื่ออื่นใด ทั้งนี้ ความเชื่อที่มีมานั้นอาจเป็นไปได้ที่จะไม่ต้องการการปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อปกป้องความบริสุทธิ์ไว้ แต่ขณะเดียวกันการปกป้องก็มาพร้อมกับการสูญเสียพื้นที่สาธารณะที่จะเข้ากันได้กับสังคม จึงเป็นที่มาของการให้เหตุผลอื่นในหลักการในกาลามสูตรที่ว่า

*อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา
อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการ
อนุমান อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล อย่าปลงใจเชื่อเพราะ
เข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะ
เป็นไปได้ อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา
(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 66: 257)*

การไม่ยอมรับ คือ การปฏิเสธสิ่งอื่นที่มีมาแต่เดิม ขณะเดียวกันการยอมรับว่า การปฏิเสธนี้เองนับเป็นสารตั้งต้นในลักษณะการปฏิเสธศาสนาในภาพใหญ่ อีกทั้งเป็นการยอมรับความเป็นธรรมชาติที่มีลักษณะเชิงเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันหรือเข้ากันกับความ เป็นจริงที่แต่ละบุคคลจะรับรู้ได้ ในแง่นี้จะมองว่า พระพุทธศาสนาให้หาเหตุผลมาอธิบายต่อทุกความเชื่อก็ได้ แต่ก่อนจะหาเหตุผลมาอธิบายได้ก็ต้องไม่เชื่อความหมายเดิมเสียก่อน ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับความเชื่ออื่น ๆ หรือวิธีการเข้าใจความจริงอื่นได้เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการอธิบายโลกนี้ได้อีกทางหนึ่ง หรืออาจเป็นวิธีการทำลายตัวตนก่อนที่จะไปรับรู้หรือเข้าใจสิ่งอื่น ๆ ก็เป็นไปได้

การอธิบายลักษณะความไม่เชื่อในศาสนาหรือคำสอนใดจึงเป็นแนวทางการอธิบายความรู้ใหม่ที่เกิดจากการตรวจสอบของแต่ละบุคคลซึ่งเป็นไปได้ที่จะมีการโยงถึงการได้มาซึ่งความรู้แบบนี้เป็นการตรวจสอบในแง่ของการปฏิบัติที่เน้นถึงผลที่เกิดขึ้นมาได้นั้นต้องลงมือปฏิบัติแล้วจึงได้ความรู้ขึ้นมาอีกที

2. ข้อเสนอทางจริยศาสตร์ การไม่มีศาสนาที่อ้างอิงเอาจากแนวคิดแบบวิมตินิยมเป็นการตอบต่อข้อสงสัยในเชิงจริยศาสตร์ที่ถูกลมองมุมมองดังต่อไปนี้

2.1 การตัดสินค่าของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เป็นการระบุถึงเกณฑ์ทางศีลธรรมที่มองว่า คนดีกับคนไม่ดีมีคำอธิบายในทางศาสนาที่ต่างกัน จะพบว่า คนที่มีศีลธรรมสูงจะเป็นคนดีกว่าคนปกติทั่วไป ซึ่งทำให้คนไม่เท่ากันในแง่ของการปฏิบัติทางศาสนา เช่นนี้เองเป็นเหตุผลให้คนมองว่า คนมีศาสนามีความเย่อหยิ่งทางศีลธรรม (Moral Arrogant) อาจสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

เธอทั้งหลายจงอดกลั้นข่มความเย่อหยิ่งไว้ อย่าเย่อหยิ่งไม่ว่ากับคนที่ด้อยต่ำหรือกับคนที่สูงส่ง อย่าเกลียดคนที่ปฏิเสธเธอหรือทำให้เธอได้อายุ หรือคนที่ทำร้ายหรือพุดจาให้ร้ายเธอ จงอย่าเกลียดคนที่ไม่นับถือพระเป็นเจ้านักเทศน์จอมปลอมหรือพวกคลั่งวัตถุ จงอย่าเกลียดแม้คนเลวในคนเหล่านี้ ส่วนคนที่ดีแล้วก็จะปล่อยให้เขาทำดีต่อไปเถิด คนดีมีน้อย โดยเฉพาะในยุคสมัยของเรา นี้ จำไว้ว่า เมื่อเธอสวดมนต์ก็จงนึกถึงเขา “ข้าแต่พระเป็นเจ้า โปรดจงคุ้มครองผู้ที่ไม่มีความสวดมนต์ให้เขา ขอได้ทรงปกปักรักษาผู้ที่ไม่ต้องการจะสวดมนต์เพื่อพระองค์” แล้วจงตั้งจิตอธิษฐานตามไปด้วยว่า “ข้าแต่พระองค์ ข้าฯ สวดมนต์ไม่ใช่เพราะความเย่อหยิ่ง แต่เพราะข้าฯ เป็นคนชั่ว ยิ่งกว่าใคร ๆ ทุกคน” จงรักลูกทุกคนของพระเป็นเจ้า อย่าปล่อยให้คนแปลกหน้านำฝูงลูกแกะนี้ หลงทางไป ถ้าเธอทั้งหลายมัวหลับอยู่อย่างเกียจคร้าน จมอยู่กับความเย่อหยิ่ง หรือที่เลวไปกว่านั้น คือหมกมุ่นอยู่กับความมักมากอยากได้ คนแปลกหน้าก็จะมาจากทุกสารทิศไล่ฝูงแกะเธอให้หลงทาง จงเผยแพร่พระธรรมคำสอนแก่ผู้คนโดยไม่หยุดหย่อนเถิด จงอย่ารับสินบน อย่ารักทอง รักเงิน อย่าสะสมมัน จงมีศรัทธาและซุซงของพระเป็นเจ้าไว้เหนือสิ่งใด ยกไว้ให้สูง (ฟีโอดอร์ ดอสโตเยฟสกี, 2557: 226)

การมองว่า คนดีกว่ากันในแง่หนึ่งได้กลายเป็นเป็นวิธีการปฏิเสธการเป็นมนุษย์ที่ควรจะเป็น อันสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ควรจะมีมโนธรรม

ถึงการเป็นมนุษย์ก่อน และเป็นพลเมืองในลำดับต่อไปจึงไม่ถูกต้องนักที่จะมอบความเคารพให้แก่กฎหมายยิ่งกว่าความถูกต้องเที่ยงธรรม (เฮนรี เดวิด ธอร์, 2563: 36) วิธีการตั้งนี้เป็นกระบวนการที่ให้คนได้ยอมรับในความเป็นมนุษย์ก่อนอื่นใด ซึ่งจะพบถึงวิธีการที่พระพุทธเจ้าปฏิบัติเสาระบบวรรณะ อันเป็นรากฐานการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนศาสนาว่า ไม่ควรจะทำลายความเป็นมนุษย์ที่มีการกำเนิดเหมือนกัน หรือตัดสินคนอื่นก่อนที่เขาจะเป็นหรือทำอะไรก่อน ลักษณะการพิจารณาดังนี้ก็เป็นอันเดียวกับการที่พระพุทธศาสนามองว่า

“แม้กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทรผู้ประพฤติทั้งกายทุจริตและกายสุจริต ทั้งวจีทุจริตและวจีสุจริต ทั้งมโนทุจริตและมโนสุจริต ทั้งมีความเห็นผิด และมีความเห็นชอบ ทั้งชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิดและชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ เพราะการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิดและการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ เป็นเหตุ หลังจากตายแล้วเขาจะเสวยทั้งสุขและทุกข์” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 137: 100)

2.2 การรับผิดชอบต่อการกระทำ ในการพิจารณาถึงการกระทำของแต่ละคนนั้นจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำ หากเชื่อตามหลักศาสนาว่า มนุษย์ไม่ใช่เป็นเจ้าของตัวเอง แต่เป็นตัวแทนทางศีลธรรม (Moral Agent) นั้นเท่ากับว่าเราบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ด้วยคนอื่นเป็นคนทำให้ ดังความเชื่อในศาสนาคริสต์ที่มองว่ามนุษย์คนหนึ่งสวดมนต์อ้อนวอนพระเป็นเจ้าให้อภัยต่อความผิดนั้น ในมุมมองของผู้ไม่เชื่อต่อการสวดอ้อนวอนจึงกลายเป็นสิ่งไม่มีค่า แต่การอ้อนวอนจะเกี่ยวข้องกับคนที่เชื่อศาสนา เพราะว่าการอ้อนวอนนั้นจะเกี่ยวข้องกับคนที่เชื่อและไม่เชื่อเป็นหลัก ทำให้ภาษาศาสนาที่ปรากฏในคำสวดอ้อนวอนจะไม่ถูกมองว่า เป็นสิ่งไร้สาระในกลุ่มของคนที่ไม่เชื่อ ขณะที่กลุ่มอเทวนิยมปฏิเสธสิ่งเหล่านี้และใช้ชีวิตด้วยความเชื่อแบบอเทวนิยมจึงจำเป็นต้องบันทึกเกี่ยวกับเรื่องในศาสนาไว้ว่า นักศรัทธานิยมเชื่อว่า ความเชื่อไม่จำเป็นต้องหาหลักฐานทางเหตุผลมายืนยัน และไม่อาจใช้พื้นฐานทางเหตุผลได้ และไม่จำเป็นต้องใช้เหตุผลที่ใช้ในวิทยาศาสตร์ อภิปรัชญาและวัฒนธรรม หรือพื้นฐานความคิดอื่น ๆ ในโลกที่อยู่เหนือจากศาสนาแต่อย่างใด (Phillips, 2004: 25-26) การปฏิเสธต่อแนวทางนี้ทำให้การมองความบริสุทธิ์เป็นเรื่องของแต่ละคน กล่าวคือ "ตนทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาปกรรมเอง ก็บริสุทธิ์เอง ความบริสุทธิ์ และ

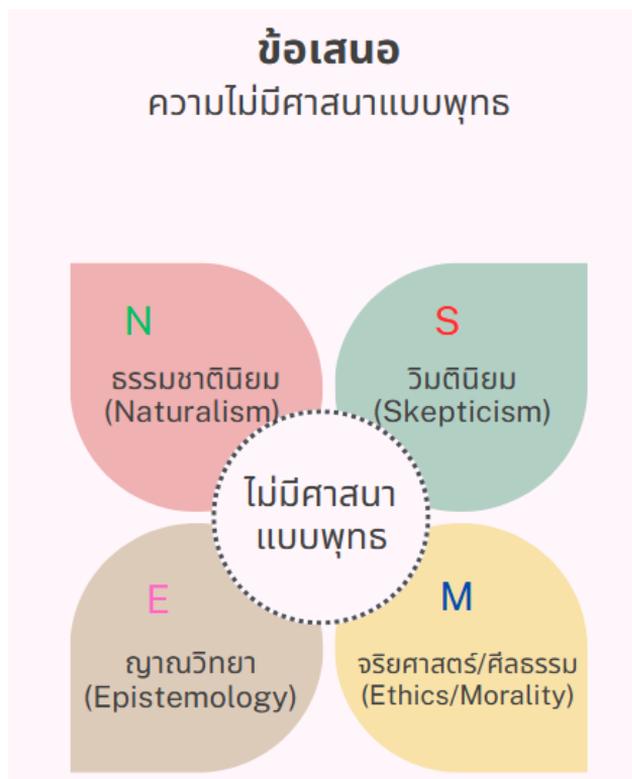
ไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตนคนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้" (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 165: 84)

การปฏิเสธด้วยความไม่เชื่อจึงเป็นการย้อนกลับไปหาวิธีปฏิบัติที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุด ตามแนวทางการตัดสินใจทางจริยศาสตร์ที่ต้องรวดเร็ว อย่างที่เห็นในช่วงเวลาที่เกิดโรคโควิด (COVID-19) แล้วทางแพทย์จำเป็นต้องทำการบางอย่างซึ่งนำไปสู่คำแนะนำทางด้านสุขภาพที่น่าเชื่อถือ ว่า ควรปฏิบัติตนอย่างไร ทั้งนี้ไม่ว่าจะหาคำแนะนำนี้ได้จากเพื่อน ผู้นำศาสนา คนมีชื่อเสียง หรือสิ่งที่ปรากฏในเว็บไซต์ต่าง ๆ แต่ต้องเป็นหมอหรือผู้มีความเกี่ยวข้องกับการรักษา เพราะมนุษย์คงไม่ไปหาหมอเพื่อขอคำแนะนำด้านจิตวิญญาณ หรือตามผู้สื่อข่าวให้มาซ่อมท่อน้ำ (Liataud, 2566: 22) ศาสนาจึงถูกมองผ่านสังคมว่า ไม่ตรงตามจริง และเป็นอุดมคติเกินกว่าจะปฏิบัติได้ ทำให้ศาสนาเป็นระบบศีลธรรมเชิงปัจเจก (Individual Morality) ที่ดูจะไม่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยที่เน้นเสรีภาพ จึงก่อให้เกิดการปฏิเสธศาสนาและสร้างระบบที่อิงกับสังคมในแบบศีลธรรมโลกวิสัย (Secular Morality) ได้แก่ ศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือสำนึกในการมีส่วนร่วมและความสำนึกร่วมในเรื่องการเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ภาราตรภาพ รับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility) บนหลักการประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ศีลธรรมโลกวิสัยจึงเป็นศีลธรรมทางสังคม (Social Morality) ที่เชื่อมโยงทุกคนที่นับถือศาสนาแตกต่างกันและคนไม่มีศาสนาให้มีสำนึกร่วมเป็นหนึ่งเดียวกันในเรื่องการเคารพสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ภาราตรภาพ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ ขณะเดียวกันก็มีชั้นดีธรรมระหว่างศาสนา ความเชื่อ ความไม่เชื่อต่าง ๆ (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2564: 189-191) ในแง่นี้จะพบถึงแนวทางการปฏิบัติที่นำไปสู่การยอมรับสิ่งเหล่านี้ได้จึงเป็นการยอมรับหรือเข้ากันได้กับแนวคิดหลักการปฏิบัติของคนไม่มีศาสนาที่กำลังพิจารณาไปที่การให้มนุษย์ได้ถูกมองบนฐานของข้อเท็จจริงที่ตนเองเป็นผู้ต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำ

เมื่อพิจารณาหลักการนี้จึงเป็นการปฏิเสธศาสนาที่มาจากไม่เห็นด้วยกับประวัติศาสตร์ที่เล่าถึงมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่เหนือกว่าสิ่งอื่น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมและการเอารัดเอาเปรียบ อีกทั้งประวัติศาสตร์มนุษย์ในแง่ของความเสื่อมและเต็มไปด้วยความสับสน เป็นทุกข์ตามมุมมองของศาสนา ไม่มีอะไรจะมาช่วยฟื้นฟู มนุษย์กำลังเดินไปสู่ความล่มสลายและทำลายตัวเอง ทั้งหมดมาจากมุมมองแง่ร้ายของศาสนา และมนุษย์จะกลับมีชีวิตที่ดีขึ้นได้จากความเชื่อทางศาสนาเท่านั้นเป็นการให้เหตุผลที่ถูกปฏิเสธด้วยข้อเท็จจริง จนกลายเป็นที่มาของการปฏิเสธด้วยการมองผ่านประวัติศาสตร์ของมนุษย์ไม่เคยมีความสำคัญยิ่งใหญ่เลยใน

อาณาจักรกรีกและโรมัน แต่เป็นเพียงวัฏจักรตามธรรมชาติของการเจริญเติบโตและเสื่อมสลาย ยิ่งในอินเดียก็ล้วนแต่เป็นความฝันที่ถูกมองผ่านความคิดที่ว่าประวัติศาสตร์ต้องมีเหตุผล มีความหมายตามที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ที่จริงไม่ใช่เป็นแบบนั้น (จอห์น เกรย์, 2563: 66-67) พระพุทธศาสนาได้พิจารณาหลักการเรื่องความเสมอภาคในแง่ของศักยภาพของการเป็นผู้บรรลุธรรมซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นดังที่พระพุทธเจ้ากล่าวตอบพระอานนท์ว่า มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตทรงประกาศไว้ สามารถทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตตผลได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 7 ข้อ 402: 316) เป็นวิธีการเข้าใจประวัติศาสตร์มนุษย์เสียใหม่ด้วยการสลایความเชื่อที่มองทุกอย่างด้วยการแบ่งคนไปตามระดับชั้น สร้างความเหลื่อมล้ำและการปฏิบัติต่อกันอย่างไม่เป็นธรรม อันเป็นข้อเรียกร้องของกลุ่มคนที่ปฏิเสธศาสนาและพากันยกเลิกแนวความคิดที่มองว่า มนุษย์ไม่อาจดีได้ด้วยตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพ 1 ข้อเสนอความไม่มีศาสนาแบบพุทธ

จากภาพอธิบายได้ว่า ความไม่มีศาสนาจากการอ้างเหตุผลแบบ พระพุทธศาสนาเถรวาทมาจากการต้องการนำเสนอความไม่มีศาสนาในมิติของ ธรรมชาตินิยม (N) ผ่านหลักจริยศาสตร์ (M) ที่ต้องการให้ทุกคนเท่าเทียมกัน อีกทั้ง กลไกทางด้านวิตินิยม (S) ที่ต้องการให้มนุษย์สร้างองค์ความรู้ทางญาณวิทยา (E) ที่มี ไม่ยึดติดกับแนวทางใดแนวทางหนึ่ง แต่เป็นการแสวงหาจุดร่วมกันได้อย่างกว้างขวาง ยิ่งขึ้น

สรุป

ต่อข้อเสนอว่าด้วยความเชื่อและไม่เชื่อศาสนาในพระพุทธศาสนาเถรวาทมา จากการไม่ยอมรับรูปแบบความเชื่อที่ยึดมั่นกับหลักการพื้นฐานที่ตายตัวและขาดความ เป็นอิสระ จึงเกิดการให้เหตุผลบนพื้นฐานของการปฏิเสธศาสนาแบบดั้งเดิมด้วย หลักการทางการให้ความรู้ที่ไม่ใช่มีมาแต่เดิม แต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความ และการยอมรับความรู้ใหม่มากกว่าจะปิดกั้น อีกทั้งยังเป็นการยอมรับในแง่ของการให้ หลักศีลธรรมนั้นได้ถูกตรวจสอบจากปัจเจกบุคคลที่มีอิสระในการกระทำและ รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการไม่เพิกเฉยต่อสังคมด้วยการยอมรับแต่หลัก ศีลธรรมของแต่ละบุคคล และยอมรับในแง่ของความเท่าเทียมที่ศาสนาต้องการปิดกั้น หรือวางบุคคลให้มีลำดับชั้นที่ต่างกันผ่านการเกิดและเพศ เป็นต้น หากยอมรับว่า เหตุผลที่ถูกต้องมาจากการให้มนุษย์วางตนเองไว้ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติก็ จะช่วยให้องค์ประกอบของสิ่งอื่นเป็นได้อย่างง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จอห์น เกรย์. (2563). *อำลามนุษยนิยม: ข้อคิดเกี่ยวกับมนุษย์และสัตว์อื่น ๆ*. เนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล และชยางกูร ธรรมอัน. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมี มา.
- เจมส์ กอร์ดอน ฟินเลย์สัน. (2559). *ฮาเบอร์มาส: มนุษย์กับพื้นที่สาธารณะ*. วรารักษ์ เฉลิมพันธุ์ศักดิ์. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2561). *ศาสนาคืออะไร*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ.
- พีโอโดร์ ดอสโตเยฟสกี. (2557). *พี่น้องคารามาซอฟ*, พิมพ์ครั้งที่ 5. สดใส. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ยิปซี กรุ๊ป.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย เล่ม 7, 9, 11, 20, 25*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2564). *เปรียบเทียบการปฏิรูปศาสนาคริสต์-พุทธและสังคมโลกวิสัย*. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- เฮนรี เดวิด ธอโร. (2563). *ตำนานอำนาจรัฐและความเรียงสามชิ้น*, พิมพ์ครั้งที่ 2. พจนานุกรมสันติ. (ผู้แปล). นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- Clifford, W. (1879). *Lectures and Essays, Vol. II*. Pollock, F. (ed). London: Macmillan and Co.
- Flanagan, O. (2011). *The Bodhisattva's Brain: Buddhism Naturalized*. Massachusetts: The MIT Press.
- Kalupahana, D. J. (1992). *A History of Buddhist Philosophy: Continuities and Discontinuities*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Liautaud, S. (2566). *จริยธรรมบนเส้นขอบ*. ธงทอง จันทรางศุ และพิเศษ สอาดเย็น. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: Bookscape.
- Paley, W. (1793). *The Principles of Moral and Political Philosophy*, 5th ed. Dublin: Byrne.
- Phillips, D. Z. (2004). *Religion and the Hermeneutics of Contemplation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rowe, W. L. (2007). *Philosophy of Religion: An Introduction*, 4th ed. Belmont: Wadsworth, Cengage Learning.
- Taliaferro, C. (2009). The Project of Natural Theology. In Craig, W. L. and Moreland, J. P. *The Blackwell Companion to Natural Theology*. (pp. 21-45). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Westphal, M. (2004). Hegel. In Gareth Jones. *The Blackwell Companion to Modern Theology*. (p. 299). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศานากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงานองค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัดรวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนคติและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนคติและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่

(2)

ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุสมผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทย และภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author, E-mail) และอีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author, E-mail) สำหรับติดต่อ ให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อ หน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือ หลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ^{*1}, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี^{**3}
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
 First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
 Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

* First Author หมายถึง ผู้ประพันธ์อันดับแรก ผู้เขียนต้นฉบับ ผู้มีชื่อคนแรกในผลงาน ผู้รับผิดชอบ ผลงาน ผู้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย รวมถึงนักศึกษา/นิสิตผู้เป็นเจ้าของงานวิจัย

** Corresponding Author หมายถึง ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ติดต่อประสานงานในการตีพิมพ์บทความ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลงาน ผู้ร่วมศึกษาข้อมูล คัดวิเคราะห์ วิจัย ประปรุงผลงาน

(4)

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

กรณีผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) คนเดียวกัน ให้ใส่อีเมลเดียว เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมร สุดใจ²
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
First/Corresponding Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงาน สังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน

400 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบุองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี)

9. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

(6)

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ ***ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงศ์ความรู้ใหม่
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. สรุป (Conclusion)
6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)
--

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)
--

(8)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (;) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตฺย อาภากร และเขมณฺฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐุ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล.(2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น

สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษ กรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Benington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้า
แรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนิท อัจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาบุญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุตสาหกรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./การประชุมหรือประชุม./หน่วยงานที่จัด./วันที่ เดือนที่จัด./หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรวรรณวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิภูริ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้าง
ความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรยา รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อ
การอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอบางบาล จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว
แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*.
กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่
ที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา
และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4
กันยายน 2556, จาก [http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.
php?artide_id=1304&articlegroup_id=274](http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก
2500 เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจา
นุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al.
(eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596).
Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls, Vol. 1 and 2*.
Washington, D.C.: World Wildlife Fund.

- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตศึกษา หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 6,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา
ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตศึกษา มจร.พะเยา
บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอน และชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จ ในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการ พิจารณาลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทน ผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ พิจารณาลั่นกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธ หรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยัน ที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดย เสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้ บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อใน ขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน ของ ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด.....ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....
.....
(English).....
.....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก.....
.....
.....

โทรศัพท์.....E-mail.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การ
พิจารณาดังฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบแก้ต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

← 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.)

คำสำคัญ (18 pt.): ; ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.): ; ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

2.....

3.....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง**(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา****ตัวอย่าง:**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
 สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริดี หงส์
 สัติน และอัมพร หมาดเต็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
 Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตติภูมิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สัปดาห์ที่ 4 เครื่องมือ การวางแผน
 และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์
 หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีพิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในสุขภาพ อาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304& articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์ฉบับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.): ; ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.): ;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อย่อย Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ *ชื่อหนังสือ*./ ครึ่งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุหิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ *ชื่อบทความ*./ ใน *ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)*./ *ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์*./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนู. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน *ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมาดเต็น. ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

อิติวุตติ หนัมนมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อัจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

↑ 1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)
Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

← 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

→ 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

↑ 1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริดี หงส์ สตัน และอัมพร หมดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)/ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตวิวัฒน์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังกะหัตถ์ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์./ สารนิพนธ์./ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ./ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมพันธ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมืองกรณีศึกษาคูณย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์/(ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์/วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

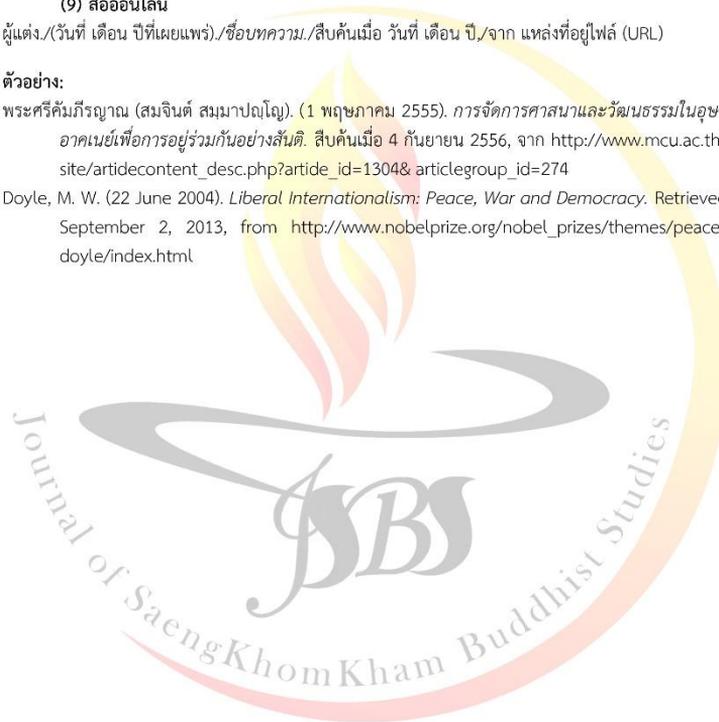
(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ/สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนและวัฒนธรรมในอุษาค
าคนยเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก [http://www.mcu.ac.th/
site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274](http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274)

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved
September 2, 2013, from [http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/
doyle/index.html](http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

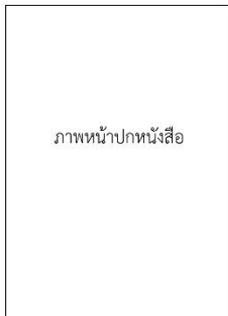
ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

← 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

→ 1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)
(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ปีพิมพ์./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ปีพิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สตัน และอัมพร หมดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีพิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ธิดุลณี หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน *ชื่อสารานุกรม*./เล่มที่อ้างอิง, หน้าเลขหน้าที่อ้างอิง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์) /ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี) /ตำแหน่ง/สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่) /ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

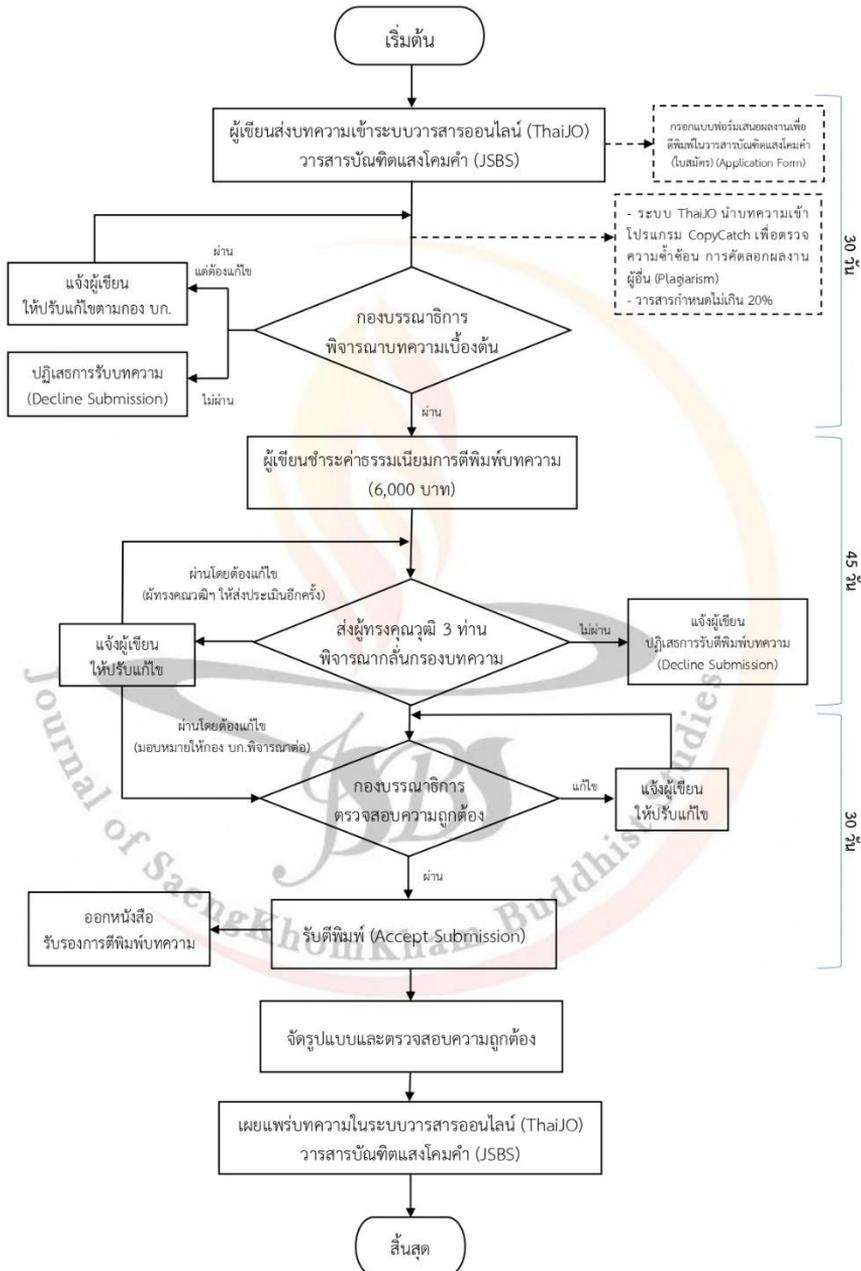
ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปถัญญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

